

ספר חק לישראל

פרשת בחקותי

מן חמשה חומשי תורה

עם מ"ב פירושים. מגדולי המפרשים ראשונים ואחרונים.

נוסמן על חמש מצלות עוד פירושים חדשים
להלוא אשר לא בא עוד כבושם חזק מלפניו מגדולי
מפרשים וחקרא בו יחזקב מאר. ולפי פ' העברי
החקקבו גם פ' ע' (יעקב חזק חזק חזק חזק חזק)
הקב כחוס פערקעניקן (הקבן).
(כא) על ספר שיר השירים נקוב בשם שירי שלמה.
(כב) על ספר רות נקוב בשם ירום דוד.
(כג) על ספר איכה נקוב בשם קנות ירמיה.
(כד) על ספר קהלת נקוב בשם הבלי העולם.
(כה) על ספר אסתר נקוב בשם מור וחרם.
(כו) לקוטין וקרים על חים מגדולים אנשי שם.
(כז) משלים ערובים ונעונים על כל הח"י.
(כח) תרגום שני על מצלת אסתר.
(כט) פתשגן הכתב על תרגום שני בחקן נפלא.
(ל) חקקק ע"ש מהתרגום שני בתוספות וחקקים.
(לא) גרסם כמק כל כך סדר התחלה וכו'.
(לב) גם הוספנו קצוריו הדברים הנצרכים לתפלת.
(לג) נביאים עם פירוש ומצורת דוד.
(לד) כתובים עם פירוש ומצורת דוד.
(לה) המשניות עם ברטנארא וקור תורם בגרסם
מכבר עם תוספות חקקים.
(לו) גמרא עם פירוש והעקקק ע"ש ועם אזה רבני
הוספות.
(לז) ההלכה פסוקה עם העקקק ע"ש.
(לח) המוסר עם ההעקקק ע"ש.
(לט) מטהרים ללמוד בכל יום העריר מצות כאשר
תקנו הקדמונים.
(מ) ארחות חיים מראש"ש ז"ל.
(מא) הארחות חיים ה"ל כעתק גם ללשך ע"ש.
(מב) אנרת הרמב"ם ז"ל לגדולי נעתק גם הוא ע"ש.

(א) תו ה גרספה בשלמות עם המפרות וחמש מצלות
עם המעשים
(ב) תו גס על התורה
(ג) מ' רש"י בשלמות ועם מ' רש"י ימן.
(ד) מ' שפתי חכמים הנוקד ללמוד תורה.
(ה) מ' דרשבים ז"ל נכר רש"י ז"ל.
(ו) מ' בעל המורה מרכינו בעל ארבעת מדרים.
(ז) מ' דעת זקנים מבדלי התוספות ז"ל.
(ח) תולדות אדרן מראת מקום כל פסוק בש"ס.
(ט) מצני המצות למורה"ם האנני ז"ל גרספו בפנים
התוספות ע"ש המסוקים.
(י) מעמי הקרבנות בדרך חרש ופלא נאספו
מגדולי המפרשים ז"ל.
(יא) דיני הקרבנות בקצרה
(יב) דהפטרות עם לקוטין ומשלים.
(יג) עניני המדרה מפרים על מקובו אשר גם הוא
נאסף מגדולי המפרשים כגוש פסוק דעת.
(יד) ענין המדרה על ע"ש לפני כל סורה.
(טו) בע" ע"ש על התורה הוא כמקם העקקק חרשה
כגוש פסוק וכן בהמשפחה.
(טז) ליקוטין קריים עם מהמפרים חקקבים בשפוחם
לפסח (יותר מחמשים כמספר).
(יז) משלי חכמים נעשים הוסקים לב חקקרא למסור
ולראת ה'. על התורה והמשפחה.
(יח) ספר פדר"א עם ספר הישרי וחדו כעתק על ע"ש
(יעקב ז"ל חקקקן וואס עם אוי גנייען פון וועלם
כעשענדיג דין הינים.
(יט) מצות השם על תיר"ב מצות (אוף ע"ש) יעקב
מקטש ואל וחסקן די סעות וואספאט האם גיבאפן.
(כ) חמש מצלות עם פירוש" (מקום כל כך מקומוש
גרספה המגלה חשיבה לומר (הוא). וולת זה

מיט אלע מפרשים אויף עברי טייטש, תנ"ך, משניות, גמרא, מוסר, הלכה,
איבערזעצט אויף א לייכטע אידישע שפראך, מיט שיינע ליכטיגע אותיות
און קלארען דרוק.

הוצאת אמונה — 388-8812

מפני שכל מלאכה שהיה במשכן מונין איתה בפני עצמה: (ג) הבורר אוכל בתוך פסולת או שהיו לפניו שני מיני אוכלים וברר מין מסוים אחר בנפשה ובבבירה חייב בקנון או בתמיתו פסור ואם בירר בידו לאכול לאתלר מותר :

פאר דריי אבות מלאכות מפני שכל מלאכה שהיה במשכן מונין אותה בפני עצמה ויחיל יעדר מלאכה וואס איז גיווען אין משכן ציילט מען ויא באזונדער : (ג) הבורר אוכל בתוך הפסולת או ער קלויבט דאס עסינוואנג פון דיא פסולת ופון דיא מיסמא או שהיו לפניו שני מיני אוכלים אדער פאר איהם איז געלעגן צווייגעללייא עסינוואנג וברר מין מסוים אחר דאס ער אויס געקליבען איין מין פון דעם אנדערין מין בנפשה או בבבירה מיט אדירע זיפ אדער מיט אנדאגע זיפ חייב וועט ער גישמאפט ווערין קנען או בבבירה אדער אז ער האט געקליבען מיט אנדערע גללים מיט אשטלער אדער מיט אשטיל פסור וועט ער גיט גישמאפט ווערין ופון דעסמנווערין בארר מען דאס גיט מאהן וואס בירר בירו לאכול לאתלר מותר אונ אויב ער וויל קלויבן מיט די האנט ער ואל בארר עסין מעג ער :

אזתה שדכריו יוסר עשכולו. כלומר שמדבר אותו יוסר ממנו שראוי לו לפי חכמתו וטובו. כאשר אמר שלמה לא כלום לכלל שפת יוסר לו יסר דבריו מופלים עליו ולכלל הוא יסר. ומו ששכלו יוסר מדבריו שהענין גדול ויפסק על דבריו מדם טובה שמדבר שכלו מושג ברוחו ואינו מופלם כי אם לפי דמיון וטובו לו יסר דבריו כשענין לו. כלומר הכי שכלו ודבריו. כמו דודי לו ואני לו :

מין צו קערנען דיא חקקה פון דעם ספר ער ואל וויסען דעם ספר כי פסור החקקה אינה תועלת לקספר אותה ווארום אז ער וועט נאר לערנען די חקקה ער ואל יא קענען דער ציילין פאר אנדערע, דאס דער ציילונג פון די חקקה פאר אנדערע איז נאר גיט קיין מוכה פאר דעם מענטש וואס דער ציילט שדכריו יוסר משכלו ווייל זיינע רייד איז מער ווי ויין שלכל בארר מען מיינט שדכריו יוסר מפה שהיא לו לפי חקקתו ושלכל ווייל ער רעט מער וויפיל ער בארר היידן נאך ויין פאר שמאנד בארר אסר שלמה הויה שלמה המלך האט גיזאנט לא נארה לנבל שפת יוסר עס איז גיט שוין פאר דעם שלעכטן מענטש פיל צו היידן אז היי דבריו מופלים עליו ונלמד דאס דאמאלס וועלן זיינע רייד גיוועלטיגען אויף אים אונ ער ווערט באזונאוונגען אין וויינער האנט וואס ויין איי קעגן בירר ופי ששכלו יוסר מדבריו אונ דער מענטש וואס ויין שלכל איז מער פון ווינער רייד שהענינו גדולה

ויתבר על דבריו ויין חקקה איז גרעסער אונ מער פון ווינער רייד מדה מוכה דאס איז אנגעטע מדה שמוג שכלו מושל ברוחו ואינו מופלם כי אם לפי שמו וטובו ויחיל ויין שלכל איז גרויס גיוועלטיגט ער אויף ויין ווילען אונ ער רעט יעדער וואך צו דער צייט אונ מיט פארשמאנד אז היי דבריו נשפטים לא דאמאלס וועלן ווינער רייד אים פאלגן בליסר מען מיינט דריי חן שלו וברשותו די רייד זענען ווינער אונ אין ויין ווילען כמו דודי לו ואני לו ווי עס ששטיט אין פסוק מיין פריינד איז צו מיר אונ איך בין צו אים ומיין פריינד מוט מיר מיין ווילען אונ איך מוט אים ויין ווילען :

עניני מוסר לפרשת בחקתי

וויין גינעכונט פאר מצות, דאס וועט ויין ביי מיר גלייך וואס מצותי תשמרו ועשיהם אותם וואס איז נואלם געהיט מיינע מצות אונ איהר נואלם ויא גיטאן, דרייגער וועל איך געבין דעם רעגין איך דער צייט אונ דער בוים וועט געבין ווינער פרוקטן אין דער צייט אונ איהר וועט האבן די אקע העלחות וואס אשטלעך בארר האבן, נאך אפישט קענען מיר זאגן אין די פסוקים, ויחיל מיר ווייסן עס זענען דא צוויי זאכן וואס שטערן דעם מענטש פון צו דינען גאט די ארעמקייט אונ בייקייט, אז איינער איז ארעם קען ער גיט דינען גאט, אדער איינער איז בייך קען ער אויף גיט דינען גאט וואס שלמה המלך האט גיזאנט פאר גאט ארעמקייט אונ בייך קייט ואלסטו מיר גיט געבין, ווארום אז איך וועל ויין ארעם וועל איך געבן אונ אז מען וועט מיר חושד ויין איך האב געגעבן, ויחיל איך וועל מיר ששעקען צו ווערין אנגב וועל איך שווערין בייא

אם חקתי תלבו ותי הקב"ה האט גיזאנט צו די יודין אויב איהר וועט גיין מיט מיינע חקים. ווארום יעדער מענטש קען גיט ויין אייביג בהעפם צו גאט מיט ווינער אלע מעשים וואס ער מוכה, ויחיל דער מענטש בארר ארעמקייט אויף ויין פרנסה, אונ בארר שלאפן אונ עסין, אונ נאך אנדערע פדער פעניש, אונ אפילו ווע די יודין זענען גיווען אין ארץ ישראל, האבן ויין אויף געדארפט אנקערן אונ ווינען אונ שניידן די תבואה, אונ נאך אזעלכע ארעם, דרייגער האט הקב"ה גיזאנט צו די יודין ווען איר וועט גיין זאכן וואס איר בארפט צו איינער גוף, בייגענדיג ואלט איהר מראכטין אז איהר ווילט מקיים ויין מיינע חקים וואס גיהערין צו די זאך וואס איהר ווילט קאן, דאס וועט שוין ויין גינעכונט ביי מיר גלייך וואס איהר נואלם די גאנצע זאך גיטאן נאר פון מיינעשטוענין, אונ וואס איהר וועט קאן פון איינער גוף ווענין, וועט דאס

פקודי תמורו ותעבדו
 יהוה: ואתם ממריכו
 בעיניהו ותמן ארעא
 עזרתה ואינן חקלא יתן

ה"א ונחמי נשמיעם בעתם. עמיתם כב:
 בעל המורים
 אמת ר"ל שחפססו כחורם דכתיב בה עמית שכל עוב לל
 עושים. עשרה פסוקים מלפני בחקתי (כ"ל מן ונחמי) עד ואתן
 שפתי חכמים
 תלמוד ללל ללמדך שכלבו אחר מדרש חכמים: ג' רלוני כזה דהא
 חכמי כן כתיב ונחמי נשמיעם וגו'. וכו' משמע שפסוקים חכמים

הוא כיכסה וכתיב ויכסה ה' הוא אולרו אם תחלו את אלוהי ונחמי אלוהי
 תחלו אלוהי ויכסה ה' כי אם אולרו: ונחמי אלוהי. ונחמי

ואת מצותי תשמרו. הו עמלים בחורו ע"מ לשמור
 ג ולקיים כמו שגמר (דברים ה) ולמדתם אותם ושמרתם

שכר התורה והמצוה
 כיכסה ה' במצא אחד. רק כולך ומוסר תמיד ויכסה פל יכאח
 ואשרי חמתי דרך הולכים בחורם ה' וכו' כן כלמוד התורה
 יוסף בכל יום חמתי על חמתי. ואלה פסוקים חכמים חללו
 כדיוספגא יכסה פלמי חסידים. אלא בכל יום חמי' חכמים חללו
 ומחמתי שיש לפני כלם ב' דרכים ליתן כסם. אחד עניני גופו
 במחמתי וקנין לאסוף כון להחמתי כסם. ב' עניני נפשו ונשמתו
 לאסוף כון סבור נשמתו כחורם ומלות ומע"ט. ע"כ חמתי חסיד
 שילך חללם עם חסידים. וי' נחמתי הוא לשון עם, כל מקום
 שילך חללם אל עניני גופו לאסוף וקנין ומלכיה ילך עם חסידים
 שמקל לו חסידים. ויהייה כ"כ חמתי ויכסה חסידים חללם
 כסם עניי חסידים. והכל ע"פ חסידים חללם חסידים ה' להחמתי

פירוש לתורה אחרים

ואת מצותי תשמרו. ואת איהר ונעם לערנען אויף
 דעם תנאי או איהר ואלם הישען מיינע מצות
 ונעם אויףם איהר ואלם ויאי איהר ואלם ויאי איהר
 מקמים צו ויין מיינע מצות: (ד) נחמי ואלם ויאי איהר
 געבין געמיסן ביישען איהרען רענין אין וייער צייט
 וואס פארנעמישן גייען ניש. רש"י שרייבט דאס מיינט
 מען פרייאט צו נאכט ונחמי איהר ואלם ויאי איהר ואלם

דער מענטש וס איז געוואלט צו פארנעם פארשען פארשען פארשען
 הוהר אס חקתי חלבו. אויב איר וועט גיין אין מיינע מצות
 אייך נרינג ויין איהר ואלם הישען מיינע מצות וואס דער
 וואס לעיסט ביי חקים דער ווארם גיין ווייל ענדער מענטשן איז
 און געבירט וואס דא איז שוין געקומען אויף דער וועלט. היינט
 און איז גיט דער מענטש פון פארשען פארשען פארשען
 שפאנדענער און שפאנדענער. און אז דער מענטש לערנט חורב
 דיא חורב און וואס מער גר פארשען ויך אין דיא חורב פארנעם
 סודות פון דיא חורב. און אזוי איז ביא דעם מענטש
 אין נאם פארשען פארשען ויך דיא חורב. און אזוי איז ביא דעם
 דאך נאר ניש געבין דאס ווערט גערופן גר געבין אין דיא חקים
 חלבו איז איר וואס גיין אין מיינע חקים אלע סא וועט איר
 וי פארן ווייל וי געבן מיינע מצות ווייל איך האב אזויא געבן
 האבן צו עסן און צו פארנעם איר ואלס ניש האבן די נאך פון
 וועט געבן לערנען חורב. דאס איז צו גינאטש שרץ אויף די וועלט
 קען מען ניש צו פארשען געבין דעם מענטש וואס דאס איז. אזוי
 גיין געל פלאה צו דעם מענטש וואס איז געבארן בלדיג. ווייל
 אייביג איז קאלער נאר שווארץ. אז דער מענטש ווייל ער
 דעם פעם פון דעם פערנענענען פון עולם חבא. דריבער
 ניש וואס גר וועט האבן און וויס ניש וואס מען וועט אים געבן.
 ונחמתי נשמיעם בקסם וגו'. נאם נאם צו די וידן וואס וועלן
 און איר וועט עסן איהר ברויט און איר וועט ווערן ויכער אין

אמת ר"ל שחפססו כחורם דכתיב בה עמית שכל עוב לל
 עושים. עשרה פסוקים מלפני בחקתי (כ"ל מן ונחמי) עד ואתן
 שפתי חכמים
 תלמוד ללל ללמדך שכלבו אחר מדרש חכמים: ג' רלוני כזה דהא
 חכמי כן כתיב ונחמי נשמיעם וגו'. וכו' משמע שפסוקים חכמים

ליקושים על התורה
 שכל די מצוה נאר אזוי האט נאם נאך געבן. וואס נאך געבן
 געבן וואס נאם נאם געבן און געבן און געבן און געבן
 אז אזוי האט געבן און געבן און געבן און געבן און געבן
 ביי אפגעשניטן איז געבן און געבן און געבן און געבן
 שכל פארשען איז געבן און געבן און געבן און געבן
 וואס דער מענטש פארשען ניש דעם פעם פון די מצוה.
 אפער אז דער מענטש האט ויך איינגעוואלט צו הישען די
 מצות וואס הישען חקים. אזוי אים שוין נאכדעם געבן
 צו ויין די מצות וואס גר פארשען ניש מים ויין שכל ווארם

דער מענטש וס איז געוואלט צו פארנעם פארשען פארשען פארשען
 הוהר אס חקתי חלבו. אויב איר וועט גיין אין מיינע מצות
 אייך נרינג ויין איהר ואלם הישען מיינע מצות וואס דער
 וואס לעיסט ביי חקים דער ווארם גיין ווייל ענדער מענטשן איז
 און געבירט וואס דא איז שוין געקומען אויף דער וועלט. היינט
 און איז גיט דער מענטש פון פארשען פארשען פארשען
 שפאנדענער און שפאנדענער. און אז דער מענטש לערנט חורב
 דיא חורב און וואס מער גר פארשען ויך אין דיא חורב פארנעם
 סודות פון דיא חורב. און אזוי איז ביא דעם מענטש
 אין נאם פארשען פארשען ויך דיא חורב. און אזוי איז ביא דעם
 דאך נאר ניש געבין דאס ווערט גערופן גר געבין אין דיא חקים
 חלבו איז איר וואס גיין אין מיינע חקים אלע סא וועט איר
 וי פארן ווייל וי געבן מיינע מצות ווייל איך האב אזויא געבן
 האבן צו עסן און צו פארנעם איר ואלס ניש האבן די נאך פון
 וועט געבן לערנען חורב. דאס איז צו גינאטש שרץ אויף די וועלט
 קען מען ניש צו פארשען געבין דעם מענטש וואס דאס איז. אזוי
 גיין געל פלאה צו דעם מענטש וואס איז געבארן בלדיג. ווייל
 אייביג איז קאלער נאר שווארץ. אז דער מענטש ווייל ער
 דעם פעם פון דעם פערנענענען פון עולם חבא. דריבער
 ניש וואס גר וועט האבן און וויס ניש וואס מען וועט אים געבן.
 ונחמתי נשמיעם בקסם וגו'. נאם נאם צו די וידן וואס וועלן
 און איר וועט עסן איהר ברויט און איר וועט ווערן ויכער אין

משלי חכמים

דעם שכל וואס מען וועט געבן שפייט דער שכל אין גליף
 פסוקים. און אז די חורב וואס איר מען וועט ניש הישען צו
 פארן די מצות. און מען וועט געבן און געבן און געבן

הישען מיינע מצות און איר וועט וי פארן און די חורב וואס
 הישען מיינע מצות און איר וועט וי פארן און די חורב וואס

אביה: ה וערע לכון
 דישא לקמפא וקמפא
 יערע לאפוקי בר זרעא
 ותיכלון לחמכון למשבע
 ותיבון דרוחצון
 בארעכון: י ואפון

יבוליה ועין השדה יתן פריו: והשיג
 לכם דיש את בציר ובציר ישיג
 את זרע ואבדתם לחמכם לשבע
 וישבתם לבטח בארצכם: שני

בעל המוריס

שלח להם לשבע. בכול מוציר שובע על הלחם או על הפירות.
 בשביל שהוא כחיו על עמק יסודי חלל כשסיו מוציר אומר להם
 שלח להם לשבע שהולך ליתן כל דלם לשבע: לשבע. גבי' רש"י

לעשות: (ד) בעתם. כשהם שאין דרך בני אדם ללכת
 ד כנון (כליו רביעיות, בר"ה) כליו ה שבתות: ועין
 השרה. (ת"כ) הן חילוי סרקו ועתידות לעשות פירות:
 (ה) והשיג לכם דיש את בציר. שיהא הדש מרובה
 ואחם עסוקים בו עד הנצור ובציר תעסקו עד שעת הורע:
 ואכלתם לחמכם לשבע. (ת"כ) אוכל קמח ח והוא
 משמע אילנות שגדלין בשדה שאין דרךן לעשות פרי דהיינו חילן
 לבציר ועין" פי' וכו': ח מוצרתי בתפלה וספיקו לכם דיש וגו'

שחר התורה והמצוה

טוב זה מאלף החיים מאלד זה מאלף המות, היינו כי כל הפעולות
 הממשיכים החיים והמסבכים המות יסבו ויכלו על מצוי משפט
 משמרת ההנהגה, וגם כי אכחנו לא נדע מה משיעור ההנהגה.
 ט"ז הכוונה לדעת יוכל לדעת על פי החסוד המעשה, כי ככל
 מפרסר אלנו שיעור מונצל להמכר כי רחוי להלם להוסר בעצמו
 נכחם מה שספיק לו בכל צנינו כשיעור טוב לבד ולא כדורף
 חקר טוב מאלד היינו מלא לבקש מוחסות כי הוא דרך רע ויקום
 חלים ומות, זה שפערנו לנו ז"ל טוב זה מאלף החיים, מאלד ל"ל
 כלשכר יבקש מוחסות ויפסיד לו טוב מאלד, זה הוא שלח המות,
 ודע כי כמו לשכר בעניני הנהגה וסמכות מולאם ומואלם
 מעמקס מאלד, כי ימי בשנותי חק מן כדרכים המצויים להנהגה,
 כן בעניני המלות חיי הנהגות כלולים בהם כי הנהגות הכל"ל כי

פירוש לתורת אלהים

נעקען איהר פרוכט ויזן השדה אונ אפילו דיא
 ליידיגע ביימער וואס זיי וואקסן אין פערל ימו
 פרי וועט אויף זיין וואקסן פירות: (ה) והשיג אונ
 עם וועט גרייכין צו אייך דאס דרעשען את בציר
 דעם שניט בלומר איהר וועט האבין צוויא פיל
 הבוואה צו דרעשין או דס דרעשין וועט גירוערין
 ביו עם וועט צייט פון דעם שניטין די וויינגרדיין
 ויציר אונ דער שניט פון דיא וויינגרדיין שני
 וועט גרייכין ביו מען וועט ברארפין וייען וייען וייען
 לחמכם לשבע אונ איר וועט עסין איינער ברום צו
 עמיניקייט בלומר איהר וועט אפילו עסין אכיסול
 וועט איר שוין וואט ויין וישבתם אונ איהר וועט
 ויצען

משלי חכמים

מען פארין נאכס האט דער גביר געגעבן צו די אונקסן יעקען
 אריאל אפאג פאר זיין ארבעט אונ פאר זיין היסן דעם גאנצן
 דעם ווהן האט ער נאר געגעבן צוויי גילדען אונ אזוי איז געווען
 אלץ פאג, אפאזאל האט געקראפן דוידן די שפאס געקען גע-
 באנגען מענטשן וואס האבן געווייט קעניצן מיט חיות ונענען
 אלץ ארבעטער ארויס געלאפן פון גארדיין ונחן די וואנדער
 דער ווהן איז אויך געלאפן מיט זיי דער ווייל איז דער גביר

אחכם קומעו. ינגד עשרה ברכות שבויתן לך וינגד עשרה
 ברכות: (ה) לשבע. ד' במס'. הכה. וליך (כפ' כהר).
 וליך בשנתו על סיר הכשר כאלו לא שבע. וליך לרס

שפתי חכמים

מ"מ שיקבלו שחר והלא אמרו רז"ל אל תסיו בעבדים המשמטין
 חם הכרע מ"מ לקבל פסל ל"מ מ"מ לייס כו' וימנו שכל וימנו חותם
 וימנו חותם וימנו חותם וימנו חותם וימנו חותם וימנו חותם
 כל המאמר זה ד"ה ח"מ מ"מ לרש"י דלמא כשהם בה לעשות
 חתם לנשמים וי"ל דלמא כשהם ואלו כחיד גשם חלל גשמיים
 משמע גשם שלם ר"ל בעת שדרכין לו ו"ל כשהם ל"ל חלל
 בה לנמדך כשהם שאין בו: ה כדלמדין (פסחים ק"ג) משום
 בדעתם קלי חמיל דכתיב בסוף פרשת בהר חם שבויתן שחמרו
 וידישין שמיכות: ו' מדרבנן ויין השדה דהוא מיוצר מאלד השדה
 סתק: ו' פי' דק"ל דלין זה מכלל ברכה חם וימנו ער סתק

זין אדם לבחור. ואל מלואי חממרו חל המלות שכן אדם למקום
 ישמור לשמור חותם כחוב כחורם שכתב ובעל סס:
 ובתב חלל וימנו כי עניני בני אדם מתחלקין לעשר סוגים,
 מהם ברכים היצומדים להמיות הנוחות לו לספידס
 ולהמיות, כמו עניני אכילה ושיחיה כלשכר ויכל השלם חם הכרוא
 לו ימלא חיים וכלשכר ויכלי כשר כחון וימקום הכרוא וייעור
 הכרוא לו ימכר לו ויכלי כשר חולם דשן ושמן, ונשנותו חמיל
 מן המלואים חם כדמעות חם כחובים יסכב לעמלו חולו לא שיעות,
 וכן הכוונ' חם וימנו כוונ' כפי מרכו וימנו וימנו וימנו חמיל
 לזה ימנו וימנו, ואל שיהא חם חלל וימנו חם שיעור. וימלא
 חמיל מכל על כל עניני עו"ס, ממה שחלל חם חמיל חמיל חמיל
 מיכל בהשנות חם דבר אחד מן המלואים הנלואים, כלמכרם ו"ל

ליקומים על התורה

וואס ווערן געשפייזט אויף דער וועלט. איינער. זייט ארום
 דעסין גדרות, אונ פון דעם איז זיין פרנסה, דאס ברויט וואס
 דער קעניקש קעס איז געווען נאר פרעמדע אונ אז אבעל
 הבית האבן רחמנות געהאט אויף אפערעס מאן האט אים
 געגעבן אקליין שפייכלע ביי אים אין הויף אונ אוואנקען הייסט
 דאס ער וואהנט אין אפערעמדע וואהנגען. אבער אז איינער דינקט
 ביי אבעל הבית אונ פאר דער ארבעט האט דער בעל הבית אים
 צו גיטאט צו געבן עסין אונ אוואהנגען אים דר קעניקש ארבעט
 שרליך. עסס ער זיין ברויט אונ וואהנט אין זיין דירה. דרייב
 חם נאט גיטאט צו די וידות אויב איר וועט גיין אין פייער חקים
 אונ איר נ"עס היקען פייער מצות אונ איר וועט זיין פארהן,
 דעם רענין וואס וועל געבן איז איינער רענין, אונ די ברויט
 וואס איר וועט עסין איז איינער ברויט אונ די לאנד וואס איר
 וועט ווערן אין איר איז איינער לאנד ווייל איר האט דאס אלץ
 אליין פארגינג:

דעכונס דער שפארא פער ווי אין דרייסיג פסוקים. דעם ענין
 וועלן מיר נעהן על פי משל. אנכיר האט אפאזאל געמאט א
 טרייסין וויינגארדיין אשיינעם. ער האט געגעבן ארבעטער
 זיי ואלן וועלן עסין אין דעם וויינגארדיין אונ ואלן אים היקען
 פון גנבים, דער גביר האט זיין ווהן אויך אביין געשיקט צו די
 ארבעטער ער ואל אכסונג געבן אויף זיי אונ ואל אכסונג געבן
 אויף דעם וויינגארדיין מען ואל גיט גנבים פירות, עס איז געקער

כתובים משלי במ

להנשיך מיסוד ומלכות ד"א שין דלת יוד נפש שין שין דלת יוד רוח יאהרונהי נשמה דיסוד א ארד ארני נפש ארני רוח אלק דלת נון יוד נשמה דלכות יו הו וז הו היה יתירה דיסוד יהוה היה יתירה דלכות אל שם ב"ן שבעשים :

א נברא חפיקא ירון עם א איש-חכם נשפט את-איש אויל ורגו ושחק ואין נחת : נברא שטין ורגו ותאיר : אנשי דמים ישנארתם וישרים ובקשו נפשו : ב בל-רחוץ וקא מתקבר : ב נברא : יוציא כסיל וחכם באחור ישבחנה : ד משר מקשיב על-דבר-שקר בל-משרתיו רשעים : ה רש ואיש תבכים נפשו מאיר עיני שניהם יהוה : ו מלך שופט באמת דלים בסאו לעד יבין :

מאקה : ד שליטא באצית מלי דשקרא בלחון משומשנוי רשעני : ה מסביןא נברא מצעיא פניו חד בחד גאלהא מנהיר עיניו דתניהון : ו מלך דדאין בקושטא לסבני בורסיה לעלם הפון :

מצודת דוד

רש"י

(א) איש חכם, הקצ"ה: נשפט. נחמה: רגו ושחק. בין מראה לו פנים שחקות או זועפות אין לו נחת לא כזו ולא כזו: (ב) יבקשו נפשו. לבון חנה: (ג) ישבחנה. ויפילנה: (ד) ואיש תבכים. איש מוריות בעלי תורה כלומר הרב והתלמיד: (ה) משרתיו רשעים. כל המוסר מקטיו דבר שקר, ומקבל לה"ר או כל משרתיו מהפכים רשעים: (ו) מלך שופט. כל בני הכס נפשו דין הולך בשופט והל"ה הכס נשכר בחלו העני. לא במקרה כל כי מלך ילא הדבר בגורם הולדס מן השמים ופגסה דבס נפשו מן הגורם וכן מאיר וגו'. ד"ל וכן כלשך יפסיד העני או הולך בשופט והוכס בחלי העני כלשך ומאיר לקדשו לא בתקרה יבא כי יא כול המאיר עיני שמים מהשבת העני. כי הדסה והמורה הכל בגורם ולא במקרה: (ז) נשמה יגו'. לא יבא פני בעל דיו ואם הוא עשיר:

פירוש עברי מיימ"ש

יח איש חכם נשפט את איש אויל אז אקלוגער מענטש מיט אבאר האבין צווישען ויה אופוב קען ויה שוין דער קלוגער אויך קיין עצה געבין געגין דעם נאר ויה וישק ואין נחת סייא ער ביינערט ויה אונ סייא ער לאבט פון דעם נאר געפונט ער אלן קיין רוח גיט ביינערט ער ויה אויף דעם נאר הערט דער נאר וינע ווערערט גיט, נאר ער ביינערט ויה נאך קעהר פון איהם, לאבט ער ווידער פון איהם, אונ מוהט אדער ער גיט וואס דער חכם לאבט, אונ מוהט אדער ער גיט ווייטער וינע בארעשקייט: יכו אנשי דמים יקראי קם דיא מענטשין וואס ווענען כלום פארניסער, גס הארט וויא גיט גענעקס כלום אדער שאנדע, האבען פיינט דעם פרויען מאנן, ודעם מענטשין אן. (עקדשה) וישרים וקשי נפשו אדער דיא פיינע לייט וועגן מיטלען צו היסען ויין נפש נקלמו גס ואל גיט פארנאמין ווערין: (ז) בל רחוי יוציא כסיל דער נאר ציט אים אין גאנצין ויין פעם אונ בארעכנט גיט אז עס קען איהם אדער דעם צווייטן שארין ויחם בארר ישבחנה, אונ דער קלוגער קומט נאך דעם, אונ נעהט צו שטיילען

דעם פעם מיט וינע איינגענומענע רייד, אונ מאבט פון פעם נאר גיט: (ז) משר מקשיב על דבר שר דער עלצטער וואס פאר נעמט פאלשקייט פון וינע דיער דאם הייסט ער הערמ צו רבילות פון וויא, ברוינגט ער דער צו בל משרתיו רשעים אז נלע וינע משרתים זאלן ווערין רשעים, ווארום ער קלערט גיט אדער וויא מאמער ווענען וויא פאלש, האבין ויין קיין מוא ויין זאלן בשטראפט ווערין, אונ פיינענן מענטשין אומשולדיג: (ח) רש ואיש תבכים נפשו אז איין אדעמאן מיט איינעם וואס ער האט אז צו בראבין געמיטה קומען ויך צו ואמען באר צי שנייה ו דער לייקט נאט דיא אויגין פון בידע, ווארום וויא ביידין ויה אויס איינער דעם אנדערין, אז עס וועט נאר קומען אצייט אז ווי וועלן נאר געהאלפן ווערין: (י) מלך שופט באמת בלם אז דער מלך מושפט מיט אבט אונ נאנט אז ביא דין אוי קיין אונשערשענד גיט סייא רייכע סייא ארעמע לייט, דארף מען גיט בחסנות האבין אויף קיין אפרגערקער גלייב זיך ויין וועט ויין שמונה פון דער מלוכה אייביג דויערין:

כלכלאים. דלגישת ערמי לבישה הוא (ח): אפילו ע"ג עשרה. וזע"פ שאינו. נהנה מן הכלאים: ואפילו לנגוב בהם את המכס. ורמיזת לקצת מרבותי שפירשו כגון במקום שהיהודים פורעים מהם ולובש כלאים כדי שלא יכירו שהוא יהודי. ול"ג לנגוב את המכס לפי שאין אדם מותן מהם מכנדים שהוא לבוש. וסמך משנה זו סברה דבר שאין מתכוין אסור ופליגא אליהך סתמא דתנן מוכרי. כמות מוכרין כדרכן (ט): (ג) מנפחות הירדים. שמגביש כסם כשנעטלים את הירדים:

מנפחות. והספרים שנותנים ע"ג ספר מורה: מנפחות הספג. שמגנב כסה על רבי גוסף לאחר שרקן: כל ארבעה אסור. מנפחות ידים לפי שפעמים מהמהם זה ידיו ומפעמים ספר' פעמים שמיים בחיקו ומפעמים ומנפחות הספג פעמים שרואה את רבו ומעטף זה.

והלכה כר"א: מנפחות הספרים. הנמללים בני אדם ופוסרים עליהם מנפחת כדי שלא יתלכלכו בגדיהם: אסורות משום כלאים. דהנה מודה ח"ק לפי שיש לכן בית ראש ולובשים אותן דרך מלבוש והכי מוכח בירושלמי: (ד) תכריכי המת. שהמה נקבר בהם: אין בהם משום כלאים. דלחוב כמתים חספי

ביון שמת אדם נעשה חספי מן המתות (י): ומרדעת חמור. הוא קשה יותר מכרים וכסותיה הלכך חספי בשרו נוגע לא היישיקן שמה תכריך יומא על בשרו. ודוקא כשהכלאים יכריסו ונראים בה. אבל בגד שאכז בו כלאים לא יעשנו מרדעת לחמור דהיישקן שמה יקח ממנו טעמי לנגבו ודאילו ואין הכלאים יכריסו: (ה) מוכרי כמות מוכרין כדרכן. לובשים בגד כלאים להראות לקוים חרבו ובגלגד שלא יתמותו ולהתחיל וזע"פ דאם מתכוין איכא אסורא דאורייתא כי לא מתכוין שרי לכתלה (יא). וכן הלכה: והצנועים. המהמורים על עצמם: מפשילין במבטל. ונותנים המקל על כתפיהם והכלאים מונחים בקצו ואין כתפיהם נוגעות בכלאים: (ו) תופרין כדרכן. מניחים

(ח) ובריש הפסלה (ד"ה 6) מיידי לם ומשמע דליירי כסלים קטנה אט"ס שאין בגדול וז"ל זה ערמי. הכ"ע: [ג] לנגוב את הפסם. ונמנעם שאלו קצתה מיידי לו כמותה הפסד מאליו (פיון רש"י כ"ק דק"ג) דלי כסמם מהם בלא כלאים חסור דליה דמלכותא דיה: הכ"ע יוכ"כ כסוריו לא יכנוה דהנה: (ט) ויכ"מ לא פ"י דלגיו וכן כתבונו פסל להייסור' כ"כ"ש שמונו דהכל שאל דקיון שמה לובש חספי שרי עכ"ל על ח"ה תב"ש ששני: יכל מוכרי כמות שאיכר לובשים מהם אלא מפעלים מותר אכ ליו מתכרין: (י) ואיכס חייבים הכרים לנגוב בהם אסור ולא טוב מלש מלכות הכחוב כגון לייח וחספין ומזוהם ודומם ללו. הכ"ע: [ד] על כספיו. וסמך משום דלג שיקן מפני שהוא קשה אלא כהנעם שהוא מדרכין לכל לא כהנעלם שהוא מדאורייתא: (יא) מפיים הכ"ע ופליגי אסתמא דלגיו מ"כ:

ויין בלאים ונואל מים פראקסו נאר דרא לייב וייגע נאל גים אן ררען די בלאים נער נאל עפעס פאר שפרייטין אויף די בלאים אונ ער נאל ליגען אויף דעם פארשפרייטונג אונ דאם איז נאר דוקא אז די קישונם אונ די אונקער בעט וואס ער ליגט דארויף זענען ארט אונ ליידג נעם איז אינגווייניג גישטא קיין נאך אונ וייא ליגען אויף איין ארשע נאך דהיינו אויף איין באקן דא איז מותר צו ליגען אויף די בלאים אז לייב רירט נים אן די בלאים אקער אז די בעט געוואנט זענען ווייך אדער וייא זענען אן גיפילט מיט פערדערן אדער מיט אנדערע זאכן, אונ אפילו ויי זענען ליידג נאר ויי ליגען אין אווייכע בעט, אפילו עס ליגט אויף די בלאים צעהן זאכן אנדערע וואס זענען גים בלאים טאר ער גים ליגען אפילו אויף די אויפערשטע קלייד.

ווארום עס קען זיין אז די בלאים וואס ליגט אונקען נאל זיך ארויף בייגן אונ אן רירן. ויין לייב איז ערמי בלאים עס איז נאם קיין קורצע צייט צו בלאים. דאס הייסקט נאם נאם גים אן טאן בלאים אפילו אויף איין מינוט) ולא ילבש כלאים אפילו על גבי גשר אונ מען טאר גים אן טאן בלאים אפילו אויף צעהן קליידער אפילו זיך צו באפרייען פון דעם גרענעץ אפצאהל טאר מען אויך גים אנמאכן בלאים. ווארום פון די קליידער וואס מען גייט אן נישטאן צאהלם מען גים ביי די גרענעץ: ג מנפחות הירדים מנפחות הספרים מנפחות הספג אין בהם משום כלאים

האנדריקער, אונ די זאכן וואס מען וויקל'ט אין וייא איין ספרים, אונ טיכער וואס מען ווישט זיך אפ מיט וייא אז מען גייט ארויס פון קרחץ, דא אלא זאכן מעגן ויין פון בלאים רבי אלא אויף רבי אלא ער נאנט דא זאכן טארן גים זיין בלאים ומנפחות הספרים אסורות משום בלאים אונ דאם לייכער וואס אפענקשט מושה אן ווען מען שערט איהם די האר, וייל ער מושה דאם אן אויף זיך ווי קלייד דאריבער טאר דאם גים זיין פון בלאים: ד פרייזי המת. ומרדעת של חמור, אין בהם משום בלאים די תכריכים פון המת מען זיין פון בלאים, אונ דער נאטיל פון איין אייניל מען אויף זיין פון בלאים לא יתחברבה על כתפו אפילו להוציא עליה וכל אונ ער טאר גים געקען דעם נאטיל ופון בלאים) אויף זיין אקסיל. אפילו ארויס צו פראגן אויף איהם מיסט: ד מוכרי כמות מוכרין כדרכן וכלבד שלא יתבנו בהמה כספי התקפה ובגשמים כספי התקשים די מענקשין וואס פארן קויפן קליידער אפון שטעגזא מעגן פאר קויפן ווי לייגן שטייגער איז אלא מאהל צו פאר קויפן ווי מעגן די קלייד אן מעקטין אויף זיך צו ווייזן דעם וואס קויפט ווי לאנג אדער ווי גרייט דאם קלייד איזו נאר אויב עס איז ווימער זאלן וייא גים מיינען צו בעשיצען זיך פון די וזהן אונ אויב עס איז רעגין צייט זאלן וייא גים מיינען זיך צו בעשיצען פון רעגין והצנועים מפשילין במבטל לאחריהם אונ די פרוקע פראגן די קליידער פון שעמגן אויף איין שטעקיל

הכלאים על הכרעים ועל השוקים כשמן תופרים: (ו) הברסין והברדסין. שיהיה עשיון מלמד ומכסים זה את המטות אלא שאלו דקין ואלו עבין: דלמשיקון. בתי שוקים קאל"ט בלע"ז: מנעל הפנין. מנעל המנעל הסוף הלמד: עד שיברוק. שמה יש פשתן מעורב נתן: הבאים מחוץ היום וממדינת הים. מחוץ הים שיהיו כמדינת הים: שחוקתן מן הקנבוס. משנה זו נשנית בראשונה בזמן שלא היה הפשתן מלוי בכ"מ. אבל בזמן הזה שהפשתן מלוי בכ"מ כולם לריכוס

ובלבר שלא יתכוונו בחמה מפני החמה. ובנשמ' מפני הגשמים. והצנועים תופרים בארץ: הברסין והברדסין והדלמשיקין ומנעלות הפנין לא ילכש בהן עד שיברוק. רבי יוסי אומר הבאים מחוץ הים וממדינת הים אינם צריכים בדיקה מפני שחוקתן בקנבוס ומנעל של רוב אין בו משום כלאים: (ח) אין אסור משום כלאים אלא מווי ואורז. שנאמר לא תלבש שעמנו דבר שהוא [ב] שוע מווי ונו. ר"ש בן אלעזר אומר נלוזומלי:

הכלאים על הכרעים ועל השוקים כשמן תופרים: (ו) הברסין והברדסין. שיהיה עשיון מלמד ומכסים זה את המטות אלא שאלו דקין ואלו עבין: דלמשיקון. בתי שוקים קאל"ט בלע"ז: מנעל הפנין. מנעל המנעל הסוף הלמד: עד שיברוק. שמה יש פשתן מעורב נתן: הבאים מחוץ היום וממדינת הים. מחוץ הים שיהיו כמדינת הים: שחוקתן מן הקנבוס. משנה זו נשנית בראשונה בזמן שלא היה הפשתן מלוי בכ"מ. אבל בזמן הזה שהפשתן מלוי בכ"מ כולם לריכוס

ובלבר שלא יתכוונו בחמה מפני החמה. ובנשמ' מפני הגשמים. והצנועים תופרים בארץ: הברסין והברדסין והדלמשיקין ומנעלות הפנין לא ילכש בהן עד שיברוק. רבי יוסי אומר הבאים מחוץ הים וממדינת הים אינם צריכים בדיקה מפני שחוקתן בקנבוס ומנעל של רוב אין בו משום כלאים: (ח) אין אסור משום כלאים אלא מווי ואורז. שנאמר לא תלבש שעמנו דבר שהוא [ב] שוע מווי ונו. ר"ש בן אלעזר אומר נלוזומלי:

הכלאים על הכרעים ועל השוקים כשמן תופרים: (ו) הברסין והברדסין. שיהיה עשיון מלמד ומכסים זה את המטות אלא שאלו דקין ואלו עבין: דלמשיקון. בתי שוקים קאל"ט בלע"ז: מנעל הפנין. מנעל המנעל הסוף הלמד: עד שיברוק. שמה יש פשתן מעורב נתן: הבאים מחוץ היום וממדינת הים. מחוץ הים שיהיו כמדינת הים: שחוקתן מן הקנבוס. משנה זו נשנית בראשונה בזמן שלא היה הפשתן מלוי בכ"מ. אבל בזמן הזה שהפשתן מלוי בכ"מ כולם לריכוס

אין יעבדך ארם, אפער היינא אז פלאקס איינא אין יערין ארם, אז קען קויפט אקלייד פון וואל גיט באיי אאיר, מוז קען יעקן אויב זיא איז גיט שעמנו זיב. עס איז גיט אריין געמישט פארים ויטקל של זיב אין בו משום כלאים שייך פון לעדער אונ איינזייגן יעקן זיי באדעקט מיט פילשמש אדער מיט גראפע וואל, אונ די וואל גייט ארויף אויפן פוס אזוי ווי זאקין ואונ ווייר דאס ווארעקט די פיס דאריבער ווערן זייא גירופין זיב דאס איז דער מיישש היין, דאך קען גיט מורא האבן מאקער זענען זיי שעמנו, ווייל עס איז גיט דער שטייגער קען ואל אין דעם אריין מיישש פלאקס: ח אין אדור משום כלאים. וואל מווי אורז שנאמר לא תלבש שעמנו דבר שהוא שוע מווי ונו פלאים ווערט נאר גירופין אז עס איז גיטשפונען אונ גינעקט, ואורז עס שטייט אין דער תורה לא תלבש שעמנו, מיינט קען דו זאלסט גיטאן קליידן אזוי אואך וואס עס איז שוע וזאלסט מווי געשפונען ווי אונ גירופין, דער פשט איז, די פלאקס דארף זיין גלאט אויס גיקעקט אונ גיטשפונען פערס, אונ די וואל אויך אזוי, גלאט אויס גיקעקט, אונ גיטשפונען פערס, דאס הייסט שוע מווי, אונ דער נאך נוז, דער נאך קען צוואקען דיינען די פערס פון פלאקס מיט די פערס פון וואל, עס הייסט קען ואל וויא וועקען צו זאקען דאס מאר קען גיט ביי שפען בן אלעזר אומר נלוזומלי דאס איז אבי שפעס קליי רבי. שפען בן אלעזר זאגט דער וואס בראגט שעמנו איז פאר גרייט אונ פאר

אויף דעם אקסיל אונ גיט אויף יוה, זיי רירן גיט אן די פלאים: ח הופרי כסות תופרין בדרקן. ובלבר שלא יתכוונו בחמה מפני החמה. ובנשמ' מפני הגשמים. והצנועים תופרים בארץ: הברסין והברדסין והדלמשיקין ומנעלות הפנין לא ילכש בהן עד שיברוק. רבי יוסי אומר הבאים מחוץ הים וממדינת הים אינם צריכים בדיקה מפני שחוקתן בקנבוס ומנעל של רוב אין בו משום כלאים: (ח) אין אסור משום כלאים אלא מווי ואורז. שנאמר לא תלבש שעמנו דבר שהוא [ב] שוע מווי ונו. ר"ש בן אלעזר אומר נלוזומלי:

עליו' אל יליוו מעיניך: (מ) ה'לכדים. למר ערופ בלא טויה ואריגה ויעשים ממנו בגד ואם ערף למר ופשתים ית ויעשה מהן בגד אסורים מדרבנן דדוקא מן התורה הוא מצריך שלשטן שטע פוע וזו אכל מדרבנן כחל מנייהו כני או שטע או סווי או נח והקד כיון שהם שטעין אסורים מדכריהם: פיו של צמר בשל פשתן. האורגים אחר שמלבימים הבגד רגילים לעשות על שפתו ג' וד' חוטין עב כדי שיתקיים הבגד והוא קרוי פיו ואם הבגד של פשתן אסור לעשות פיו של

[illegible]

כל צמר והגורות של פשתן ויקטרוס זה בזה: "אז"פ שהורגיוהו באמצעו, כיון לרשעו" של עור שמעוהו של פשתן בראשה אחד ומעוהו של צמר בראשה האחר וכשהוא חונק דה קושר שני ראשיו של צמר ושל פשתן זה בזה שללא לאו בן פשוטו דשרי שריו מעשים כד ויס (וי) דגדגוס של צמר משומשו תחסימו עורות עולאים שהם תחסימו בשפתו: (י) אהרות הנרדדים, דרך האורגונוס וכנסוסו לרשעו של העצלים על הכגד במעשה רוקס כדי שלא יתחלפו של אחד בשל הצבירו ואם הכגד של צמר ואחותו של פשתן או איפסא אסור משום נלאים: הריפא אהרות, הריפא אהת שחקה המוחס כגדל פסח אהת בלבד: אינו חבור, בלומה ולעברה של נעמה אהת מהם לא נעמה הצבירו וזה הוה על אהת מהם של הצבירו: ואין חור משורר בלומה, כל"מ אהת של צמר ואחותו של פשתן וההרס תחסימו אהת: והשומטה בשבה, ע"מ לחורו ולתפור פשור ולא היו כחורעו ע"ל תפור שני תפירות: תחסימו

דרייט אויף זיך דעם פירונג פון גאט, דאס הייסט
גאט איז אויף אים אין פעס און ער פירט מיט אים
פארקערט ווי ריא נאטור פון דער וועלט איז גאט
שיקט אויף אים אנעלעכע כבוד וואס עס טרעפט
גאר נישט בייא אנדערע מענטשן: מ'זאגט אסורים
זענען שטעט שטעט פילשטש, דאס איז וואל נישט
זיגשטען און נישט וועקט, נאר אויס גאלעט אויב
גימאכט דער פון איין שטיק, מאר מען נישט איין
באשען אין דעם פלאקס, ווארום די רבנן האבן
גיאכט שבע אליו אויף אפילו נישט זיגשטען און
נישט וועקט פיל של אסר דעל פשטן אסר, מ'זאגט שטעט
הדורין בארין בייא איין פלאקסענע קלייד מאר נישט
ווי דער נישט ארום מיט וואל, ווייל עס ווערט אויס
ווי עס איז וועקט גווארן צומאכט די וואל מיט די
פלאקס די וויס אויפן שטח פון אונזער אסורים מ'זאגט שטעט
מולע דעל קלייד רבי ויסר נאנט מיט ביינדיגער פון
פופער וואל מאר מען נישט פאר ביינדיג די העמד,
ווייל מען זייט דעם וואלענעם שטור אן דער העמד
מען וואל איהם נישט פאר זיין און דער נאך בינט
מען זיך צו מיט דעם שטור לא נקשר פסם של אסר
דעל פשטן להגור בו את חתני אף על פי שהדושה באמצע
מען מאר נישט אן ביינדיג איין וואלענעם שטור אן
איין פלאקסענעם שטור צו פערנאמלען זיך, און
אפילו און מיטן איין דא איין לערענענע פאם
וועהני ער בינט אן איין עק פון דעם וואלענעם
שטור אן אלענענעם פאם און דעם פלאקסענעם
שטור בינט ער אויך אן אן דעם לערענעם פאם

עשה שני ראשית לצד אחד . כגון העביר המהט פעם אחת ולא העביר כל החוט והעביר המהט פעם שנית ונמנלו שני ראשית לצד אחד וקשר דלם לא קשר ב' ראשי החוט יחד אינו מתקיים : עד שישלש . סיכום ויוניא ויחזור ויכנס ג"פ . ואין הלכה כר"י . השק והקופה מצטרפין לבלאים . אם התיבת בנד גמר מחוברת לשק והתיבת בנד פשתים מחוברת לקופה וחבין יחד בשני תכופות מצטרפות אע"פ שהן מחוברות לשני כלים ולא אמרין הלא לחודי' קאי והלא לחודי' קאי ואינו חיבור וכו' . אם מחוברת לשאר כלים דהוי דין כמו שק וקופה :

ראשית לצד אחד חבור . ויש בה משום בלאים . בלתי מפורס' כדכ"י . פו"ט : והשומטה בשבת חייב . רבי יהודה אומר עד שישלש . השק [ו] והקופה מצטרפים לבלאים : (ג) וסל"ט בנפ' דהס' כ' דסך שרי פסי : [ו] והקופה . סטוה ג"כ דרך לנפשו פ' ס"ט כ"ד דלניס . פו"ט :

חבור . ויש בה משום בלאים . והשומטה בשבת חייב או ער האם איין מאהל דירה גיצונועין די נאדיל אונ האם גילאזין אשטיקיל פאדים ארוים שפעקען . אונ ער האם נאך אמהל דירה גיצונועין די נאדיל אונ האם גילאזין אשטיקיל פאדים ארוים שפעקען איז אוים גיקוקען די בידע עקין פאדים אויף איין ניוט . אונ ער האם די בידע עקין פאדים צוואמען גיבונדין . הייטט עס שוין וויא איין שטיק צו מוקמא אונ מורה . אויב המוקמא האם אן געדרטט איין שטיקיל קלייד איז די אנדערע שטיקיל קלייד אויך קמא אונ אויב יי נעקען גיטען קמא אונ מען האט גישפריצט די וואסקער פון דער פרה אדוקה אויף איין שטיקיל קלייד איז די אנדערע שטיקיל קלייד

אויך קהור . אונ אויב איין שטיקיל קלייד איז פון פלאקס אונ די אנדערע שטיקיל קלייד איז פון וואל איז דאס שעטגן . אונ אז ער ציהט ארוים דעם פאדים אונ שבת איז ער חייב . רבי יהודה זאגט עד שישלש עס מוז ויין דרייא מאהל דורך גיט , אנדערש הייטט עס גיט וויא איינס חשק והקופה מצטרפין לבלאים ווען אשטיק וואל איז באהעפט צו זאק אונ אשטיק פלאקס איז באהעפט צו אקארב אונ ער האט דעם זאק מיט דעם קארב צו נאמען גיט איז דאס שעטגן . אפילו די פלאקס איז בייא איין אנדער בלי אונ דיא וואל איז בייא איין אנדער בלי פון דעססוועגן איז דאס שעטגן :

גמרא ברכות דף לב ע"ב

הלכה ה' בלה כלי החיזין דהסד דעלכות דכריסם אלף לכר ת"ר ארבעה צריבין חיזוק . ואלו הן תורה ומעשים טובים תפלה ודרך ארץ . תורה ומע"מ מנין שנא' רק חזק ואמץ מאוד לשמור ולעשות ככל התורה . חזק בתורה ואמץ במעשים טובים . תפלה מנין שנאמר קוה אל ה' . דרך ארץ מנין שנאמר חזק ונתחזק בעד עמנו וגו' . חסידים הראשונים היו שוחזין וכו' .

תנו רבנן איבנה צריבין חיזוקי דרבנן האבין גילעיינט פיר ואכין ונעקען דא וואס דער מענטש דארף זיך שטארקן צו זיי מיט ויין נאנצין פח אונ אז ער וועט זיך גיט שטארקן וועט ער זיי גיט האבין וואו הו דאס נעקען וויא תורה ומעשים טובים תפלה ודרך ארץ צוא לערנען תורה , צוא טאהן מעשים טובים , אונ צו באנוגען מיט פונק . אונ צו דרך ארץ נדער אדעקטער דארף זיך שטארקען אין ויין אדעקט . דער מוחר דארף זיך שטארקען אין ויין האנקעל . תורה ומעשים טובים מנן פון וואנען ווייסן מיר אז מען דארף זיך שטארקען צוא תורה אונ מעשים טובים שטארקען ווארונט עס שטייט אין פסוק ויהושע א' נאט האט געזאגט צוא ויהושע רק חזק ואמץ מאד לשמור ולעשות ככל התורה . נאר שטארק דיה אונ פעקטיג דיה צו היקען אונ צו טאהן אזוי וויא אין דיא נאנצע תורה שטייט חזק בתורה שטארק דיה צוא לערנען תורה ואמץ במעשים טובים אונ פעקטיג דיה צוא טאהן מעשים טובים . אונ פון וואנען ווייסן מיר אז מען דארף זיך שטארקען צו באנוגען מיט פונק . שטארק ווארונט עס שטייט

אויך פסוק דוד הקלך האם געזאגט ביה אל ה' ויאמץ לדב ויהי אל ה' האף צוא נאט שטארק אונ פעקטיג דיין הארץ אונ האף צו נאט נדאס מיט מען ער זאל פעקטיגען ויין הארץ צו געטין מיט פונק . דוד ארץ מנו פון וואנען ווייסען מיר אז צו דרך ארץ דארף מען זיך אויך שטארקען שטארק ווארונט עס שטייט אין פסוק [שמואל ב' ו'] ויאב האט געזאגט צו ויין גרוסער אבשי חזק ונתחזק בעד עמנו שטארק דיה אונ מיר וועלען אונ שטארקען אין דער מלחמה פאר אונזער פאלק ואפילו איין געמען אמלחמה איז אין דיא האנט פון נאט , פון דעססוועגן דארף זיך אפענטש שטארקען צו די מלחמה , אזוי צו פרנסה , אפילו דאס איז אין די האנט פון נאט . פון דעססוועגן דארף זיך אפענטש שטארקען צו ויין אדעקט . אדער צו ויין האנקעל . חסידים הראשונים היו שוחזין שעה אחת ומשתללין דיא ערשטע חסידים אז וויא האנקען געדארפט באנוגען וועלעקע תפלה עס איז האנקען וויא מיט איין שעה פריער זיך אפגעקעמט פון אלע געד שעפטין אונ האנקען געדארפט אין דיא ענינים פון

רש"י

הרמב"ם הלכות תפלה פרק ה.

(א) שמונה דברים צריך המתפלל להזהר בהן ולעשותן
זאת היה דרוק או נאכס או שעבר ולא עשה
אותן אין מעבדין, ואילו הן, עמידה, ונכוח המקדש,
ותקון הגוף, ותקון המלבושין, ותקון המקום, והשויות
הקול, והכריעה, והשתחויה: (ב) עמידה כיצד, אין
מתפלל אלא מעומד, היה יושב בספינה או בעגלה
אם יכול לעמוד יעמוד, ואם לאו יושב במקומו ויתפלל,
חולה מתפלל אפילו שוכב על צדו והוא שיכול לבוין
את דעתו, וכן הצמא והרעב הרי הם בכלל חולים,
יתפלל עד שיאכל וישתה, היה רוכב על בהמה, אף

מספר חסידים מימן למ, עת לחשות ועת לדבר, כשמתחננים ומקננים זהו וכשמתחננים
דברי סדיוסין אין להשיב, ועת לדבר כשמתחננים מדברי
חוכם לא עת לדבר, גם עת לחשות שלא להוכיח על אשר ידעם
כי צדום דבר לא יקבלו חוכם, כי מוסב שיחיו שוגגים ולא ידעו
מזידים, ועת לדבר כשיכרך למחות ודברין נשמיים: כי ענין
הוכנה כל היום חלו ע"פ שמקבלים בושם והכנה פנים על
המחנה כי כשאומר לאלים סכלות הרי לוקים מלות לזים ותפלין
וכיוצא בהם נשפר דמו כמים משני סוכסם מעלה עליו סכ' סכל
נשפר עליו, ועל סכלותיו פניו מעלה עליו סכ' סכלו כהן ומעטו
אם יש בו יכולת לבוין את דעתו ויתפלל, ואם לאו אל
ע"פ שיש לו מי שיאחו בהמתו לא יור אלא יושב

(א) שמונה דברים צריך המתפלל להזהר בהן ולעשותן דער
מענקש ואכס וויל באונגען דארף ער זיין געהימ
צו טאחן אכס ואכען זאם הייז דאך און נאכס און שער
ולא געש איהן אין מענקש און אויב ער איז גיווען
געטייגט און האט דא אכס ואכען נים געקענט
טאחן, אדער עס האט איהם געמאכען אונזא,
וואס ריך דעם האט ער די אכס ואכען נים געד
קענט טאחן, אדער ער האט נים געוואלט טאחן
די אכס ואכען, פאר האלט דאס נים די תפלה,
קעגן ער פון דעסמוענין באונגען וואלזו דאס
געגען דא אכס ואכען עמידה שמונה עשרה ואל
ער באונגען שטייענדיג נכח המקדש און געגען
דעם ארם וואו דער בית המקדש איז געשטאנען
והיה הנה פארברייטען דעם גוף וימקו המלבושים
פארברייטען די קליידער וימקו המקדש פארברייטען
דעם ארם והשויות הקול און גלייך מאכען דא
שמימם והכריעה און דאס קנייען והשתחויה און
דאס איינגייען זיך אויף דער ערך: (ב) עמידה
כיצד וויא מיינט מען שטייענדיג אין מתפלל אלא
מישך שמונה עשרה מוז מען באונגען שטייענדיג
הייז יושב בספינה או בעגלה אויב ער איז געוועסען
אין אישיף אדער אין אונאנין אם יכול לעמוד יעמוד
אויב ער קען זיך שטעלען צוא שמונה עשרה,
זאל ער זיך שטעלען ואם לאו און אויב ער קען
זיך נים שטעלען יושב במקומו ויתפלל זאל ער ווערן
אויף זיין ארם און זאל באונגען שמונה עשרה
חולה מתפלל אפילו שוכב על צדו אקראנקער מען
באונגען אפילו ער ליגט אויף ארם והוא שיכול
לבוין את דעתו ער זאל נאר קענען באונגען מיט
פונקט וכו' הצמא והרעב הרי הם בכלל חולים אז איינער
אין דארשטיג אדער הונגעריג, וויא הייסען אויף
קראנקע און עס בו יבילה לבוין את דעתו אויב ער קען
דאונגען מיט פונקט ויתפלל זאל ער באונגען ואם
לאו און אויב ער וועט נים קענען באונגען מיט
פונקט אל תפלל עד שיאכל וישתה ואלער נים באונגען
כיו ער וועט פרער עסין און מריקען נאכדעם
וועט ער באונגען מיט פונקט היה רוכב על בהמה
אויב ער האט געריקען אויף אפיהמה אף על פי שיש
לו מי שיאחו בהמתו אפילו ער האט ווער עס זאל

עת לחשות ועת לדבר עם איז אציים צום שנויגין
און אציים צום ריידן בשמימם ומקננים אותו
ווען מען פארשעמט איהם אדער מען פלוקט
איהם וכשמתחננים דברי הדישות אדער ער איז
צווישען אונזלעקע מענקשין וואס ריידן פראקשע
רייד אין לחשיב זאל ער נים ענפערין, איז אציים
צום שנויגין ועת לדבר און עם איז אציים צו
ריידן בשמימם דברי הדישות אז ער איז צווישען
אונזלעקע מענקשין וואס ריידן הורה לא עת לחשות
באקאלס איז נים אציים צו שנויגין גם עת לחשות
נאך איז דא אציים צום שנויגין שלא להוכיח על
אשר ידעם כי צדום דבר לא יקבלו חוכם דוא ואלקם
נים שפראפין אונזלעקע מענקשין וואס דוא ווייטם
אז ווי וועלן נים אן מענקשן זיינע שפראפ רייד
כי מוסב שיהיו שוגגים ואל יהיו כידים עם איז עקסער
וויא זאלין טאחן נים ווייטענדיג אז עם איז
אעבירה, איידער ווי זאלין ווייטן אז דאס איז
אעבירה און פון דעסמוענין זאלין וויא דאס
טאחן ועת לדבר און עם איז אציים צו ריידן
בשמימם למחות ודברך נשמיים אז דוא קענטם
שפראפין, און זיינע רייד וועלן אונז גענוגען
ווערן, מען וועט נים מעהר טאחן דא עבירה,
באקאלס מומטן ריידן און שפראפין כי ענין חרבה
כל היום כדור המלך הם וואנטם פון גאט פון זיינעם
וועגן ווערן מיר עברתם אונאנין טאג אלז בני
אדם ששקבלים בושם והכנה פנים על המצות דאס מיינט
מען דא מענקשין ווס ווערן פארשעמט און
דער פנים ווערט וויא ווייט פון דעם פארשעמונג
וואס מען פארשעמט וויא וועגן דא מצות וואס
וויא מוהען כי כשאומר לאלים סכלות הרי לוקים מלות
לזים ותפלין וכיוצא בהם אז מען זאל וואגן צו
אמענקש עם איז נאכעש וואס דוא מראגסט
ציצית און לייקטם תפלין אדער נאך אונזלעקע
מצות וואס ער מומט וואנט מען איהם אויף דא
מצות אז דאס איז נאכעשקייט נשפר דמי בפנים מפני
הבישה ווערט איהם פארגאסין זיין פלוט וויא
וואסער פאר שאנדע מעלה עליו הכהוב כאלו נהרג עליו
רעבינט אויף איהם דער פסוק גלייך וויא ער
וואלט עברתם גיווארין פון נאמטם וועגן ואל

לְרִבּוֹתָא יִרְדּוּ וְיִפְלֹן
בְּעַלְיָא דְּבִיבִיכֹן קְדָמִיכֹן
לְחֶרְפָּא : * וְאַתְּ פְּנִי
בְּמִימְרֵי לְאַיְמָכָא לְכוּן
וְאַפְשִׁי יִתְכוּן וְאַסְגִּי
יִתְכוּן וְאַקִּים יִתְקִימִי
עִמְכוּן : * וְיִתְיַבְּדוּן
עֲתִיקָא דְעֵתִיק וְעֲתִיקָא
מִן קֳדָם חֲדָתָא תְּפִנּוּן :
ת"א וְאַתְלַתִּס יִשְׁן . בְּפִרְא לֹא :

מִכֶּם רִבְבָה יִרְדּוּ וְיִפְלֹן אִיבִיכֶם
לְפָנֶיכֶם לְחֶרֶב : * וּפְנִיתִי אֵלֵיכֶם
וְהִפְרִיתִי אֶתְכֶם וְהִרְבִּיתִי אֶתְכֶם
וְהִקְיַמְתִּי אֶת־בְּרִיתִי אִתְכֶם :
וְיִשְׁן וְיִשְׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאוּ :
רש"ם

שלישי חמישי כשהן מחוברין

וְיִשְׁן וְיִשְׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאוּ

וְיִשְׁן וְיִשְׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאוּ

וְיִשְׁן וְיִשְׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאוּ

וְיִשְׁן וְיִשְׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאוּ

וְיִשְׁן וְיִשְׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאוּ

וְיִשְׁן וְיִשְׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאוּ

וְיִשְׁן וְיִשְׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאוּ

וְיִשְׁן וְיִשְׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאוּ

וְיִשְׁן וְיִשְׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאוּ

וְיִשְׁן וְיִשְׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאוּ

וְיִשְׁן וְיִשְׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאוּ

וְיִשְׁן וְיִשְׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאוּ

וְיִשְׁן וְיִשְׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאוּ

וְיִשְׁן וְיִשְׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאוּ

וְיִשְׁן וְיִשְׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאוּ

וְיִשְׁן וְיִשְׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאוּ

וְיִשְׁן וְיִשְׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאוּ

וְיִשְׁן וְיִשְׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאוּ

וְיִשְׁן וְיִשְׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאוּ

וְיִשְׁן וְיִשְׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאוּ

וְיִשְׁן וְיִשְׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאוּ

וְיִשְׁן וְיִשְׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאוּ

וְיִשְׁן וְיִשְׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאוּ

וְיִשְׁן וְיִשְׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאוּ

וְיִשְׁן וְיִשְׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאוּ

וְיִשְׁן וְיִשְׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאוּ

וְיִשְׁן וְיִשְׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאוּ

וְיִשְׁן וְיִשְׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאוּ

וְיִשְׁן וְיִשְׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאוּ

וְיִשְׁן וְיִשְׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאוּ

וְיִשְׁן וְיִשְׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאוּ

וְיִשְׁן וְיִשְׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאוּ

וְיִשְׁן וְיִשְׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאוּ

וְיִשְׁן וְיִשְׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאוּ

וְיִשְׁן וְיִשְׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאוּ

וְיִשְׁן וְיִשְׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאוּ

וְיִשְׁן וְיִשְׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאוּ

וְיִשְׁן וְיִשְׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאוּ

וְיִשְׁן וְיִשְׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאוּ

וְיִשְׁן וְיִשְׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאוּ

וְיִשְׁן וְיִשְׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאוּ

בעל המורים

רצנה. ד' אסחוטו את ה'י אלפי רצנה. רצנה כלמה השדה. ושנים
יטוס רצנה. רצנה ירדפו. שהפלו עליה שיהיו ורפה מאוס
שנאמר בהם רצנה כלמה ירדפו : (ט) ופניו אליהם .
פני שם כדכתיב והיו פניו וצני שם כל

רש"ם

וכי כך הוא החשקו ו והלא לא היה צריך לומר אלא מה
מכס שני אלפים ירדפו (יש מדקדקים בלשון רש"י שהוא
כמו כפל ואריכות וכי כך הוא החשקו והלא לא היה צ"ל
וכמו כן מדקדקים כל גדולי המפרשים וחסוברים בל' רש"י
בפרשת בראשית לא היה צריך להתחיל ומה עמם פתח שג"כ
כפל וע"ש ביוסבס וכלן נראה לפרש למורי הנאון המושלם
מוהר"ר משה חריק נר"ו שחלת רצנה סובל ב' פירושים פ'
ח' עשרת אלפים וע' מוקשה רש"י וכי כך הוא החשקו ופ'
ב' רצנה מספר מרובה על שם ריבוי וזה הפי' שולל רש"י
באמרו והלא לא היה צ"ל וכו' (דוק) אלא אינו דומה מועשין
העושין את ש התורה למרובין העושין את התורה : ונפלו
איביהם וגו' . שהיו נופלין לפיכך ע' שלא כדרך הארץ :
ופנתי אליהם . אפנה מכל עסקי-לשאלם שגרכם . מלה"ד
למלך שגכר פועלים פוכו' כדאי' בת"ו : והפירתי אתכם .
(ת"כ) כדריה זרוביה : והרבותי אהבכם . (ת"כ) בקומה
ק זקופה : והקימתי את בריתי אתכם . (ת"כ) ברית
חדשה לא כבירת הראשונה שהפירתי אותה אלא ברית
חדשה שלא כופר שאל' (ירמיה לא) וכרתו את בית ישראל
ואת בית יהודה ברית חדשה לא כבירת וגו' : (י) ואכלתם
ישון גושן . (ת"כ) הפירו' יהיו משתמרים וקובצין להתיימן
שיהא ישן הגושן של שלש שנים ופה ללכול משל אשתדק :
וישון מפני חדש תוציאו . שהיו הגזרות מלאות חדש
ש והאזרות מלאות ישן ולריבם אחס לפנות האזרות .

דעת וקנים מבעלי התוספות

אלף פלשחים כדכתיב בלתי חסומי הכחי אלף איש . ושנים יוסר
רצנה . וה' יסובקו ועברו . אם לא כי יורם מערכם לאומות ביד ולו
וה' הסגרים . ואל"כ ביה להם להבין כה' פעל כל זאת . אל"כ ככל
ירדפים והורגים קאמר כדכתיב ובעלו איביהם לפיכך למע
אכל החס יטוסו ככתיב אכל כל לא הוגיון :

פירוש לתורת אלהים

יִאֲגִין הַגִּדְעָרָם פֻּן אִיעֲרַע פִּינְדָא יִאֲגִין אֹנ
הַגִּדְעָרָם פֻּן אִיעֲרַע יִגְדָּה וְעֵלִין יִאֲגִין צֵהָן
מִיִּיעֲנָד פֻּן אִיעֲרַע פִּינְדָא יִגְדָּה אֹנ אִיעֲרַע
פִּינְדָא וְעֵלִין פֻּלִין פֻּר אִיעֲרַע יִגְדָּה צֵהָן
שִׁנְעֲרָד : (ט) וְיִפְנִי אֹנ אִיעֲרַע יִגְדָּה מִיִּיעֲנָד פֻּר
אִיעֲרַע צֵהָן פֻּרִינְעֵלִין אִיעֲרַע שִׁכָּר וְיִפְנִי אֹנ אִיעֲרַע
וְעֵלִין אִיעֲרַע פֻּרִינְעֵלִין אִיעֲרַע שִׁכָּר וְיִפְנִי אֹנ אִיעֲרַע

(י) וישן מפני חדש תוציאו . מהגזרות למכור בדכתיב
תוציאו את כל מעשר תבואהך ונתת ללוי וגו' :

פני ח"י שפ"

שנים שטמז הנית יחי

שפתי חכמים

השם : נ והלא שייך ה' מלות ח"ש לרצנה לפי השבוע ה' אנשים
לגאח . ונאלתי בשם מהכ"ר יעקב מאורלי"ש שח"ס עפר
הספוק ירדפו מכס חמשה מלא ומהם פנמיס חמשה איש ירדפו
רצנה . מלאתי : * כהכ הכ"ס ויש לנפוח דל"כ בערכים דכתיב
בזה איש ירדף אחד אלף ופניו יוסר רצנה היה לו לו' ושנים
יטוסו שני אלפים . בספר אמרי טועם מקשה קושאי זו . וחזק
בכס ר"י דכתיב ירדפים והורגים קאמר מדכתיב ובעלו איביהם
לפניכם למרד וכן לא ירדפו ויהיו כ"ה חמשה מלא אכל החס
לא הורגם כל רדפם . ול"כ דכל רדפם חס הורגם ולא כן לשון
יטוס וכן גבי מנ"ס דכתיב ירדפו ויחזקו אלף ח"ה נפי דשנים
יירגו ב' אלפים ולא יותר וכן ג' אלפים וכן לעולם ולא כן בני
ישראל כדכתיב : * וכי כך הוא החשקו כו' אכל לענין יוסה יכול
להיות ששנים יטוסו עשרת אלפים איש ואפשר ששני אנשים
מישראל יטוסו כפלים מהם כמו ויחזקו ונשאל כליו (ופנין בחס)
דכתיב ד"ה : * ע דקשה לרש"י ל"ל למלך כ' . פנמיס ונפלו
חיובים יטוסו כל לעיל ג"כ כתיב ובעלו איביהם אכל כו' : ולא עבדו
לו כדכתיב פון מלך עבדו לו כדכתיב נכסו הפועלים לישול
שכרו ונכסו עמיהם גס הפועל הכוח אמר לו הענין בני אפנה לך
כי אלו עשו עמי מלאכה מועטת ואני נותן לכם שכר מועט אכל
המה חשון ר"י לו עמך . כן דק"ה . לענין מלך שגכרם
(מביהרות . וכשאל לשרל פונם מכל עסקי-לשאלם שגרכם מלך
ולקח פלתי לשלש עשרת שנים לפיכך לו הדיניות . (ת"כ) :
צ"ל למעט והפירתי והרבותי חרובים קלי אפריה ורביה כמו
בכ"מ כתיב פריה ורביה כדדי . וי"ל מדלל כתיב והפירתי
והרבותי חתכם אלא והפירתי חתכם כו' דעשמע דשני עניינים
הם (מלך"א) : * קדח"ס פ'י' מניין שפנים ודלי מעדנין אלא
ודלי מל' מעדכרבות הוא דהיינו קוועס וקוסס : ר דק' לנש"י מה
רצנה שם בזה שפחלו טו' : ש' כ"ל ואין דכתיב על חדש להיות
כשאר בגזון אלא מרקבת חס נשאר בגזון סלך לריבם לפסו

בעל הטורים

שפתי חכמים

ליקוטים על התורה

אויך רש"י שרייבט דאס מיינט מען איך וועל מיט אייך שפאצירען אין ג' עדר ויהיה לכם לאהלים
אונז איך וועל זיין צוזאם אייך אונזערע וואס האבן זיך אויך איהר וועט זיין צוזאם מיט אפאלק.

להתעסק מנ"ה דו"א צבאות נפש צ צב צבא צבאות דוח יורה נשמה הנצח אדני נשמה דתור יתרה חיה יחידה
נצח יתרה חיה יחידה דתור אל שם ב"ן שבעשים:

(א) ושמתה. ע"כ תשעה את ארץ: וכן. אהס: מנהלך. שאלך: קדחתם באפי. יקדשת: בחיורי: (ב) ודעו. כמו עזו: (ג) כרעך. כען ימירי: העברה. לשון מיעור: החריב. כינע ארץ שהיא מלחה ואינה מיושבת:

(ד) ושעשה. תפוצץ את ההדס מלפניו בחריש ויריע: וכן. ר"ל לא תהיו תפוצץ פזותם אלך ר' ח'י' פתיים ר' ח'י' נטוב מחלקו: ואלו חסידים שפעל לעצדם אי בגמול שלל שטמי בשבטיות: והענין. ר"ל אלל היה תפוצץ אדמת הארץ כולל אלל לא ידעו שט' אי. כל כשרתם חמתי אשדוק עד עולם. אלל הכועס עליכם זמן מרובה: (ב) אשד יכנסו בלדס. ר"ל לא ימלאו זמן תפוצץ ין חרוב גוי: ויטשו חרוב בלדס יתפוצץ בלדס חרוב: ואלו ידעו. אינו חרוב כשלא שוין שן יכעבו חרוב השחיתות שגדל: אשד מלחם יתפוצץ. ר' ח'י' ור' ח'י' שכל ענין ב'ש' (שן חרובים) שן יכעבו זמן יתפוצץ וזלזלם:

כתובים משלי כט

לחמשה עשר מיסוד ומלכות דו"א שני דלת יוד נפש שני שני דלת שני דלת יוד רוח יאהרונה נשמה דיסוד א ארנ ארני נפש ארני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו דו וז חיה יחידה דיסוד יתנה חיה יחידה דמלכות אל שם ב"ן שבעשים:

א שבע ותובחת יתן חכמה ונער משלח מביש אמו: ב פרבות רשעים ורפה רפוע וצדיקים במפלגתם יראו: ג יסר בנה ויניחה יתן מעדנים לנפשך: ד באין חזון יפרע עם ושמר תורה אשרהו: ה בנה בנה ויניחה ויתן חכמה לנפשך: ו בסוגיא דעולאית בתרעע עמא ודקמיר אורייתא מובוהי:

מצודת דוד

רשי

(א) ונער משולח. ששלחו אביו ללכת בדרכי לבו סופו מכיש אמו: (ד) באין חזון. כלן נכואס יבועל הכס מקיין העוסק. הכל עם. יפרלו בהם פרות וילאו לתרבות רעה: אשרה. תהלה אחת:

(א) ונער משולח. ששלחו אביו ללכת בדרכי לבו סופו מכיש אמו: (ד) באין חזון. כלן נכואס יבועל הכס מקיין העוסק. הכל עם. יפרלו בהם פרות וילאו לתרבות רעה: אשרה. תהלה אחת:

פירוש עברי מייטש

אויסער דעם וואס דוא וועטט פון איהם קיין ערמט נפש גיט האבן נאך ער וועט דיר נאך געבן (פארשפאקען) פערנעניגען צו דיין לייב, אלע מענטשן וועלן דיר מקנא זיין וואס דוא האסט אזויא אזויא: (ג) באין חזון יפרע עם אזוי גיטא קיין נבואה ווערט א פאלק אויף אנפאלעקט צו שאנדע, ווארום גיט נאך א קינד דארף האבן לערנענע נאך גרויסע אויך, אבער אז וויא נאגן פון וואגען ווייס דער ווס שפראפט אויג אז מיר מוהען גיט גוט, אזי ער דען אגבא וואס מען האט איהם אלץ געוואלט פון הימל, גייען וויא אין שלעכטן וועג, און ווער שאנדע ווערט אנפאלעקט צו אנדערע פערקער אויף ושוים תורה אשרה אבער דער וואס גיט דא תורה אזי איהם וואהל, ווארום ווען ער ווייס גיט פאלקט ער וואס דא חכמים זאגן איהם וועט ער קיין מאהל גיט מאהל קיין שלעכטס וועט מען איהם נאך לויפען אויך, און אזויא אזי א פאלק אויך:

ברמנורא

כל גנות העיר רשות אחד. ואף ע"פ שדירוס חלוקים למטה לשני בני חרם מ"מ גנות שאין תשמישן תדיר אין בהם חלוקות רשות וכלים ששכחו כגון זה מותר להוויאם

פון איין דאך אויף דעם אנדערין דאך אפילו יעדער דאך גיהער צו איין אנדער בעל הבית וכללר שלא

משנה

כלי אמטו דנכוס דמלכות דלירוס אלהים

כל גנות העיר רשות אחד. וכלבר שלא יהא נג

פיקם א כל גנות העיר אלע דעקער פון שטאמט רשות אחת זענען איין רשות, מען מעג טראגן

לזה: ובלבד שלא יהא גג גבוה מחבור עשרה.
דלם חלוק מזה גבוהה י' אסור לשלול ממנו לננין
גזירה משום תל גבוה עשרה ורוב ארבע בשרות הרבים
(ב) דלא לית לכתף עליו: כל אחד רשות לעצמו.

ואם לא עירבו דיוורים
שלמטה אסור לשלול מזה
לזה: ר"ש. מיקל מכולן
וקאמר גגות והגרות
וקרפפות שאינן יותר מזה
סמיתים (ב) בואיל וכולן אין
תשמישן מיוחד ותדיר רשות
אחת הן ומשוללן מזה לזה
בלא עירוב ואפילו היו הגגות
גבוהות יותר מעשרה או
מכונות יותר מ' דלית ליה

לר"ש עירובי הגרות אלף משום כלי הבית: לכלים
ששבתו בחובין. כלים ששבתו בזה מזה מולין
אותן מזה לזה (ג): אבל לא לכלים ששבתו בתוך
הבית. והביאם לחצר ע"י שעירובו (ד) בני החצר אסור
להביאם מחצר זו לחצר אחרת אלא עירובו כ' החצרות יחד
והל"כ כ"ש (ב): הגדול מותר. להוציא לו כלי בלמטה
(ה) ואין בני הקטן אוסרין עליו דלגבי גדול הך פרהה פתחא
הגגין בולטות וסמיתות אסורין גוד אסורין בזה דגבי גדול
הגפסין ששבתו לה מכלן ומכלן הויה הך פרהה פתחא. אם
קודם השבת אלף הם נפרלה בשבת אפי' הקטנה מותרת כיון
שחזרה למקלת שבת קודם שנפרלה הותר לכולה שבת:
חצר שנפרצה לרשות הרבים. טעם הכותל (הפונה)

(ב) דהוי כה"ט כה"ט כה"ט דשבת: [ה] גבוה י' או גבוה
אפי' דהויין הך דלם ס' גבוה י' בהכרח ה' מין ממנו
י'. קמ"ס הכי משום דלפעמים אין בית אחד גבוה יותר מחצירו
אלא שחלוק בנכס צנועין שסבבוק נעור ואלו לא שרף לומר שזה
גבוה חלף שזה נעור. (ג) ובלא חוקף לדידים וכו' ע"כ מ"ה
דהלכה כמותו ולי חוקף לדידים

[ה] גבוה עשרה או נמוך עשרה. דברי ר"מ.
והכ"א כל אחד ואחד רשות בפני עצמו. ר"ש או
אחד גגות ואחד חצרות ואחד קרפפות רשות א'
לכלים ששבתו לתוכן ולא לכלים ששבתו בתוך
הבית: (ב) [ג] גג גדול סמוך לקטן. הגדול מותר
והקטן אסור. חצר גדולה שנפרצה לקטנה
[ג] גדולה מותרת וקטנה אסורה. מפני שהיא
בפתחה של גדולה. חצר שנפרצה [ד] לרה"ר
המכניס מרובה לרה"י או מרה"י להרובה חייב.
דברי ר"א. והכ"א [ה] מתוכה לרשות הרבים או
לר"ש עירובי הגרות אלף משום כלי הבית: לכלים
ששבתו בחובין. כלים ששבתו בזה מזה מולין
אותן מזה לזה (ג): אבל לא לכלים ששבתו בתוך
הבית. והביאם לחצר ע"י שעירובו (ד) בני החצר אסור
להביאם מחצר זו לחצר אחרת אלא עירובו כ' החצרות יחד
והל"כ כ"ש (ב): הגדול מותר. להוציא לו כלי בלמטה
(ה) ואין בני הקטן אוסרין עליו דלגבי גדול הך פרהה פתחא
הגגין בולטות וסמיתות אסורין גוד אסורין בזה דגבי גדול
הגפסין ששבתו לה מכלן ומכלן הויה הך פרהה פתחא. אם
קודם השבת אלף הם נפרלה בשבת אפי' הקטנה מותרת כיון
שחזרה למקלת שבת קודם שנפרלה הותר לכולה שבת:
חצר שנפרצה לרשות הרבים. טעם הכותל (הפונה)

היה ושרי בלחות גפופים (ו) העודפי' מעט מכלן ומעט מכלן
יותר מעשר מכל קטן אסור להוציא לו כלי הבית דגבי גדול
הגפסין ששבתו לה מכלן ומכלן הויה הך פרהה פתחא. אם
קודם השבת אלף הם נפרלה בשבת אפי' הקטנה מותרת כיון
שחזרה למקלת שבת קודם שנפרלה הותר לכולה שבת:
חצר שנפרצה לרשות הרבים. טעם הכותל (הפונה)

הוא נאר. עם נאל גים יין גג גבוה גגה אין דאך
העקער וויא דער אנדערער צעהן ספחים או נעיד
גגה אדער גגערענער צעהן ספחים דברי רבי מאיר
אזוי נאמט רבי מאיר תתקנים אוסרים אונ די חבקים
נאנין כל אהר ואהר נעקער דאך רשות פלגי גבשו אין
אבאונדערער רשות. אונ אויב די אינוואלדער פון
די שטובין האבין גיט גליינט אעירוב צו נאמען
מאר קען גיט טראגין פון איין דאך אויף דעם
אנדערען דאך. רבי שמעון נאמט אהר גיט סייא
דעקער ואהר חצרות אונ סיי הויפן ואהר קרפפות אונ
סייא פלעצער וואס נעמען ארום גיצאקט מיט
אונאנט, אפילו נעקעס גיהער צו איין אנדער בעל
הבית פון דעסטונעגין רשות אהר הייסט דאס איין
רשות לכלים ששבתו בתוך די פלים וואס האלטן
שבת אין איין ארם קען נאל ווי מעגין טראגין צום
אנדערען ארם אפילו ווי האבין גיט געליינט אעירוב
אלע צוואמען וואס פלגים ששבתו בתוך הבית אדער צו
די פלים וואס נעמען גיווען שבת אין שטוב הייסט
דאס גיט איין רשות, מאר קען ווי גיט טראגין פון
אין ארם צום אנדערען סיידן אלע האבין געליינט
אעירוב צוואמען: ב גג גדול סמוך לקטן אגרויסער
דאך נאמט ער אז נאמט צוואמען מיט אקליינט
דאך, אונ די דעקער האבין נעקעס ארום, אונ די
נאמט פון גרויסן דאך אין אויסגבראכין גיווארן
אין קליינט דאך. גיט ברייטער ווי צעהן איילן

הגדול דער גרויסער דאך ווייל עס איז נאך גע'
קלייבן שטיקלאך ווענט פון ביידע ווייטן מיהר מעג
קען ארויף טראגין אויף איהם נאכין פון שטוב ווייל
דער ארם וואס איז אויפגעבראכין נעקט אים ווי
אסיר אריין צו גיין אויף דעם קליינטע דאך נאמען
אונ דער קליינטער דאך ווייל ער איז אין גאנצן
אויף גיבראכין איד מאר קען גיט טראגין אויף
איהם די נאכין פון שטוב, ווייל דער גרויסער דאך
אסירט אויף אים חצר גדולה אגרויסער הויף שפירצה
לפניה וואס איז אים גיבראכין אין אקליינטע
הויף גיט ברייטער ווי צעהן איילען גג גדולה מותרת
אין גרויסען הויף מעג קען טראגן נאמען אסירט אונ
אין קליינטען הויף מאר קען גיט טראגן, דריקער
מעג קען טראגן אין גרויסען הויף פלגי שטיא
בפתחה של גדולה ווייל דער ארם וואס איז אויף
געבראכען איז אזויא ווי אסיר צום גרויסען
הויף ווייל עס איז געבראכען שטיקלאך
ווענט פון ביידע ווייטן, אדער דער קליינטער
הויף איז דאך אויסגבראכין אין גאנצן חצר שפירצה
לרשות הרבים אזויא וואס די נאמט איז אויסגבראכין
אין גאס אריין אדער זיא איז אויסגבראכין אין
גאנצן אדער עס איז אויסגבראכין אויף מעהר
וויא צעהן איילן פלגים ששבתו בתוך רשות היחיד און קען
בריינגט אריין פון דעם הויף אין אשטוב און קרשות
היחיד ליתיה אדער קען בריינגט אריין פון אשטוב

לא קשיא הא בלחיים הא
 יבשמים. וז"ל וזה לעיל
 אסרי' ביבשמים דפריך וזה כתבי
 קונסי' כו'. וז"ל דבליקן סהול
 גביה סיך לנפולו טפי משום
 דמנע' ליה נפיה קינסי' :

כלהו ה' כלל כלי הסילון דמנסה דמלכות דבריהם אכרסם
 אמר רמי בר אבא א"ר אסי אסור לאדם שיהלך
 ע"ג עשבים בשבת שנא' ואין ברנלים חוטא .
 הני הריא מותר להלך ע"ג עשבים בשבת . והניא
 איך אסור . ל"ק הא בלחים . הא ביבשמים . ואמר
 רמי בר חייא אמר רב אסי אסור לאדם שיכנס
 אשתו לרבר מצוה . שנא' ואין ברנלים חוטא . וא"ר יהושע בן לוי כל הכופה
 אשתו לרבר מצוה הויין לו בנים שאינן מהוננים . אמר רב איקא בר
 חנינא מאי קראהגם בלא דעת נפש לא טוב . הניא נבי הכי נם בלא דעת
 נפש לא טוב זה הכופ' אשתו לרבר מצוה . א"ר חייא מ"ד מלפנו מבהמות
 ארץ ומעוף השמים יחכמנו . מלפנו מבהמות . זו פרדה שבורעת וכשהנת
 מים . ומעוף השמים יחכמנו . זה ההרנגול שמפיים ואח"כ כועל . א"ר
 יוחנן אלמלי לא נתנה הורה היינו למדין צניעות מחורל וגול מנמלה ועירות

ואין ברנלים חוטא . אלמלי
 הילוך נמי חטא קרי ליה
 והכא הלא חטול עשבים
 לחים . דהוי חולש :
 יבשמים . כחולשין דמי :
 לרבר מצוה . תשמים :
 ברנלים . ל' תשמים דכתיב
 בין רגליה כרע נפל סבב :
 נם בלא דעת . רישא דהאי
 קרא אף ברנלים חוטא : נפש
 לא טוב . לא טובים הנשים
 הנעשים בלא דעת האשה
 שהיא כעלה אף ברנלים :
 מלפנו . מלמדנו : מבהמות

ארץ . שנתן בהם חכמה להורות לנו : שמפיים . הולך ופושט כנפיו והוא פיוס כדלמד לקמן סאמך לה שקיה
 לה מלכוס שמגיע ללחץ : צניעות מחורל . שאינו מטיל רעי בפני אדם ומכסה זולתו : וגול מנמלה . דכתיב

אמר רמי בר אבא אמר רב אסי בר אבא
 געאגאג דעם דין האמ געאגאג רב אסי
 לאדם שיהלך על גבי עשבים בשבת אקענמש קאר גיט
 גיין שבת אויף גראו . שגאמר ווארום עס שמיט אין
 פסוק (משלי ים) ואין ברנלים חוטא דער וואס איילט
 צו גיין מיט דיא פיס איז ער אוינגינגי . געהן מיר
 אז אקמהל זינגינגס מען מיט דיא פיס גייענדיג
 פֿרענגט דיא גקרא . חני הריא מותר להלך על גבי עשבים
 בשבת אין איין ברייתא האבען מיר גילערונגס מען
 מעג שבת גיין אויף גראו . והניא איך אסור אונ אין
 איין אנדער ברייתא האבען מיר גילערונגס מען
 קאר גיט גיין שבת אויף גראו . ענפערט די גקרא
 לא קשיא עס איז קיין קשיא . הא בלחיים הא ביבשמים
 אויף פייכעם גראו ווייל זיי וואקסען נאך . קאר
 מען גיט גיין שבת , ווייל מיט דיא פיס גייענדיג
 וועט זיך אויסרייסען אביסול גראו , אָבער אויף
 סרקעקע גראו ודיא גראו איז שוין פארמירקונגס
 געווארען זיי וואקסען שוין גיט מען מען גיין אום
 שבת ואמר רבי בר חסא אמר רב אסי נאך האט רמי
 בר הקא געאגאג , רב אסי האט געאגאג אסור לאדם
 שיטוף אח אשתו לרבר מצוה אקענמש קאר גיט גימין
 זיין ווייב צו השמיש המטה שגאמר ווארום עס
 שמיט אין פסוק ואין ברנלים חוטא . אז ער איילט
 זיין ווייב צו השמיש איידער זיא ווילינגס איין ,
 איז ער אוינגינגי . ואמר רבי יהושע בן לוי כל הכופה
 אשתו לרבר מצוה הויין לו בנים שאינן מהוננים . נאך האט
 רבי יהושע בן לוי געאגאג דער מענשט וואס גייט
 זיין ווייב צו השמיש , וועט ער האבען קינדער
 גיט פרוקע אסר רב איקא בר חנינא פאי קרא רב איקא
 בר חנינא האט געאגאג פון וועלכען פסוק ווייסען
 מיר דאס , שלמה המלך האט געאגאג (משלי ים)
 נם בלא דעת נפש לא טוב . אז דער השמיש איז גיט
 מיט דעם ווייסען וגים מיט דעם ווילען פון זיין
 ווייב , וועלען די נפשות גיט גוט זיין ודי קינדער

אגרה בקציר מאכלה ואין אחת גזולת חת חברה: ועריות מיונה. שמינוקא חלף לבת זוגו: זיגא. מלכזש שקורין קוטא: לברת הכי. לאחר בעילה שמענע וסופף ראשו לארץ: או אית ליה. כמה ליקא:

מיונה ד"א מתרגול שמשפיים ואח"כ בועל. ומאי קפיים לה. אמר ר"א הכי קאמר לה זביננא לך ויגא דממז לך עד כרעך לברת הכי אמר לה לישממתי לברבלתיה דהוא מתרגולא אי אית ליה ולא זביננא לך:

אמר רב רב יהודה קאמ גיזאנא פון רבא ונעגין קי קאמר קי אזוי זאנא הער האן צו די הוהן זיגאנא לך זיגא דקפו לך עד כרעך איך וועל דיר קויפען אקלייד וואס וועט דיר גרייכען ביז צו די פיס לזרזי קי אפר לה נאך דעם משמיש זאנא ער צו איהר לישממתי לברבלתיה דהוא מתרגולא אי אית ליה ולא זביננא לך זאל אויס געריסען ווערן דער קאס פון דעם האן אויב ער האט געלט און וויל דיר גיט קויפען ואויף זיך האט ער דאס געזאגט:

זיין ווייל די קאהפן זענען אויך גיט מנה. נאר די צוויי קאהפן וואס פארין זיך צו זאנען דאס ערשטע קאהל, זענען זיי שוין אפאר אויף ווער גאנץ לעבן, דער דריטער בוקעפט זיך גיט מיט איין אנדער נקבה. און דיר נקבה בוקעפט זיך גיט מיט איין אנדער זיך גיט נאך ארץ מתרגול דרך ארץ קענען מיר לערנען פון אהאן שפיים ואחר כך בועל פריער בעט אבער דער האן די הוהן נאכדעם איז ער זי בועל וימי שפיים קי וואס זאנא ער צו איר ווען ער בעט זי איינער ער איז זי בועל אפר רב יהודה

וזהר בחקתי דף ק"ג ע"ב. מ"ס דלילות יוד הא ואו הא

ונתתי שלום בחרך ושכבתם ואין מחירד וגו'. רבי יוסי פתח (תהלים ד) רגזו ואל תחטאו וגו'. רגזו ואל תחטאו האי קרא חוקמה דכתיב בר נא לחרזא יר טוב על יר הרע ושפיר חלל בשעתא דרמא ליליא זכ"ל שכיב על ערסיה כמה גרדיני נמוסין מתערין בעלמא ואלין זאנאין וזכי נשא בעאלו להתרנא מקמיה קב"ה ולדחל מניה בגין דלא יסתכח נפשיה בגווייהו וישתובי מנייהו. וכשי ליה לזכ"ל דלא יפיק מנייהו מלה כסומיה בגין דלא יתער להו לגביה ולא יסתכח ביהדיה ה"ד אחרו בלכבס על משכבם ודומיו סלה. דלא יפיק מנייהו מלה כסומיה. מ"ח בשעתא דאשתכחו ישראל וזכאן קמי קב"ה מה כתיב ונתתי שלום בחרך. האי לעילא. דלחתי קב"ה להתחברא בכנסת ייראל. כדון ושכבתם ואין מחירד. מ"ט בגין והשכתי מה רעה מן הארץ. דה מה דזינא בישא לתתא. ומאי ליהי אגרת בת מחלת היא וכל סיעתא דילה. האי בליליא. ביממא כני נשא דלחו מסתרה דה ה"ד וחרב לא תעבור באלכס. רבי אבא אמר הא חוקמה דאפילו הרב של שלום כגון פרעה נכה. אכל וחרב לא תעבור דא סיעתא דילה והשכתי מה רעה דלא תשלוט בחרעא ואפילו העברה בעלמא לא תעבור עלייהו ואפילו הרב דשאר עמין ואפילו בר נא מווינא לא יעבור עלייהו

הלכה פסוקה

יוסף לחק

מוסר

הרמב"ם הלכות תפלה פ"ד.

מספר חסידים סימן מא כב.

אלמלא בשבת שבתא ספק"ה לא הוה אדם קרי מעביד. חז"ל לך שבתא לכוונא דרס בגלי מזלי יוסף מאשכ יסכח חת אשה בגלי חמי' עס אשכ. כי הכנס מזלי לכל דרס בין גדולים בין קטנים בין זקנים ויולא"י חמי' מזלי אלה כבדורים אבא לא בעקנים וקנים או חסדים וחסן כבדורים אשכ ילדס חקין

(א) תקין הגוף כיצד בשבתא עומד בתפלה צריך לכון את רגליו וזו בצד זו וזנות עובין למטה כאילו הוא כובט לארץ ויהיה לבו פנוי למעלה כאילו הוא עומד בשמים ומניח ידיו על לבו כפותין הימניות על השמאליות ועומד כעבד לפני רבו באימה ויוראה

אלמלא ביושט שבתא תהיה צריך היה ווען גאט וואלט גיט געשאפט דין גאטור אקענטש זאל זיך שפענען לא היה אדם גמי בגדרה וואלט בין מענטש ביין גינען פון אעבירה דע לך איך וועל דיר גינען אז עס איז אזוי שפתי ליהוד אדם בגלי צווי יתר באשר יישוב את אשתו בגלי ווארום עס מרעפט אז איין מענטש זאל הרגל דעם אנדערין געפענליך. ווען מענטשין זעהן, און עס מרעפט גיט אז איינער נאר מנהג ויין מיט א אשה ווען אלע זעהן אפילו גס אפילו אפילו מיט ויין ווייב וועט זיך אויך אקענטש גיט באקענטן ווען מענטשין זעהן, ווייל ער שעהט זיך כי הכנס בגלי לכל אדם ווארום בעס איז דא באיי אלע מענטשין בין גדולים בין קטנים בין זקנים סיי באיי גרויסע סיי ביין קליינע סיי ביין אלמא ויזא דע אשכ מענטשין אבא לא בקפנים וקנים או אגליש אבער ביין

(א) תקין הטה כיצד וזי גאזי זאל ער פארברייטן דעם גוף בשבתא עומד בתפלה צריך לכון את רגליו וזו בצד זו אז ער שפעל זיך דאנען שמונה עשרה דארף ער גלייך מאכין די פיס איינעם דעם אנדערין ויהיה קיץ לפסח כאילו הוא מביס לארץ און ער זאל אראפ גיין די אויגין אונטען גלייך ווי ער וואלט גקען אויף די ערד ויהיה לבו פנוי למעלה און יתר הארץ זאל זיך קערן אין דער הייך כאילו הוא עומד בשמים גביה ווי ער וואלט גישאפען אין הימאל בענין ידיו על לבו און ער לייגט די הענט אויף ויין הארץ פיהתן תפנית על השמאלית צו זאנען גלייגט די רעקשע האנט אויף די רינקע האנט ועומד כעבד לפני רבו און ער שמיים ויזא אקענטש פאר ויין הערר באשר ביהוד אשכ מיט צווי אבא כבדורים דער יצד הרע איז נאר ביין וינגע

[illegible]

זוהי, אז, ער שטעט משונה און האט זיין זינען ניי-
דריקער מוז ער אונזעק ווארפן די עבירות זיין
אל און אמת גוט מער זינדליך. זינדען פארשטעלן
אויף איר משונה שטאנד וויא עס שטייט אין אסאך
האפט דעם הויז פארשטעלן וועלכע וועט איהן נאך איר
האבן גימאכט אנאנס פון גאלד, וואס משה ברענגט

וכן הפל' אם היה פחות מארבעה קבין מפשילו לאחוריו ומתפלל בו. היה ארבע קבין מניחו על גבי קרקע ואח"כ יתפלל. דרך כל ההבאים ותלמידיהם שלא יתפללו אלא כשהם עטופים: (ג) תקון המקום כיצד. יעמוד במקום נמוך ויחזיר פניו לכותל. וצריך לפתוח חלונות או פתחים כנגד ירושלים כדי להתפלל כנגדן. לחפלתו המיד ואין מתפלל בחורבה ולא אחורי בית ביד העומד בתפלה או לעבור לפניו עד שיתרחק ממנו ארבע אמות:

עַר הָאֵם גִּיטְרָאגִין אִמְשׁוּי אוֹיף זײַן קאַפּ אונַ עַם אײַ גַּעקומען דײַא צײט צום דאָנווען אַם הָיָה פחות באַרבע קבין אויב דײַ מִשָּׂא אײַז גײַנען נײַגיגער פון פֿיר קבין (דאָס אײַז אײַז אַמאָם) מִפְּשִׁילוֹ לֵאחֹרֵי זאָל עַר דײַ מִשָּׂא גַעמַען אויף דײַ פֿלײַצס וּמִפְּשִׁילוֹ בּוֹ אונַ עַר דאָווינט מײַט דײַ מִשָּׂא הָיָה אַרבעת קבין אָפֿער אַז דײַ מִשָּׂא אײַז גײַנען פֿיר קבין פֿינף על גַּבִּי קרקע זאָל עַר לײַגין דײַא מִשָּׂא אויף דײַא עַרד וְאַחֵר בֶּדֶךָ יתְּפַלל באַכדעם זאָל עַר דאָנווען בֶּדֶךָ כָּל הַתְּכָמִים וְתַלְמִידֵיהֶם שְׁלֹא יתְּפַלְּלוּ אֵלֶּיךָ כְּשֶׁהֵם עֲמוּפִין דַּעַר פֿירונג אײַז בײַ דײַ תְּכָמִים מײַט ווײַענע תְּלִמִידִים זײַא זאָלן אַנדערן ש גײַט דאָנווען נאר אײַנגעוויקלט אײַן ווײַענע מִלְּבוּשִׁים: (ג) תקון הקסם כיצד וויא אײַז זאָל עַר פֿאַרברײטן דעם אָרם יעמִיד בְּקִסִּים נִמְנָד. עַר זאָל שְׁמײַן אויף אַנדערענען אָרם וְיִחְזִיר פֿניוֹ לכוֹתֵל אונַ זאָל אײַנקערן דעם פֿנים צום וואַנט. וְצִדֵּק לַפְּתִיחַ חֲלוּנוֹת אוֹ פִּתְחִים כְּנֶגֶד יְרוּשָׁלַם. עַר דאָרף עַפְעַענען פֿענסטער אָדער מִדְּרַען גַּעגין יְרוּשָׁלַם בְּדִי לַהֲפִלָּה פֿינף עַר זאָל דאָנווען גַּעגין דײַ פֿענסטער שְׁנֵאגִיד וויא עַם שְׁמײַט אײַן פֿסוק בײַ דִּנְיָאָל (דניאל ו) וְכוּן פִּתְיֹו לִי בְּלִמְתִּיה אונַ פֿענסטער דַּענען גײַנען אָפֿין אויף זײַן בײַדִּים וואָס עַר הָאָם דאָרט גַּעדאָווינט וְקוֹבַע פֿקִים לַהֲפִלְתּוֹ תְּמִיד אונַ עַר זאָל פֿאַר זײַך פֿאַר־בֵּרִימִין אַשְׁמַעֲדִינֶען אָרם צום דאָנווען וְזײַן מִפְּשִׁילוֹ בַּחֲרִיבָה אונַ עַר זאָל גײַט דאָנווען אײַן אַפֿוסקע דײַז זאָל אַחֲרֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת אונַ גײַט אײַנקערן דײַ שוה"ל אלא אַם בּוֹ תְּחִיר פֿניוֹ לְבֵּית הַכְּנֶסֶת סײַדן עַר הָאָם אײַנקער עקערן זײַן פֿנים צו דײַ שוה"ל וְאַסִּיר לִישָׁב בְּבֶדֶךָ תַּעֲמִיד בַּתְּפִלָּה אונַ מַעַן טאַר גײַט ווײַענע גַּעגין דעם מַענְשֵׁל וואָס שְׁמײַט שְׂמוֹנֶה עֶשְׂרֵה אוֹ לַעֲבֹד לִפְנֵי אונַ גײַן פֿאַר בײַ דעם מַענְשֵׁל וואָס שְׁמײַט שְׂמוֹנֶה עֶשְׂרֵה טאַר מַעַן אויף גײַט זַד שְׂחִיחַת מַמְנוֹ אַרבע אמות סײַדן עַר זאָל זײַך דַּענײַטקערן פון איהם פֿיר אײַלײן:

בחקתי יום ג תורה

אונקלוס

לחש"ק מת' ד"א יהוה נפ' י יה יהוה יהוה. רוח יוד האווא הא. נשמה יוהה חיה יחידה ו רמילו יו"ד אל שם ב"ן שבועשה בניקוד חולם :

י אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי י אָנֹכִי אֶלְהֶבֶן דִּי אַפְקִית יִתְכוֹן מֵאַרְעָא

רש"י

(יג) אני ה' אלהיכם. כדל' אני שתלמיני כי לפני יכול לעשות כל חלה שהרי הונחתי חתכם מחרד מגרים ועשיתי

אתכם מארץ מצרים מהות להם
עבדים ואשר ממת עדכם ואולך
אתכם קוממיות: פ י ואם---לא
תשמעו לי ולא תעשו את כל---
המצות האלה: טו ואם---בחקתי
תמאסו ואם את---משפטי תגעל

דמצרים מלמחי דהון
עבדין ותברית ניר
עממיא מנכון ודברית
יתכון בחירותא: יד ואם
לא תקבלון למימרי
ולא תעבדון ית כל
פקודיא הארץ: טו ואם
בקמי תקוצון ואם ית
דיני תרחקנפשוך בדיל

ת"א ואלך אחכם קוממיות. דהכל
סה סה סנהדרין ק: וסל לא
שמשו לי. מניל לא: וסל בחמי
בעל הטורים

(יג) קוממיות. ב' מנין על ה"ק"ף שחידין להיות קוממן מלך

רשבים

(יג) מוט עלכם. בדכתיב עשה לך מוסר. היא
הרצועה שקישרון בה העול של עץ הקרוי מוסות. לפי

שמה וסריכן את צואר השור: קוממיות
רש"י

שפתי חכמים

ב פי' דק"ל למה שנים ה' דלעיל כתיב אם בחקתי מלכו דכתיבו
שחיו עצלים בחורס וסכל כתיב ולא תשפטני ו' דכל"ל אם
בחקתי לא תלכו בשלמא א' מיירי כמי' במדרש חכמים א"ס דהני
בשפתי אפני שמדרש חכמים היא כקדחת קבלה שיה קבלו א"ס
מסי' א"ס: ג דק"ל כיון שכל למדו ודל' לא יודעין לשפתי. ומכון
דל'ן הכי כמי' דל'ת' ספסוק כן כוסל ולא תלמדו ודל' לא תשפט:
ד' דל'ן דכל"ל דכל לעיל כתיב ולא תשפט דכתיבו מולא המלוח שן
ולא בחקתי ממלכו ל'ל' מלך מולא בחקתי וכן הוא פירוש וסל

לכס נסים גדולים: ממות. כמין יתד כמי' ראשי העול
המעבדים המוסרה שלל תלך מלכא השור ויתור הקשר כמו
(ירמיה כז) עשה לך מוסרות ומוקות: קוממיות. בקומה
וקופה: (יד) ואם לא תשמעו לי. להיות עמלים בחורה.
ולדעת מדרש חכמים ב יכול לקיום המלות כשהוא אומר
ולא תשפט וגו' הרי קיום מלות אומר הלא מה אני מקיים
ואם לא תשמעו לי להיות עמלים בחורה ומה ת"ל לי אין לי

אלא זה המכיר את רבונו ומתכוין למרוד זו. וכן כנמרוד
וכן בלכיש סדום (ס"ג) רעים ומטאים לה' מלך מכירים את רבונו
ומתכוונים למרוד זו: ולא תעשו. (ת"כ)
משלל תלמדו לא תשפט ג הרי שתי עבירות: (טו) ואם בחקתי
המאסו. מולא בחקתי ד העושים: משפטי
הנגעל נפשכם. שנה החכמים: לבלתי עשות. מונע את
הארים מעשות: את כל מצותי. טפר של נותים

משלי חכמים

ואם לא תשמעו לי וגו'. גאס נאמס צו דיא יודין אויב
וועט ניש גערין וואס איך זאג אין דער תורה. אונז וויל
איר וועט ניש גערין וואס שפייט אין די תורה. דריבער וועט
איר ניש סאדן די אלע מצות וואס זענען געשריבן אין די תורה
אונזא איר וועט ניש סאדן די מצות וואס דער שכל זאגט אויך
מען: אל וויא סאדן, וועט איר די חקים ודי מצות ווס דער שכל
פארשטייט זיי (ניש) גענויס פארמיאוסין אונז ניש וועלן סאדן.
אונז מינע שלפשים וועט איר פארמיאוסין. וויל איר וועט
וועלן צו שפערן ביין פארבינדונג וואס איך האב מיט אייך
געמאכט. פון וואנען קען מען וויסען אז ער מינע צו שפערן
דאס פארבינדונג פון גאס אפער מינע ער זאג פון די תורה
וועגן. ל'l'
אנקאס מיט סתירה אונז דער אנדערער האט גיהאט א וויין
האנדל. דער וויין הענדלער האט מינע געהאט דאס קרער.
אונז ער האט גי'א'ס קיין מאהל ניש געקויפט. אונז וויל וויא
א'ס איז געווען אנדערס וויין האנדל פלעגן קעסען צו א'ס
רייכע מענשן. אונז וועלכער מענטש א'ס האט וויא אלס ארין
גייז צו דאס אנדערע שפעס קויפט האט דער ווייניגערענד א'ס
ניש גילאזט ארין גיין. נאר ער האט א'ס געווינען אין אנדער
קראס ווא ער זאל קויפן. דאס פלעגט אכער דעם קרעמער
ניש הארין וויל דאס לייזונג איז געווען ווייניג. אפאהל איז
אכער געקעסען אנדערער סוחר וואס ער האט געהאט אפאהל פיל
סתירה. האט דער ווייניגערענד א'ס אנגעווינען אקראס וואס ער
זאל קויפן די סתירה. אונז האט א'ס ניש גילאזט ארין גיין צו
זיין שכן דעם קרעמער. אפאהל האט גי'א'אסן דר ווייניגערענד

פירוש לתורת אלהים

(יט) אני יי איך בין איינער גאט אשר וואס איך האב
אייך אויס געצויגען פון דעם לאנד מצרים סתיה
איהר ואלט ניש זיין להם צו זיין עבדים קנעכט
ואשבור אונז איך האב צו בקראכמוסות ד'שפאנגען
עלכם פון איינער יאך וואלך אונז איך האב אייך
געפירט קממיות אויך גישפעלט ניש איינגיבויען
ד'ש'י'i'
אייך בין איינער גאט איך בין ווערט אז איהר
ואלץ מיר גלויבין אז איך קאן קאן דיא אלע
ואכין אונז דיא אלע טובות וואס פרענער שטייט
ווארונט איך האב אייך אויס געצויגען פון מצרים
אונז האב אייך געסאדן גרויסע נסים: (יד) ואם לא
אונז אז איהר וועט מיך ניש וועלן צו הערין צו
לערנען תורה אונז מחמת איהר וועט ניש לערנען
לא תעשו וועט איהר ניש סאדן דיא אלע מצות.
הייסט שוין ווייניג עבירות: (טז) ואם אונז אויב
בחקי מינע געווען גי'א'ס וועט איהר פאר
מיאוסען צוא אנדערע מענטשן וואס וועגן
מקיים מינע מצות. איז שוין דיא דריטע וואס
אונז אויב את משפ'י מיין גירעכט תעל וועט פאר

נַפְשָׁכֶם לְבַלְתִּי עֲשׂוֹת אֶת־כָּל־
מִצְוֹתֵי לְהַפְרִיכֶם אֶת־בְּרִיתִי מִן־אֶפֶס
אֲנִי אֶעֱשֶׂה־זֹאת לָכֶם וְהִפְקַדְתִּי
עֲלֵיכֶם בְּהִלָּה אֶת־הַשְׁחָפֶת וְאֶת־

דלא למעבד ית כל
 פקודי דאשניותכון ות
 קימי: מ: אף אנא אעביד
 דא לבון ואסער עליכון
 בהולתא ות שחפתא ות
 ת"א קף חט חפסה: שחב לב:

שפתי חכמים

מספתי תנעל כסכס וגו': ה דק"ל דוספקדתי משמע ל' פקדון
 וזה פקדון סיך הכה. ל"פ שהוא ל' מלווה: ו ר"ל מלווה פניו
 של כשר שנתן זמורה פניו מלווה כשר כשר של דרס כריא:

עשה. מואס בחארים העושים. סוגא את החכמים. מונע את האחרים. כוסר כמלות. כוסר בעיקר: (טו) והפקדתי
 עליכם. וזויתו ה עליכם: שחפת. חולי שחפתך את הכשר דומה לנפשו שהוקלה נפיתו ומריתו ופניו זמורה:

ליקוטים על התורה

והפקדתי עליכם בהילה וגו'. דער כשר מים הים ואנא אפילו
 ווען גאס האט גיגען די קללת האס, ער ווי גיי
 געבין מים בחפזו. ווי זאלן קיסען גיטלעכע ווארונג וואס
 איז דרשניש און וועל פאדן פעלן די קללות וואס געלעב
 און געטענדיג ווערן ווי וועלן גיט קומען אין וואס געלעב
 קאהל, נאר ביטלאכעוויי, ווי דער מדרש וואס געלעב
 האט גיטאנס געלעב ביי צוויי קעגנשטין, איינעס האט גר לוי
 גיהאט און איינעס האט גר פיינט געהאט, דעם קעגנשטין וואס
 ער האט אים לוי געהאט האט גר פון אים אפגעטענדיג דעם
 חוב בלאכעוויי, און דער קעגנשטין וואס גר האט אים פיינט
 געהאט האט ער פון אים אפגעטענדיג דעם חוב מים אין קאהל
 און קען האט ביי אים צו געטענדיג אפן גר האט געהאט:

איך אייך אויך מאהן דאס דאזיגע וואס ווייטער

משלי חכמים

און וועל דיר מאהן אלע שלעכטס וואס איך וועל נאר קענען
 דער ילקוט ואנא אינא אויך דאס געלעבט פאר וואס שטייט
 אין די תורה אייב איר וועט גיט הערן צו מיר איר וועט גיט
 פאדן אלע מציאות איר וועט פאדן וואס איינעס קוקט, איר וועט
 פאדן וואס איינעס פיינט מלשפים דאמאלס וועט גאט שטראפן
 פאר וואס שטראפט גיט גאט באלד ביי דעם אנהייב, ווען ווען
 וועלן גיט מאהן די מציאות פון גאט, נאר אין אנהייב קען מען
 זאגן דער קעגנשטין איר גיט די תורה ווייל גר וועט וויי פער
 געניגען פון די וועלט און פיל מציאות זענען דא וואס וויי שטערן
 דעם קעגנשטין פערקעניגען פון די וועלט, ון דער וויל ער
 גיט היטען די מציאות פון גאט, דריבער קומט אים נאך גיט
 אזוי פיל קללות, וואס איז ער שלעכט דר נאך דער דעם אים און
 צו זינדען, אייך דעם ואנא די תורה וואס בחקתי תפאסן
 אייב איר וועט פאדן וואס איינעס קוקט צו אנדערע קעגנשטין
 איר וועט זאגן צו אנדערע קעגנשטין פיינט קוקט פערקעניגען מיואס
 מען זאל ווי גיט היטען און גיט גר צו וויינט נאכט שטערן וועט
 ער זאגן פיינט תקים זענען מיואס, נאר וואס משפטי תגזל
 נאשט, אפילו ווען איר האט מים איינעס אפגעטענדיג דעם
 ביי איינעס געלעב זענען דאך די ביינע קעגנשטין נאכט איינעס
 דעם אנדערע ווען דעם שטערן וועט איינער זאגן צום אנדערע
 פיינט מלשפים זענען מיואס איז דאך דאס איינע גיט וועלן
 דעם פערקעניגען פון ווען איר וועלן דעם פערקעניגען פון
 ווען חקר, דאס איז נאר לחפרכם און בריית ווייל איר ווילט
 שטערן מיינ פארקערונג וואס איז האט מים אייך געמאכט
 דריבער וועלן קוקט ווי אלע קללות:

רש"י

נא' את כל מלותי ולא נאמר את כל המלות: להפרכם
 את בריתי. כוסר בעיקר הרי שבע עשרות הראשונה
 גוררת השניה. וכן עד השביעית. ואלו קן. לא למד. ולא
 עשה. מואס בחארים העושים. סוגא את החכמים. מונע
 עליכם. וזויתו ה עליכם: שחפת. חולי שחפתך את הכשר דומה לנפשו שהוקלה נפיתו ומריתו ופניו זמורה:

פירוש לתורה אלהים

אונקווערדיגען איינער וויקען דאס הייסט איהר
 וועט פיינט האבן דיא חכמים און דיא לומדים
 דאס איז דיא פיהרע עבירה לכלי צו גיט עשות
 מאהן פלומר איהר וועט מבטל וויין אנדערע פון
 צו מאהן מיינע מציאות, דאס איז דיא פיינפמע
 עבירה אן כל מציאת אלע מיינע מציאות פלומר איר
 וועט לייקענען און וועט זאגן איך האב דיא
 מציאות נאר גיט גיטאמין דאס איז דיא וועקסטע
 עבירה לשפךם צוא פאר שטערן אן בריית מיינ
 ויכערהייט דאס הייסט איהר וועט לייקענען אין
 נאט דאס איז דיא ויכעמק עבירה: (טו) ואנא
 הקב"ה אז איהר וועט אנויא מוהן אף איין וועל

אויסצושטין מים דעם קעגנער און האבן גיטאמין דאס דעם
 סוחר וואס ער איז געגאנגען קויפן סחורה ביי איין אנדערע
 קעגנער דעם דער וויינענדיג גיטעם איר דעם סוחר שלעכטע
 ביי, ווי דער קעגנער האט גיטעם די ביי פון דעם וויינ
 הענדל איז ער שטארק ביי גיטאמין אייך דעם וויינענדיג
 און האט אים גיטאמין נאל גיט אריין קוקט צו אים אין שטוב
 דער וויינענדיג האט גיטעם ביי דעם קעגנער פאר וואס איז
 ער איינעס קער ביי ווי ביי איינעס איר האב דאך ביי איינעס אייך
 גיט געקויפט ביי דיר וואס איך האב געראפן, און איך האב
 פיל קעגנשטין אפגערעם וואלן ביי דיר גיט קויפן און די בייס
 נאר גיט אזוי ביי גיטען, פאר וואס בייסו איינעס אזוי ביי גיט
 וואס, איך דער קעגנער פערקענען צום וויינענדיג איר וועל
 דיר זאגן איך האב אלע מאהן געמיינט וואס די קויפט גיט
 ביי מיר סחורה איז ווייל מיינע סחורה גיטעם דיר גיט אנדער
 די בעקסטם סחורה וועלענדיג ווי ביי מיר און דריבער אנדער
 ווי קעגנשטין וואס קוקט אריין צו דיר ווי זאגן ביי מיר גיט
 קויפן, ווייל די בייס ווייכער נאכט פערקענען ווי זאגן
 אייך קעגנשטין גיטעם סחורה און וואלען, און דריבער האט אפ
 גיטעם דעם סוחר אייך ער זאל ביי מיר קויפן סחורה קויפן
 אנדער איינעס און איך האב געקויפט פון דיר אז די בייס דעם
 סוחר איינעס, פאר וואס האט אים אפגערעם ער זאל ביי מיר
 קויפן סחורה קויפן וואס וואלט דען דיר געהאט אז ביי שטא
 זאל קויפן שלעכטע סחורה די האסט דאך אים פיינט נאר
 גענויס מוהן אז די בייס מיר אנדערע שטא אז די ווילעם
 גיט איך זאל לויין און פארדיגען דריבער פאר מירקסט אלע
 מוהן פון מיר, דריבער ביי איך דיר אייך גיטאמין אשנא

קדחתא מחשכו ענין
ומפיו נפש ותועה
לריקנו ורעכו ויכלניה
בעלי דביון: י ואמן
רנני בקו ותתברוך קדם
בעלי דביון וידרו
בקו סנאיכו ותערקו
ולית דרדיף יכו:

דפנחת מכלות עינים ומדיבת
נפש וזרעתם דריק ורעכם ואכלתו
איביכם: ונתתי פני בכם
ונפתם לפני איביכם ודרו בכם
שנאיכם ונסתם ואין דרך אתכם:

אמנם ונעלה דעתנו כי אנו לך יש בה שני תעין: (א) ויכלולנו.
 'ב' בעם' ויכלולנו איידיים, ויכלולנו במקום קדוש.
 ויכלולנו. 'י' אני ארמתי ויכלולנו במקום קדוש שמשמרו מלכות
 ויכלולנו במקום קדוש ואם לא נעשים כן על כן ויכלולנו

קדחת. חולי שמקדחת היא הגוף ומקממו ומצעריו. כמו
(דברים לב) כי אם קדחת באפי: מכלות עינים ומדיבת
בפש. העינים נפות וכלות לראות שיקו וירפא וסוף של
ירפא ויחלץ נפשות ומספחנות במותו. כל תלוא של אינה
באה ותוחלת ממוסדה קדחה כליו עיני: וירפאנה
לריק. תורשו ולא תמחא ולא תמחא ואלכוהו אויביכם
(יח) ונתתי פני. פנאי ולא פונת אל מכל עסקי להרע
לכם: ודרו בבם שואבים. כחשמוני ואלני ככם.
גלדת ח"כ מפרשה זו: אף אני אעשה זאת. ואתי מדבר
אלה באף קוץ אלמי אדע מכבד בקריה הפקדתי עליכם.
חילוי הכמות קדחות התכם מזו לזו עד להחשונה קדחות
אללכם אביא אחרת ואסמכנה לה: בלהה. מכה המכהלת
את הכריות ואזו: וז מכת מותן ח: את השחפת. יך
חכם שהיא חולה ומתול במטה אבל בשרי שמור עליו ח"ל
שחפת שהוא כקוץ וז עיני שהוא מקדחת וז עיני
מקדית ח"ל ואת הקדחת מלמד שהוא מקדחת וז עיני
שואו מקדית ובעבור הוא בעלמו סימה ח"ל מכלות עיני
זו הוא סיפור בעלמו סימה אבל האריס כדוריס סימה
תלמוד לומר ומדיבת: כפ: וירפאנה ח"ל וירפא.
זורשה ואיה מלמדת ומעלת מה אויביכם כלם ואוכלים

וזה תלמוד לומר ואכלוהו אייביכם הו' כילד ורעה שנה ראשונה ואינה מאמחת שנה שנייה מאמחת שנה ואיביכם
באים ומאמסין בתנאה ליום המזורז והשפנים מהים ברשב שלא לקטו בתנאה שחוקד. דבר אחר ורשעים
לרץ ורשעים כנגד הדינים והבטות הכתוב מדרש שנתה עמל כסה ומגדל והסעל בא ומכלה אותם שנאמר
(איכה ג) אשר שפחתו ורבינו אייבי כלם: וברתינו ויבייבם. כמו שנאמר כבויה ופיתיו אייביך כך נאמר ברעה
ויתנו פני. משל לשל למך שאמר לעבדיו פנה אני תכל עסקי וטובא אני עמכם לרעה: ונגפתים לפני אייביכם.
(ת"כ) שיהא המות הורג אתכם משפנים כ. ובעלי דבריכון מקיפין אתכם מבחוץ: ורדו בבם שונאיהם.
(ת"כ) שאיני עומדין שואלים אתכם מכם וכסל' שבעה עומות העולם ע"ה עומדים על ישראל אינם מבקשים
אלה מה שבגלו שנאמר (שופטים ו) והיה אז זרע ישראל ואלה מדין ועמלק וצני קדם וגו' ויטו עליהם ויחשיבו
את יבול הארץ אלב בשעה שעומדין עליהם מכם ובכם הם מחפשים אחר המסמיות שלכם וכן הוא אומר (יחזקאל ג)
ואשר אכלו בלע פניו וימורסו מעליהם שפיעו וגו' ונגתם. מניני מ: אימה: ואין רודף אתכם. מבלי ג כסה: ג

שמיים אין פסוק ויפסקו אויף איר וועל איר איהר
 בפעלען געהן דאס דער שרעקעניש און תשועה
 דאס געשוועלעכעס וואס תפלת אויף דאס
 איז אזוי אפגעקוקט וואס דער נאכדער גוף ברענט
 פלעט פאר לענדונג ציטס דאס אויבן וועלן קוקן
 און האפן ער וואס געהילט ערען און דער
 סוף וועט זיין ער וואס נישט געהילט ווערן און
 זיין משפחה וועלן מרועצניג זיין ווייל ער וועט
 נישט אריין פון דער קרענק ווערעם און איהר וועט
 זינען צו לערן איבער פערדער פלוסר איהר
 וועט זינען און עס וועט אפילו שוין וואקסן

ספויא רשב הוא סכלא : ואחריתו יהיה מנוח : איש-אף יגרה מדון ובעל חמה רב-
מניה : סתפוקמן טליתיה פשע : האות אדם תשפילנו ושל-דרה יתמה כבוד :
לעבדא נהו ובאחריתיה יהי מנסח : נבדא ונוגא סרג חיער ונבדא חסמא סגיעין חובותי : הא
רמוקא דבר נשא תשפילוי ומן רמכיא רחיה נפלג יקרא :

מצודת דוד

מנון. שליט: (ד) מרון. מדת הדיו: (ה) יתמוך כבוד.
יקרב אל הכבוד:
יבט "ש"ו"ל הכותם פס"י שכינה א"ינה תשובה גורו: (ה) תשפילנו:
סכרוד שלא תפול ממנו:

פירוש ע"מ

וַיֵּצֵא כֹל יִינוֹעַ וְיָדָּה, וְאִרְוֹם דְּעֵר וְאִם בִּינְיָמִן
וְיָד אֶפְרַיִם עַל מִרְשָׁה וְאִם עַל אִיז גִּינוֹעַן אִין
בְּעַם, אֲבָרָה דְּעֵר וְאִם שְׁבִימָן אִם הָאֵלֶם אִין
וְיָד דְּעַם בְּעַם הָאֵם עַל קִיין מֵאֵהָל קִיין מִרְשָׁה
גִּט: (ו) וְאִם אִם מִשְׁפָּחָה דָּאם גְּרוֹימָקִיין וְאִם
דְּעֵר מַעֲנָשׁ מֵאֵכָּה וְיָד אֵלִיין גְּרוֹיִם מֵוֹהֵם אִיהֶם
גִּבְרָא דְּעֵרִידֵרֵין, וְאִרְוֹם אֵלֶם מַעֲנָשִׁין לֵאבִין
אִיהֶם אִם פֹּה נִיין גְּרוֹימָקִיין וְיִשְׁפַּל רֹחַ וְיִחְסֹף
בְּכֹוֹד אֲבָרָה דְּעֵר וְאִם דְּעֵר גִּידֵרֵם זִיין גִּמְוִהָ
אִם לְעַבְדָּם מִיִּם אֵלֶם מַעֲנָשִׁין גִּט, אִיב גֵּאָר
דְּעֵר אֲוִימָשֵׁר אִיז אֶהֱרִיבֵר מֵאִנִּין אִיז עַר
מִיִּם אִיהֶם בִּינְיָמִין אֲפִילוֹ, עַר אִי גִט זִיין
לֵיבִין, מֵוֹהֵם עַר אֲוִימָשֵׁר לְעֵנֶן זִיין בְּכֹוֹד,
וְאִרְוֹם אֵלֶם מַעֲנָשִׁין הָאֵבִין אִיהֶם לְעַבְדָּם, אִם
גִּבְעֵן אִיהֶם בְּכֹוֹד אֲפִילוֹ אֲוִימָשֵׁר וְיִנְעָ אֲוִינִין:

וַיִּן קִנְעֻכָם פֶּן דָּעַר יוֹעֲנָדָן מִיֵּשׁ תַּעֲנֹגִים אֹנֶן
פִּיהֶם אִיהֶם שִׁינִּין וְאֶחָדוֹ הָיָה מִזֵּן וְעַתָּה דָּעַר סוֹף
וַיִּן אִזְעָר וְעַתָּה פִּאֲרֻעֵסִין אִזְעָר אִזְעָר אֶקְנָעֻכֶם
אֹנֶן וְעַתָּה וְעַלְיָן וְעַרְוִין אֶהְרֵר, אֹנֶן עַד וְעַתָּה
קִלְעָרִין אֲלֵע שְׁלַעֲכֻם אִיף וַיִּן בִּצֵּר הַכִּזָּה:
(ו) אִישׁ אֶף יִהְיֶה מִזֵּן דָּעַר צֶאֱרֻעִינֶעֱר קִנְעֻכָם
וְאִם וְעַתָּה נִעְשׂוּיָד אִין בִּעֵם רִיבֻץ עַד אֵן
קִרְיָ, וְנִאֲרוֹם דָּעַר וְנִאֲם דִּאֲרָף נִישׁ לִיִּדְעֵן פֶּן
אִיהֶם עֲנִפְעֵר עַד אִיהֶם צִרְיֹק, וְעַתָּה רִיא
קִרְיָ אֲלֵע מֵאֲהֵר שְׁטִאֲקֶקֶר וּבִלֵּל חֶסֶד רַב בִּישֵׁע
אֶבֶר דָּעַר גִּרְמִצֶּאֱרֻעִינֶעֱר קִנְעֻכָם דִּאֲם הִיִּימֵם
עַד בִּינְיָוֶסֶם וַיִּף נִאֲרָ נִישׁ, נִאֲר עַד הֶאֱלֵם דָּעַם
בִּעֵם בִּעֵהֲאֲלֵסִין אִין הֶאֱרָצִין, אִזְעָר וְאֵל נִישׁ
דִּעֲקֻעֵנֶן אִין אִיהֶם נִאֲר עַד הֶאֱפֵם אִיף דָּעַר
צִיִּים וְעַד עַד וְעַתָּה קִנְעֻכָם שְׁלַעֲכֻם מֵאֲהֵר
דִּאֲקֵאֵלס וְעַתָּה עַד אֲרוֹם וַיִּינִין וַיִּן צֶאֱרִין אִין

עיקר תו"ט

יום ג' משנה קידושין פרק ד' ברמורה

עשרה יוחסין עליו מובל. שהפריש עורו כל הפסולים
 שהיו בצבל (ה) והולכין עמו כדי שלא יתערבו עם
 המיוחסין מאחר שאין הם ב"ז (ז): חללי. כהנים שטולדו
 מן הפסולות לכהונה כגון חלמה לכהן גדול גרושה (י)
 הללה וזה לכהן הדיוט
 כות דייקים אלהם

[6] יוחסין. שם יחסם הנה על ידיעת האדם לבית אבותיו לדעת
מינו על חשב דרך שגור. ומתו"ש: (א) מדלל חסן עמו
למל עליו מכלל למשמשין שיהיה עמו מכלל. וכן: (ב) כלי
מסדרי גדלים שהיו ושיש ודען כל הכסאות נחמין כסף כלי
מדות: (ג) כסתי כ"ו. מכלל שנקליי כ"ו ויליף לבו מקרא דנ"א:
לוי. וסל דכרבי ודען לוי

[illegible]

כלי אמלפי דגבורה דעלכות דיצירה אלהים

עשרה [א] יוספין עלו מבבל [ב] כהני [ג] לוי
 וישראל חללי גירי וחרורי מבדורי תהינו
 שתוקי ואסופי כהני לוי וישארי מבורתי לבא
 [ד] לוי וישארי חללי גירי [ו] וחרורי
 ויוספי חסופי חסופי וגוי ותיסבי נפול עבדים
 [ז] ירי כוי מבל כהני חסלני גירי וחרורי לא
 לא חסלני דרע' ס'ם נאצויס נמוחין עבדים
 חרורי עבדים משוחררי : עבדים משלוי ימי
 תהינו : עבדוים וחסופי נלל לקהל
 ושתוקי ואסופי : עבדוים וחסופי
 חרורי עבדים משלוי ימי : עבדוים וחסופי
 חרורי עבדים משלוי ימי : עבדוים וחסופי

פרק יד עשרה יוחסין על ככל צעהן ערלי מיוחסים
וענן אויף גענאנען פון ככל אין
ארץ ישראל כתיב לוי ישראלי בהנים ליום ישראלים
הילי או אבהן נעמט אנרושה אונ זיא האט פון
איים אקנד הייטט דאס קינד אהלל נדי גרים וחרדי
עקדרים גנענים וואס מען האט זיי פריי געמאכט
שפירי מכורים נחש דא גבעונים וואס שפירט אין

ספר ירושע קפטל מ שהוק וואסו שטייט אין דיא אנדערע משנה ווס דאס איז בדיני לוי וישראל כהנים און לויים און ישראלים כהנים לבוא זה בזה מענין נעמען ווייבער איינער פון אנדערן לוי וישראל חלי גיר וחריר לויים און ישראלים חללים גרים עבדים פגענים וואס דער בעל הכית האט זיי פרייא געד

באבא

לוי'ה וישראלית. וכהן(ו) בל לנכסה: מוסיפם עליהם עור אחת. אם אחת בכל זוג זוג כגון חמה ולא אחת ואם אחת אחת וכן כלם והא דבדקין בחמהות ולא בדקין בחביות שמה יס פסול בחביות או בחבית אחת ממש דדקין האנשים כשמינים זה את זה

מתוך קטעם מנינים ביהוסין ואלה היה שום פסול מלד לחביות היה ידוע עלם הנשים אין זו מנינה זו בפסול יתום אלא בזנות וכי אינך בזה מלחא בפסול ויחוסין לית ליה קלא. ולא נחמרה חיוב בדוקה זו אלא במספחה שקרה עליה ערעור(ח) חבל מחסוק שאין

זה חשד אינו תריך לבדוק בכל המספחות בחביות כשרות זה עומדות והואם יבדקו הוה שרצין לבדוק כשכל לישא חשה ממספחה שיש בה חשד אבל כהנה שכלת לישא אינה זריכה לבדוק אלא האים שלא הוזהרו(ט) כשרות לישא פסולים(י) וכהנה מותרת לכתחלה לנכסא כלל ולחלל וכל שכן לוי'ה וישראלית: (ה) אין בורקין מן המזבח ולמעלה. התחיל לבדוק בחממות ומלחא שאבי חבית שיש על בני המזבח(יח) א"ל לבדוק אחר אם אבי חבית דכיון דבנה שמש על בני המזבח בידוע שמוחם הלה ולא מן הדוכן ולמעלה. אם מלא שהיה משורר על הדוכן: ואלא מן סנהדרין ולמעלה. ודוקא מן סנהדרין שבידועים(יב) ואפילו מחמת שנים דמי ממונת כלבד שלא היו מעמידין מן סנהדרין בירושלים אלא כהן ולוי'ה וישראל מיוחס שנאמר והחליבו שם עמר בדומין לך ביהוסין ובחכמה: וגבאי צדקה. כיון דמנאו בדיי אגסי שמתעניין על הצדקה ואפילו בערב שבת אי הוה בזה מילתא קלא הוה

ערכי סנהדרות שהיו בחלוקת הדש בחדש ללאת לחלומת בית דוד משפחה פלוני וכו' וכו' וכו' חכמות אבות מסייעת: (ו) בת חלל וכו' פסולה מן הבהונה לעולם. בת בנו וכו' כן בנו עד סוף כל הדורות חלל בת בנו משרחל כשרה לכהונה דבת

איינער פון דיא סנהדרין בארף קען שוין קער נישט ווערן קאמער אין דא אפסול וכל שהיהו אבותיו משפחה הכנים וגבאי צדקה און דיא אלע קענטשין וואס קען ווייטאט אין איינער געלערען וענען גינען דינים צו משפחה געלערען נאכען. אדער וויא גענען גינען גבאים פון צדקה שישיא לחבית ואין צורך לבדוק אחריו קענען וויא חתונה מאכען וויינערע קעכטער צו פהנים און קען בארף נישט ווערן קאמער נענען ווי פסול. רבי יוסי ואנאם אף כי שהיה תמים עד בדיקה הישנה של צפירי אפילו ווער עס איז גינען פאר שרייבן פאר אמונים אדר פאר אעדרות ביי די דינים פון די שטאם וישנה ווס וי איז ואנאם צו די שטאם צפירי. בארף קען אויך נישט ווערן קאמער נענען ווי פסול. רבי חנינא בן אנטיגנוס ואנאם אף כי שהיה מקבץ באפסטיא של מלך אפילו ווער עס איז גינען פאר שרייבן צו גיין אין חיל פון מלכות בית דוד בארף קען אויך נישט ווערן קאמער נענען ווי פסול. וויא נענען נענינים מיוחסים: וי בה תלל דר פסלה מן החבית ליוסא אויב חבית האם גינענען אנדושה און ויא האם פון אים אווהן. איז דער וזהו אפסול און

הפסולות לקבל: (י) וכן ל"י רש"י אט"ג דבכחן איידי הולכין לם' כלל שנה נמיס דכין דבישא דין בסיפא הנושא הוא כמו סינעס: (ח) שיעור שנים שנתעבר בהם ממזר או חלל או שיש בהן עבדות. כ"ס: (ט) וז"ל דלא פסול הכ' שמה כי לכל תושבין דלא אמרי' בגמ' דכל כילה דכוס מזהב עליה כוס מזהב עליה שלח חשמו וא"כ הכי ה"א שום לו: (י) וכו' שלח הקפידים חומר נמיס ליוחסין דכין נמי לא עידי ביה מעלה לאלכריכו דיקא ואפי' מתמה מעזרות דמקום אלא כי ה' חתום אפסולא דיה אלא לחששא ולמבדק לא אלכריכו. כ"ס: (י) לוי'ה כו'. דלא"ג דלוי'ה לוי'ה חשד חללות שחבית סוף לוי'ה וישראל אפי' כשנשם חללה כשרות פסולים דקתן בגמ' מ"מ האילו והלכיו לכהן לבדוק משום פסול חללות דכנסת דשייך בה הלכך הנכסיו לבדוק. חסות: (כ) מוסיפין כו'. לוי'ה סנהדרין דכס יומר. כ"ס: (כ) ו"ס דכס דכס דכס לבדוק עוד לא כלמו ולא כלם אם אביס וכן בכל דכס דכס: (ג) כהנה. עיירי אפי' בעבודות הכשרות בזרים כגון שחטות כו' דלכתחלה לא עבדי כ"ל מיוחסים והיינו דלא פסול ס"ח ותירוטם וישראל כפי' עבדי דמלחא דמסיפא ויכחו דלוי'ה דכסין ושיכר נמי שטרות דליכא א"ל דענין. חס' ועמיו"ס: (מ) דכסין כו'. דלא מר שסס (כלשכת הניס. כ"ס: (י) היו יושבין (סנהדרין גזרות) מיוחסין כהונה מיוחסין לוי'ה. גמלא: (יב) חמה דלא אין כשרים ל"ל כהונה משאין לכהונה וכל סנהדרין דכין ל"ל וכל כרי שיש בה ק"ל רחיים לסנהדרין אלא עיקרם דמלחא דסנהדרין כ"ל וחס' לדיכוסיל מעזרות כהנה דאשופרי ככרים משום דל"ל כלל כשרים ואפי' ממזר. ועמיו"ס: (כ) שוטרי. היינו דפי' הכ"ל שערין ד"ל. ו"כ רש"י: (יג) לוי'ה כו' בערכי שנים כתוב בסדרין דהיינו שפיו גרעין לישא חת כהנים לדון כשרים מיוחסים וכו' על הסדר פלוני ופלוני מיוחסין ש' שאין גרעין ש' שפוקן לנתות דיי שפוקן מיוחס: (יח) מלך. וז"ל והיחסים בלחא כהנה: (יח) היינו לוי'ה דכסו

לוי'ה בערכי ישנה של צפורי. במנהדרות של עיר עורכים ומסדרים היוחסין(יג): באסמטי' של מלך. כהדש פלוני ולא היו יואלים לחלומה אלא מיוחסין שבהא פסולה מן הבהונה לעולם. בת בנו וכו' כן בנו עד סוף כל הדורות חלל בת בנו משרחל כשרה לכהונה דבת

ואם אביה איהר פאטערס מווער וואה אונ איהר מווער. דאם הייסקט איהר פאטערס מווערס מווער ואם אבי אביה איהר פאטערס פאטערס מווער וואה אונ איהר מווער. דאם הייסקט איהר פאטערס פאטערס מווערס מווער. איז די אלע זוכט קען אויב עס איז נישט גינען אין וויא אפסול פון מקורות אדער איין אדער פסול לוי'ה וישראלית אויב אפסול וויל נעמען אנוויב אלוים אדער אישךאלס אפאקער מסיפין גליקן עוד אחת קערט קען צו ווערן נאך איין מווער פון פאטערס ווייט און איין מווער פון דיא מווערס ווייט: וי און בודקין לא מן התנבם ולמעלה אויב קען ווייטאט או איר פאטער אדער איר מווערס פאטער האט געמאקט דיא עבודה אויף דעם מלכות בארף קען שוין קער נישט ווערן קאמער איז דא אפסול. ואורום אז עס וואלט געווען אפסול וואלט בית דין אים נישט גלאזאט קאלן דיא עבודה וואו מן הדין ולמעלה אויב ער איז אלזי אונ האט געווענען אויף דיא גרעט וואס כיי דעם מלכות. בארף קען שוין קער נישט ווערן קאמער איז דא אפסול ולא מן סנהדרין ולמעלה אויב ער איז

יהודה: (ט) וכן האשה שנתנה רשות ל'שלוח'. אינצריך הנא לאשמועין בנצ שטעה שליח לקדש את בתו ובאשה שטעה שליח לקדש את עמלה דלוי אשמועין בנצ ה"א אז דקים ליה ביוחסין וכשנאלץ מיוחס זה קדשה לו הוא דאמרינן דבעל את השליח אבל אחתה דלא קים לה ביוחסין אט"ו דקדשה את עמלה לא סמכה על קדושה ולא בעלה את השליח דסברה דלמא משה שליח אדם מיוחס מהו ואי אשמועין בידרה בה?

[illegible]

ווייטסט נישט וועלכע קרושין איז פריער געווען שנייד
התנים גם דארפן ביידע וואוכן אונ שמעון געבין
גם וואס רצו אונ אויב ראובן אונ שמעון ווילען אהר
נתון גם איינער גיט איר גט ואחד כנס אונ איינער
נעקט איר פאר אויב וכן האשף שנתנה רשות לשלוחה
לדרכה אונ אזוי איז דער דין אויב א אשה האט
געבין רשות צו איר שלים ער ואל געמען באיי
איינעם פון אירעם געזינן קרושין וזהו וקדשה את
עצמה אונ ו איז גינאנגען אונ האט אללין גינאמען
קרושין פאר זיך ביי איינעם און שלח קדש אויב אירע
קרושין איז געווען פריער קדשה קדשין איז איהרע
אונ אונ דעם שלים'ס קרושין איז קיין
קרושין וואס של שלוחה קדש אונ אויב דעם שלים'ס
קרושין איז געווען פריער קדשין קדשין איז זינע
קרושין גוט אונ די קרושין פון די אשה איז קיין
קרושין וואס אט דיע אונ אויב מען ווייטסט גיט
קרושין א קרושין איז געווען פריער שניידס נתנים גם
גם ביידע חתנים גיבען איר גם וואס רצו אונ אויב די
חתנים ווילען אהר נתון גם גם איינער גיט איר גט ואחד
כנס אונ איינער נעקט איר פאר אויב וכן האשף
שנתנה רשות לשלוחה לדרך אונ אזוי איז דער דין
אוישע קדינה אויף דעם ים וואו האו וואשט ובעני
אונ איז צוריק געקומען ער אונ זיין ווייב מיט זינע
קיינער וואס אונ ער ואגם אשה שפצא עמי לסדרת
היום אונ אזוי איז גינאנגען מיט מיט איר די ווייבע
קדינה הרי האו ו דאס איז וואו וואו גיט אונ דאס
געען אירע קינדער און צידד להביא ראה לא על האשה
לא על הכנים דארף ער גיט בריינגען עדות גיט אויף

עם שתי נשים אלה"כ היו שתי הנשים לרות או לבימות או אשה ובת בעלה או אשה וחמות" (כ) או אשה עם תינוקת שידועת עמם ביאה (כא) ואינה מוסרת עליהם לביאה לפי שאלו סוגיות זו אחת זו ומתיראות זו מזו וכן היא מתיראת מן

הקטנה שמה תראה ותניד ומלקין על יחוד הפטויה ועל יחוד עם העריות (כב) קול מחמת איש שאין מלקין עליה שלא להוציא לשו על צניע ומותר להתיחד עם הבהמה ועם הזכר שלא נהסדו ישראל על הזכר ועל הבהמה: והגדילו זה ישן בכסותו וכו'. והוא ששהיה הכת מביט עברה שיה ויוס אחד יתכן מ"ל שיה ויוס אחד ובזמן שהיה בזה לעמוד לפניו ערומה (כג) אפילו כפחות מכן ושנים היא

בגדו והיא כנגדה: (יד) רובק. פניו מן האשה: לא ילמד סופרים. לא ירגיל עמלו להיות מן הסופרים כלומר מלמד תינוקות (כד) מפני אמותיהן של תינוקות המנויות אללו להביא את בניהן אל בית הספר: אף מן שאין לו אשה. חז"ל שאלו פניו אלה יס לו אשה ואינה שריוה עמו (כה) לא ילמד סופרים ואין הלכה כרבי אליעזר: (יד) וחכמים מותרין. והלכה כחכמים שלא נהסדו ישראל על הזכר: (כו) כל שאומנתו וכן הנשים שמלאכת אומנתו נעשית לגדים והנשים לריכות לו: לא יתיחד עם הנשים. וחז"ל עם הרבה נשים לפי שלכונן שוממח' עליו ואלו אינם אחריהם עם שתי נשים תנן דלא שולח וארבע שפיר דמי ורמז"ס פירש שלא שריק אפילו משום כדי חייו (כו) להתיחד עם הנשים

בזמן שאשתו עמו. וישן עמהם בפונדק מפני [א] שאשתו אררם עם אמו ועם בתו וישן עמהם בקרוב בשר. אם הגדילו זו ישנה בכסותה וזה ישן בכסותו: (יג) לא ילמד ארם [ב] רובק סופרי' ולא תלמד [ג] אשה סופרי'. ר"א אומר אף מי שאין לו אשה לא ילמד סופרים: (יד) רבי יהודה אומר לא ירעה רובק בהמה ולא ישנו שני רבוקים במלית אחד וחכמים מותרין. כל שעסקין עם הנשים לא יתיחד עם הנשים ולא ילמד ארם את בנו ואומנות בין הנשים. ר"מ אומר לעולם ילמד ארם את בנו ואומנות נקיה [ז] וקלה. ויתפלל [ח] למי שעושהו והנכסים [ט] שלו. שאין ואומנות שאין בה עניות ועשירות שלא עניות מן האומנות ולא עשירות מן האומנות אלא הכל

נשים ובזמן שאשתו עמו ישן עמם בפונדק מפני: אשתו עמו. ואשתו אררם עם אמו ועם בתו וישן עמהם בקרוב בשר. אם הגדילו זו ישנה בכסותה וזה ישן בכסותו: (יג) לא ילמד ארם [ב] רובק סופרי' ולא תלמד [ג] אשה סופרי'. ר"א אומר אף מי שאין לו אשה לא ילמד סופרים: (יד) רבי יהודה אומר לא ירעה רובק בהמה ולא ישנו שני רבוקים במלית אחד וחכמים מותרין. כל שעסקין עם הנשים לא יתיחד עם הנשים ולא ילמד ארם את בנו ואומנות בין הנשים. ר"מ אומר לעולם ילמד ארם את בנו ואומנות נקיה [ז] וקלה. ויתפלל [ח] למי שעושהו והנכסים [ט] שלו. שאין ואומנות שאין בה עניות ועשירות שלא עניות מן האומנות ולא עשירות מן האומנות אלא הכל

גית פיתעין בהמות ולא ישן שני רבוקים בפלות אחת צוויא בחורים קארינ גית שלאפין מיט איין קלייד צו גרעקס יתקמים פתירן אונ די חקמים ואגין מען מען קל שפטיק עם הנשים לא יתיחד עם הנשים ווער עם האם גישעפמין מיט ווייבער ואדער ער ארבעט פאר ווייבער קאר ער גית זיין איין שמוב מיט דיא ווייבער ולא ילמד ארם את בנו ואומנת בין הנשים אפענטש קאר גית לערנען זיין קינד אזוי איין ארבעט וואס ער זאל יא בארפין ארבעט צוויי ווייבער, רבי מאיר זאגט זאגט ילמד ארם את בנו ואומנת נקיה וקלה אפענטש זאל אייביג לערנען זיין זותן אריינע ארבעט אונ אגרינגע ויפאל למי שהעושר התנאים שלו אונ ער זאל בעטין צו דעם וואס דיא רייקקייט אונ פארקעגן איז זיין וראם מינימ מען צו זאגט ער זאל איהם בגליקען שאין ואומנת עניות ונשיות עם איין ניקא א ארבייט עם זאל איין איהר גית זיין ארבעקקייט אונ רייקקייט שלא עניות מן האומנות ולא עשירות מן האומנות עם איין ניקא ארבעקקייט זאל ארבייט אונ גית רייקקייט פון ארבייט זאל הכל לפי וכו' נאר אלץ ווי דער מענטש

אין

איין שמוב, רבי שמעון זאגט אף איש אחד מותר עם שתי נשים בזמן שאשתו עמו אפילו איין גר מען זיין מיט צוויי נקבות אין איין שמוב או זיין ווייב איז אויך דא אין שמוב ויזון עסקו בפיתוקי אונ ער מען שלאפין מיט ויזא אין איין נאקט הווי מפני שאשתו משמרתו ונייל זיין ווייב היט איהם ער זאל גית מונח זיין מיתר ארם עם אמו וכן בתי אפענטש מען זיין אלזין מיט זיין מוסר אדער מיט זיין מאקסער אין איין שמוב וישן עסקו בקרוב דער אונ ער מען שלאפין מיט זיין איין קינד מיט דעם בליזען לייב ואם הגדילו אונ אויב נזיא זענען גרוים גיווארין וי ישנה בכסותה זיא שלאפם אין אידע קליידער תת ישו בכסותו אונ ער שלאפם אין וויינע קליידער: יג לא ילמד ארם רובק סופרים אפענטש הבחור וואס האם קיין ווייב קאר גית זיין אפילד פון קליינע קינדער ולא תלמד אשה סופרים אונ אא"ש קאר גית זיין אפילד פון קליינע קינדער, רבי אריעזר האט אפי' שאין לו אשה לא ילמד סופרים אפילו ער האט אנוייב קאר דאם ווייב וואהקטן גית מיט איהם צו זאגט קאר ער אויך גית זיין אפילד פון קליינע קינדער: יד רבי יהודה זאגט לא ירעה רובק בהמה אבחר קאר

הואל ופרנסתו מהן : חמר
גמל ספן . כל אלו לזמנות
ליסטים ככלנין בדרכים
נכנסים ולוקטים עינים
ופירות מן השכמים ועוד
שככרוסלני אדם ומעבירין
על תנאס : רועה . כהמים
שלו שמעביר הכהמות לרעות
בשדות החרים : חנוני .
מלמד בלזנאה להטיל מים
ביון . ולרורות כהמין .
סמיך חסד ללמד את בנו
לזמנות נקיס :

[ו] לפי זכותו . [ז] רשב"א אומר ראית מייך חיה
ועוף שיש להם אומנות והן מתפרנסין שלא בצער
והלא נבראו אלא לשמשני ואני נבראתי לשמש
את קוני ומה אלו שנבראו לשמשני הם מתפרנסין
שלא בצער אני שנבראתי לשמש את קוני איני דין
שאתפרנס שלא בצער אלא [ז] שרעותי מעשו
וקפחתי את פרנסתי . אבא גוריון איש צידון אומר
בשום אבא גוריוא . לא ילמד אדם את בנו .
חמר . גמל . [ו] ספר . ספן . רועה . חנוני . שאומנותן
אומנות לסמים . ר"י אומר משמו . החמרין רובן
[כ] רשעים . הגמלין רובן [ל] כשרין . הספנין רובן
[מ] חסידים . טוב שברופאים [נ] לגיהנם . [ס] והכשר
שבטבחים שותפו של עמלק . רבי גוריון אומר
בני אלא תורה . שאדם אוכל משכרה בעולם היה והקין
קיימת לו לעולם . ושאר כל אומניות אינו כן . כשאדם בא לירי חולי . או לירי זקנה או
לירי יסורין ואינו יכול לעסוק במלאכתו . הרי הוא מת ברוב . אבל התורה
[ט] אינה כן אלא משמרתו מכל רע בנערותו ונותנת לו [ס] אחרית והקנה
בזכותו . בנערותו מהו אומר קו"ה יחליפו כח . בזכותו מהו אומר עוד
גימכון [ז] בשיבה וכן הוא

ספיקו טרפות בלתי ידיו וסם על ממונו ומחליץ
ול"ג לפרט טוב שבטחים הוא הכריז וזמנו עד וסוף
שגדונו בישראל חזר בללו מאדמים ואנסים מעשיו להם כי הם
היו כהנים והספלותו משבו בישראל והמטות של תלמיד במלכים ועל
[ט] אינה כן . בלח סבל לירי זקנה או יסורין ואינו יכול לעסוק
ומחליץ דה"ס יסורין דכל שהוא יכול לעסוק בה "ל קנס "ל
[ז] כהנים . הוא משני אחרית שפירוש מייך . וכן מקיים דכתיב ובעיני יסו : [ז] כהנים כי רש"י ויבאר נאם
ויחיה בכך לפי שיבת דש"ס ובעיני יסו :

הואל ופרנסתו מהן : חמר
גמל ספן . כל אלו לזמנות
ליסטים ככלנין בדרכים
נכנסים ולוקטים עינים
ופירות מן השכמים ועוד
שככרוסלני אדם ומעבירין
על תנאס : רועה . כהמים
שלו שמעביר הכהמות לרעות
בשדות החרים : חנוני .
מלמד בלזנאה להטיל מים
ביון . ולרורות כהמין .
סמיך חסד ללמד את בנו
לזמנות נקיס :

הואל ופרנסתו מהן : חמר
גמל ספן . כל אלו לזמנות
ליסטים ככלנין בדרכים
נכנסים ולוקטים עינים
ופירות מן השכמים ועוד
שככרוסלני אדם ומעבירין
על תנאס : רועה . כהמים
שלו שמעביר הכהמות לרעות
בשדות החרים : חנוני .
מלמד בלזנאה להטיל מים
ביון . ולרורות כהמין .
סמיך חסד ללמד את בנו
לזמנות נקיס :

אוי וזכה , רבי ישמעל בן אלעזר נאמן ראית מייך
היה וישף שיש להם אומנות האקטו אקאהל גועה או
חיות אונ עופות אקלנין אקלנין אויף
זיגער עסין והן מתפרנסין שלא בצער איני יוא ווערין
גישפייזט אן צער ואלא לא נבראו אלא לשמשני ויוא
זענען דאך גיט מעהר בשאפין גיווארשן נאר מיה
צו ברדינען ואני נבראתי לשמש את קוני אונ איך בין
בשאפין גיווארשן צו ברדינען מיין בשעפער איני דין
שאתפרנס שלא בצער איני דין גיט גוים או איך דארף
גישפייזט ווערין אן צער אלא שרעותי מעשו וקפחתי
את פרנסתי נאר איך האב שלעקט גיטאן וגו' ודיגטא
האב איד גגלות מיין פרנסה , אבא גוריון איש צידון
אומר בשום אבא גוריוא נאמן פון אבא גוריון ווענין
לא ילמד אדם את בנו אקענקטש און גיט לערנען זיין
וזהו וזין אקאראן צו פארין חסד מיט איין
אייזל נל אדער מיט אקעמיל פאר אשעקער ונוייל
נויגער קוקען שערין ויגערע קונדער און אשעקער
היה אפאקטור ויגער אקעקער שאקטען אקטע
לפנים ווארס ויגער אקרייט איז איין נאקלישע
אקרייט , רבי יהודה נאמן פון ויגערענען ופון
אבא גוריון ווענין מתקדים ויגן רשעים דא וואס
פארין מיט איינלען זענען דאס מעקסען רשעים
והגמלין ויגן כשרים אונ דין וואס פארין מיט קעמלען
זענען דאס מעקסען פרוקע הסנין ויגן חסידים דא
וואס פארין מיט ישעפן זענען דאס מעקסען
חסידים טוב שברופאים לזמנות דער דאקטער וואס נאמן

אויף זיך אז ער איז דער געקטער וואו איז זיך גיט
כניש בייט אנדערע דאקטורים , קען זיין ער ואל
אקטע אקריין אונ געבן שלעקטע רפואות וועט
דער מעקטש שפאדירן בארופער וועט ער זיין אין
ניהם וברש"א ויגער שפכתיים אונ דער פרוקטער
פון די קאבים שיהי של גמל איז אשוקה פון גמל
ואס היינט ער איז אויף שלעקט ווי גמל , רבי
גוריון נאמן מיט איין כל אקטע שפכתיים איך לאז
אונעק אלע קלאכות פון די וועלט ואני גמל אה בני
אלא תורה אונ איך וויל גיט מעהר לערנען מיין ווען
נאר תורה שאדם איזל משכרה בלתי היה ווייל דער
מעקטש עקט פון איהר שבר אויף די וועלט ויגער
מייך לטעל קא אונ דער קרן דער עיקר שברו
כלייבט איהם איהם אונ ער וועלט וואס ער וועט קוקען
איהן ויגער כל אומנות איין בן אונ אנדערע קלאכות
זענען גיט אויף כשאדם בא לירי חולי או אקעקטש
קוטט צו אקראנקייט או לירי זקנה אדער צו דא
עקטער או לירי יסורין אדער צו שפערצין ואני יכול
לעסוק בללאכתו אונ ער קען גיט אקעקטין ויהי חיה
בדך שפאדירט ער פאר הונגער אגל תהיה איה בן
אקער די תורה איז גיט אויף אגל שפכתיים דא רע
גערות ויא איהם איהם פון אלעם שלעקטין איין זיין
ווערן ויגער לו אחרית וקנה בוקטו אונ יוא גיט
איהם אונקטש סוף אונ אונקע האפענונג איין זיין
עקטער גערותו ביה הוא אומר איין זיין ויגער וואס
נאמן ער דער נביא אויף איהם וק"ה יחליפו כח די

בחקתי יום ג משנה

שמע אברהם בקולי וישמו משמרתו מצותי חקותי ותורתי :

אומר באברהם אבינו ע"ה ואברהם וכן וד' ברך את אברהם בכל . מצינו שקיים אברהם אבינו את כל התורה כולה עד שלא נתנה שנאמר עקב אשר

נתנה מיר גפנינו אז אברהם האט מקיים גיועו די נאמצע הורה איידער זיא איז גיגעבן גיווארין שנאמר ווי עס שטייט אין פסוק קח אשר שכי אברהם בקלי ווייל אברהם האט גיהערט מיין קול וישמר משמתי און האט געהיט וואס איך האב גיהייסען היסען בצות חקתי ותורתי מינע גיקאט און מינע גינען און מינע לערנונג :

וואס האפניצט נאט וועלן אויפגיין וייערע כוחות בקנייתו מה אומר אין זיין עלטער וואס זאגט ער ודוד המלך ער זיבן קיטת ויזא וועלן נאך פרוכטער זיין אויף וייער עלטער וכן הוא אומר באברהם אבינו עליו השלום און אזוי זאגט די הורה ביים אברהם אבינו ואברהם וכן אברהם איז אלס גיווארין די ברך את אברהם בכל און נאט האט געקנישט אברהם מיט אלץ קניט שיעשה אברהם אבינו את כל התורה כולה עד שלא

רשי

סורו רע . מנהגן רע קרבתו רע להסתדל עמו סיבה סר אליו וכל לבימו : צבי קין . מינע קליעות כשה : סבל . טשא משאות : כל אוכניות . אין להס

גמרא קידושין דף פה ע"א

הלכה ה' כלל כלי סמיכות דס' וסמכות דכלים השתפא

ה"ר כל שעסקו עם הנשים סורו רע . ר"ם אומר לעולם ולמך אדם לבנו אומנות נקיה וקלה . זיבשרחמים למי שהעושר והנכסים שלו שאין עניות מן האומנות ואין עשירי מן האומנות אלא יבשר דחמיל למי שהעושר שלו שג' לי הכסף ולי הוהב אמר' צבאור . הניא רשב"א אומר מימי לא ראיתי צבי קיין וארי סבל ושוועל חנוני והם מתפרנסים שלא רשמש את קוני ומה אלו שלא נבראו אלא לשמשני מתפרנסים שלא בצער ואני שנבראתי לשמש את קוני אינו דין שאתפרנס שלא בצער אלא שהרעותי את מעשי וקפחתי את פרנסתי שנאמר עונותיכם המו אלה . תניא רבי נהוראי אומר מניח אני כל אומנות שבעולם ואני מלמד את בני אלא הורה

תנו רבנן די רבנן האבין גילערונום כל שספקו עם הנשים סורו רע דער מענטש וואס וינע גישעפטין איז מיט ווייבער נער האנדילט מיט אונזלעכע סחורה וואס ווייבער קויפן ביים איהם וזין אריין קוקען אין אשטוב איז שלעכט , ווייל ער קען זיך מיט פיל ווייבער , וועט ער דערציילן פאר די מאנען דערציילונגען פון ווייבער , קען אפמאל זיין או אפאן זא' פיינט געקומען זיין ווייב , ווייל ער האט געהערט אז עס איז דא ווייבער מיט געסערע מרות און פירונג וויא זיין ווייב פירט , רבי מאיר זאגט לעילס ולמד אדם לבנו אומנות נקיה וקלה אייביג זאל אפגעש לערנען זיין וויהן אמלאכה אריינע און אנגינגע ויבשרחמים למי שהעושר והנכסים שלו און ער זאל געמין ביים נאט וואס דא רייכקייט איז וינע , ער זאג איהם אויך רייך מאכין שאין עניות מן האומנות ואין עשירות מן האומנות דער מענטש וואס איז אפגעל מלאכה ער ווערט גיט אדעם און ווערט גיט רייך אלא למי שהעושר שלו ער זאל נאר געמין צו נאט וואס די רייכקייט איז וינע ער זאל איהם אויך רייך מאכין שנאמר ווארם עס שטייט אין פסוק לי הכסף ולי הוהב אמר' צבאור נאט האט גזאגט צו מיר איז די זילבער און צו מיר איז די גאלד נדי זילבער מיט די גאלד זענען מינען קניי רבי שמעי' ון אלעזר אים מיר האבין גילערונום רבי שמעון בן אלעזר האט גזאגט מיט לא ראיתי צבי קיין איך האב קיין מאהל גיט גינען אהערש זאל טריקענען

פייגין אין פעלד און פון דעם זאל ער האבין פרנסה וואו ס'אל זיין און אללייב זאל מראגין אפמאל צו פארדינען אויף פרנסה וישראל חנוני אפוקס זאל זיין אקעמער צו פארדינען זיין פרנסה , פון דעסער וועגן וואס מתפרנסים שלא בצער ווערן זיי געשפיינט אן זאגן וואס לא נבראו אלא לשמשני און זיי זענען דאך גאר געשאפן גיווארין מיד צו געדינען זיי נבראתי לשמש את קוני און איך בין באשאפן גיווארין איך זאל געדינען מיין בשעפער ומה אלו שלא נבראו אלא לשמשני מתפרנסים שלא בצער מאדאך דא אלע בשעפעניש וואס זיי זענען גאר באשאפן גיווארין מיד צו געדינען , פון דעסטוועגן ווערן זייא געשפיינט אן צער ואני שנבראתי לשמש את קוני און איך וואס איך בין באשאפן גיווארין צו געדינען מיין בשעפער אינו דין שאתפרנס שלא בצער דארף דען גיט זיין דער דין איך זאל געשפיינט ווערן אן צער אלא שהרעותי את מעשי וקפחתי את פרנסתי נאר ווייל איך האב שלעכטע מעשים געביות האב איך אלליין אונזעק גענומען פון זיך מיין פרנסה שנאמר ווי עס שטייט אין פסוק ויסיהו עונותיכם חסד אלה וחשאתיכם מניח חסד מכם אייערע זינד האבין דאס אפגענייגט געפרייגט אויף אייך , אייערע זינד האבין פאר-מימען ואונזעק גענומען פון אייך דאס גומע הניא מיר האבין גילערונום רבי נהוראי זאגט מיט איך כל אומנות שבעולם איך לא אונזעק אדעק מלאכות וואס זענען דא אויף דער וועלט זאגט מלמד את בני אלא

שכל אומנות שבעולם אין עומדות לו אלא כימי ילדותו אבל כימי זקנותו היה מופל בירעב אבל חרה אינה כן עומדת לו לאדם בעת ילדותו ונותן לו אחרית ותקוה בעת זקנותו. בעת ילדותו מהו אומר וקוה' ויחילו כח יעלו אבר כנשר' וזקנותו מהו אומר עוד ינובן בשיבה דשנים ורעננים יהיו:

חתן שגר לאחר זמן חלל שגר המיו להם בשעתן: אבל הירד. מתן כסיה כח מחליו לאורך ימים ואף למולח ולזקן שאין יכול לסמוך בה כעשיו אולם מן הקודמות: שנאמר עוד ינובן בשיבה. ימחו למח ויחיה שכן לעת שיבת דשנים ורעננים יהיו וגו' :

יחידו פרי אפר אוף די צייט פון זיין יוגענד וואס זאגט דער פסוק וְהָיוּ הָיָה יְחִיפוּ כְּתִיל אֶבֶר בְּנֵשִׁים דִּי מַעֲנִשִׁין וּמִן הָאִפִּין צו זאגט וועלן אומקאמאשין זייער כח וזיין וועלן עקעקען אנזיגס כח וזיין וועלן פליהען אין דערמיין ווי דער אדלער וואס גליק זייערער וועט זיך אויפהייבן זאגן הויף בוקטור פרי אפר אוף זיינע עקשערע יארהין וואס זאגט דער פסוק עוד ינובן בשיבה וזיין וועלן זיך פרוקטבארין אויף דער עלטער דשנים ורעננים יהיו זיין וועלן זיין פעט און פייכט:

איה און איך לערן מיט מיין ווען נאר תורה שכל איקט שבעלם ווארומ אלע קלאכות וואס זענען אויף דער וועלט אין עסקות לו אלא כימי ילדותו העלפין נאר דעם מענטש אין זיין יוגענד, ווען ער האט כח צו ארבעטן און כימי זקנותו הרי הוא מופל בירעב אבער אויף דער עלטער אז ער האט קיין כח צו ארבעטן מהו ער ליידיג הונגער אבל תורה אינה כן אבער דא תורה איז גיט אזוי עומדת לו לאדם בעת ילדותו ויא העלפת דעם מענטש אין זיין יוגענד ינובן לו אחרית ותקוה בעת זקנותו און ויא גיט איהם אנושען סוף און אהאפענונג צו זיין עלטער בעה

וזהו (בחקתי דף קיר ע"ב) ת"ת ראציות יוד הא ואו הא

פתח ר' יצחק ואמר (שיר ב) דומה דודי לגבי אל לעופר האילים הנה זה וגו'. וזכאן אינען ישראל דזכו למשכנות דא למחיה גביהו מן מלכות עלאה דע"ג דלזין בגלותא קב"ה אחי ככל ריש ירחי ושבתי וזמני לאשנחא עלייהו ולאסתכלא בההוא משכנות דלית ליה גביהו דליתו כסופא דלוי'. למלכא דסרחה מטרוניתא חסקה מסיכליה מה עבדה נטלה דרה דלית כסופא דמלכא רחמא דליתא וזגין דעשתא דמלכא עלה שבקיה בידהא. בשעתא דסליק רשותא דמלכא על מטרוניתא ועל דרה הוה סליק אגרין ומית דרגין וסליק כהלן לאסתכלא ולאשנחא בין נוקבי כותלי עלייהו כיון דחמי לון שארי כבי מחזורי קוסטי כותלא וזכבר חזיל ליה. כך ישראל אף על גב דלזינען נפקו מהיכליה דמלכא ההוא משכנות לא שבקו וזגין דרשותא דמלכא עלייהו שבקיה עמהון. בשעתא דסליק רשותא דמלכא קדישא על מטרוניתא ועל ישראל סליק אגרין (מקף על הנכמות) נחת דרגין וסליק כהלן לאסתכלא ולאשנחא בין קוסטי כותלא עלייהו כיון דחמי לון שארי ובכי ה"ד דומה דודי לגבי אל לעופר האילים לדלגא מכתלא לאגרא ומאגרא לכתלא. הנה זה עומד אחר כותלו ובכי כסויה ובתי מדרשות. משכין מן ההלוות' (דודא ב) כנישתא בעיית הלוות' מנין מן החרכים לאסתכלא ולאשנחא עלייהו. וזגין כך ישראל בעו למחדי כהווא יומא דליתיה דיעו דא ואמרי (תהלים קיה) זה היום עשה יי' נעילה ושמחה זו :

מוסר	יוסף לחק	הלכה פסוקה
מספר חסידים סימן מה מה מו. עולם יתפלל אדם בלא תפא תקלה על ידו. כיון המין אסא ששעה בוד כהמם מנחם י' שמעאל בן כהניה חללים לפי ששעה על שבתן על בן הדוד מן ארס נלגלו זה על ידו. בעתלנין זכות ע"י וכו' וכו' מייב. לא ולמד מדוד קף	רמב"ם הלכות תפלה פרק ה (א) לא יעמוד במקום גבוה שלשה ספחים או יותר ויחפול ולא על גבי מטה ולא על גבי פסל ולא על גבי כסא. היה בנין גבוה אם יש בו ד' אמות על	
עולם יתפלל אדם שלא יבא תפלה על ידו אמענטש ואל אייבוי בעטין ביאי נאמס עס ואל גיט קומען קיין שמויךלונג דורך איהם כען הפלג אסא י' שעה בוד ברהא אזוי וויא דער סלף אסא האט געמאכט אגרום אין דא י' שטאם דמה קלאו י' שמעאל בן כהניה חללים האט י' שמעאל בן כהניה אריין געווארפן אפוקע גרוב יודין און זיין זענען געהרגט גיווארען לפי ששעה על שבתן על בן הדוד סלף אים ווייל אסא האט געזיגריגט וער האט זיך גיט פארזיכערט אויף נאמס גאר' ער האט זיך אנגעלעגנט אויף דער סלף פון ארס אז ער געבריינגט אויף איהם אז אין זיין גרוב ואלוין יודין געהרגט ווערין שפעלניג וכות על י' וכו' וכו' על י' חייב דער מענטש ווס מוהט מצות, בריינגט נאמס אז דורך איהם ואל גיטאון ווערין נאך מיוזה	(א) לא יעמוד במקום גבוה שלשה ספחים או יותר ויחפול אמענטש ואל גיט שמיין אויף אארט וואס איז הויך דרייא ספחים אדער מעהר ווען ער דאווינט ולא על גבי מטה ער זאל גיט שמיין אויף אפוקע ולא על גבי פסל און גיט אויף אבאנק ולא על גבי כסא און גיט אויף אשטוהל היה בנין גבוה אויב עס איז גיווען געקאמט אהויכער ארם אם יש בו ד' אמות על ד' אמות אויב דער ארם איז גיט גיווינגער פון פיר איילין לאנג און פיר איילין	
נאמס עס ואל גיט קומען קיין שמויךלונג דורך איהם כען הפלג אסא י' שעה בוד ברהא אזוי וויא דער סלף אסא האט געמאכט אגרום אין דא י' שטאם דמה קלאו י' שמעאל בן כהניה חללים האט י' שמעאל בן כהניה אריין געווארפן אפוקע גרוב יודין און זיין זענען געהרגט גיווארען לפי ששעה על שבתן על בן הדוד סלף אים ווייל אסא האט געזיגריגט וער האט זיך גיט פארזיכערט אויף נאמס גאר' ער האט זיך אנגעלעגנט אויף דער סלף פון ארס אז ער געבריינגט אויף איהם אז אין זיין גרוב ואלוין יודין געהרגט ווערין שפעלניג וכות על י' וכו' וכו' על י' חייב דער מענטש ווס מוהט מצות, בריינגט נאמס אז דורך איהם ואל גיטאון ווערין נאך מיוזה	נאמס עס ואל גיט קומען קיין שמויךלונג דורך איהם כען הפלג אסא י' שעה בוד ברהא אזוי וויא דער סלף אסא האט געמאכט אגרום אין דא י' שטאם דמה קלאו י' שמעאל בן כהניה חללים האט י' שמעאל בן כהניה אריין געווארפן אפוקע גרוב יודין און זיין זענען געהרגט גיווארען לפי ששעה על שבתן על בן הדוד סלף אים ווייל אסא האט געזיגריגט וער האט זיך גיט פארזיכערט אויף נאמס גאר' ער האט זיך אנגעלעגנט אויף דער סלף פון ארס אז ער געבריינגט אויף איהם אז אין זיין גרוב ואלוין יודין געהרגט ווערין שפעלניג וכות על י' וכו' וכו' על י' חייב דער מענטש ווס מוהט מצות, בריינגט נאמס אז דורך איהם ואל גיטאון ווערין נאך מיוזה	

ע"פ שאמרם חז"ל אם צא להרצק ששכס לכווננו לא חכס לכונו
אם שאלו כשתלמי יבין טובכ כשתלמי אחר אם לכווננו מפי תקנו
יפה תקנו לכל ישראל שישפוט עיניהם גוים וינחמו כס' וליהיב
שאלו וכל יפה תקנו על ידי וכן מלכו בערכי ומדכי לא יכרע
יאל יסחורו אמר אם לכווננו לכונו יסחורו הכל נע"פ עושכ
סיכנונו וכל חכס תקנו על ידי:

כל עשעש יסיו נע"פ. לא יסיו חכס הולך לחכס חו' לישן
וכוננו שיהיה כדאי וסמן לעסוק בדרכי כסופים: וליהיב
דודק אחר המעון. חלל יאמר אישן ואוכל כדי שאוכל לעמוד

שלוש תפלות של חשע עשרה ברכות היו עושין בשבין
ואין נושאין כפיהן: (ג) השויות הקול כיצד לא יגביות

ד' אמות שהוא שיעור הבית הרי הוא בעליה ומותר
להתפלל בה. וכן אם היה מוקף מחיצות מכל רוחותיו
אף על פי שאין בו ד' אמות על ד' אמות מותר להתפלל
בו מפני שאין גובהו גבוה שיהיה חלק רשות לעצבו:
(ב) האומנין שהיו עושין מלאכה בראש האילן או בראש
הגדנך או בראש הכותל והגיעו זמן תפלה וירדו למטה
ויסתפללו וחזרו למלאכתן ואם היו בראש הית או
בראש התנאי מתפללין במקומן מפני שמרחן מרובה
וכה הן מתפללין אם היו עושין בסעודתן בלבר מתפללין
מתפללין הבינו ובין כך ובין כך אין יורדין לפני התיבה

בבית שהוא שיעור הבית דאם איז אקאם פון אשטוב

הרי הוא בעליה איז דאם וויא אאווערער שטוב וסותר

להתפלל בה און מען מען שטיין אויף דעם ארמ

אונ דאוונען וכן אם היה מוקף מחיצות מכל רוחותיו און

אויב דער הויכער ארמ איז מיט נענט ארום פון

אלע ווייטן אף על פי שאין בו ד' אמות על ד' אמות

אפילו ער איז גרויס פיר אילין אלנג און

פיר אילין און טיף להתפלל בו פון דעסמונענין

מען מען שטיין אויבין דאוונען מפני שאין גובהו

גבוה ווייל עס איז גיט צו דעקענען אז דער ארמ

איז העכער שיהי חלק רשות לעצבו ווארום עס איז

אפגעטיילט אפגעווערדער ארמ: (ב) האומנין שהיו

עושין מלאכה בראש האילן בעלי מלאכות וואם האבין

געאכעט אויף דעם שפיץ בוים או בראש הגדנך

אדער אויף אקאהער אין דערסוף או בראש הכותל

אדער אויף אטאנט אין דערסוף וכו' תפלה

און עס איז געקומען דא צייט צום דאוונען

יידן לסעודת ויחזרו למלאכה און גייען צו ריב צו ויער

דאוונען ויחזרו למלאכה און גייען צו ריב צו ויער

אדעס וואס הייז בראש הית או בראש התנאי און אויב

וויא גענען גייען אויף דעם שפיץ איילבירט

בוים, אדער אויף דעם שפיץ פינגעבוים מתפללין

דאס וויא דאוונען וויא ארמ אויף ויער ארמ אויף דעם

בוים און דארפין גיט אראפ גיין מפני שיהיה מרובה

ווייל עס איז שווער אראפ צו גיין פון בוים און

ארויף צו גיין צוריק אויף דעם בוים ויבא הם מתפללין

וואס וויא דאוונען וויא ארמ אויף ויער ארמ אויף דעם

אויב ארבעטין נאר פאר דעם עסין אליון

מתפללין שלש תפלות של חשע עשרה ברכות דאוונען וי

אלע דרייא תפלות ומעריב שחרית מנחה ועדער

שמנה עשרה גייענען ברכות הי עושין בשנה

אדער אז וויא ארבעטין פאר געלט מתפללין הבינו

דאוונען וויא דא תפלה הבינו ויבא פד ויבא פד סיי

וויא ארבעטין פאר געלט און סייא וויא ארבעטין

נאר פאר דעם עסין איז יידן לפני המזבח ואין נושאין

בפיהם זאלין וויא גענען דאוונען פאר דעם עמוד

און אויב וויא גענען ביהמים זאלין וויא גיט דאס:

(ג) השויות הקול כיצד לא יגביות וויא שטייט ער ואל

גיט אויף הדיין די שטייט ער ואל גיט שרייען

מצות, און דער מענטש וואס וויל דאס גריינג

נאם אז דורך איהם זאל גיטאון ווערין נאך וייד

זא וילד מיד דאס קענען מיר אפלקענען פון דוד

הפלה אף על פי שאמרם חז"ל אם בא לחורק ששכס

לחורק אפילו דא חורק האם גיטאם אז איינער

קומט הרגע ויין חכר ואז ארובן ווייס אז שמעון

איז געקומען צו איהם ער זאל איהם הרגען זאל

ער איהם פריהער הרגען וזאל ארובן הרגען

שמעון, און דוד האט דאך געוואסט אז

שאל איז געקומען ער זאל איהם הרגען, פון

דעסמונענין לא גבא לחורק את שאל כשמעון יישן שוכ

בבעל האם דוד גיט געוואלט הרגען שאל ווער ער

האט איהם גיטאפין ליענדיג אויף דעם פעלד

און איז גישלאפן אפ דוד האט גיטאם אז אהרני

מפני בקרתי אויב איך וועל הרגען שאל איך זאל

מיר אהרני אפילו דא תפלה לכל ישראל ויעם בער

וויין אשטוריוכלונג צו אלע יודין שוואס זיינס גיט

וילחמיכם דיעלעקער וועלן וייד פארמאגן אויף וי

און וועלן מיט וי מלחמה האלטן מיט שוואס זיינס גיט

תפלה על ידי איז ביי מיר בעסער איך זאל געברענגט

ווערין, נאר עס זאל גיט ויין קיין שטוריוכלונג

צו דא וידן דורך מיר ואווא האט גיטאם דוד

וכן מצוי דערדיי און אזוי געפיען מיר בייא מירדי

דערדי לא יגרע ולא ישתנה מירדי האט גיט געקניט

און האט ויך גיט געבנקט פאר דעם אפיר מירדי

האט גיטאם אז אשטות לפני אויב איך וועל מיר

בוקן פאר דעם ישתנה תל לגובה ויה וועלן אלע

ידיין ויך בוקן צו עבודה ויה ווארום דעם האט

גיטאגין אויף ויך ויין עבודה ויה ווארום מוסב שיערטי

איז בעסער מען זאל מיר הרגען ואל קבא תפלה על

די און עס זאל גיט קומען קיין שטוריוכלונג דורך

מיר צו דא וידן:

כל משיח ויהי ששם אליו וואס דא וועסט

סאחן זאל ויין פון נאמיס ווערין לא יהי אדם

דוד לאכול לא יישן אז אשטות גיט עסין אדער

שראין וכו' ויהי ששם דא וישן לשיח דודי מיר

היה ויהי דוד אחר המסין זאל ער גיט נאגין ויין

מיינונג איז ער זאל ויין געווער און פעט ער זאל

קענען ארבעטין אויף דא זאבין פון דא וועלט

און זאל נאך נאגין נאך געלט זאל יאס נאר ער

קולו בחפלהו ולא יתפלל בלבו אלא מחתך הרברים
בשפתו ובשמינו לאוניו בלחש. ולא ישמיע קולו אה"כ
היה תולה או שאינו יכול לכונן את לבו עד שישמיע
קולו הרי זה מותר. ובכלל שלא יהא צבור כדי שלא
חטף דעתו מקולו :

ידיהם כדל"ה ולעסוק בדבריהם ותלמידיהם ובהם נטל ידיו אל
כשמתקן על הפירות או על המלכות השנויות בפי כל האדם יכיר
וכו לעבר לשם בורכו אשכר כפליא חסדו עמו ונתן לו הפירות ואל
כלם ליטות מהם וטובו את המלכות :

וְעוֹנֵי עַרְוֹנוֹתָם לֹא יִתְפַּלֵּל בְּלִבּוֹ אֹנֵן עַד נָאֵל נִיט
בְּאוֹנוֹתָם מִרְאכֶמֶתְנֵיגֵי אֵין הֶאֱרִיצִין אֵלֵא חֲסִידֵי
הַדְּבָרִים בְּשִׁפְטֵי וּפְשָׁעֵי לְאוּנֵי בְּלִחַשׁ נָאֵר עַד נָאֵל
אֲרוּם רִידִין דִּיא וְעוֹרְטָעֵר מִיט וִינֵנֶע לֶעֱפִצִין
אֹנֵן וִינֵנֶע אֲוִיעֵרִין וְנֵאֲלִין הָעֵרִין אֵין רֶעֶשְׁטֵיל דִּי
וְעוֹרְטָעֵר וְנֵאֵם עַד רָעֵם וְלֹא שְׂמִינֵי קוֹלֵי אֹנֵן וִינִין
שְׂמִינֵי וְנֵאֵל נִיט גִּיהֶעֱרֵם וְעוֹרִין צו אַנְרֶעֱנֶע
מְעֻנְמִשִּׁין אֵלֵא אֵם אֵן הִיִּה מִלֵּה סִידִין עַד אֵין קְבֵאֵק
אוֹ שְׂאִינֵי וְכֹל לִכְוֹן אֵת לִבּוֹ עַד שְׂשִׁמִּיעַ קוֹלֵי הָרִי זֶה מִטָּר
אֲדֶער דָּאֵם הֶאֱרִץ וִינֵנֶע קָען נִיט הֶאֱבִין אַפּוֹנֵה
אֵין דָּעֵם דְּאוֹנוֹנֵן סִידִין עַד וְנֵאֵל הוּיֵךְ רִידִין.
מָעַן עַד הוּיֵךְ רִידִין וְכִלְכֵּד שְׂלֹא יִהְיֶה צָבּוּר נָאֵר נִיט
אֵין שְׂוֹהֵל וְעוֹן אֶלֶף דְּאוֹנוֹנֵן כְּדִי שְׂלֹא תִסְתַּחֵף דִּיהֶן
מִקְדִּיל וִינֵא וְנֵאֲלִין נִיט פֶּאֶרְמִישֵׁם וְעוֹרִין אֵין וִינֵעֵר
בְּאוֹנוֹנֵן פּוֹן וִינִין שְׂמִינֵמֶע :

וְנֵאֵל וְנֵאֲלִין אֵינִין כְּדִי שְׂאִינֵי לְעִמִּיד בִּרְאֵת בּוֹרְאִי וְלַעֲסֹק
בְּהִרְתּוֹ וּבְנִצְחוֹתָיו אֵיךְ וְעוֹל שְׂלֵאפִין אֵיךְ וְנֵאֵל קָעֲנֵן
שְׂמִינִין וְאִנְאֲנִצִין מִיט מוֹרָא פֶּאֶר מִינִין
בְּשַׁעֲפֶער אֹנֵן אֵיךְ וְנֵאֵל קָעֲנֵן לֶעֱרָנֵן תּוֹרָה אֹנֵן
מֵאֵהן מִצּוֹת וּבְשִׁדְוֵא נִיטֵל דִּיִּי אֹנֵן וְעוֹן עַד וְנֵאֵשֵׁם
דִּיא הָעֵנֶם אוֹ כְּשִׁמְכֶהָ עַל הַפִּירֹת אֲדֶער וְעוֹן עַד
מֵאֵכֶם אֲבָרְכָה אוֹיֵף פִּירֹת אוֹ עַל הַמִּצּוֹת הַשְּׁנוּתֹת
כִּי כָל אִשׁ אֲדֶער עַד מֵאֵכֶם אֲבָרְכָה אוֹיֵף דִּי מִצּוֹת
וְנֵאֵם וְעוֹנֵנֶן גְּעוֹוֹהֲנֵם אֵין דִּיא מוֹיֵל פּוֹן אֶלֶף
מְעֻנְמִשִּׁין וְכֹל לִבּוֹ וְנֵאֵל וִינִין הָאֶרֶץ מִרְאכֶמֶת וְכִבֵּד
לִשָׁם בּוֹרְאֵי עַד וְנֵאֵל לִוְיֶהֱן דָּעֵם נֵאֲמָנֶן פּוֹן וִינִין
בְּשַׁעֲפֶער אֲשֶׁר הִפְאִיָּה חֲסִידֵי עֲמֹ וְנֵאֵם עַד הָאֵם
נֶעֱמָהוּ מִיט אִיהֵם וְנֵאֲמָרְעֵרְלִיכֶע חֲקָרִים וְנֵאֵם לוֹ
הַפִּירֹת אוֹ הַלֵּחֶם לִהְיוֹת מִסֵּם וְצוּרֵי אֵת הַמִּצּוֹת אֹנֵן עַד
דָּאֵם אִיהֵם גִּינֶעֱבִין דִּי פִירֹת אֲדֶער דִּי בְרוּמִשׁ עַד
וְנֵאֵל פּוֹן וִינִין הִנֵּה הֶאֱבִין אֹנֵן עַד הָאֵם אִיהֵם
נִיבְאִמִּין דִּיא מִצּוֹת :

אונקלוס בחקתי יום ד תורה

לחשיך כחית ד'א יהוה נפש י'ה יהוה יהוה רוח יוד הא ואו הא נשמה יהוה חית יהוה ו' דמילי ו' אל שב"ג
שבעשה בניקוד חולם :

וְנֵאֵם עַד אֲלֵין לֹא יִהְיֶה לְמִימְרֵי וְאוֹסִיף
לְמִרְדֵּי יִתְכּוֹן שֶׁבַע עַל
חֻבִּיבוֹן : יֵשׁ וְנֵאֲחֶר יֵת
יִקְרֵה תוֹקִפִּיכוֹן וְנֵאֲחֵן יֵת

ת"א וסכמתי את גאון עוזכם . גימין לו :

רש"ם
(יה) וְנֵאֵם עַד אֵלֵה. וְנֵאֵם כְּעוֹד אֵלֵהם לֹא תִשְׁמְעוּ : וְיִסְתַּחֲפוּ
עוֹד יוֹסִירוּ עֲאֲחֵרִים : שֶׁבַע עַל חֲטָאִתִּיכֶם . (ת"כ)
שְׁבַע פִּרְעוֹנוֹת פֶּעַל שְׁבַע עֲבִירוֹת הַחֲמוּרוֹת לַמַּעֲלָה :
(יט) וְשִׁבְרֵתִי אֶת גְּאוֹן עוֹזְכֶם . זֶה בְּרַח"קוֹן הוּא לוֹמֵר
(וְהוֹקֵל כד) הִנֵּי מַהֲלֵל אֶת מַקְדְּשִׁי אֶת גְּאוֹן עוֹזְכֶם :
רש"י
(יה) וְנֵאֵם עַד אֵלֵה. וְנֵאֵם כְּעוֹד אֵלֵהם לֹא תִשְׁמְעוּ : וְיִסְתַּחֲפוּ
עוֹד יוֹסִירוּ עֲאֲחֵרִים : שֶׁבַע עַל חֲטָאִתִּיכֶם . (ת"כ)
שְׁבַע פִּרְעוֹנוֹת פֶּעַל שְׁבַע עֲבִירוֹת הַחֲמוּרוֹת לַמַּעֲלָה :
(יט) וְשִׁבְרֵתִי אֶת גְּאוֹן עוֹזְכֶם . זֶה בְּרַח"קוֹן הוּא לוֹמֵר
(וְהוֹקֵל כד) הִנֵּי מַהֲלֵל אֶת מַקְדְּשִׁי אֶת גְּאוֹן עוֹזְכֶם :
רש"י
(יה) וְנֵאֵם עַד אֵלֵה. וְנֵאֵם כְּעוֹד אֵלֵהם לֹא תִשְׁמְעוּ : וְיִסְתַּחֲפוּ
עוֹד יוֹסִירוּ עֲאֲחֵרִים : שֶׁבַע עַל חֲטָאִתִּיכֶם . (ת"כ)
שְׁבַע פִּרְעוֹנוֹת פֶּעַל שְׁבַע עֲבִירוֹת הַחֲמוּרוֹת לַמַּעֲלָה :
(יט) וְשִׁבְרֵתִי אֶת גְּאוֹן עוֹזְכֶם . זֶה בְּרַח"קוֹן הוּא לוֹמֵר
(וְהוֹקֵל כד) הִנֵּי מַהֲלֵל אֶת מַקְדְּשִׁי אֶת גְּאוֹן עוֹזְכֶם :

פירוש להורות אלהים

נֵאֵם אֹנֵן אֵיךְ עַד אֵלֵה בִּין דִּיא דְּאוֹנוֹנֵן לֹא תִשְׁמְעוּ
וְנֵאֵם אִיהֵר נִיט הָעֵרִין צוֹא מִרְבִּי פֶּלֶאֶר אֶפְּלִיל
אֵיךְ וְעוֹל אוֹיֵף אֵיךְ שְׂקָעֵן דִּיא אֶלֶף פִּרְעוֹנוֹת
וְנֵאֵם פִּרְעֵר אֵין גְּעִשְׂמֵאֲנֵן אֹנֵן אִיהֵר וְנֵאֵם מִיֵּךְ
פֶּאֶרֶם נִיט וְעוֹלִין פֶּאֶלְגִין מִקְּדִים וִינִין מִינֵנֶע מִצּוֹת
וְנֵאֵם וְעוֹל אֵין מִינֵנֶע צו שְׂמִינֵמֶע אֵיךְ

עֲזֹכֶם וְנָתַתִּי אֶת־שְׁמִיכֶם בְּכָרֹךְ
וְאֶת־אַרְצְכֶם בְּנַחֲשָׁה: וְתִם לָרִיק
בַּחֲכֶם וְלֹא־תִתֵּן אַרְצְכֶם אֶת־
יְבוּלָהּ וְעֵץ הָאָרֶץ לֹא יִתֵּן פְּרִי:

רשב"ם

שבעת לחם היה לה. ובאגדה הוא בהמ"ק. כדכתיב: הגני מחלל את מקדשי גאון עזכם. ולפי הפשט כמו שפירשתי שכן מוכיח סוף המדרא ונתתי את שמכם וגו' (כ) כחכם. כי האדם לא חסוך לתת את כחה

רש"י

ונתתי את שמכם כבדול ואת ארצכם כנחשה. וזקנה משל משה ששם הוא אומר (דברים כח) והיו שמיר אשר על ראשך נחשת וגו' שהיו השמים מושיעין כדרך שהנחת מושיע והארץ אינה מושיע כדרך שאין הכדול מושיע והוא משמרת פירותיה אבל כאן השמים לא יהיו מושיעין כדרך שאין הכדול מושיע ויהא חורב בעולם והארץ תהא מושיע כדרך שהנחת מושיע ויהא צמחנות פירותיה: (כ) ותרם לריק כחכם. (ת"כ) הרי אדם שלא עמל שלא חרש שלא זרע שלא נכשק שלא כסה שלא עדר ובשעת הקציר כל שדפון ומלקה אומותיו בכך כלום אבל אדם שעמל והרס זרע ונכש ונכס ועדר ובה שדפון ומלקה אומר ד הרי שני מה שעתה ש מוביל לה בשעת הורע: ועץ הארץ. (ת"כ) אפילו מן הארץ יהא לקוי ת שלא ימנע פירותיו בשעת האמסה: לא יתן. משמע למעלה ולמטה אע"פ ואפרי: לא יתן פריו. כשואל מפנה משיד פירותיו הרי שני

הטעיות וזה חלו דלון נכש מלכס יוסר מזה שהכשע כנגדו: צ כיון שהיה להם הטריות נקדקין: ק נוכש שמלקס עשבים דעיס מחרב הכרשים. כסח קולר. פולר חוסר: ד פ"י וחס לריק כחכם אחר הכשע והסוכר כו' שאלו שניו הקדוש. שאל פירש כחכם על מנוסם כדא מנה לא הים לריק למיעל דכר כתיב ונתתי שמכים ככדול וגו' ונכשחמל וחס לריק (ג"א) גם אין לומר שיסום כח גוסס דל"כ לא ה"ל לריק אלא וחס כחכם: ש דק"ל למעל לו נכשחמל ארלכס היה לו נכשחמל וחס חסן הארץ כמ"ס נליס כדכר ונתנה הארץ יכולת אלא ארלכס משמע אף מה שחלם מציחים שם בשעת הורע ששלקם אפי' זה לא מוליס. א"כ דייק מדכתיב יכולת לו מוביל שהוא מניס. רל"ס: ת דק"ל שכל"ל וען לא יתן פריו אבל

ליקוטים על התורה

ונתתי את שמכם כבדול ואת ארצכם כנחשה. איך וועל געבין איינער היקלען ווי אייזן און אייערע עדר ווי קופער. אין די הויכחה וואס משה רבינו האם גיזאמט שפייט פארקערט, די היקלען וועלן זיין ווי קופער און די עדר וועט זיין ווי אייזן. ענפערס דער גלייך ווייל אלע פארשטן אנאן די הויכחה פון די פדרה בחקתי איז גיזאמט גיזאמטן אייך די צבירות וואס די יודין האבן גיזאמט ביי דעם חירבן פון ערשטן בית המקדש, דאמאלס איז גיווען זייערע צבירות צו נאם ווי האבן געדינט בעדור וזה דערפער וועט דער היקלען זיין הארשער פון די עדר ווארעם אייזן איז הארשער ווי קופער, און די הויכחה וואס משה רבינו האם גיזאמט אין די פדרה תבא איז גיזאמט גיזאמטן אייך די צבירות וואס די יודין האבן גיזאמט ווען עס איז גיווען דער חירבן פון אנדערן בית המקדש דאמאלס האבן די יודין געדינט איינער צום אנדערן וועגן די צבירות גיווען אנשטאטן אייך די עדר ריכער איז די עדר גיווען ווי אייזן און דער היקלען איז גיווען ווי קופער, איז די עדר גיווען הארשער ווי דער היקלען:

פירוש להורות אלהים דער ביהמ"ק וואס ער איז דאס הערשאפט און דאס שטארקייט פון דיא ישראל דאס איז איין פורעננות ונתתי און איך וועל געבען אייך אזוי א פורעננות און אייערע היקלען וועלן זיין אזוי וויא אייזן, אזויא וויא אייזן גיבען גיט קיין פייכטעקייט פון זיך, אזויא וועלן דיא היקלען קיין פייכטעקייט געבן פון זיך און רעגן וועט גיט זיין אייך דער וועלט דאס איז דער אנדערער פורעננות ואת ארצכם און אייערע עדר וועט זיין כנחשה אזוי וויא קופער שוויצט פון זיך וועלכערט אזויא וועט דיא עדר שוויצען און מחמת דעם וועלען אלע תבואות וואס אין דער עדר פאר פוילס ווערן דאס איז דאס ריכטע פורעננות: (כ) וחס און עס וועט צו גיין לריק צווא לעדור חתכם אייער כח איהר וועט זיך מירען.

איהר וועט אקערן און זיינען און נאך אנדערע זאכן וואס קען מוהם אין פערל דיא תבואה ואל גראשין און עס וועט קומען דיא צייט פון שגים וועט קומען איין שטורעם האגיל און וועט ווא אים שלאגן דאס איז דער פערשטער פורעננות ואל חסן און אייער לאנד וועט גיט געבין איהר פרוכט ורש"י שייכט עס וועט אפילו אזויא פיל גיט אייך וואקסן ווי פיל קען האט פאר זיינעם דאס איז דיא פינפטע פורעננות זיין הארץ און דיא פייקער פון דער עדר לא יתן וועט גיט געבין פרי פרוכט ורש"י שייכט דאס וועט גירעכט פאר צוויי פורעננות און דאס ווארש לא יתן גיט ארויף און אראפ און אזויא איז דער פשטן זיין און דער בוים פון דער עדר לא יתן ער וועט גיט געבין אפס אין דער פרי ואל זאל בלענע דאס איז דיא וועקשטע און וועדער לא יתן פרי ער וועט גיט געבין זיין פרוכט דאס פוילס היקלען פירט וואס וועט שוין אפילו זיין וועלן פאר פוילס גיט געבין זיין פרוכט דאס פוילס היקלען פירט וואס וועט שוין אפילו זיין וועלן פאר פוילס

וְאִם תִּלְכּוּ עִמִּי קָרִי וְלֹא תֵּאבְדוּ
לִשְׁמֹעַ לִי וְיִסְפְּתִי עֲלֵיכֶם מִפֶּה שְׁבַע
בְּחַטֹּאתֵיכֶם: ^{כב} וְהִשְׁלַחְתִּי בְכֶם
אֶת־חֵית הַשָּׂדֶה וְשִׁפְלָה אֶתְכֶם
וְהִכְרִיתָה אֶת־בְּהֵמַתְכֶם וְהִמְעִיטָה

יִתֵּן אִפְּיָה: כֹּא וְאִם
תִּהְיוּ קְדָמִי בְּקִשּׁוֹ
וְלֹא תִּיבֹן לִקְבֹּלָה
לְמִימְרֵי וְאוֹסִיף לְאַחֲרָהּ
עֲלֵיכֶם כִּי אֶחָד שְׁבַע
כְּחוּבִיכֶם: כג וְאֶגְרִי בְכוֹן
יַת חַיֹּת בְּרָא וְתַחֲבִיל
יִתְכוֹן וְתִשְׁצִי יַת
בְּעִירְכוֹן וְתוֹעִיר יִתְכוֹן

ר"א ושלמתי. שנים לג:

רשב"ם

בעל המוריס

יכולים: (כא) כחשתיכם. ננינו בין כהנא ובין כחשתי: לכם: (כא) ואם תלכו עמי קרי, ומהם פ"י מניעה מגזרת הוקר וגלך והבל הוא. כי הוקר מגזרת חטופי פ"א הפעל כמו הושב את אבדך. מן אחרים יושב. וקרי מן קרה. מגזרת אקרה כה. וזהו פירושו אם תלכו עמי במקרה ולא תדיר באדם שאינו הולך תדיר אצל ביראו:

שפתי חכמים

רש"י

האכל למע לים: א דלאן שיר ל שלוחות חלל עבר דעת: ב ואלן כחשי ג"כ וסמחתי ככס וכו' לג"כ: ד כש"י מנינו זה שאל קטשה לים וסתמה הוקר חטופי שכתבה מניעה בנשיכתה וסמחתי מניעה דעבר היו כ"י: ד כ"ל כחשתי בניו של חזק כחשתי קטשו כחשתי משכל כמו שאלתי בדכתיב שחשתי למע חשכל גם שמיים יום חלל וכו' וכן כ"י קטשו: (ו"ע): ה ואל שבעה ככ"י חלל ונקט מנפטים גבי כ"ל. ח"ל ח"ל ללא לא כחשתי וסמחתי כחשתי

קלות ויש כאל שבע פורעניות: (כא) ואם תלכו עמי קרי. רבותי אמרו ערתי במקרה שאינו חלל לפרקים כן תלכו ערתי כמלות. ומחס פירש לשון מניעה וכן (חשלי כה) הוקר גלך וכן יוקר ריה (ש"י) וקריב לשון להתרועעו שבע חטואתיכם. שבע פורעניות אחרים במספר שבע כחשתיכם. והשלחתי. לשון א גירוי: ושכלה דרכה בכך מניין ח"ל (דכרס"ל) וכן כהמות חלל ב. גם הרי כחשתי מנייה בנשיכתה ח"ל (כס) עס חמה ווחלי עפר. מה חלו טשכין וממיתין אף חלו טשכין וממיתין בכך היו טשין ג' ט"ל חמור טשך וממית עורוד טשך וממית: ושכלה אתכם. חלו ד הקטש: והכריתה אתכם. מנחין: והמעיטה אתכם. ה מנפטים:

פירוש לתורה אלהים

ווערין איך מערין צו שיקען אויף אייך ויגען מכות
אקענין אויפער ויגען ויגד: (כב) והשלחתי בכם אוג
איך וועל אן ריציין אין איך ביה השדה ריא חיות
פון דעם פעלד ושלח אתכם אוג ויא וועט אייך
פאר צוקען אוג מייטין והכריתה אוג ויא וועט פאר

ווערין אוג וועלין אראפ פאלין דאס איז דער
ויעקבער פורעניות: (כא) ואם תלכו אוג או איהר
וועט גיין מיט מיר הארץ פלוקר איהר וועט
הארץ מאכין אויער הארץ ואל האבו אוג איהר
וועט ניט וועלין לשמיט לי צו האכרין מיר ויפשי

משלי חכמים

זא דעם בעל קראקא דו ואלסם כ"י אים שפענדי ארבעטן
אין ארבעטן ביו דו וועסט דא ארבעטן. קענען. אז דו ווילסט
גיס ארבעטן דא ארבעטן נאר אלע פאן ווילסט פאן ארבעט
ארבעט וואס דיר סרעפט צו פאן פון דער בעל קראקא דיר
געבן וועלכע מלאכה גיס סרעפט אים אמאל גיס גר דיר
אנרענג ארבעט אמאל אשווערע ארבעט. ודער געשאל איז
זאם האט געזעהן יודן ויגען דו קלאסעט פאלן פון אלע פעלד
קער דאס גאט געגעבן צו ויא אשטיגע אוג ארבעטן ארבעט
וועלכע ויא קען געבן גוט פנפאט. דאס איז דו הורה. וי אז
ש"יין איז גרינג אוג ויא גיס גוטע פנפאט ווארום דא הורה
דו געבט אלץ ברכות. אז דו יודן האבן אקער גיס געוואלט
לענגן דו הורה. אוג האבן אקער ויך געגעבן צו געבן
גבורה ודא אוג צו פאן וועלכע ארבעט צו איך ויך וועט
אנהייבן קומען שווערע דורא אוג ויא וועלין ויך געקלאגן
פאר גאט אויך דא אלץ נאכט וואס ויא וועט קענען. וועט
גאט ואנין צו דו יודן אים תלכו בקרי. אויב איך וועט גיין מיט
מיר פרישענדיק. אויב איך וועט צו פאן נאר וואס איך וועט
קענען אף אזי אלץ עפעס בקרי. וועל איך גיין וואס איך
אויך פרישענדיק וועלכע דורא גיס וועט איך קענען ואל איך
קענען ביו איך וועט צוריק קערן צו גאט אוג צו דו יודן:

וואס תלכו עמי קרי וכו'. גאט האט געזאגט צו דו יודן אויב
איך וועט גיין מיט מיר פרישענדיק וועל איך מיט אייך
אויך גיין פרישענדיק. למשל איינער האט געהאט איין וועג
דער וועג איז געווען אקענער האט דער פאפער געוואלט אים
וויכטיקן געגעבן אקענער וואס וואל גיין שוין אוג גרינג
אין ואל קענען געבן פנפאט האט דער פרישענדיק איין אשטאט
אויז אבעל קלאקא וואס האט אויז ארבעטן צו דו וועל. ש"יין
אוג גרינג אוג גיס פנפאט. האט דער געגעבן גיין וועג צו דעם
בעל קראקא אויך געלעבט יאהר. דער ואל אים אייגענענדיק דו
מלאכה. דער בעל מלאכה האט געגעבן דעם קערן צו ויך אין
שטוב דער ואל אים געבן דעם און פרישענדיק וואס אים לענגען
דא מלאכה. דער קערן האט אקער גיס געוואלט וועלכע דא
מלאכה. איין וואס דער בעל הבית האט אים געמייסן פאן.
האבן האבן פאנין וואסער. האט דער אלץ געקאן נאר דא
מלאכה האט דער גיס געוואלט פאן. אפאל האט דער בעל
מלאכה געגעבן דעם קערן אשווערע ארבעט. אויך געקענט
צום אפאל אוג האט געזאגט צו אים פאר וואס האט דער אים
אריין געגעבן צו אויז אשטענדיק בעל מלאכה אלץ פאן ארבעט
דער מיט אים אנדערע שווערע וועלכע. האט דער פאפער צו
אים געזאגט דו שלעכטער קערן איך האב דיר אריין געגעבן

אֶתְכֶם וְנִשְׁמַדְרִיכֶם: כִּי יֵאָמֶר בְּאֶפְרַיִם
לֹא תִוָּסֵרוּ לִי וְהִלַּכְתֶּם עִמִּי קָרִי:

וַיִּצְדִּין אֶתְרַחֲבָן: כִּי יֵאָמֶר
בְּאֶפְרַיִם לֹא תִוָּסֵרוּ לִי מִיָּמֶי
וְתִהְיוּ קָדְמִי בְּקָשָׁיו:

ח"א ואם באלם לא תוסרו לי שם סנהדרין כב:
שפתי חכמים

ואתכם אלם עשום דכחמם שביחם ענחון כדעם יכריחו אוסם
עכל וכל אכל האדם שהוא כפנים כמור סמיר משי"ס לא
יכריח כולם אלם ימשיס אוסם: ו' דלשון וכל מוסרי לי
לין מיושב כסמוק דודלי לא ירלו לקבל סיפורים.
לכר פילס שטם ככל אלם סיפורים לא חמלו לשבז אלי:

רש"י
ונשמד דריככם. שגלים גדולים ושגילים קטנים הרי שבע
פורעניות. שן כהמה. ושן חיה. חמת זוחלי עפר. ושכלה.
והכריחה. והמעיס. ונשמו: (כג) לא תוסרו לוי. לשבז ואלו:
ר"ל

פירוש לתורה אלהים

אויב באלה דורה דיא דאונקע ויעקב כפות. לא תוסרי
נועם איהר פארם נים נעמען א מוקר תלכס
אונ איהר נועם גיין מים מיר הארמיגליקען:

שניידין אינערע כחמות והמעיסה אתכם אונ יא
נועם איך ווייניג מאכין נשמו אונ ויאי נועלין
פאר וויסט נוערין דריכס אינערע נועלין דאם
נענען ריא ויעקב כפות (עין רש"י): (כג) ואם אונ

תרגום

נביאים ירמיה ויח

לחשק מנ"ה ד"א צבאות נפש צ צב צבא צבאות רוח יהודה נשמה דנחא ארני נשמה דהוד יהודה וזה
יחידה דנחא דדורה חיה יחידה דהוד אל שם ב"ן שבעשה:

א סבור וישראל יבשו יסורי בארץ
פולחנה יבדתה ורשעיה
בעברו על מיקדה בגיהנם
אינו עתידין למפל ארי
שקבו פולחנה יי דבריה
את מייתי עליהון וקרא
במבוע דמיין דלא פסקין
מיה: ב אפיני יי ואמסי
פרוקי ואתפרק ארי
הושבחתה את: ג הא אינון
אקרון לי אן דאתגביהא
בשקא בני יתקיים קען:
ד ואנא לא עפיקית על
מימרה מלתגביהא עליהון
לקדמ אפקות שפתי גלי
י יבדתה דרפי ולא אבית אגא
יחלמון אינון ולא אתקלים
אגא אייתי עליהון יום ביש ועל
חד תרין תבא תבירינון:

א מקוה ישראל יהוה כל עזבויה יבשו יסורי בארץ
יבדתו כי עזבו מקור מים חיים את יהוה: ב רפאני
יהוה וארפא הושיעני ואושעה כי תהלתי אתה:
ג הנהחמה אמרים אלי איה דברי יהוה יבוא נא:
י ואני לא אצתי מרעה אחריה ויום אנוש לא
תתאיתי אתה ידעת מוצא שפתי נכח פניה היה:
ה אל תהיה לי למחתה מחסי אתה ביום רעה: יבשו
רדפי ואל אבשה אני יתתו חמה ואל אתה אני
תביא עליהם יום רעה ומשנה שברון שברים:
וסורי קי'
מימרה מלתגביהא עליהון לאותבותותן לדלמחא וילום ביש דאת מייתי עליהון לא חסידית את גלי
לקדמ אפקות שפתי גלי קדמ יהוה: ח לא יהא מימרה לי כדבי רחמי איה קען עקא:
י יבדתה דרפי ולא אבית אגא יחלמון אינון ולא אתקלים אגא אייתי עליהון יום ביש ועל
חד תרין תבא תבירינון:

רש"י

מצורת דוד

(6) מקום ישראל ס'. לכן מהלוי שחקות וישראל יבשו אל ס'
סולל ונעטם שניקח ביניהם: כל עוזבוך. כל הפוזנים
אונק ויטושים כדאם רלוי סול סיכמו: וסול. הכרים מעני
והוא מהמר הכניא דדכר האל: בלחך ויכחו. כספר ויכחו לנדה
במחשית סלח כעמקי כסאל על כי עזבו מקור מים חיים
והיו ומעמם הם ס' ששעס סביבה ככל פוז כמקור הניכס:
(ג) רפאני. למר הכניא כסחם תבא אורי סביב לרשע ולחוס'
צילור רשע סושיעי מן הכמים עלי וזו סביב נוסח ר"ל יין ביד
על לסושיעי לי וזלחך: ח חלחתי חמה. כד חמי מהלל לי שחם
אלי יסמי: (ג) סנהד סביב. סביב עלי חמרים אלי בענן חיה דכר
ס' יבשו חסם ויכחם סם האמת חלח כי שבו ענניי אלי דורסם
לכיות אלן עמך ויכחום לסכ ויכח' ש כהלה נכחום שחמך כנה לא ידעתי דכר כי כער חמי (לעיל ס'): ויום חטם לא ספאחתי.
וזף חרס סלכתי לנכחות שאל כדלוי. לא חייתי מחסום נכחות עליוס שיעל יום חטם סול זמן כנחות: חמה ידעס. כי כן סולח
מולא שפתי. שם סחפסלתי סליס האל חים מול סניך וכמוער כלה לא רלתי לנכחות לסכ ויכח' אלי כנחות פורעניות סחפסלתי
סליס וסמס מושיס סמלי אלי דורסם מהלחתי כס: (ס) אל חסם. לכן שאלתי אל חסם לי כנחות לעשול ומחמתם סלם
פוטלם חמה מחסי כעת רעס לוס סושיעי גס עמ' (ו) יכבו רדפי. כעת ילכו גולס: יתמו. סס יכבו ביד סלויס: ומשנס
סכרון. סכר כפל ר"ל סכר על סכר סכרם:

(6) מקום ישראל ס'. לכן מהלוי שחקות וישראל יבשו אל ס'
סולל ונעטם שניקח ביניהם: כל עוזבוך. כל הפוזנים
אונק ויטושים כדאם רלוי סול סיכמו: וסול. הכרים מעני
והוא מהמר הכניא דדכר האל: בלחך ויכחו. כספר ויכחו לנדה
במחשית סלח כעמקי כסאל על כי עזבו מקור מים חיים
והיו ומעמם הם ס' ששעס סביבה ככל פוז כמקור הניכס:
(ג) רפאני. למר הכניא כסחם תבא אורי סביב לרשע ולחוס'
צילור רשע סושיעי מן הכמים עלי וזו סביב נוסח ר"ל יין ביד
על לסושיעי לי וזלחך: ח חלחתי חמה. כד חמי מהלל לי שחם
אלי יסמי: (ג) סנהד סביב. סביב עלי חמרים אלי בענן חיה דכר
ס' יבשו חסם ויכחם סם האמת חלח כי שבו ענניי אלי דורסם
לכיות אלן עמך ויכחום לסכ ויכח' ש כהלה נכחום שחמך כנה לא ידעתי דכר כי כער חמי (לעיל ס'): ויום חטם לא ספאחתי.
וזף חרס סלכתי לנכחות שאל כדלוי. לא חייתי מחסום נכחות עליוס שיעל יום חטם סול זמן כנחות: חמה ידעס. כי כן סולח
מולא שפתי. שם סחפסלתי סליס האל חים מול סניך וכמוער כלה לא רלתי לנכחות לסכ ויכח' אלי כנחות פורעניות סחפסלתי
סליס וסמס מושיס סמלי אלי דורסם מהלחתי כס: (ס) אל חסם. לכן שאלתי אל חסם לי כנחות לעשול ומחמתם סלם
פוטלם חמה מחסי כעת רעס לוס סושיעי גס עמ' (ו) יכבו רדפי. כעת ילכו גולס: יתמו. סס יכבו ביד סלויס: ומשנס
סכרון. סכר כפל ר"ל סכר על סכר סכרם:

דעם פירוש עברי פייסש געפינס מען ביאא דער העפורה פון דער וואך.

כתובים מישלי כג ל

תלמידך מיסוד ומלכות ד"ה שנין דלת יוד נפש שנין שנין דלת יוד רוח יאהרונדי נשמה דיסור א אר
אזני אדני נפש אדני רוח אלה דלת נון יוד נשמה מלכות יו דה וז היה יחידה דיסור ירקה חיה יחידה מלכות
אל שם ב"ן שבעשיה :

אֲדַפְלִיעַ עִם נִגְבָּא סְגִי נִפְשִׁיהּ
נִסְמַק מוֹמְתָא וְלֹא מוֹדֵה
בַּמְלֻמָּא דְכֹר נִשָּׂא עֲבָדָא
לִיה תִּיקוּלָתָא וְדִמְסָבִיר
בְּאַלְתָּא נִשְׁשֹׁן : ג סִגְיִי
דְבָעִין אִפִּי דְשְׁלִיטָא וְסֵן
מְרֵם אֵלֶּהא דִּינִיהּ וְנִגְבָּא :
מִמְסָקָא רַצְדִּיקִי נִגְבָּא

א חֻלְק עִם-נִגְבָּב שׁוֹנֵא נִפְשֹׁ אֱלֹה יִשְׁמַע וְלֹא יִגִּיד : ב הִדְרַת
אָדָם יִתֵּן מִלֻּקֵּשׁ וְכֹמֶץ בִּיהִיה יִשְׁלֹב : ג רְבִים מִבְּקָשִׁים
פְּנוּ-מוֹשֶׁר וּמִיִּדְוָה מִשְׁפַּט-אִישׁ : ד תוֹעֵבֶת צְדִיקִים אִישׁ
עוֹל וְתוֹעֵבֶת רָשָׁע יִשְׂרָאֵל-דָּרָךְ : ה דְּבִרְוֹאָנֹר בְּרִיָּקָה
הַמְשֵׁא נָאם הַנֶּבֶר לְאִיתִיָּאל לְאִיתִיָּאל וְאַכֵּל : ו פִּי בְעֵר
אֲנִכִּי מֵאִישׁ וְלֹא-כִיֵּת אָדָם קִי :

שָׁלַח מִמְּחֻקָּתָא דְרִשְׁיָנִי גִבְרָא דְתַרְיָצִי אוֹרְחָתִיהּ : ה' מֵלֹי דְאֶגְוֹר בְּרִיָּקָה דְקִבֵּל לְבִיחָתָא וְאִמֵּר גִּבְרָא
לְאִיתִיאל לְאִיתִיאל וְאִכְרָךְ : ו' מִטּוֹל דְּבוֹרָא דְבְנֵי נִשָּׂא אֲנָא וְלֹא אִיתִי לִי בִינָא דְבְנֵי נִשָּׂא :

מצודה דוד

[illegible]

(ה) אלה ישמע. שמשניעין אותו: (ז) חרדת אדם.
מוקם עבירה עליו חרדה לאלהים: שרוב. לוי אומץ:
(ג) אדם מושל. לזון לפניו: (ד) ישר דרך. אדם שבו
ישר דרכיו: (ה) אגור בן יקיה. דכני נחמם שגמר את
הבינה והקבלה: המשא. נחמה: נאם הגבר לאיתוראל.
על שמך. על חכמתו והרבות וחסידים וישים שסוהר
על כל זה ואמר אתי ולא ואלו לא עשית ולא חסד:

אנור בן וגוי'. ר"ל אלה הם דברי שלמה אשר אנר ואסף את הדיני
הנכד. ר"ל על ידי הכתר הנה שלמה היה לו תועד כענין חזקיהו
בין לו חזקה מתי וזה אומר לעשות מה שר"ל מסן להדיחם
גדל וסמיהם ר"ל על ידי מסך על חזקיהו הדינה אמר אנר
(מלכים א' יא). וסמ' אנר ויחזקו וגו' כי נסע לבנו ומה
אכל עמיהם לא חסרין להכרות לו עוד כיוון כי נסע לבנו ומה
בשר אכר'. ר"ל אלה דבריו שאמר עמה חזקיהו שמי נסע
עמה

בִּירְחָע"ב

ה'לך פון השם ויתברך: (ו) רבים מבקשים פני מושל
פיל מעמטשין געמין בייא דעם ניוועלמיגען
מאנן. ער זאל וויא העלפן אין פרנסה אדער אין
א אנדערע זאך ווי מ'שט אים אבער פון גאט איז
דאס געריכט פון דעם מענטש, ווארום וועמען
גאט פארלאנגט אז ער זאל געהאלפן ווערן.
גוט, ער דיא מחשבה צו דעם מושל אז ער זאל
איהם העלפן: (ז) תשובה צדיקים איז עיל דיא אומ-
ווערדיקייט פון צדיקים וואס זייא קענען נישט
ווערן געזעהן, איז נאר דער מענטש וואס שוהט אומ-
רעכט געגין גאט און מענטשן ווערט תשובה. השם ישר
דאך אונ דאס אומווערדיקייט פון דעם רשע וואס
ער קען נישט זעהן איז נאר דער מענטש וואס
זייט אין רעכטפארמיגען וועג, דעם קען ער נישט
זייען: (ח) דברי אהר בן יצחק דיא ארע שטראף רייד
געען גיזאנט געווארן פון שלמה המלך וואס
זיין גאסען איז אהר בן יצחק אויך, ווייל דער
שייטש איז פון דיא ווערמער, עס איז איין
געזאמלט גיזארין דאס אונ אמת איז אזויא
געטעשט וואס. ער קען נישט שטיינען נאר ער
זעהט זייא ארויסגעבין השם גאט הנבר לאתיאל אזויא

(א) חָלַק עִם נָכַח שֵׁנָה נִפְשָׁו דָּעַר וְנָאֵם מִיִּלְיָן זֶר מִיִּט אֶנְכֵּב, אִם עַד זָאָר שְׁנוּיִיגִין, הָאֵם עַר פִּיגִט זֶר אֶלְיוֹן אֵלֶּה יִשְׁמַע וְלֹא יַעֲד וְנָאֵרִים וְעוֹן אֶפְּלִי עַד הָעָרִם זִין פִּלְכוּבִנְג וְנָאֵם מָעַן שְׁעֵלֵט דִּיא מַעֲנָשִׁין וְנָאֵם הָאֵבִין אֶמְהִיר אִין דָּעַר נִגְבָּה מִזֶּר שְׁנוּיִיגִין זִנֵּן גִּיט זְאִיגִין, אִיִּר וְעוֹן אֶפְּלִי מָעַן כְּאִשְׁוֹעֵרֵם אִיהֵם אִיִּב, עַד וַיִּים גִּיט פִּן דָּעַר נִגְבָּה מִזֶּר עַר פֶּאֶלֶשׁ שְׁוֹעֲרִין אִיִּר : (ב) חֲדָדִית אִיִּם יִזְם מִקֶּשׁ דֵּס שְׁמַעֲרִישׁ פִּון אֶסְעֵנְשִׁשׁ וְנָאֵם עַר וְעֵרֵט דֵּרֶז־שִׁיטֵּרֵם וְעוֹן זֶר אֶסְעֵרֶפֶט אִיהֵם אֶאֱמִינְלִיק, גִּיט אִיהֵם נָאָר דִּיא שְׁמַעֲרִישׁ אֶשְׁמִרִיכְלִינְג אִיִּר קִיִּאֵרִם, עַר מִזְחֵם נֶאֱרַעֲשִׁקִיִּם אֶדָּעַר זִינְר וְנָאֵם גִּאֵם הָאֵם פֶּעֲרֶאבִּינִין פִּון צִו מִזְחֵם, דָּאֵם הִיִּסֵּט עַר גִּלְיוּבֵם אִין אֱוִמַעֲגִלִיכ־קִיִּשְׁעֵן אִז עֵם וְעֵם אִיהֵם הָעֲלָפִין וְיִזְחֵם בִּין יִשְׁבֵּב אֶבֶר דָּעַר וְנָאֵם פֶּאֲרִיבֶקֶרֶט זֶר אִין גִּאֵם וְעֵרֵם עַר גִּאֵם גִּעֲשְׁמֶאֲרֶקֶט, דָּאֵם הִיִּסֵּט עַר דִּאֶנְקֵם גִּאֵם גִּאֵם אִיִּר דָּעֵם אֱוִמַעֲגִלִיכִ, וְנָאֵרִים עַר וַיִּים זֶר גִּאֵם־שְׁנוּיִן אִין אֱוִמַעֲגִלִיכִ אִז אֶסְעֵרֶפֶט זָאָר וַיִּיא פֶּאֲרֶשִׁיגִין, גִּלְיוּבֵם עַר אִז דָּאֵם אִין נָאָר פֶּאֲרֶשִׁיגִין אֱוִמַעֲגִלִיכִ, אִזֵּה הָאֶפֶס אֶלֶּע מִינוּם אִיִּר

זה בורר לו אחד . אחד מהבעלי דינין בירר לו דיין אחד לזוטו ולהפוך בזכותו וכן השני בורר לו דיין אחד ושני הבעלי דינים ביהד בוררים להם עוד דיין שלישי ומתוך כך יאל דין אמת לאמתו וליטיו בעלי דינים דינא וחמרו קושטא קא דיני לן דבביר

החייב הרי אני בעלמי זכרתי האחד ואם היה יכול להפך בזכותי היה מהפך **(ה)** והדיין הג' בעלמי נוח לו להפך בזכות שניהם מפי שניהם בוררין אותו : **דברי ר"ם .** וחכ"א אימתי בזמן שמביא עליהם וחכ"א שני הדיינים ראיה שהן קרובין או פסולין . אבל אם היו כשרין בוררין להם אחד . כגא

דעת הבעלי דינים (ב) כדי שלא יהיה לנו של זה הג' נוטה אל אחד מהם והלכה כהכמים : **זה פוסל דיינו של זה .** יכול הוא לומר לא אדון לפני בית דין **(ג)** שבררת : בזמן שמביא עליהן ראיה . שזה מביא ראיה על דיין שבורר לו לפסלו : אבל אם הם כשרים ומבומחים . ה"ק חבל אם היו כשרים שאינן לא קרובים ולא פסולים אע"פ שהם יושבי קרנות נעשו כמומחקין ואינו יכול לפסלן . ופסק הלכה בזה כשקבלו בעלי הדין מי שידון להם בין יחיד בין רבים ופסק עליהם את הדין דין ויין ופסותיהן את דיו ווע"פ שאינו מומחה לרבים ואם נודע שטעה אם בדבר משנה טעה או בדבר המפורש כגמרא מזהירין הדבר כשהיה ודין בו שלא כדון למדינת הים פטור הדיין מלשלו **(ד)** מחמת ואם טעה בשקול הדעת והוא בדבר שנחלקו בו נתלים או הדין כדבריו ואותו הנאון שאין סוגיית הטולס כמותו אם לא כגא וכתב ביד יחזור הדין ואם ח"ל להחזיר שגם מביא ואם כגא ונתן . ביד מה שעשה עשוי ושלם מביאו **(ו)** . ודיין שלא קבלו אותו בעלי הדין אלא שעמד מחליו או מהם אותו המלך או קנה וקני הקהל העמידוהו אם אינו חק דינו דין בין טעה בין לא טעה **(ח)** ואינו בכלל הדיינים אלא בכלל בעלי זרוע וכל אחד מהבעלי דינים אם רצה

פ"ג א דייני סמנורא בשלשה געלט ואבין ווערט גמשפט דורך דרייא דיינים , אויב ראובן מאנט ביי שקען געלט . אונ שקען לייקענט אדער אנדערע מענות וואס שקען האט געגין ראובן , זאל אזוי ויין נה בורר לו אחד זאל ראובן אויס קלויבין איין דיין נה בורר לו אחד אונ שקען זאל אויס קלויבין איין דיין ויגעהן בוררין להן עוד אחד אונ ביידע ראובן מיט שקען קלויבין אויס איין דיין אנדריקען , אונ די דריי דיינים נאלין משפטי דעם דין פון ראובן מיט שקען דבר רבי פאר אזוי זאגט רבי מאיר חכמים אפרים אונ דיא חכמים זאגין שני דיין בוררין להן עוד אחד די ביידע דיינים זאלין אויס קלויבען דעם דריקען דיין , גיט ראובן מיט שקען זאל אויס קלויבין דעם דריקען דיין נה פוסל דיין של נה נה פוסל דיין של נה ראובן קען זאגין איך וויל גיט

פרוש עברי מיינ"ט

א נבואה וואס זיא זאגט צום מענטש שווייג גיט אונ נאך דעם אמת גערען . אונ זאלסט בראקמין כיי ויך , איך האב קיין מורא פאר קיין מענטש ווייל נאט איז מיט מיר לאהיאל ואכל אז איך וועל נאר פלעגן אז נאט איז מיט מיר וועל איך אלעם

יכול להחזיר בו כדברי הכמים וכן הלכה: (ג) ואילו הן הפסולים. לזון ולהעיד: המשחק בקוביא. פסול לעדות לפי שאינו מתעסק בישובו של עולם ואסור לחדש שיתעסק בעולמו אלא או בחור' ובנתיבות חסדיו או בסמורה ואומנות ומלאכה שיש בהן ישובו של עולם: מילה ברבית. אחד הלוה ואחד המלוה (יו) שניהם פסולים דקי"ל המלוה והלוה שניהם עובדים בלא תעשה (יח): ובפירוי יונים. אית דמפרשי מין ממיני השחוק אם תקדים יונתך ליונתי. אמן לק

כך וכך (יט) ואית דמפרשי: הן [ד] הפסולים המשחק בקוביא ומלוה ברבית. ובפירוי יונים. וסוחרי שביעות. אר"ש וזמתי. משרבו האנשים תורין לקרותן סותרי שביעות. [ה] אר"י יהודה איתמי בזבין שאין להם אומנות אלא הוא. אבל שי' להם אומנות שלא הוא [ו] כשרין: (ד) ואילו הם

סחורה בפירות שביעות והתורה אמרה והיתה שבת הארץ לכם לאכלה ולא לסמורה: ר"ש אומר וכו'. בגמרא מפרש מלתיה דר"ש הכי תהלה היו קוראים אותה אופי שביעות כלומר אופי פירות שביעות נלחן היו פסולים לעדות כמו סוחרי פירות שביעות: משרבו האנשים. השאלים מנת המלך כך וכך כרית תבואה בכל שנה והם לריבין לאסוף תבואה של שביעות לפדות ממנה מנת המלך חזרו לומר סוחרי פסולי פירות שביעות נלחן היו פסולים אבל אומי כמו תבואות שביעות לתת למלך כשרים לעדות כיון שאין אופיס לאזור נלחן. ועטין פסק הלכה כל מי שפער עבירה שחיבה עליה מיתה כ"ז או כרת או מלקות פסול לעדות (כא) דמחויב מיתה נקרא רשע דכתיב אשר הוא רשע למות ובמחויב חסדיד עד עס רשע להיות עד חמס ודרשין אל תשת רשע עד ואם לקח חור להכשור דכתיב ונקלה אחיך לעיניך כיון שלקח הדי הוא כחמיר ואם לקח ממון שלא כדון חש"ס שאינו חייב ביה לא מיתה ולא מלקות פסול לעדות כיון נכב וגזון ומולי בר ביה (כב) ואם לקח ממון שיש בו איסור דרבנן פסול לעדות מדרבנן וכגון מפרהיו יונים וחמסן דהייב דמי (כג) ולוקח החפץ שאין הכעלים וזוים למכרו והנבאים והנוכחים שלוקחים לעולם (כד) ומקבלי דקדק מן העולם כשרהם (כה) חלו וכיוצא בהן פסולין לעדות מדרבנן ואין עדותן בטלה עד שכיריו עליהם ויפרסמו אותן אבל

שנאריין אינו יכול לחזור בו קען גיט שמעון תרמא האבין. נאר ראובן שנוערטם ביאי זיין קאפ אונ שמעון מוז בצאקליון די געלט צו ראובן: ג ויאי הו הפסולין דיא מענטשן זענען פסול צו זיין דינינים אדער עדות בהשגח בקוביא דער וואס שפיקט אין נקארטין, אונ דאס איז זיין פרנסה תפלה דרייט דער וואס פארבארגט געלט אויף פראגענט אונ דער וואס בארגט דיא געלט אונ גיט דיא פראגענט, פיינדע זענען פסול צו זיין דינינים אדער עדות יפריי ייט אונ די מענטשן וואס מאבין פליהען סאבין זיי נאלין מיט גרינגען פרעמדע סאבין. אדער צוויי מענטשן נעמין יחד, אויב מיין סאבין נעמט פליהען פריער, נאכטמוס מיר געבין אזוי פיל, אונ אויב דיין סאבין נעמט פליהען פריער נאל איך דיר געבין אזוי פיל וסתר שביעית אונ די מענטשן וואס האנדלען מיט די פירות וואס וואקסן דעם זיגעמין יאדער, אונ שמשוה. די הורה האט גאנגט דיא פירות וואס וואקסן דעם זיגעמין יאדער זאל זיין פרייא צו אלע מענטשן צום עסין אָבער גיט צום פארקויפן אַזוי רבי שמעון רבי שמעון האט גאנגט בתורה הי קרין אותן אופי שביעית אין אנהייב האט מען גיאנגט די מענטשן וואס פאר וואקלן דיא פירות וואס וואקסן דעם זיגעמין יאדער פאר יחד אליין אונ זענען וויא גיט מפקיר זענען פסול צו זיין דינינים אדער עדות אזוי וויא די מענטשן

וואס האנדלן מיט פירות פון זיגעמין יאדער שרייב האבן וויא עס זענען פיל גינאריין דיא מענטשן וואס האבן גיניט דיא בעלי פתים וואס האבן פעלדער זייא זאלין געבין צום מלך תבואה פון זייערע פעלדער, אונ אין דעם יאדער פון שמשוה האט מען זיי אויך גיניט זיי נאלין געבין תבואה צום מלך האבן זיי נאך גיט געגענט מפקיר זיין דיא גאנצע תבואה, נוייל מען האט געדארפט געבין תבואה צום מלך תרי לקרית סתרי שביעית האט מען דער נאך גיאנגט די מענטשן וואס האנדלען מיט פירות פון זיגעמין יאדער צום פאר קויפן זענען פסול צו זיין דינינים אדער עדות, אָבער די מענטשן וואס פאר וואקלען די פירות פון זיגעמין יאדער צו געבין צום מלך, זענען פאר צוויי דינינים אדער עדות אַזוי רבי יהודה האט רבי יהודה גיאנגט אַזוי נען נאלין מיר אז דער וואס שפילט אין נקארטין אדער ער מאכט פליהען די סאבין איז פסול צו זיין אדער אדער אדער דעם זיגעמין יאדער אונטן אלא ווא אז זיי האבן קיין אָבער פרנסה פון וואקסן צו לעבן נאר פון דעם נקארטין שפילען אדער פון דעם מאבין פליהען אַזל יש להם אומנות שלא ווא כשרין אָבער אז זיי אַרבעטן אַמלאכה אָבער זיי האנדלען, אונ פון דער מלאכה אָבער פון דעם האנדל איז זייער פרנסה, נאר אַמאל שפילען וויא אין נקארטין אויך אדער וויא מאבין פליהען די סאבין זענען וויא פאר צו זיין

כלל מם שאלמיז אכל או ארין
הן לפסור הן לתיב שאלו בלי
הזול מתינה לדי"ד [הפסולין]
פסולי דרבנן קא חשיב ונש"ס
ליג ועבדים לזיכור פסולים
מגדלוריותא עק"ו. מוס':
(יז) וזה דתנן מלס דביעות
מלס הכלל דביעות. גמ':
(יח) ואף על גב דפרס ועדים עובדים נמי בלא תשימון לא
תשימון לאישי לעולם וזה משמע לכו. הכ"ס ופתי"ס:
(יט) ואפ"ר דסיני משחק בקוביא מנה חולב דנעט יוני"ס
וסנה חולב דנעט פלמו וזכרי כ"ו גמ': (כ) בלא וזה נפל
הסבין דמנילה קחמו וכו' להס. כש": (כא) וז"ל לזון:
(כב) דביעות קולאס ומתמי' כהקב דית ופתי"ס: (כג) דלא
תהמיר דלאישי בלא דמי משמע לכו. (כד) וזייער סהמיר
דלא"ס סבול דמלוריותא מלס פסול דלא ידעו לתמן נדערי ס"ג
שנא יחדיו נקלקולא. מוס': (כה) ואפסר ליה לחסיו בנעלם
ומכיו נפשיה כשרהם דלי לא חסכ ליה חיותיה כוה. גמ':
[ה] אר"י. אכשכח בקוביא קא"ל אעפריהו יוניס לפי' סא':
[ו] כשרים. וזוקא כשהמתי על כך אבל כשהמתי כשהמתי
אפי' סקנו אפמכחל גמורס היא ואין קיין מושיל בס.

פסולי עדות של תורה אין זריכין הכרה וכל הפסולין לעדות בין של תורה בין של דבריהם אם נודע מענינם שעשו תשובה גמורה והממון שלקחו שלא כדין המזוהר ועשו סייג וגדר לעצמם באותו דבר שחטאו בו שלא יוסיפו ויעשו פסולות שחטאו בהם וכן ר"ח א"ל חז"ל

אחיו. אחי אביו, ואחי
אחות אביו. ובעל אחות
גיסו. הן ובניהן וחתניהן
משנת ר"ע אבל משנה
דודו. וכל קרובי לירושלמי.
עוד. היה קרוב ונחלק.
מה אפילו סתה בתו ויש

כדברי ר' יהודה וכן הלכה. ויחזיקו עליהם דאפי' בהגם לא עבדי: פספסיהן (כו) ויקבלו עליהם דאפי' בהגם לא עבדי: (ד) ובעל אחרותי וכו'. משום דבעל כפאשטו וביטול. כעל אחות אשתו: הן ובהנין וחתניהן. ודוקא בגים ונכות שיש לו לגביהן אחות אשתו (בת) אפי' לא ידע ביה

ויוען משבצים קרובים (כפ): וחרגו. בן אשתו מאז אחר
לא יעיד לה דלשה כבעלה ואחריהם זה עם זה בין מן
בשני צדדים זה עם זה שונים בלשני ולעולם שליש
מאז אשתו פסול ודבר שאתה מביא בזכרים כן אצל מזה
כך אלה פסול לאשה: אבל משה
הראוי ליושר. השלום משנתו של ר"ע הוא ולא ממשי
האם כן חלי אמו שהכריז כן לו שהרי אין אחי
אמו פסול להעיד לו דבר קרוב. כגון חתנו ורואי ליושרו
עדות זו: ו"א אומר ר"ב: ואין הלכה כר' יהודה:

חוס': (כו) שברי עלים. ובי' כח לפי שבר' צ"ח מרובעת
הבן פסס קרוי כן: [ז] הקרובים. בגמל יליף לכו
הקל דמסולין בין נזכות בין לחובה בין ד"ל בין דברי
ממנות: (כו) והטעם שלא מזה חזרו במשנה לפי שהיא
מבואר בקלל ולא למדנו חיבור עדות הקרובים אלל מזה
שהואר השי"ת למלכדים ה"ל

[ו] הקרובים. (אבי)
 אמו. ובעל אחותו. ובעל
 אמו. ובעל אמו. וחמיו.
 וחורו. ולבד. א"ר יוסי
 אשונה. [ח]. דודו. ובן
 וכל הקרוב לו באותה
 ה"ל כשר. רבי יהודה א

דעם צעל דודו וכן דודו אף מן האם ואין ראוי לירשו וכו' תלמוד ארבע וכל הראוי לירשו פ' דודו וכן דודו דוקא מן האם כ"ה
אף לימי דודו וכן דודו כלל ועיסה בעל אחותו ראוי לירש
אחות אחרת ראוי לירשו ובעל אחותו וכן בעל אחות אביו וגיטו
נתי אהיה ראוי לירשו וא"ו ובעל אחותו כמאמר בראשון בראשון
אשרי בחרי בעל לכת: (ל) בכתוב בראשון ד"ה חן האם

מחשבה אחרת או התניס פגמים לבנות שיש לו מחשבה אחרת
הוא כלכל מחשב קרוב אבל כן חורגו וחתן חורגו לא וחסת
החב בין מן האם כרי כן ראשון בראשון ובניסל זה הפס זה
בראשון כשר ואצל שני שני ואצל שני שני ואצל שני שני
בניקבות וסמית פסול הכך חסר פסול כבעול וכל
הראשונה דרור ובן דרור. ואין הלכה כמשה ראשונה:
הראשונה (ג). וכל החלי ליושר. דמיוני קרובי האז אבל
ראוי ליושר אבל הוא רחוק ליושר אמר אמו (אז לא)
מחמת אשתו: ובתורה: שמה אשתו קודם

[illegible]

ועינין חסב בהרע"ב ות"ס ות"ן וכל הקרוב לו באותה שעת
אויב נוען ראובן האם גינעקן די עדרת אויף דוד ,
אז ער גינען אקרוב צו דוד . נאך איז גינען
אזוי גינען צו דוד . אונ דער נאך איז די מאקמער
פון דוד גינען אקרוב . איז ער שוין אינעם קיין קרוב ,
פון דעםסאנעטן פאר ער נישט זאגן די עדרת צו דוד
היה קרוב ונתחם גשר אקרוב אז ראובן איז גינען
אקרוב צו דוד נאך איז גינען וינער אציידס אונ
מאקמער פון דוד איז גינען אקרוב . איז ער שוין
אינעם קיין קרוב , דער נאך האט ראובן גינען אונא
אויב דוד , מען ער קומט עדרת דוד , אפילו ויין
גדרת זאגן נעם ויין מאקמער צו דוד , רבי יהודה

[illegible]

(ה) שושבינו. רעהו בימי חופתו פסול לו כל ימי החופה:
לא נחשדו ישראל על כך. להעיד סקר משום איבה
יחזקה וכן הלכה ודוקא בעדים פליגי רבנן עליה אבל
בדין מודה רבנן דפסולים לו לדון (ל) דלא רהים ליה

מחילין ולא נחילין: [ט] האובד. סימנה דדכרי כ"י קאט כ"י
ועתה"ש: (ל) וכנה ילגין נמי כ"י ה"ס בשולחן זכ"י שחין
יגשין דין א"י. ועתה"ש: (מ) וכן כ"י וי"ו ולבד ריכטה
כ"כ שרי"ל לבחוד ליהב שופט: [נ] ומהיין כ"י. בפני הכל.
ועתה"ש פ"ד מ"ה: [ז] כל כ"י. כדי להקדו הפדים לבד שחקים
כ"י ערפ"ה. נט"ס. ומסתכלה

לו בניס מננה ה"ו קרוב: (ה) [ק] האובה. והשנא.
אובה. זה שושבינו. שנא. כל שלא דבר עמו ב'
ימים אביבה. א"ל לא נחשדו ישראל על כך:
(ו) כיצד בורקים את העדים. היו מכניסים אותם
(גמ' לחרר). [י] ומאיימין עליהם ומוציאים (את
[כ] כל האדם) (כ"א אותה) לחוץ. (ומשיירין את)
הגדול שבהן ואומרים לו אמור היאך אהרן יורע
שזה חייב לזה. אם אמר הוא אמר לי שאני חייב
לו. [ל] איש פלוגי אמר לי שהוא חייב לו לא אמר
כלום דע שאמר בפנינו הודה לו שהוא חייב לו
[מ] מאתים זוז. ואח"כ סכניסין את השני ובורקין
אותו אם נמצאו דבריהן מכוננין נושאים ונותנים בדבר. שנים אומרים
זכאי. ואחד אומר חייב. זכאי. שנים אומרים חייב. ואחד אומר זכאי. חייב.
אחד אומר זכאי. ואחד אומר חייב. ואפילו שנים מוכינין. או שנים מחייבין.
ואחד אומר איני יורע.

זכאי. שנים אומרים חייב. ואחד אומר זכאי. חייב.
אחד אומר זכאי. ואחד אומר חייב. ואפילו שנים מוכינין. או שנים מחייבין.
ואחד אומר איני יורע.

זכאי. שנים אומרים חייב. ואחד אומר זכאי. חייב.
אחד אומר זכאי. ואחד אומר חייב. ואפילו שנים מוכינין. או שנים מחייבין.
ואחד אומר איני יורע.

זכאי. שנים אומרים חייב. ואחד אומר זכאי. חייב.
אחד אומר זכאי. ואחד אומר חייב. ואפילו שנים מוכינין. או שנים מחייבין.
ואחד אומר איני יורע.

זכאי. שנים אומרים חייב. ואחד אומר זכאי. חייב.
אחד אומר זכאי. ואחד אומר חייב. ואפילו שנים מוכינין. או שנים מחייבין.
ואחד אומר איני יורע.

זכאי. שנים אומרים חייב. ואחד אומר זכאי. חייב.
אחד אומר זכאי. ואחד אומר חייב. ואפילו שנים מוכינין. או שנים מחייבין.
ואחד אומר איני יורע.

זכאי. שנים אומרים חייב. ואחד אומר זכאי. חייב.
אחד אומר זכאי. ואחד אומר חייב. ואפילו שנים מוכינין. או שנים מחייבין.
ואחד אומר איני יורע.

זכאי. שנים אומרים חייב. ואחד אומר זכאי. חייב.
אחד אומר זכאי. ואחד אומר חייב. ואפילו שנים מוכינין. או שנים מחייבין.
ואחד אומר איני יורע.

זכאי. שנים אומרים חייב. ואחד אומר זכאי. חייב.
אחד אומר זכאי. ואחד אומר חייב. ואפילו שנים מוכינין. או שנים מחייבין.
ואחד אומר איני יורע.

זכאי. שנים אומרים חייב. ואחד אומר זכאי. חייב.
אחד אומר זכאי. ואחד אומר חייב. ואפילו שנים מוכינין. או שנים מחייבין.
ואחד אומר איני יורע.

זכאי. שנים אומרים חייב. ואחד אומר זכאי. חייב.
אחד אומר זכאי. ואחד אומר חייב. ואפילו שנים מוכינין. או שנים מחייבין.
ואחד אומר איני יורע.

זכאי. שנים אומרים חייב. ואחד אומר זכאי. חייב.
אחד אומר זכאי. ואחד אומר חייב. ואפילו שנים מוכינין. או שנים מחייבין.
ואחד אומר איני יורע.

זכאי. שנים אומרים חייב. ואחד אומר זכאי. חייב.
אחד אומר זכאי. ואחד אומר חייב. ואפילו שנים מוכינין. או שנים מחייבין.
ואחד אומר איני יורע.

זכאי. שנים אומרים חייב. ואחד אומר זכאי. חייב.
אחד אומר זכאי. ואחד אומר חייב. ואפילו שנים מוכינין. או שנים מחייבין.
ואחד אומר איני יורע.

זכאי. שנים אומרים חייב. ואחד אומר זכאי. חייב.
אחד אומר זכאי. ואחד אומר חייב. ואפילו שנים מוכינין. או שנים מחייבין.
ואחד אומר איני יורע.

זכאי. שנים אומרים חייב. ואחד אומר זכאי. חייב.
אחד אומר זכאי. ואחד אומר חייב. ואפילו שנים מוכינין. או שנים מחייבין.
ואחד אומר איני יורע.

זכאי. שנים אומרים חייב. ואחד אומר זכאי. חייב.
אחד אומר זכאי. ואחד אומר חייב. ואפילו שנים מוכינין. או שנים מחייבין.
ואחד אומר איני יורע.

זכאי. שנים אומרים חייב. ואחד אומר זכאי. חייב.
אחד אומר זכאי. ואחד אומר חייב. ואפילו שנים מוכינין. או שנים מחייבין.
ואחד אומר איני יורע.

זכאי. שנים אומרים חייב. ואחד אומר זכאי. חייב.
אחד אומר זכאי. ואחד אומר חייב. ואפילו שנים מוכינין. או שנים מחייבין.
ואחד אומר איני יורע.

זכאי. שנים אומרים חייב. ואחד אומר זכאי. חייב.
אחד אומר זכאי. ואחד אומר חייב. ואפילו שנים מוכינין. או שנים מחייבין.
ואחד אומר איני יורע.

זכאי. שנים אומרים חייב. ואחד אומר זכאי. חייב.
אחד אומר זכאי. ואחד אומר חייב. ואפילו שנים מוכינין. או שנים מחייבין.
ואחד אומר איני יורע.

זכאי. שנים אומרים חייב. ואחד אומר זכאי. חייב.
אחד אומר זכאי. ואחד אומר חייב. ואפילו שנים מוכינין. או שנים מחייבין.
ואחד אומר איני יורע.

זכאי. שנים אומרים חייב. ואחד אומר זכאי. חייב.
אחד אומר זכאי. ואחד אומר חייב. ואפילו שנים מוכינין. או שנים מחייבין.
ואחד אומר איני יורע.

זכאי. שנים אומרים חייב. ואחד אומר זכאי. חייב.
אחד אומר זכאי. ואחד אומר חייב. ואפילו שנים מוכינין. או שנים מחייבין.
ואחד אומר איני יורע.

זכאי. שנים אומרים חייב. ואחד אומר זכאי. חייב.
אחד אומר זכאי. ואחד אומר חייב. ואפילו שנים מוכינין. או שנים מחייבין.
ואחד אומר איני יורע.

זכאי. שנים אומרים חייב. ואחד אומר זכאי. חייב.
אחד אומר זכאי. ואחד אומר חייב. ואפילו שנים מוכינין. או שנים מחייבין.
ואחד אומר איני יורע.

זכאי. שנים אומרים חייב. ואחד אומר זכאי. חייב.
אחד אומר זכאי. ואחד אומר חייב. ואפילו שנים מוכינין. או שנים מחייבין.
ואחד אומר איני יורע.

זכאי. שנים אומרים חייב. ואחד אומר זכאי. חייב.
אחד אומר זכאי. ואחד אומר חייב. ואפילו שנים מוכינין. או שנים מחייבין.
ואחד אומר איני יורע.

זכאי. שנים אומרים חייב. ואחד אומר זכאי. חייב.
אחד אומר זכאי. ואחד אומר חייב. ואפילו שנים מוכינין. או שנים מחייבין.
ואחד אומר איני יורע.

זכאי. שנים אומרים חייב. ואחד אומר זכאי. חייב.
אחד אומר זכאי. ואחד אומר חייב. ואפילו שנים מוכינין. או שנים מחייבין.
ואחד אומר איני יורע.

זאנא אפילו מתח במו יוש לו בנים כספא הרי זה קרוב אפילו
די סאכטער פון דוד איז גישטאכטן, אויב ראובן
האט פון איר קינדער, זענען נאך דוד מיט ראובן
קרובים. און זענען פסול צו זיין עדות איינער צום
אנדערין: דא האהב ויהשנא אנוסער פריינד און
אפיינד קארין ניט זיין עדות אויב זיי שטייט אויב
ראובן איז גיווען א אנוסער פירער ביא אהרן צו
דער חופה, דיא גאנצע זינען טעג ונשבעת ימי
המשפחה סאר ניט זיין ראובן אעדות צו אהרן שנא
כל שלא דבר גמל שלשה ימים באיבה אויב שמעון איז
אשונא צו שמואל און דריי מענ האט שוין שמעון
ניט גרעט צו שמואל דורך די שנא, קאר ניט
זיין שמעון אעדות צו שמואל, אזוי אנוסער די יהודה
אפילו די האבין די חקמים גיזאנט צו רבי יהודה לא
נחשדו ישראל על כך יודין וועלן דאס ניט טאן זיין
זאלין זאגן פאלשע עדות ווייל זיי זענען יענעם
אנוסער פריינד אדער אשונא דרייגער איז אנוסער
פריינד אדער אשונא אויף פשר צו זיין אעדות:
ו כיצד בורקים את העדים ויין אפילו פרובין בית דין די
עדות צו וויסען אויב זיי זאגן אמת היי סכניסין אותה
מען האט אריין גיבראכט די עדות צו בית דין
ומאיימין עליהם ומוציאים אותם לחוץ ומושיירין את
הגדול שבהן ואומרים לו אמור היאך אהרן יורע
די עדות. מען האט גיזאנט צו זיי אויב זיי וועלן
זאגן פאלשע עדות וועלן זיי גישטאכט ווערין
אויף די וועלט און אויף יענע וועלט ומוציאין את כל
אדם לחי' און מען הייסט אלע מענטשן זאלין ארום
גיין פון בית דין שטוב ומשיירין את הגדול שבהן און
דעם עלטערין עדות הייסט מען ער זאל פלייגן
פאר בית דין ואפריס לו און בית דין זאגן צו אים
אמר זאנא היאך אהרן יורע שות חייב לזה ויין וויסען
אז ראובן איז שולדיג צווייא הונדערט גילדיין צו

שמעון אס אפר אויב דער עדות זאנאס היא אפר לי שאני
חייב לי ראובן זאלין האט מיר גיזאנט אז ער איז
שולדיג צו שמעון צווייא הונדערט גילדיין. אדער
דער עדות זאנאס איש פלוגי אפר לי שהוא חייב לי זענער
מענטש דער רופט אים ביי זיין נאכען האט מיר
גיזאנט אז ראובן איז שולדיג צו שמעון צווייא
הונדערט גילדיין לא אפר כלס האט דער עדות נאר
ניט גיזאנט דאס הייסט גיט אעדות עד שאמר בקניט
הידה לו שהוא חייב לו סאמאס וזי סיידין דער עדות זאנאס
פאר אונז האט שמעון גיזאנט ביא ראובן צווייא
הונדערט גילדיין און ראובן האט מודה גיווען צו
שמעון אז ער איז אים שולדיג צווייא הונדערט
גילדיין, און ראובן מיט שמעון האבין גיזאלט מיר
זאלין זיין עדות אויף דער זאנאס וואס דע סכניסין את השני
דער נאך פריינט מען אריין דעם אנדערין עדות
צו בית דין וידיקין איהו און מען פרענט דעם אנדערין
עדות וואס ער זאנאס אס נמצא דבריהן סכניסין אויב
די רייד פון פיינע עדות זענען גלייך נושאין ונחזין
דברד הייבין בית דין אז ען קלערין אין דעם דין
שנים אפרים זכאי אויב צוויי דיינים זאגן אויף איינעם
לכשלא אויף ראובן ער איז פסור צו פצארהליו ואחר
אמר חייב און איין דין זאנאס ראובן דארף פצארהליו
זכאי איז ראובן פסור צו פצארהליו שנים אפרים חייב
און אז צווייא דיינים זאגן ראובן דארף פצארהליו
ואחר זאנאס זכאי און איין דין זאנאס ראובן דארף ניט
פצארהליו חייב דארף ראובן פצארהליו אחד אומר זכאי
ואחר אומר חייב אויב איין דין זאנאס ראובן דארף ניט
פצארהליו, און איין דין זאנאס ראובן דארף פצארהליו
און דער דריטער דין זאנאס איה ווייס ניט דעם דין
ואפילו שנים מוכינין או שנים מחייבין און אפילו צווייא

יודע ויסיפו ריזנים. ואף על גב דלי הוה פלוג עליהו היה בטל במשטו כי אמר איני יודע הוי כמו שלא ישב בדין נמלא הדין כשניסאק שלם בעין: (ו) הוי מכניסין אותו. לכעלי דיעין שלאחר ששטמו טעמיהון היו מויליין אותן לחזן (לד) כדי שיסאו ויתנו בדבר ולא ישמטו בעלי דינים מי מחייב ומי מוסר (לה): (ח) הבא ראיה. שטר. זכות: הרי זו אינה כלום. שהרי אמר חזן לי ותישין שמה ויזף או שבר עדי שטר: אמר רבן שמעון בן גמליאל וכו'. ואין הכנה כרכן שמעון בן גמליאל: קרבו פלוני ופלוגי והעידוני. הלא אפי' רבן שמעון בן גמליאל מודה לכיון שהיה יודע כהן ואמר

[ג] יוסיפו הריזנים: (ו) גמרו את הדבר. הוי מכניסים אותם. [ס] הגדול שבדריינים אומר איש פלוני אתה וכאי. איש פלוני אחת חייב. ומנין לכשיצא אחד מן הדריינים. לא יאמר אני מזכה. וחבירי מחייבים. אבל מה אעשה שחבירי רבו עלי. על זה נאמר (לא תלך רכיל בעמך [ז] ואומר) הולך רכיל מגלה סוד: (ח) כל זמן שמכיר ראה [פ] סותר את הדין. אמרו לו כל ראיות שיש לך הבא מבן עד לי יום. הביא בתוך ל' יום מה רעשה לו ל' יום אינו סותר. [ז] אמר רשב"ג מזה רעשה לו שלא מצא בתוך ל' ומצא [ק] לאחר ל'. אמרו לו הבא עדום. ואמר אין לי עדום. אמרו לו הבא ראיה ואמר אין לי ראיה. ולאחר זמן מצא ראיה ומצא עדום. הרי זה אינו כלום. אמר רשב"ג מה יעשה

דיינים ואגין ראובן דארף גיט בצאהליון, אדער די צוויי דיינים ואגין ראובן דארף בצאהליון ואתה אומר איני יודע אונ איין נאקם איך וויים גיט ווי דער דין איז יוסיפו דריינין דין מען יעצין צו ויאי נאך דיינים: ד גמרו את הדבר אז וי האבין אפ גיטקעמך דעם דין אונ ווייסיין שוין ווערעם איז גירעקט היי פגניסן איין האט מען אריין גירעקט צו בית דין דיא צוויי מענטשין וואס קריגען ראובן אונ שמעון הגדול שבדריינים אומר דער גירעקטער פון דיא דיינים נאקם איש פלוני אהת וכו' איש פלוני אהת חייב דער מענטש איז גירעקט אונ דער מענטש דארף בצאהליון וטנוקלשצא אהד מן הדריינים לא יאמר אני מזכה וחבירי מחייבים פון וואגען ווייסיין מיר אז איין דין גיט ארויס פון בית דין זאל ער גיט ואגין צו דעם וואס איז גיווארין אומגירעקט ביא בית דין, איך האב דיה גירעקט גימאקט, נאר מיינע חברים האבין גימאקט אז דוא ביומם גיט גירעקט אצל מה אעשה אדער וואס האב איך גיקענט העלפין שחבירי רבו עלי אז מיינע חברים זענען גיווען מעהר ויאי איך, האט גימאקט בלייבן דער דין ווי וי האבין גימאקט גל מה נאמר אויף דעם דין איז גימאקט גיווארין הולך רכיל מגלה סוד ער גיט ואגין רכילות ורעדנין אויף ויין חביר גירעקט אונ, ער נאקם אויס די סודות פון בית דין: ח כל זמן שמכיר אהת סותר את הדין דער מענטש וואס איז פאר שולדיגט גיווארין ביא בית דין, ווען ער בריינגט עדות אדער אנדערע בעווייונגען אז ער איז גירעקט, צו ווארפט מען דעם דין וואס מען האט גיפסקט, אונ מען מאכט איהם גירעקט אונ ויין חביר אומגירעקט אפרו לו אויב דיא דיינים האבין גימאקט צו דעם מענטש וואס איז אומגירעקט כל האית שיש לה האב פגאן עד שלשים יום אלע עדות אדער בעווייונגען

וואס דוא האקט צו בריינגען אז דו ביומם גירעקט נאלקטו בריינגען פון איצט ביו דרייסיג מעג הביא בתוך שלשים יום אויב ער האט גירעקט ויניע עדות אדער ויניע בעווייונגען אז ער איז גירעקט אין דרייסיג מעג סתרי צו ווארפט בית דין וייער דין וואס ויאי האבין גיפסקט, אונ ער ווערט גירעקט אונ ויין חביר ווערט אומגירעקט לאחר שלשים יום אויב ער בריינגט דיא עדות אדער אנדערע בעווייונגען אז ער איז גירעקט נאך דרייסיג מעג אינו וייונג אז ער איז גירעקט אונ חביר צו ווארפט גיט בית דין וייער דין, נאר עס בלייבט ווי פריער, ויין חביר איז גירעקט אונ ער איז אומגירעקט אפר בן שמעון בן גמליאל בן שמעון בן גמליאל האט גימאקט פה יעשה שלא סבא בתוך שלשים יום ואחרי שאלים וואס קען דער מענטש פאן אז איז די דרייסיג מעג האט ער גיט גיקענט גער פינען די עדות אדער די בעווייונגען אז ער איז גירעקט, אונ נאך די דרייסיג מעג האט ער ויאי גיפונען, פאר וואס זאל מען גיט צו ווארפן דעם דין, נאר עס דארף ויין ווען ער בריינגט עדות אדער אנדערע בעווייונגען אז ער איז גירעקט, זאל מען צו ווארפן דעם פריערדיגען דין אונ ער זאל ויין גירעקט אפרו לו האט עדים בית דין האבין גימאקט צו דעם אומגירעקטין בריינג עדות אז עס איז אקט וויא דוא נאקם ואפר איז לי עדים האט ער געגנפערט איך האב בית דין עדות אהת הבא ראיה האט בית דין גימאקט צו איהם בריינג איין אנדערע בעווייונגען אז עס איז אקט וויא דוא נאקם ואפר איז לי עדים האט ער געגנפערט איך האב בית דין האב בית דין גימאקט צו איהם און אינאצט שפעקער האט ער גירעקט צו בית דין בעווייונגען אויף ויניע רייד. אדער ער האט געבריינגט עדות אז ויניע רייד זענען אקט בריי היי בלאס איז דאס אלץ

כסא הנה כרסב"ג והר"ג
קלי לכהל אחרונה ועמ"ס:
(לו) מוסב על מה שביים
וכשיבא כו' : (ט) כלומר
אזכר חלוט :

אין לי ודאי שקרן הא' זה שלא היה יודע שיש לו עדים ומצא עדים. לא
אכל (לו) הטועים לי עדים היה יודע שיש לו ראיה ומצא ראיה. (אמרו לו
או ראיה במדות הים אין הבא עדים אמר אין לי עדים הבא ראיה ואמר אין
שומעין לו לענות הדין עד לי ראיה) ראה שמתחייב בדיו ואמר קרבו פלוני
ששלח למיתת הים אלף פלוני והעידוני או שהוציא ראיה מתוך אפודתו
פוסקים את הדין כפי מה שחולץ ממנו עכשיו וכשיבא
עדים או ראיה יותר את הדין וחורים ודנין כפי העדים או הראיה שביא : אפודתו. חנורו (לו) ואת
דמפרסם מלגוס הסמך לכשרו :

נויוונג או דיינע רייד נענען אַמט ואמר אין לי ראיה
האמ' ער ניואנט אין האב קיין בענויוונג וראה
שמתחייב בדיו האמ' ער גינעקן אז ער נוערט פאר
שולדינגס בייד בית דין ואמר קרבו פלוני ופלוני ופלוני
האמ' ער ניואנט צו צוויי מענטשין וואס זיי נענען
מיט גינעקן בייד בית דין קומט צו די דיינים אונ
נאנט עדות או שהוציא ראיה מתוך אפודתו אדער ער
האמ' ארויס גינעקן אפגענויוונג (אפאפיר) פון זיין
קלייד אונ האמ' גענויוונג אז ער איז גינעקט דריי יא
כיום דאס איז נאך גיט. ווארום אז די עדות אדער
ער פאפיר וואלמיט גינעקן אַמט פאר וואס האמ'
ער בארד גיט גישטעלט די עדות אונ האמ' בארד
גישט גענויוונג דעם פאפיר. נאך זיי נענען פאלשע.
האמ' ער גיט גינוואלט די עדות ואלין שטיין פאר
בית דין, אונ האמ' גיט גינוואלט גינעקן דעם
פאפיר, נאך אז ער האמ' גינעקן ער נוערט פאר
שולדינגס, האמ' ער שוין גימוזט שטעלן דיא
פאלשע עדות אונ ווייוונג דעם פאלשין פאפיר,
סאמער נועם איהם דאס העלפן :

נאך גישט, ווייל ער האמ' פריער גאנט ער האמ'
קיין עדות אונ ער האמ' קיין בענויוונג אז זיינע
בייד נענען אַמט, האבין מיר מורא סאמער האמ'
ער בעקומען פאלשע עדות אדער פאלשע בע-
נויוונגען אפיר רבן שפען : צו גמליאל האמ' רבן שמעון
רבן גמליאל גינאנט פה יעשה זה שלא היה יודע שיש לו
עדים וואס זאל דער מענטש סאמער אז ער האמ' גיט
גינאנטס אז ער האמ' עדות אויף זיינע רייד אז זיי
נענען אַמט יעצא גיטס אונ דער נאך האמ' ער גינעקן
עדות לא היה יודע שיש לו ראיה פריער האמ' ער גיט
גינאנטס אז ער קען בענויוונג אז עס איז אַמט ווי
ער נאנט ומצא ראיה אונ דער נאך האמ' ער גינעקן
אפגענויוונג, נאך עס דארף זיין נוען ער גריינגט
עדות אדער אין אנדער בענויוונג אז זיינע רייד
זענען אַמט ואל מען צו ווארפן דעם דין וואס מען
האמ' גינעקט פריער אונ ער זאל זיין גינעקט אפיר
לו הבא עדים אויב בית דין האבין גינאנט צו דעם
אומגינעקטין. גריינג עדות אז עס איז אַמט ווא
דוא נאנטס אפיר אין גיט האמ' ער גינעקט ער
האב קיין עדות הבא ראיה גריינג איין אנדער בער

גמרא סנהדרין בד ע"ב בחקתי יום ד רש"י

סלכס ה' כלה כלי סמינן דנח דעלכוס דכליס במ
אמר רבי אושעיא מ"ד ואקח לי שני מקלות לא'
קראתי נועם ולאחר קראתי חובלים. נועם
אלו תלמידי חכמים שבא"י שמנעמיס זה כזה
שמחבליים זה לזה בהלכה. ויאמר אלי אלה בני
יצחק אלו תלמידי חכמים שבא"י שנוחין זה לזה בהלכה כשמן וית. ושנים ותים עליה אלו תלמידי

אמר רבי אושעיא רבי אושעיא האמ' גינאנט פא דחייב
וואס מינט דער פסוק (זכריה יא) וַאֲסֹף לִי שְׁנֵי
מַקְלוֹת לְאַחַד קְרָאִתִּי נֹעֵם וְלְאַחַד קְרָאִתִּי חֹבְלִים דער נביא
זכריה נאנט איך האב מיר גינעקן צוויי שטעקענס
אין שטעקן האב איך גירופן נועם אונ אין
שטעקן האב איך גירופן חובלים נועם אלו תלמידי
חכמים שבא"י. ישראל נועם מינט מען די תלמידי
חכמים וואס נענען אין ארץ ישראל שמנעמיס זה לזה
בהלכה או זיי ריידן איינער מיט דעם אנדערין אין
ארץ, ריידן זיי מיט זיכער רייד חובלים אלו תלמידי
חכמים שבבבל חובלים מינט מען די תלמידי חכמים
וואס נענען אין בבל שמנעמיס זה לזה בהלכה אז זייא

ריידן איינער מיט דעם אנדערין אין ארץ, ריידן
זיי מיט פערס אונ מיט צארין ויאמר אלי אלה בני היצחק
אונ ער האמ' גינאנט צו מיר דאס נענען די קינער
יצחק ופריער שטייט אין פסוק וישנים ויתים עליה אונ
צוויי איילבירדשען נענען נעבין די מנוחה, רבי יצחק
נאנט יצחק מינט מען אלו תלמידי חכמים שבא"י וישראל
די תלמידי חכמים וואס נענען אין ארץ ישראל
נצחק אונ דער מיטש בוימאיל שנוחין זה לזה בהלכה
כשמן וית נוען זיי ריידן איינער מיט דעם אנדערין
אין רין, נענען זיי גיט איינער מיט דעם אנדערין
ווי בוימאיל וישנים ויתים עליה אונ צוויי איילבירדשען

בין ששחה בראשונה אינו מבזיה ראשו עד שגומר כל תפלתו: (ב) ולמה נותן שלום לשמאלו תחלה מפני ששמאלו הוא ימין שכנגד פניו כלומר שהוא עומד לפניו הכלכל נותן שלום לימין המלך ואחר כך לשמאל המלך וקבעו שופט מן התפלה כמו שנפטרין מלפני המלך: (ג) כל הכרעות האלו צריך שיכרע בהן עד שיתפסקו כל חוליות שבשרה ויעשה עצמו כקצת יאם שחה עצמו מעט ויערע עצמו ונראה ככורע ככל בתו אינו חושש:

הה ירכס ומכריס על גלית ידים. ונולעים ומכריס נכחה כעולע שחוס ומכריס כמו שדכר גנוס בדיכס. קף נעס סכן מכריס אינס מתכוונים נכרכנו. לכן על כן חרה אלס ומכרע בשחו סגדול ללכד חכמות חכמים היותם סחוס ומכריס סחוס סמכס וזה כחוס דכחיס כחיס לכן הכני יוסף להפיל סח סכס סוס ספול וסול ולכרס חכמת חכמו יכניס נכניס סססר לסיכ סוסירס מכריס על הכרס ולכרס וסכס דכריס לסס סוסס כי כל סכר כרס סקכ"ס כעולסו לכרסו כרלו:

יערער אנהייב ברכה און ביא יערער סוף ברכה ויפיל בין ששחה בראשונה אינו מבזיה ראשו עד שגומר כל תפלתו און דער מלך אזוי ווי ער האט איינגעבויגן דעם קאפ ביא דעם אנהייב ערשטע ברכה וואל ער באוועגן איינגעבויגן די גאנצע שמונה עשרה און ואל גיט אייפיהייבן דעם קאפ ביז ער ענדיגט די גאנצע שמונה עשרה: (ב) ולמה נותן שלום לשמאלו תחלה פאר וואס גיט ער שלום פריער צו יינן לינקע ווייט מפני ששמאלו הוא ימין שכנגד פניו ויניל יינן לינקע וייט איז דיא רעכטע וייט פון דעם מענטש וואס שטייט געגן איהם כלומר אזוי מיינט מען שיהא עומד לפני המלך אז איינער שטייט פאר אמתך ויהי שלום לבינ המלך דארף ער פריער געבן שלום צו דיא רעכטע וייט פון מלך ויחיד כד לשמאל המלך נאכדעם צו דיא לינקע וייט פון מלך ודריבער מוז ער זיך פריער גייען צו יינן לינקע וייט. וואס דאס איז די רעכטע וייט פון מלך ויחיד ששחר סן התפלה כמו שנפטרין מלפני המלך די חקמים האבין גאנט אפגענוש ואל אוועק גיין פון שמונה עשרה אזוי וויא מען גייט אוועק פון אמלך ונוייל יערער מענטש דארף מקיים ויין דעם פסוק שוית' ה' לגדי המד, ער ואל זיך פארשטעלן וויא גאט שטייט געגן איהם: (ג) כל הכרעות האלו דיא אלע קנייתן צריך שיכרע בהן דארף ער יינן איינגעבויגן עד שיתפסקו כל חוליות שבשרה ביז ארע גלידער פון די שדרה ואלין יינן אפגערוקט איינע פון די אנדערע מען ואל רעקענען יעדער גליד בונדער רעשה עצמו כקצת אונער ואל זיך מאכין ווי אפיהלע בויגן ואם שחה עצמו מעט ומכרע עצמו און אויב ער האט זיך איינגעבויגן נאר אפישעל ווייל ער קען גיט זיך מער איינגיגן ונראה ככורע ככל בתו אינו חושש ועקם אז דאס ביסער וואס ער האט זיך איינגעבויגן איז דאס מיט יינן נאכצין פח און מיט צער וואס ער קען זיך גיט איינגיגן מער איז ווייט ואל ער גיט ארגין. ווארום ער איז יוצא:

אין סדרה כמנהג אבותינו אזוי וויא זיינע עלמערין האבין געדאוונט לא בלב שלשים מיט דעם נאנצין הארץ הם כמנהג אבותינו וידיהם ויין מאכין יינן זיינע הענט ויפרכין על גלית ידים און זאגן אברכה על גלית ידים ונולעים ומכריס כרית המצויא ויניא שניידין אפ אשמינקער ברויט און זאגן אברכה המוציא לחם מן הארץ ושותים ומכריס ווען ויניא יינען סרינקען זאגן ויין אברכה פשוט שדכר שטר פסידס וויא די וואך איז געוואהנט אין זייער מויל וויי זענען געוואהנט ווען מען וואשט זיין הענט וואל דיא מויל עפעס זאגן. איידער מען עסס איידער מען סרינקט איז דיא מויל געוואהנט ויאל עפעס זאגן אפ בשה שמו מכריס אינס סחסינים לברכני אפילו ווען ויין זאגן שוין די ברכה מיינען ויאל גיט מויל צו רויבין לכו על כן חרה אפי דריבער האט אויף דעם גיברענט ויין צארינ ונשבע בשמו הקדוש און ער האט גישווארן ביא ויין גרויסן נאמען לבוד חכמת חכמים ער ואל פארלירען דיא חכמה פון איר חכמים וידיהם אחר ומכריס אחר כמנהג ואל ככונה און דיא חכמה פון דיא מענטשין וואס ווייסן איהם פון דעסטוועגן לויבין ויאל איהם נאר מיט געוואהנהייט און גיט מיט פונק דכחיס ווארום נאך דעם פסוק שטייט לכו הכני יוסף להפיל את העם הזה הפלא ופלא גאט זאגט איך וועל נאך מערע וואנדער מאכין דאס פאלק וואנדער און וואנדער וואנדע חכמת חכמי די חכמה וועט פארלארן ווערן פון די חקמים ויבית נבטיו הספחין און דער פארשטאנד וועט סחסינים ווערן פון דיא פארשטאנדיגע לבוד חכמת חכמים על הדבר דריבער האבין די חקמים אנגעזאגט אויף דער וואך ויפרכו און ויאל האבין גיזאגט וישה דכריס לשם פולס דוא ואלסט טאהן זאכין פון וועגן דעם וואס האט גיקאסין אויף די זאכין און ער האט ויין באשאפן כי כל אשר קרא הקב"ה בשםו לכבודו ברא ווארום אלץ וואס גאט האט באשאפן אויף ויין וועלט, האט ער באשאפן פון וועגן ויין פבוד ומען ואל איהם לויבין און מען ואל רעקענען ויין מוכה וואס ער האט גיקאהן צו זיינע באשעפענישן:

לחמשין מ'ת' ד'א יהוה נש' י יהוה יהוה. רוח יוד דא ואן הא. נשכח ידע'ן חית יחידה דמילוי יהה אל שפ' ב'ן
שבע'שה בניקר חולס :

כִּי וְהִלַּכְתִּי אִתָּךְ אֲנִי עִמָּכֶם בְּקָרִי
וְהִפִּיתִי אִתְּכֶם גַּם־אֲנִי שִׁבְעַ עַל־
חַטֹּאתֵיכֶם: כִּי וְהִבֵּאתִי עֲלֵיכֶם חֶרֶב
נִקְמַת נִקְמַת בְּרִית וְנִאֲסַפְתֶּם אֶל־
עַרְיֵכֶם וְשַׁחַחְתִּי דָבָר בְּתוֹכְכֶם
וְנִתְּתֶם בְּיַד־אֹיֵב: כִּי בַשְּׁבָרִי לָכֶם
מִמֶּה דָחַס וְאָפִי עֶשֶׂר נָשִׁים לַחֲמֻכֶּם
בְּתַנּוּר אֶחָד וְהִשִּׁיבוּ לַחֲמֻכֶּם

ת"א פליכס חרד. ש: בשברי לכס. שכת לג: ואלו עשר. פסחים לו:
רשב"ם

(כה) גתם ברית, שעברתם. כמו שכתוב למעלה להפרכם
את ברית: (כו) עשר נשים. כלומר הרבה. כמו זה
עשר פעמים תכלימיני: בתנור אחד. כי אשה אחת לא
הכול למלא את התנור פת: והשיבו לחכם במשקל. כי
לבעלים ובמשקל ובצמצום לחם צר וסיוס לחץ. כדכתיב

שפתי חכמים

ז' ר"ל וכלכתי פליכס חרד נקמת נקס כדית משמע אותו חרד
שכתוב כדית דסיני-חורס. כלל יס פור נקס שאינו כדית והוא
סימט כו: ח סימט פליכס חרד כחורס ח"ה"ס נוקמת נקס
כדית שחוס שבעות שנשכע לרקיוס ופכר על השבעה וסימט חת
מיני לרקיוס וס' כשאר נקמות כלומר חס עכבו על ד"ה כגון גול
ופריות וזדומה לט: ש"ר סמור: דק"ל דחץ חסער שמכר
יכס חוסם מעטמו. וכל דלא חס"י זה לעיל גבי חרד חל חסער
בארלכס. י"ל משום דכדית למיל ונחמי שחוס דמלת שחוס הוא
סימט העלמחוס דכדית חני שחוס וכי חרד כחוס לעלמחוס דחור
קלי חמיל העלמחוס חלל כחל לא כוכר שחוס חויב חלל דכדית
ונחמתי פליכס חרד מ"פ"י דמלת חרד יורה על חוג הסוברים:
כ דלא"כ חיו ענין הדבר חלל ונחמס גבי חויב. וסע"ס חסער כל
חוסם לא חיו חליטם חת חמס לפי שהחין חריב יחולס כחוס
שחמכ"ס חיד חס חליטם חוס: ל חלץ לפרס עלת בשברי
חשור חמסי חמלת בשברי ח"י כחמס שברי ונכחוס חס שחמכ"ס
חלל כחמס שחמכ"ס: (ג"ה) דח"ל חוסר חממס חסמין חלס

פירוש לתורה אלהים

וכה וְהִלַּכְתִּי וְעַל אִיךְ אִיךְ גִּיין מִיט אִיךְ מִיט
הַאֲמַקְטִימִי וְהִבִּיתִי וְעַל אִיךְ אִיךְ אִיךְ שְׁלֵאֲנִין
שִׁבְעַ יוֹבֵעַ מִכּוֹת אִיךְ אִיךְעַר וְיִרְד: (כה) וְהִבֵּאתִי
עֲלֵיכֶם אֶחָד וְעַל אִיךְ אִיךְ אִיךְ גִּיין וְעַל אִיךְ
אִיךְעַר נִקְמַת וְאִם וְיִא וְעַל אִיךְ אִיךְ
נִקְמַת וְיִין פֶּאֶר דָּעַם וְאִם אִיךְ הָאֵם עֹבֵר גִּיין וְעַל
אִיךְ דָּעַם וְאִם אִיךְ הָאֵם מִיט מִיט בֹּרַת בְּרִית
גִּיין וְנִאֲסַפְתֶּם אֶחָד וְעַל אִיךְ אִיךְ אִיךְ וְיִא וְעַל אִיךְ
אִיךְעַר שְׁמַעַת חִמַּת דִּיא שְׁמַעַת וְעַל אִיךְ וְיִין
פֶּאֶר אִיךְגִּיין וְיִין אִיךְ בִּלְעִנְעַר שֶׁן פֶּאֶר דָּעַם
שֶׁנָּא וְשִׁלְתִּי אֶחָד וְעַל שִׁקְעַן אִיךְ מִיט

כד וְהִלַּכְתִּי אִתָּךְ אֲנִי עִמָּכֶם
בְּקָרִי וְאִלְקִי יִתְכּוֹן אִתָּךְ
אֲנִי שִׁבְעַ עַל חֻבִּיבִיךְ:
כה וְאִתִּי עֲלִיכֶם דְּקִמְלִין
בְּחֶרֶב וְיִחְפְּרִעוּ מִנְּכֶם
פּוֹרְעֵנוֹתָא עַל דְּעִבְרִיתוֹן
עַל פְּתִנְמִי אֲזִרְתָּא
וְתַחְפִּנְשׁוֹן לְקִרְוִיכֶם
וְאֲנִי מִתְנָא בִּינִיכֶם
וְתַחְפִּרְסוֹן בִּידְאֲדִסְנָאָה:
כו בְּדִאֲחֶבֶר לְכוֹן מַעֲיֵד
מִכְכֶּא וְיִפִּין עֶשֶׂר נָשִׁין
לְחֻמְכוֹן בְּתַנּוּרָא חֶד
וְיִתִּיבִן לְחֻמְכוֹן בְּמִתְקֶא

בעל הטורים

(כה) נקס. כ' דמס'. נקס כדית. נקס חמס משמי מיני נבי
שפצון כדל' כמסוס שפכר פנחמס על שפוסס: וזו סוף נקס
כדית דסיני שפוס' דכשיל השפוס שפכר חמס חמס נקס ח':

רש"י

(כה) נקם ברית. ויש נקס שאינו כדית: כדרך שאר
נקמות והוא סמוי ענינו ח של דקדיו. ד"ל נקס כדית נקמת
כדית אשר מ עכרתם. כל הכות חרד שחמכרס חיל
מלחמתי י חילות חויבים: ונאספתם. מן החון חל חוד
הערים מפני המלור: ושלחתי דבר בתוככם. וע"י
הדבר ונתתם ביד החויבים הנאים עליכם לפי שאין חליטם
חל חמס כירושלם כ וכשהם חולאים חל חמס לקבר
נתיים ביד חויב: (כו) משה לחם. שחן משען כמו 'ירמיו'
(ח) משה עז: בשברי לכם משה לחם. חשור לכס כל
מסער חולל לזה חל רעב: ואפי עשר נשים לחמכם
בהנור אחד. מחוסר מ עניס: והשיבו לחמכם
במשקל. שחלל חתחולל חרקת ונעשית פת כפולה
ומשחבת בתנור חס יושבת וסוקלות חל חשכרים

אֶת־אֲזָנִים וַיִּקְשׁוּ אֶת־עַרְפָּם לִבְלֹתִי שׁוֹמֵעַ וּלְבַלֹּתִי דַּקְּתִי מוֹקֵד :
 שְׁמוֹעַ קרִי
 קַחַת מוֹקֵד :
 קִבְּלֶנָהוּ בְּדִיל דָּקָא לְמַשְׁמַע וּבְדִיל דָּקָא לְקַבְּלָא אִרְלָן :

מצודת דוד

דבכ הנאמר כשנת (ה) ולא שמעו. אבל הם הכותב לא שמעו למעלה: ויקשו הם ערפם. הוא ענין מילאם כללו נתקשה ערפם עד שלא יוכלו לחזור פניהם ולשמעו: ולבלתי קחת מוקד. לא החזירו פניהם למען לא יקבלו מוקד ומתקשה מן הכתובים:

כתובים משלי ל

לחשק' מוסר. ומלכות דא' שין דלת יוד נפש שין דלת שין דלת יוד רוח יאהדגורני נשמת דיוסד א' אד' ארנ' ארני נפש ארני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו' הו' וו' הו' חיה יחידה דיוסד דהנה חיה יחידה דמלכות אל שם ב"ן שבעשית:

א' וְלֹא־לְמַדְתִּי חֲכָמָה וְדַעַת קְדָשִׁים אָדָּע: ב' מִי עֲלֵה־שָׁמַיִם וְיֵרֵד מִי אֲסָפְרוּחַ: ג' בְּחַפְנִי מִי צִרְדֵּי־מִים: ד' בְּשִׁמְלָה מִי הָקִים כָּל־אֲפִסֵּי־אָרֶץ מִה־שָׁמַיִם וּמִה־שָׁמַיִם בְּנִי דַעַת: ה' כָּל־אֲמֶרֶת אֱלֹהִים צִרְפָּה מִגֶּן הוּא לְחַסִּים בִּי: ו' אֶל־תּוֹסֵף עַל־דְּבָרָי פְּרוּיָוִיכִי בֶן וְנִכְבֹּת: ז' שְׁתִּים שְׁאֵלְתִּי מֵאֱתֶר: ח' אֶרְתַּמְנַע מִפְּנֵי בְּמֶרֶס אֲמוֹת:

הק' דגש

צירוף וקסבע לאלין דמרחצון ביה: ד לא תוסף על מלוי דלא ויכנה ונתפרדו: ה' תפרין שאילית קנה לא היכלי מני עד לא אימות:

מצודת דוד

(6) ולא למדתי. הכי' כללו לא נלמדתי חכמה: ודעת. ולא לאמור כמחלת המקרא ממשכה בשמים כללו אמר ולא דעת קדושים אדע כ"ל לא הכנתי דעת אצרי קדש נמש אצרי כ"ל ויכנה לו' כשירכב שמה יסור כללו היס בדבר חני ומסוקם אלל הכונה כו' כו' נמש כעבד' יסור ולין חכמה נד' פורת משה: (3) מי פלה. מי מוד עלה השמים כמו שטעם משה השמימי ויכ' שטעם. או כ"ל שטעם לקח החכמה מיד המלאכים: מי אסף. לאמר זקק משה פיה הכננס נפסד על כל הארץ כמילי כחות כחפניו נפסדו על ידו ומלך מי אסף עוד כמילי: זכר. כשקע היס ע' דו המים סירודים ולא כללו בדרכם כללו זכר ארסם כשטעם ומי זכר עוד כמילי: מי הקים. כי עד לא נחמה החכמה היסם הארץ מתחשטת ניסול וכעבד קנה עמה את החכמה הקים קוים הארץ לשעור ע' עמם ומי הקים עוד את שטעם כמילי: מם שטעם. הוא ענין עליה לאמור כלל היס מ' כמילי אמור נל עס שמו או חס כשנת שמו אצרי שם כני חס קדש שיה ע' מלא דוגמחו. וכ"ל ומאחר שלא היה מעולם מי יסדור אליו חן מלסם לנך לנסות עבדיו ע"פ חומרי הדעת ואחר כמחשבת על עמלו ופועלו על הכחשנות ומלמד דעת לכל ילדיו מי דרכו להשגות על חכמתו: (ג) כל חכמה. עתה רואה אני אשר כל חכמה אלסם כיה לרנסה ומחוקקת מעלי סוג ומכשול וסוף נמנן ומתקסם לכליל מתכונתו הטעוק את החכמים בו ואלה החכמים כמחשבת מעליו כ"ל לא חסיתי במשגת חכמתי למד ארכה ולא אכיר לא הייתי כשל בעבירה כי לו אם הכונה היא שדברתי חלוי ומסוקת מלי לין לשעור בחכמהם ולסור ממנן: (ד) אל חוסף. כחולל וליהי לרנסה מעלי סוג ומכשול הצות לזה אל חוסף מה עליהם סן כשירכב בדברך חמלל נכיר ומסוקה ואך ח' חסוכל לשגרת אלוה הכוונה: (ה) שמים. עתה ידבר אל מול שמים ואמר שני דברים אל שטעם חל ענך ואל חמנסם מעני כעלם אמות כ"ל כל יסיו חיי לא יכיו מנוסים ממני:

פירוש עברי מיומש
 דא וועלט מיט ויין בלאזין שטארק מי צר פיס
 בשאלה ווער וואס איינגעבונגען דא וואסערין
 אין אקלייד וואס זאלן גיט פארשליסן דא
 וועלט מי פיס כל אפי' ארץ ווער היט אופגישעלט
 דא אלע עקין פון דער וועלט מי שמו ופי' שם בנ
 כי דער וואס אזויא הייסט דער וואס האט די אלע
 זאכן געמאכט. און וואס הייסט ויין וזהו דאס
 דארפסט וויסען: (ג) כל חכמה אלסם צירפה דא הייד
 פון קאט דאס ביינאם מען דא הערד נא איז דורך
 אויס גיליישערט מיט אמת. און דאס קענסטו
 אנדערש גיט וויסען סיידן דא וועסט געקענען

(א) ולא למדתי חכמה גלילה וואס איה האב גאר קיין
 חכמה גילערינע וזהו קדיש אדע גלילה
 וואס איה וואלט גאר גיט געוואסן וואס דא
 הייליגע מענטשן (נביאים) האבן געזאגט אין
 גאטס נאמען. ווען איה ואל סורא האבן פאר
 מענטשן און וואס גיט זאגן דעם אמת: (ב) מי
 עדה שמים ווער ווער איז אויף גינאנען מיט ויין
 שטחול אויף דעם הימל, און האט אראפ
 גענידערט ויין השקח אויף אלע געשעפעניש
 מי אפי' היט בחפני ווער האט אריין גענומען דעם
 ויין אין ויקע הענען, ער זאל גיט חרוב סאכין

בסויה הדרם כר'. משום דכשי למחמי בחולין אבל לא בזמקדשין נקט לכלהו: **במזקדשין.** השתח העוף ועולת העוף וכן קדשי דרק הבית אט עבר וזמקסן חין טעונים כסוי: ונורה בחיה ועוף. למטוין בהמה דלא תימא בהמה בכלל חיה ונפקא לן מדרבנא דבכור בעל מוס על הארץ תשכמו כמים מה מים חיון טעוין כסוי חף דס בהמה חיון טעון כסוי: ובמזמון. עוף הגדל בבית: ונורה בכוי. כרים כפמי עומה היו ולא הכרינו טע

ואין הלכה כר' יודא: וראוהו אחר חייב לכסות.
דכתיב כפ' כסוי הדם ואומר לבני ישראל מזה ז' תהא על
כל בני ישראל: כסוהו הרוח חייב לכסות. ולא שני אל
שחור ונתגלה (ד) אלל לא חזר ונתגלה פטור מלכסות:
(ה) נתערב ביין. שחור
הדם ואין מרחש הדם ניכר
בו: רואין אותו. יין כאלו
הוא מים ואם היה מרחש
דם ניכר במים כשישור זה
חייב לכסות: נתערב בדם
בהמה. ללא בר כסוי הוא
ורבנו דם בהמה: או בדם
החיה. בדם היקו של חיה:
רואין אותו. שאינו טעון
כסוי כאלו הוא מים ואם היה הדם ניכר בו חייב לכסות: ואפי' אין
מרחש דם ניכר במים כמות דם בהמה זה אין דם החיה בטיל דקסבר מין-במינו לא בטיל. ואין הלכה כר':
(ו) דם הנירתו. על גב הכותל: לפרוסי קא אחי ולא לסלוגי: ובחול

ידי לי שור ותמור וזה סוד לית טובא: [ה] ולא כו'. דלכ"ה הוא
קודם כדל"ר וספר וכסה מי שספר יכסה: [ו] פטור כו'. כגמ'
ילף ליה. ועמ"ס: (ד) וכי חזר ונתגלה מלי סוי הו' חל' דלמי
ליה (מכסוי דהא כסו ונתגלה פטור מלכסות) אר"ס זאס
אופרתי מ' דמיו אלל מלוט. [גמרא: [ז] חייב כו'. ופ"ק
דזבחים מ'ו כחכ ה"ב
דכנסת דם לטמן מיס קמא
קמא כדל"ר אלל הכה לא לרין
דיחוי אלל מלוט. גמרא.
סו"ס י"י שסכסוק ורבה עד
שנספס מרחש המים לדם
חזר דם הכהל ויטור וחשוב
ו' ולא אמרי' הולכי ונדחש
ידחש שלין חורס דיחוי אלל
לכסות. א"י יהודה אימתי בזמן שאין שם דם אלא הוא. אבל יש שם דם
שלא הוא. פטור מלכסות:

כסוי כאלו הוא מים ואם היה הדם ניכר בו חייב לכסות: ואפי' אין מרחש דם ניכר במים כמות דם בהמה זה אין דם החיה בטיל דקסבר מין-במינו לא בטיל. ואין הלכה כר': (ו) דם הנירתו. על גב הכותל: לפרוסי קא אחי ולא לסלוגי: ובחול

דעם עוף אויף דיא ערד וואס ער האט גישאטין
אויף דיא בלוט פון די חיה ששם ואל כהא אויב דער
וואס האט געשאכטן די חיה אדער דעם עוף
האט גיט צו געדעקט די בלוט ויהא אחר אונ איין
אנדערער נעמט צו בלוט איז גיט צו גידעקט
חייב לכסות מוז ער צו דעקן דיא בלוט כסוי ונתגלה
אויב ער האט צו גידעקט די בלוט אונ עס איז
אפ געדעקט גינארין פטור מלכסות דארף ער גיט
נאך אפאחל צו דעקן דיא בלוט כסוי חיות אויב
דער ווינט האט צו גידעקט די בלוט אונ עס איז
אפ גידעקט גינארין חייב לכסות מוז ער נאך אפאל
צו דעקן די בלוט: ד' דם שנתערב במים אויב דיא
בלוט פון אחיה אדער פון אעוף וואס איז ארויס
געגאנגען פון זיי ווען קען האט זיין געשאכטן
איז צו מישט גינארין מיט וואסער אס"י ב' ב'
מראית דם חייב לכסות אויב דיא צומישטע וואסער
מיט בלוט נעמט אים וויא בלוט, מוז קען דאס
צו דעקן מיט ערד נעמט גיין אויב דיא בלוט איז
צו מישט גינארין מיט ווינט וויין, אונ קען דער
קענט גיט צו דאס איז אפאלער פון בלוט אדער
פון וויין וואין אותו באלו הוא מים נעמט מיר אויב עס
וואלט גינען אין די בלוט אריין געמישט וואסער
אזוי פיל ווי די וויין, וואלט די וואסער אים
גענען ווי בלוט, דארף קען די צו מישטע בלוט
מיט די וויין צו דעקן מיט ערד נעמט גיין ונתגלה
א' ב' דם החיה אויב די בלוט ווס איז ארויס גינאנגען
פון אעוף אדער פון אחיה ווען קען האט זיין
גישאכטן, איז צו מישט גינארין מיט די בלוט
פון אפבקה וואס קען דארף גיט צו דעקן, אדער
מיט די בלוט פון אחיה וואס פון אחיה איז ארויס
געגאנגען בלוט וואס זיין האט ויך אפאלע גינאן
אן אשמיין וואס קען דארף גיט צו דעקן וואין
אותו באלו הוא מים נעמט מיר אויב עס וואלט גינען

אויף

העולם כולו במלכותו על הקב"ה: מושב אלהים ישיבתי. עכנה לו ז' רקיעים של נחשת ועלה ויבד עליהן: תולה ארץ. על זכות אותן שמעשיו לנלמה: שכולם את עצמו. סוגר את פיו ודומה לו ככוכבות פיו כלום ורגליו מנוולות: ומתחת. מי שגדרם תחת הכל הוא זרועות עולם: האמנם אדם. אומנות יפה היא האדם אבל לזק דהיינו דברי תורה אותו תדברון: מישרים. במישור ארץ חלקה שנתה לידרם:

האם ער גיזאנט וועלכער גאט פון אלע לענגער האט געקענט רעכטן זיין לאנד פון מיין האנט, אזוי דער גאט פון די יודן וועט אויף גיט קענען רעכטן זיין לאנד פון מיין האנט לביסבאנדן אויף האב גינעבין גרויסקייט צו גבוכדנצער אפר געלע על גבתי עב האט ער גיזאנט אויף וועל אויפגיין ביז צו די הייך פון די וואלקינס אויף וועל זיין גלייך וויא גאט חסידים מלך צור אויף האב גינעבין גרויסקייט צו חסידים דער מלך פון צור אפר מושב אלהים ישיבתי בלב ימים האט ער גיזאנט אויף בן גינעסין אין מיטשן די גמים אנאטליקע וינצונג ואזוי וויא גאט אפר רבי אלעא רבי איקעא האט גיזאנט אין העולם מהמנם אלא בביבלי מי שכולם את עצמו בשעת מריבה די וועלט פער שטייט גאר אויף דעם זכות פון דעם מענטש וואס האלט זיך איין ופון צו ריידן שלעכטע רייד צו זיין חסיד ווען ער קריינט זיך מיט איהם שגאמר ווארעם עס שטייט אין פסוק ואיב כו תולה ארץ על גלישה דא ערד איינגט אויף דעם זכות פון דעם מענטש וואס האלט פארמאכט זיין מויל ווען מען קריינט מיט איהם, רבי אברהם זאנט מי שמשש עצמו

כמי שאני די ערד איינגט אויף דעם זכות פון דא מענטשן וואס זענען בייא זיך וויא גאר גישט שגאמר ווארעם עס שטייט אין פסוק ויפחת וזעו עלם דער מענטש וואס איז בייא זיך אויפגען נער איז ביי זיך גינעבין דער האלט אויף די וועלט מיט ווינע הענט (מיט זיין זכות) אפר רבי יצחק פאר דכתיב האמנם אלס צדק תדברון מישרים תשפטו בני אדם רבי יצחק האט גיזאנט וואס מיינט דער פסוק האמנם אלס פה אפגטו של אדם בעולם הזה וואס זאל דער מענטש מאכן נוי שטערן דער וועלט שיש עצמו באלס ער זאל זיך האפן נוי שטערן ער זאל ווייניג ריידן וכל לדברי תורה אויף וואלט מיינען צו ווערן קערנען נאל ער אויף גיט ריידן מלימד לפר צדק תדברון זאגט דער פסוק צדק זאלט איהר ריידן ווערן זאלט איהר זא ריידן וכל גיט ודיברתיו וואלט מיינען ער זאל בייא זיך גרויס זיין מיט זיין תורה קערנען מלימד לפר מישרים תשפטו בני אדם זאגט אויב דער פסוק מיט גלייסקייט זאלט איר משפטן דא מענטשן. אלע מענטשן זאלן בייא אויף זיין גלייך:

זוהר בחקתי דף קקו ע"ב. ט"ס דאליטס יוד הא ואו הא ואף גס זאת בהיותם בארץ אויביהם וגו'. ואף גס זאת ואף כד"א חף חני. גס לרבות כ" דחקרי זאת דלא שצות לון לעמין. בהיותם בארץ אויביהם. בהיותם כלא כחדא. לא מחסיתם ולא געליתם בגין דלא אחתבר דכו. להפר ברייתא חסד דאי לא אפרוק לכו הא ברייתא פליג ובג"כ להפר ברייתא חסד. חסד ר' חייא חנא שמענא מלה חדתא דחסד רבי אלעזר לא מחסיתם ולא געליתם לכולתם. לא הכיתים ולא הרגתים לכולתם מבני ליה אלא לא מחסיתם ולא געליתם מאן דסי לאחרא מאים הא לקבליה ונעלא הוא גניעולא קמיה, אבל הכא לא מחסיתם ולא געליתם. מ"ע. בגין דחביבותא דנפשיה דייניהו וזניגיה כלזה הכיבין בבאי דה"ד לכולתם כחביב חסד וי"ו בניגיה לא מחסיתם ולא געליתם בגין דלחיה רחומתא דנפשיה רחומתא דלי גבא. לבר גס דרמיס אחתא וזהו דירא בשוקא דבורסקי אי לא הוה תמן לא עיל בה לעמין כיון דהיא תמן דמי בעניו בשוקא דרובלי דכל ריחין סקין דעלמא אסתכחו תמן. חוף הכא ואף גס זאת בהיותם בארץ אויביהם דלחיה שוקא דבורסקי לא מחסיתם ולא געליתם ואמא לכולתם בגין כלתם דלחא רחומתא לה דלחיה רחומתא דנפשיה דשרייתא תמן ודמי עלי ככל ריחין עכאן דעלמא בגין דהיא כלל דענוייהו. א"ר יוסי אלו לא אחינא הכא אלא לנשמת מהל דא דיי. פתח ואמר (מלאכי א') בן יכבד אב ועבד אדוניו. בן יכבד אב כד"א (שמות כ) כבד את אביך ואת אמך ואוקמוה במיכלא ומשתיחא ובכלא. האי בחייו דלחתייב כיה. חסד דמית אי תימא הא פסור מניה הא לאו הכי. דלע"ג דמית אחתייב ביקריה יתיר דכתיב כבד את אביך דלי ההוא ברא אויל בחרה תקלה ודאי מזהו לאביו הא ודאי עבד ליה קלנא ולי ההוא ברא אויל בחרה מישר ותקין עובדיו ודאי דא אוקר לאביו אוקר ליה בבאי עמלא גבי בני נשא אוקר ליה ברהא עמלא גבי קב"ה וקב"ה חסיד פליה וואחריב ליה כבורסיח דיקריה ודאי. בן יכבד אב כגון ר' אלעזר דלחיה אוקר ליה לאביו בבאי עמלא השתא אפני שחכא דל"ם שחכא עמלא עמלא ובהא עמלא יתיר מחייו דוכה לבנין קדישין ולענין קדישין וכלא חסיד דיקריה דלחא לבנין קדישין לגזעין קדישין עלייהו אחרי (ישעיה פא) כל רואיהם יכירוים כי הם זרע ברך יי'. חסד:

זוהר בחקתי דף קקו ע"ב. ט"ס דאליטס יוד הא ואו הא

ואף גס זאת בהיותם בארץ אויביהם וגו'. ואף גס זאת ואף כד"א חף חני. גס לרבות כ" דחקרי זאת דלא שצות לון לעמין. בהיותם בארץ אויביהם. בהיותם כלא כחדא. לא מחסיתם ולא געליתם בגין דלא אחתבר דכו. להפר ברייתא חסד דאי לא אפרוק לכו הא ברייתא פליג ובג"כ להפר ברייתא חסד. חסד ר' חייא חנא שמענא מלה חדתא דחסד רבי אלעזר לא מחסיתם ולא געליתם לכולתם. לא הכיתים ולא הרגתים לכולתם מבני ליה אלא לא מחסיתם ולא געליתם מאן דסי לאחרא מאים הא לקבליה ונעלא הוא גניעולא קמיה, אבל הכא לא מחסיתם ולא געליתם. מ"ע. בגין דחביבותא דנפשיה דייניהו וזניגיה כלזה הכיבין בבאי דה"ד לכולתם כחביב חסד וי"ו בניגיה לא מחסיתם ולא געליתם בגין דלחיה רחומתא דנפשיה רחומתא דלי גבא. לבר גס דרמיס אחתא וזהו דירא בשוקא דבורסקי אי לא הוה תמן לא עיל בה לעמין כיון דהיא תמן דמי בעניו בשוקא דרובלי דכל ריחין סקין דעלמא אסתכחו תמן. חוף הכא ואף גס זאת בהיותם בארץ אויביהם דלחיה שוקא דבורסקי לא מחסיתם ולא געליתם ואמא לכולתם בגין כלתם דלחא רחומתא לה דלחיה רחומתא דנפשיה דשרייתא תמן ודמי עלי ככל ריחין עכאן דעלמא בגין דהיא כלל דענוייהו. א"ר יוסי אלו לא אחינא הכא אלא לנשמת מהל דא דיי. פתח ואמר (מלאכי א') בן יכבד אב ועבד אדוניו. בן יכבד אב כד"א (שמות כ) כבד את אביך ואת אמך ואוקמוה במיכלא ומשתיחא ובכלא. האי בחייו דלחתייב כיה. חסד דמית אי תימא הא פסור מניה הא לאו הכי. דלע"ג דמית אחתייב ביקריה יתיר דכתיב כבד את אביך דלי ההוא ברא אויל בחרה תקלה ודאי מזהו לאביו הא ודאי עבד ליה קלנא ולי ההוא ברא אויל בחרה מישר ותקין עובדיו ודאי דא אוקר לאביו אוקר ליה בבאי עמלא גבי בני נשא אוקר ליה ברהא עמלא גבי קב"ה וקב"ה חסיד פליה וואחריב ליה כבורסיח דיקריה ודאי. בן יכבד אב כגון ר' אלעזר דלחיה אוקר ליה לאביו בבאי עמלא השתא אפני שחכא דל"ם שחכא עמלא עמלא ובהא עמלא יתיר מחייו דוכה לבנין קדישין ולענין קדישין וכלא חסיד דיקריה דלחא לבנין קדישין לגזעין קדישין עלייהו אחרי (ישעיה פא) כל רואיהם יכירוים כי הם זרע ברך יי'. חסד:

(א) הַשְׁתַּחֲוֹתָהּ כִּצְד וְהִי אֲזוּי וְאֵל זֵינ דָּאס בּוֹקֶרן זײַן
אחר שִׁמְעִידָה ראשון סְפָרִיעַת הַמִּשְׁלִיחַ נֶאֱכָר
דָּעַם וְהִי עַר הַיִּיבֵט אוֹיֵף דָּעַם קֶאָפּ פֿון דָּעַם פֿינֶפֿ-
טֶען קִינִהֶען יִשֵּׁב לֶאָרֶץ וְנֹפֵל עַל פְּנֵי אֶרֶץ וּמִתְחַנֵּן בְּכָל
הַמִּתְחַנְטִים שְׂרִיצָה וְאֵל עַר זִיךְ נַעֲצִין אוֹיֵף דִּי עֶרֶד אונג
עֶר פֶּאלט מִיט דָּעם פֿנים אוֹיֵף דִּיא עֶרֶד אונג עֶר
קֶעַמט פֿון נָאט וועלכעס גִּיכֶעמט עַר וויל קִרִּיעַה האַמֶּרֶה
בְּכָל מָקוֹם וְהוּא עֵס שְׁמִיט דָּער וואָרט פֿרִיעַה, מִיִּינֶט
מֶען עַר זֵאל שְׁמִיין אוֹיֵף דִּי קִנִּיָּה קִידָה עַל אִפְסֵי וְהוּא
נִיפֶנְטן עֵס שְׁמִיט דָּער וואָרט קִידָה, מִיִּינֶט מֶען עַר זֵאל
שְׁפֶאלִין אוֹיֵף זֵינ פֿנים הַשְׁתַּחֲוֹתָהּ וְהִי פִּישׁוֹם דִּיט וְהִי
וְהוּא עֵס שְׁמִיט דָּער וואָרט הַשְׁתַּחֲוֹתָהּ, מִיִּינֶט מֶען
עַר זֵאל לִינֶען אוֹיֵף דָּער עֶרֶד אויס נִיצוּיגִין דִּי הֶעַנֵט
מִימִיט דִּי פֿיס עַר שְׁכָבָה מִסָּל עַל פְּנֵי אֶרֶץ בּוֹז עֵס ווערֵט
נִיפֶנְטן אַז עַר לִינֵט מִיט דָּעם פֿנים אוֹיֵף דִּי עֶרֶד:
(ב) כְּשֶׁהוּא עוֹשֶׂה נִפְלֹת אִפְסֵי אַחֵר תִּפְלָה אַז עַר פֶּאלט
אוֹיֵף זֵינ פֿנים נֶאֱכָר שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה יֵשׁ מִי שְׁהוּא עוֹשֶׂה
קִידָה אַנְדֶּערֶע בִּיגִין נָא אֵיין זײַער פֿרִיעַת אוֹיֵף דָּער
עֶרֶד וְיֵשׁ מִי שְׁהוּא עוֹשֶׂה הַשְׁתַּחֲוֹתָהּ אַנְדֶּערֶע פֶּאלִין אִין
נִינֶאֱצִין אוֹיֵף דִּי עֶרֶד וְהוּא לִיעֲלֹת הַשְׁתַּחֲוֹתָהּ עַל הָאָדָם
אֵלָּא בְּמִקְדָּשׁ אוֹיֵף שְׁמִינִיעַר מֵאוּרָא מֶען זִיךְ גִּיט בּוֹקֶרֶת,
נָאֵר אֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ כְּמוֹ שִׁבְיָרֵט בְּהַלְבֵּת עֲנִי"ם אֲזוּי
וְהִי מִיר הָאָבִין גִּיכֶּערִיגט אֵין לִי דִינִים פֿון עֲבֻדָּה
קִידָה וְאֵין אָדָם חֲשׁוֹב רִשְׁאֵי לִיפֹל עַל פְּנֵי אַצְרִיק מֵאֵר גִּיט
פֶּאלִין אוֹיֵף זֵינ פֿנים אֵלָּא אֵס בֵּן הוּא יִירֶע בְּנִימֵט שְׁהוּא
צִדִּיק בְּהוֹשֵׁעַ סִידִּין עַר נויטס בײַ זִיךְ אַז עַר אִיז אֲזוּי
אַצְרִיק וְהִיא הוֹשֵׁעַ בֵּן נון אַבֵּל מִסָּח פְּנֵי מֶעס אַקֶּער
אֲבִיסִיל אֶרֶאפּ בִּיגִין דָּעַם פֿנים מֶען עַר וְאֵיז מִיט
אֲוִיֶּה קִבְּרֶה אַקֶּער אַקֶּער בִּיגִין דָּעַם פֿנים בִּיז גוֹט
אוֹיֵף דִּי עֶרֶד, מֵאֵר מֶען גִּיט וּמִיכֶר לֵאדָם לְהַחֲלֵל בְּמִקְדָּס
וְהִי לִיפֹל עַל פְּנֵי בְּמִקְדָּס אַחֵר אַקֶּער אַקֶּערִישׁ מֶען
דִּיאוּנֶען אוֹיֵף דָּעַם אָרֶם אונג פֶּאלִין אוֹיֵף זֵינ פֿנים
אוֹיֵף אֵיין אַנְדֶּער אָרֶם: (ג) מִתְּחֵלָה פִּישׁוֹם בְּכָל יִשְׂרָאֵל עֵס
אִיז אַמְנֶגֶה בִּינֵי אֵלֶּע יִידִין שְׁאֵין נִפְלֹת אִפְסֵי בְּשִׁבְתָּ
וּבְמַעֲרִים מֶען זֵאל גִּיט פֶּאלִין אוֹיֵף דָּעם פֿנים גִּיט
שְׁתַּחֲוֹתָהּ שֵׁם דָּער קִרֹּב הָאָט נִיפֶנְטן דָּעם מֵת וְהִי אֲזוּי
אֲפֶר לֹא דָאָס דָּער מֵת נִינֶאנֶט צוּם קִרֹּב בְּכָל יוֹם דִּינִין
אֲבִירֶת הַמִּטְוִן בְּכֹתֵת הַלֵּב אֵלֶּע מֵאֵר מִשְׁפֵּט מֶען מִיר

החדשים ובחנוכה ובפורים וגם לא בכנרת של ערבי
שבחות וימים טובים ולא בערבית שבכל יום, ויש
יחידים שנופלים על פניהם בערבית וביום הכפזים
בלבד נופלים על פניהם בכל תפלה ותפלה מפני
נה ובקשת והענית:

**על אומרים לי להנאחך נחמנו שאלו הלא אין משפט לרשעים
אלא י"ב חדשים בלבד וכבר עברו עמך יותר משנים עשר ועדיין
דיני אותך. אמר ליה אין דיני אחי פורעניות חזקים כמו
שנים עשר ראשונים :**

שהוא יום תחנה ובקשת והענית:

[illegible][illegible]

בחקתי ליל ו תורה

אונקלזום

ב"ו פסוקי שמו"ת נגד מילוי ב"ן וי' ה' ר' ה' ותעשה ממנו צירוף והיה בניקוד ששי

[illegible]

ת"א ונתתי את פגריכם. שבת לו לא
מסודרין סג סד :

דעם "ה"

בדכתיב בירמיה כו אם גיא ההרגה וקברו בתופת מאין שפתי חכמים

(ל) על פגרי גלולים, כי בבית במותיכם תהרגו.

ה'ש"ק ר"ה לפרש ה'א"ן בא מה שכתב בקרא ומס' א"ת פנחס
על פנסי גלולים דמשמע כשנן מהם סס נופלין על מ"ז שלסס:
מחיקס ו' ומשקיס אותם וכרסו נבקעת ונופל עליה:
(ל"ה) ונתתי את עריכם חרבה. יכול מלדס כשהוא
רת אלהים

(ל) במתיבם. מגדלים וכיריות: חמניכם. מין ע"א
ששעמידין על הגנותוע"ש ששעמידין כחמה קרוין המניח:
וונתה את פניכם. תפוחי רעב היו ומוילאים ירחתם
ונעלה נפשי אתכם. (ת"כ) זה סילוק שכינה :

וְעָרְפוֹן חֲכָמִים דָּאִם אִיזוּ מִיִּישׁ
וְנִינְעוֹן גִּילְדֵר, דָּאִם דְּרִישׁע אִיזוּ נִינְטִי אִנֹּן אִיךְ
גַּעְבוֹן אִיגֵר קַעַרְפֵּר עַל מִנֵּי אִיךְ דִּיא
קַעַרְפֵּר פֿון אִיגֵר אִינְוֵרדִיקִיט, רִישׁ שְׂרִיבִם
וְיִיא וועלן עֲשָׂנְוֹאָלן ווערן פֿאַר הַגָּעֵר אִנֹּן
וועלן אַרײַם צִינְען זײ צוּרֹת עו"ג פֿון יִיגֵר
וְשׁוֹטִים אִנֹּן וועלן זײ קוֹשֶׁן זײ וועלן מִינְען זײ
צוּרֹת עו"ג וועט זײ עפֿעס העלפֿלִין דעוּ ווייל

(כט) **דאס ערשטע איז וואללעם מחמת וואגער וועט איר עסין דס פלייש פון אייערע זיהן ובישר בנתיבם און דאס פלייש פון אייערע מעכטער וועט איר עסין;** (ל) **דאס אנדערע השמדי' און איר וועל פארטיליגען את בנתיבם אייערע הייך דאס מיינט מען דיא הויקע מאהערין און הויקע בנתיבם און דורך דעם הבטי' וועל איר פאר שטיין את הבנתיבם אייערע געצין באנדער וואס איר שטעלט זיין אויף דא רבער און ווייל זיי שטייען אויף דער**

ית מקדשיכון ולא אקבל
ברעא קורבן ופני שחבון
לב ואצדי אנה ית ארעא
ויצדון עליה בעלי
דבביון דיתבין בה:
לג ויתכון אבדר ביני
עממיא ואגרי בתריכון
דקסלין בחרבא ותחי
ארעכון צדיא וקרויון
יהוין חרבא: לי כן
ת"א ויכשעויה את. שבת שס מנייה
כח: ואמסא אורה. שבת שס:
אז חרלה הארץ. שס עקדס עטר סח:

והשמותי את מקדשיכם ולא
אריח פריח ניהחכם: לב והשמותי
אני את הארץ ושמו עליה
איביכם הישבים בה: לג ואתכם
אזרה בגוים והריקתי אחריכם
חרב והיתה ארצכם שממה
ועריכם יהיו חרבה: לד אז תרצה

רשב"ם

מקום: ושמו עליה אויבכם. בשבאים לשבת בה
ברכת: כל עובר עליה ישום וישרוק על מכותיה:
ואין וסריקתי לכם ברכה עד בלי די. אני אחמי וסריקתי
שפתי חכמים

ע"ק ל' למה לא מנה אותן בכלל הסריקות ויהיו שמונה. לכן ס'
זו מדה טובה כו'. ואין להקשות למה לא מנה בכלל הסריקות
ואמסא אורה וגו' שהיו יותר קשה וי"ל מלחם שהסריק במדה
טובה לא חשב בכלל הסריקות דנפול וק"ל דלא כדכרס' שס'
זו מדה טובה קושטא דמלחא קאמרי. חל' ליני ר"ל לא היה
מדה טובה אלא סריקות א"כ יהיה שמונה א"כ תהיה לך ואמסא
אורה בגוים שהיו מדה סריקות: ואל סיו שמונה אלא ע"כ ל'
ס' ה' מקסיד' אם נשאל מספר שבעה סריקות שמוסר' עוד
סריקות אחרים נוספים על השבע. ע"כ: פ' כלומר מה שכתוב
בדקה ושמו עליה איביכם שלא וכלו לדור בארצכם שמונה
צ' ל' יק' לא נוסף אחרב אלא חרב ר"ל ח' חרבה: וכן כתב
ובקיות: ר' ר"ל אותן שס' ש' ל' חרבה: ח' ח' חרבה: כס

בעל הטורים
(לג) ואמסא אורה. הו"פ עקדס. עמר לך שנתהי לכם חרין ו'
טענין לקיים המורה שחלסה שבעה ואמסא שבעה ח' ע' כח'
בגזכס לך אמסא אורה: וסריקות: ב' כס'. כחל.
לכם ברכה עד בלי די. ואמסא לא לרסס לקיים מלותי. על כן
רש"י

אומר והשמותי אני את הארץ הרי אדם אמר הא מה אני
מקיים חרבה מעובר וש: והשמותי את מקדשיכם..
יכול מן הקרבות כשהוא אומר ולא אריח הרי קרבות
אמורים הא מה אני מקיים והשמותי את מקדשיכם מן
הגדולות שירות של ישראל שהיו מתקדשות וטענות לכל
שס. הרי שבע סריקות. חלילת כשר בניס וזכות. והשמות
במות הרי שתיס. כריות חמטים ח' כן פורענות אלא
ע"י השמדת הבירניות יפלו החמטים שבראשי הגנות
ויכרתו. ונתתי את פניכם וגו' הרי שלס. סלוק שכניה
ארבע. חרן עריס. שמונה מקדס מן הגדולות. ולא
אריח קרבות. הרי שבע: (לג) והשמותי אני את הארץ.
רוח חרס פשחל שוממה מיושבה: (לג) ואתכם אורה בגוים. זו מדה טובה ע' ישראל שלא ימלאו האויבים נחת
אחד רואים ואל זה ומתנחמן וישראל מור ככמותה כלדס הזורה שטורים כנפה ואין אחת מהן דבוקה במהרה:
הוריקתי. כשולף החרב מתורן הכדן צו ומרסו חרב כשמונה חרבה חזרה מחר כ כלדס שמונה את
המים ואין רסון לחזור: והיתה ארצכם שממה. שלא תמהרו לבס לחוסה ומתוך כך עריס יהיו חרבה נראות
לכם חרות שבעה שאלס גולה מצינו ומכרמו ומעירו וסופו לחזור כללו ח' כרמו וצינו חרבים כך שניה כ"כ:
(לד) אז הרצה. תפיים את כס המוקס ש שבעה על
שמונה

פירוש לתורת אלהים

נועם ויער ביה צו שפרונגנע ווערין אונ וועלין
פאלין אויף די צורות ער'ג טויטערהייט. דאס
פערשטע איז ונלה גאט נאנט מיין ווילען וועט
אייך פאר אומקווערדיגען דאס הייסט איך וועל
אפ טאהן פון אייך מיין שבידה: (א) דס פינפטע
איז ונתיי אונ איך וועל געבין אייערע שטעט צו
וויסט. דאס זעקסטע איז ונשפתי אונ איך וועל
פאר וויסטען אייער ביחה"ק דאס זיבעטע איז
ולא איהם אונ איך וועל גיט שפעקן גיט אין
נישטאק ניהחכם פון אייערע קרבות: (ב) והשמותי
אונ איך וועל פאר וויסטען דאס לאנד ונשמי אונ
זיי וועלין פאר וויסט ווערין אייבך אייערע פינד
הייבךס בה די נואם וועלין ויצען אין איהר רש"י
שייבךס דאס איז איין מדה טובה צו די ישראל אז
די פינד וועלין מיין נחת רים האבין אין ויער

הָאָרֶץ אֶת־שִׁבְתֶּיךָ כָּל יְמֵי
הַשָּׁמָה וְאַתָּם בָּאֶרֶץ אֲבוֹתֵיכֶם אֹו
תִּשְׁבַּת הָאָרֶץ וְהִרְצַת אֶת־
שִׁבְתֶּיךָ : לֵאמֹר כָּל־יְמֵי הַשָּׁמָה
תִּשְׁבַּת אֶת אֲשֶׁר לֹא־שִׁבְתָּהּ
בְּשִׁבְתֶּיכֶם בְּשִׁבְתֶּכֶם עָלֶיהָ :
וְהַנְּשֹׂאִים בְּכֶם וְהַבָּאִתִּי מִרְדָּה
בְּלִבְכֶם בְּאַרְצָת אֲבוֹתֵיכֶם וְרִדְתָּ
אֹתָם קוֹל עָלֶיהָ נִדְתָּ וְנָסוּ מִנִּסְתָּ־

תַּרְעִי אֶרְעָא יְת
שְׁמַמְתָּהּ כְּ יוֹמִין
דִּי צִדִּיאַת וְאַתָּן בְּאַרְע
בְּעָלִי דְבִכּוֹן בְּכֹן
תִּשְׁמַמְתָּ אֶרְעָא וְתַרְעִי יְת
שְׁמַמְתָּהּ : לֵאמֹר כָּל יוֹמִין
דִּי צִדִּיאַת תִּשְׁמַמְתָּ יְת דִּי
לֹא שְׁמַמְתָּ בְּשְׁמַמְתְּכוֹן
כָּד הוֹתוֹן יְתִבִּין עָלֶיהָ :
לו וְדִישְׁתָּאֲרוֹן בְּכֹן
וְאַעֲרִי תִבְרָא בְּדִבְהוֹן
בְּאַרְעָתָא דְסַנְאִיהוֹן
וְיִרְדּוּף יִתְהוֹן קִדְמָרְפָא
דְּשִׁקְרָא וְעִרְקוֹן בְּמַעְרֹק
מִן קִדְמָרְפָא בְּחִדְרָא

רשב"ם

אתנחתא . אז תִּשְׁבַּת הארץ פתח . וכן וימת וינס
באתנחתא כולם מלאפוס . וימת . הים ראה וינס :
(לו) מרד בלבכם . אינו ל' רך הלבב . ואל הרך לבי .

שפתי הכבמים

המקום אלמל תחלה כי מלת תחלה הוא פועל יואל לשני ותסיים
כעם המקום הוא פועל יואל בלשני פי' הלא תחלה את כעסו של
מקום אלמל פי' תסיים כעם המקום הוא פירושיו של ויהלך את
שבתותיו דכתיב כיסוף דקראל ופי' מלת תחלה היא תסיים
ופירושיו אז תסיים הלא תן שבתותיו ופניו שבתותיו תסיים
הלא תן הוא כדי שתחזור ותסיים את המקום כ' רש"י ל' תחלה
התכלית ואמר תסיים את כעם המקום . והלאה ע"ז שבי רבי
והכלה פי' למלך פי' שחבר מלת למלך וגבי מלת תחלה הלא תן
פי' חסירה מלת למלך לומר תסיים למלך מעשיו . הלא ע"ז ל' ל'
דלעיל לא פי' רק הכוונה ואמר תסיים את כעם המקום . (ג"א)
פי' מלת תחלה מל' פנים שהם קרובות דענין ואמר תסיים כעם
המקום הלא תן לפנים שהם שפטים השמטות שזין שייך לסיים כעבר
עברו עליהם הלא יסיים כעם המקום כעם על השמטות . אלל
והכלה את שבתותיו שהוא ל' הפסול שלא כחכ ויהלך שבתותיו
כעו כדלש המקרא פירושיו והכלה למלך שבתותיו שהוא פועל יואל
לשלישי שהלך תסיים השמימות למלך : ת מ' יום מרדו ע"ז מ'
שנה שבים יחודו את גלות י' השבטים : א כלומר וממשה נולד
מיד כשנלו י' שבטים וסביתו היו ל' שנה לכל מה שהכתיב לפניה
ואל"כ יצוי משה הכניסו לפניו ל' שנה לכל מה שהכתיב לפניה
בשאר שנות מלכותו . ויפטר דעשה תשובה כו' : ב חס"פ שלא
עברו רק על פ"ט שמימות ויבולת מ"מ היו בגלות ע"ז שנה
שנים דמה שלא המהין הקב"ה עד שעברו ע' במימות נזקה

(לה) כל ימי השמה תשבות . כל שבועים שנה של גלות
בבל . פירשו רבותינו כנגד שנים שהיה לה לשבות
ולא שבה . תשבות מלאפוס באתנחתא . אבל בלא
רש"י

שבתותיו : והרצת . למלך את שבתותיו : כל ימי
השמה . ל' העשות (ומ"ס דגש במקום כפל שממה) :
(לה) את אשר לא שבתה . כעשים שנה של גלות ככל
כן היו כנגד ע' שנות השממה ויובל שהיו בשנים שהכניסו
ישראל בחרס לפני המקום הרבע מאות ושלשים שנה של
מאות ותשעים היו שנה עונם מהכניסו לאחר עד שגלו
עשרת השבטים וכני יהודה הכניסו לפניו מ' שנה משגלו
עשרת השבטים עד חרבות ירושלים הוא שנאמר (ויחזקאל
ד) וזהה שכן על לךד השמאל' וגו' וכלית את אלה וגו'
ושבתה על לךד הימנית ארבעים יום ו' ונכחת את עון
בית יהודה . ונכוחה זו נאמרה ליחזקאל בשנה החמישית
לגלות המלך יהויכין ועוד עשו שש שנים עד גלות דקריהו
הרי ארבעים וש' וא"ת שנות מנשה חמשים וחמש היו
א מנשה עשה תשובה שלשים ושש שנה וכל שנות רשעו
עשרים וכתים כמו שאמר בנבזת חלק ושל אמון שמים
וזהה עשרה ליהויקים וכנגדם לזקריהו לא וחשוב לזרבע
מאות ושלשים וש' שנים שמיטין ויבולות שנה וש' עשרה
למלך י"ד שמיטין וכ' ויבולות הרי לזרבע מאות שנה ששים
וארבע לשלשים וש' שנה חמש שמיטות . הרי שבעים חסר אחת ועוד שנה יתירה שנקנסה בשמטה המשלמת לשבעים
(ל"א) ואותו יובל שגלו שלא נגמר בעונם נכחם (לה) ועליהם גזר שבעים שנה שלמים ב' וכן הוא אומר (ד"ה ל') עד
לאתה הלא תן את שבתותיו וגו' למלכות שנים שנה : (לו) והבאתי מרד . פחד ורד לבד . מ"ס של מרד יסוד

פירוש לתורת אלהיה

ויענין איהרע שמימות : (לה) כל ימי השפה אלע
שענ נואם זיא נועם זיין וויסם תשבת נועם
זיא רנען את אשר דאם נואם זיא האם נים גירוריהם
אין אינעך שמימות בשבתם עליה נוען איהרע האם
גירוריהם אין איהרע בלוקר ווי פיל שמימות זיא
האבין נים גירוריהם אוי פיל יאהר נועלין זיא
זיין אין גלות אונ דאם לאנד נועם זיין וויסם אונ
קיינער נועם נים האבין צו אינעךשין אין אן עקל
זיין רש"י : (לו) והנשאים בכם אונ ד' נואם נועלין
בליבין

דאם לאנד איהרע שמימות בלוקר זיא נועם
שמיאלען דעם בעם פון הקב"ה נואם ער האם
גירוריהם אויף דעם נואם ד' ישראל האבין נים
נעליבין ד' רננים פון שמימות כל ימי השפה אלע
איהרע שמימות זיא נועם זיין פאר וויסם ויאם
אונ איהרע נועם זיין אין דעם לאנד פון אינער
פינעם אז תשבת דאמאלס נועם דאם לאנד רוקען
הדף אונ זיא נועם באויליגען אונ נועם אינער
בעטין צו הקב"ה נואם ער האם גירוריהם פון

חֲרַב וַנִּפְּדוּ וְאִין רִדְף: ל' וְכִשְׁלֹ אִישׁ-
בְּאֹחִיו כַּמִּפְגֵּי-חֲרַב וְרִדְף אִין וְלֹא-
תְהִיָּה לָכֶם תְּקוּמָה לִפְנֵי אִיבֵיכֶם:
לח וְאַבְרָתֶם בְּגוֹיִם וְאַבְלָה אֶתְכֶם
אֶרֶץ אִיבֵיכֶם: לש וְהַנְשְׂאָרִים בָּכֶם
יִמְקוּ בַּעֲזוֹנָם בְּאַרְצָת אִיבֵיכֶם וְאַף
בַּעֲזוֹנָת אֲבֹתֶם אֲתֶם יִמְקוּ: מ וְהִתְוֹדוּ

ת"א וכשלו איש בחמיו: סנהדרין כז שבת לב כשעוהו ד: ואברתם. מכוח כד: ואכלם
אחרכם. סס: ואף בעזונת אבותם אחס. סנהד' כז:

רשב"ט

כי המ"ם של מרד עיקר שהיה הניגון במ"ם. כמו אוהל
אוכל בכסף. וקראת לשבת עונג. ואין לו חבר ב"א בתלמוד
בשחיטת חולין נחמרד באלו מפרות: (לש) ימקו. מן
וידוע לין. ו' פסמים כתיב בפרשה טוין ועוהם

שפתי חכמים

משה לנס: ב כללו אמר ונסו כמנוסת חרב לא מנוסת חרב שהרי
כתיב אחרייו ואין וידוע: ד כי פי' נדף נדחף ואין הסלה נדחף
מואל קול כך כשידחף חלל עלם אמר נס לין הסלה נדחף מעלמו
רק ע"י הכוח. לכן האריך הכיב נדחף ל' דליפה סוף דק
שפירשו הסלה לא שפי' נדף דשקף נדנף ל' דליפה סוף דק
שמן הדמיסה מתחדש ההכלה והתנוסס פי' הכונה ולא הסלה
בדרך הסתנוסס סוף סומר סתסס כדכתיב מקומות חרב מנע
פי' ונסו מנוסת חרב כמנוסת חרב לא מנוסת חרב מנע כדו
שיפול עליו ספי' של קול עלה נדף דסא מה ססס נסס לא מפני
ספאיוס סוכר סוסס חלל מרוב מורד סכלנס. כדל"ס: ה ויהיה
פי' כמפני חרב כמו סכלס כלס מפני חרב הירדף אחרייו כך
סוף נכשל מפני פון חמיו: ו' ולא אבדות מנע דסא כתיב ואלף
נס זלח ונ' לנלסס: ז דל' ססס ל"ל וע"ק וסא כתיב ולא

וַיִּפְּלוּ וְזִבְתִּי דְרִידִף:
ל' וְיִתְקַדְּדוּ גְבֵר בְּאַחֲוֵיהִי
כַּמִּקְדָּם דְּקַלְלִין בְּחִרְבָּא
וְרִידִף לִית וְלֹא תְהִי
לָכוֹן סִיעָדָא קָדָם בַּעֲלִי
דְּבִיכּוֹן: לח וְיִתְבַּדּוּן
בִּינֵי עַמֻּמָּיָא וְהַגְמֵר
יִתְכוּן אֶרֶע בַּעֲלִי
דְּבִיכּוֹן: לש וְיִדְשִׁתְּמוּן
כִּכּוֹן יִתְמַסּוּן בְּחִבְיָהוֹן
בְּאַרְעָתָא בַּעֲלִי דְּבִיכּוֹן
וְאַף בְּחִבְי אֲבֹתֵיהוֹן
בְּשִׂיא דְּאַחֲדִין בִּידִיהוֹן
עֲמַהוֹן יִתְמַסּוּן: מ וְיִדְּוּן
בַּעַר הַטּוֹרִים

וכריקוסי אחריים חרב: (לז) וידוע. ג' כמס'. וכשלו איש
כחמיו כמפני חרב וידוע לין. ויידך כולו סוכר שומד וידוע
סלמוסי. ויידך ספירס כועס כוח וידוע קדיס. כשיל ססס
דודף סלמוסיס וידוע קדיס על כן וכשלו איש כחמיו כמפני חרב
וכנגסו גלו שסס

רש"י

נופל הוא כמו מ"ם של מועד ושל מוקש: ונסו מנסת חרב.
כללו ורודפס ג הורגים אותם: עדה נדף. סקרוס
דוחפו ומכחו על עלה אחר ומהקשר ד מוליא קול וכן
תרגומו קל טרפא דשקף ל' חכמה עזופות קדיס שקיפן
קידוס לסון משקיף מקוס חכמת הדלת וכן תרגומו של
חבורה משקופי: (לז) ובשלו איש באחיו. כשירויו
לנוס וכשלו זה בזה כי יבהלו לרוץ: כמפני חרב. כללו
בורחים מלפני הורגים שיהא כלבסס פחד וכל עשה ספוריס
שאלס ורודס (ת"כ) ומרדשו יכשלו איש כלחיו זה נכשל
בעוה של זה ה שכל יסרלל ערביז זה לזה: (לח) ואברתם
בגוים. כסחיו ספוריס סחיו ו אבדוסי זה מזה: ואכלה
(ת"כ) כסעונות אכותס אחס. כסלוחוסי מעשה אכוחיסס
תמקנע

ואתכם. אלו המתים נבלוה: (לט) בעוונות אבותם אתם. ו
ז בדיהס: ימקו. ל' המסה כמו ימסו וכמוהו (זכריה יד)

פירוש לתורת אלהים

בלייבן צווישען אייך ונחמתי ונעל איך ביינענען
אין פחד בלבבם אין וייער הארץ בארצות אויביתם
אין דעם לאנד פון וייערע פיינט ודדף אותם אונ
דעם וועט זיי נאך יאגין איין קול קול עליה אקלאפענ
דיגע בלאם בלובר אז די בלעטער פון די ביימער
וועלן קלאפן איינס אין דעם אנדערין מחמת
דעם ווינט וועלן זיי זיך שרעקן אונ וועלן
מיינען מען יאגט זיי ונס אונ זיי וועלן אנטלויפן
מפני חרב בלייבן ווי איינער אנטלויפט וואס מען
יאגט איהם מיט אשנערער צו הרגנן ונפלי אונ זיי
וועלן פאלן פאר שלאפנקייט וואו דודף אונ ביימער
וועט וויא גיט יאגין: (לס) וקשלו אונ וויא וועלן
געשטורביכלט ווערן איינער אין דעם אנדערין
מחמת דעם איילונג פון אנטלויפן ביינען חרב בלייבן

ווי מען וואלט איהם געזאגט מיט אשנערער ווא
תהי אונ עם וועט צו אייך גיט זיין אקעשטאנד
פאר איינערע פיינד: (לח) ואבדתם בעיני אונ איהר
וועט פאר לאנדן ווערין צווישען דיא פעלקער
בלומר אז איהר וועט זיין פאר שפרייט וועט
איר זיין פאר לארין איינער פון דעם אנדערין
ואכלה איינס אונ דאס לאנד פון איינערע פיינט וועט
אייך פאר בארביין: (לס) ותקשורם בכם אונ די וואס
וועלן בלייבן צווישען אייך יספי בשנים וועלן צו
גיין מחמת וייערע זינד בארצות אויביתם אין לאנד
פון איינערע פיינט וואו בענוה אבוהס אונ אויך דודף
די זינד פון וייערע עלטערין אחס מיט וויא יספי
וועלן צו זיין רש"י שיינט דאס מיינט מען ווען
דיא קינדער טוקען מעששים רעים וויא וייערע

וְאֶת־חֻקְתִּי גִעְקָה נַפְשָׁם : מִדּוּ--
 גַּם־זֹאת בְּהִיּוֹתָם בְּאַרְצָן אִיבֵיהֶם
 לֹא־מֵאֲסִתִּים וְלֹא־גֻעְדֵתִים לְכַלֵּתָם
 לְהַפֵּר בְּרִיתִי אִתָּם כִּי אֲנִי יְהוָה
 אֱלֹהֵיהֶם : מִה וּזְכַרְתִּי לָהֶם בְּרִית
 רֵאשִׁנִּים אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי־אֹתָם
 מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם לְהַיּוֹת
 לָהֶם אֱלֹהִים אֲנִי יְהוָה : מִי אֱלֹהֵי
 רֵאשִׁנִּים נַעֲלֵם נַפְשָׁם . בְּחַלְדָּא פַח : וְאִף גַּם זֹאת . סַכַּר הַסּוֹכֵר ט' סְלוּזִי : לֹא מַחֲסִיט
 וְלֹא נַעֲלֵם נַפְשָׁם . מַנִּילֵס יֵא :

רש"ב
 טו רצה כמו ויבן מן בנה : (מה) ברית ראשונים . אשר
 ישראל . ולכן כמיו בדברי הימים ושבעתו ללחנה . ובתכלים כחיו
 שפתי הכבדים
 יסבאל ה"ס פסוק אחד כנגד ה' חומשי חוכים : ל כי פיר ימן
 ככ"ע הול נמול והסוף מלת אשר כי בולט החוס' לא תתקשר
 מלת ימן ויבין עס כמשפטי מלמו והסו כללו אמר יען אשר
 אשר אתם : (מה) ברית ראשונים . של שבטים : והתורה

ליקושים על התורה
 אין וייער ציית פאר וואס גאנג דער תרנון די קללות וענן
 גייען פאר די ברכות . נאר דאס וועלן מיר פארשטיין מיט
 אדער ציילונג , אפמאל האט גיטראפן אפליך האט גיאנגט צו
 אנדרייען מעהלר גר זאל אויסמאהלן ויין צורה אויף אפסקעט
 אונ גר האט אים צו גיאנגט פון געבן פיל געלט און דר פאסקעט
 וועט גוט זיין , דער קענעט פון מלך האט גענומען מען זאל
 ויין צורה אויף אפמאלהן האט ער גיאנגט צום מעהלר אויך
 ווייל דו זאלסט מיין צורה אויף אפמאלהן נאר אויך קען דאך
 גיט געזאגלן אזוי פיל ווי דער מלך צאגלסט דיר , ווייל אויך דו
 זאלסט מאכין מיין פאסקעט פאר וועלנעלער . דר מעהלר האט
 געמאכט דיא ביידע פאסקעטן , דער מלך האט אים בייך
 בצאגלסט אונ דער קענעט האט אים ווייניג בצאגלסט , ביידע
 האבן ויך געפרייט מיט ווייערע פסקעטן . דרויילי האט גיטראפן
 איינער אוי דריין געקענען צום מלך אונ האט צו בראכין דעם
 פאסקעט אונ איינער אוי דריין געקענען צום קענעט אונ האט
 אויך צו בראכין דעם פאסקעט מען האט גענומען ביידע קענ-
 עטן צום מלשפט , דער וואס האט צו בראכין דעם פאסקעט
 פון מלך האט מען אים געמלשפט מען זאל אים געשטראפן צו
 ווען אדער אין געפיינקעט אונ זאל בצאגלן סווענד רובל ,
 אונ דער וואס האט צו בראכין דעם פאסקעט פון קענעט האט
 מען אים געמלשפט גר זאל בצאגלן ווענדערס רובל , האט מען
 געקענעט דאס איז אדער אונ דאס איז אדער , פאר וואס צאגלסט מען פאר די צורה נאר ווענדערס רובל אונ פאר די
 צורה צאגלסט מען סווענדער רובל אונ אדער ווען אין געפיינקעט . נאר דר תינן איז אז מען פארשטעט דעם מלך דאך
 מען ווען אין געפיינקעט אדער אז מען פארשטעט דעם קענעט פון מלך קוקט גיט מען זאל ווען אין געפיינקעט דעם פסקעט
 פון מלך האט געקאסט סווענדער רובל פאר מען בצאגלן סווענדער רובל , אדער דר פסקעט פון קענעט דעם נאר געקאסט
 ווענדערס רובל . דאך מען בצאגלן נאר ווענדערס רובל . דריבער וואנט די ווער דו ווייסט פאר וואס עס קוקט די ויין
 זי זאלן אזוי שטארק געשטראפט ווערן , יען ווען געמלשפט מאסט , ווייל ווי האבן פארמאגט מייע געשפייט וואנט דר

בעל המורים
 מד נעלם נפשם ט"ו סיבות כנגד ט"ו שנים שחטאו עשרה שבטים .
 ובכולן לא סוזכר בהם שם . לפי שמעברו אין להם חלק מלכות
 ששנה הכבדים כל זמן שלא ימלאו בניו יומם עש"ו שנים
 רש"י
 גמול ובגמול אשר ל כמשפטי מחסור : (מד) ואף גס זאת .
 ואם אפילו לאי עושה עמהם זאת הסורעניות אשר אמרתי
 בהיותם נאדן לזיכיהם לא מחסמים לכלותם ולהפך בריתי
 של שבטים : והתורה

פירוש לתורה אדהים
 מייער גייען געלע נפש האבין ווי פאר מיאוסט :
 (מד) וואנט גאט ב"ה וואף גס זאת אונ אפלי או אויך
 ווער שון וויא שטראפן מיט די אלע פורענעיות
 וואס פריער איז גישטאנען נאך אויך ווי צו בייזנס
 אז וויא וועלן ויין אין דעם לאנד פון וועלכע
 פיינט לא מאסטיס וועל אויך וויא גיט פאר מיאוסין
 ולא געלטיס אונ אויך וועל ווי גיט פאר אומנוערדיגין
 לכלותם צו פאר לענדגין וויא לעהר צו שטערען מיין
 וועלכע היינט וואס אויך האב גימאכט מיט ווי כי אני
 ווארום אויך בין ווער גאט : (מה) ונכתיב אונ אויך
 וועל גידענקען צו ווי דאס וועלכע היינט וואס אויך
 האב גימאכט מיט די ערשטע דאס מינען מען
 די שטובים אשר וואס אויך האב ווי אויס גיצוילן
 פון דעם לאנד מצרים לעיני הטיס פאר די אויגין
 פון דיא פערקער אונ דרום האב אויך וויא אויס
 געצוילגין לזיית צו ויין צו וויא אגאט אני ווארום
 אויך בין גאט : (מו) אלה התיקים דאס וענען דיא

וְאֹרִיחָא דִּי יִהְיֶה בִּין
 מִימְרֵיהּ וּבִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 בְּמִוְרָא דְסִינִי בִּידְא
 דְּמִשָּׁה : כּוּ א וּמִדִּיר יי
 עִם מִשָּׁה לְמִימְרָא : ב מִלִּי
 עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתִימֵר
 לְהוֹן גְּבֵר אֲרִי פִרְיִשְׁנֵדֵר
 בְּפִוּרְסֵן נִפְשָׁתָא קֹדֶם יי
 ג וְיִהִי פִוּרְסָנִיהּ דְּדִכּוּרָא
 מִבֵּר עֲשִׂירִין שְׁגִין וְעַד בֵּר
 שְׁתֵּין שְׁגִין וְיִהִי פִוּרְסָנִיהּ
 ח מִשִּׁין סְלֻעִין דְּכִסָּף
 ח"א דְּכֵר 61 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל . מִיֵּר כֵּל
 עֲרִכִין : ה אִישׁ כִּי יִפְלֹא . מִיֵּר
 כֵּל מִעֻרֵּס : ו כִּי יִפְלֹא . מִיֵּר :
 י כִּי יִפְלֹא דְכֵר . מִיֵּר כֵּל כְּכֹרֹס נֹא :
 כְּכֹרֶךְ נִפְשָׁתָא . עֲרִכִין ב : ז וְסִי
 עֲרִכִין . נִדֵּס : ח : זכֵר . שִׁכָּה
 קִלּוּ כְּכֹרֹס עֵב :

וְאֹרִיחָא דִּי יִהְיֶה בִּין
 מִימְרֵיהּ וּבִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 בְּמִוְרָא דְסִינִי בִּידְא
 דְּמִשָּׁה : כּוּ א וּמִדִּיר יי
 עִם מִשָּׁה לְמִימְרָא : ב מִלִּי
 עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתִימֵר
 לְהוֹן גְּבֵר אֲרִי פִרְיִשְׁנֵדֵר
 בְּפִוּרְסֵן נִפְשָׁתָא קֹדֶם יי
 ג וְיִהִי פִוּרְסָנִיהּ דְּדִכּוּרָא
 מִבֵּר עֲשִׂירִין שְׁגִין וְעַד בֵּר
 שְׁתֵּין שְׁגִין וְיִהִי פִוּרְסָנִיהּ
 ח מִשִּׁין סְלֻעִין דְּכִסָּף
 ח"א דְּכֵר 61 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל . מִיֵּר כֵּל
 עֲרִכִין : ה אִישׁ כִּי יִפְלֹא . מִיֵּר
 כֵּל מִעֻרֵּס : ו כִּי יִפְלֹא . מִיֵּר :
 י כִּי יִפְלֹא דְכֵר . מִיֵּר כֵּל כְּכֹרֹס נֹא :
 כְּכֹרֶךְ נִפְשָׁתָא . עֲרִכִין ב : ז וְסִי
 עֲרִכִין . נִדֵּס : ח : זכֵר . שִׁכָּה
 קִלּוּ כְּכֹרֹס עֵב :

רשבים

למענא הוצאתי אותם : (כו) בהר סיני ביד משה . שכן
 התחילה פ' שמטה וידבר ה' אל משה בהר סיני . וגם
 גמר התוכחות האלה בשביל השמטה הם . דרכיכ כל
 ימי השמטה תשובות . כי כל מצות של פרשת בהר סיני
 לכך נאמר כאן התוכחות של עבירות השמטות בהר
 מפרש שהנור צריך לפרש באיזה ענין הוא נורד וכמה
 כמו שתאמר מאדום אדומות מן לבן לבנות :

בעל המורים
 ש"ס יג"ס : (א) כ"ס ערכין י"ס סקלים ו"ל סקלים ז"ל סקלים ו'
 סקלים ו' סקלים ו' סקלים ו' סקלים ו' סקלים ו' סקלים ו' סקלים ו'
 גנקה סבא ס"ה ס"ה ס"ה ס"ה ס"ה ס"ה ס"ה ס"ה ס"ה ס"ה ס"ה ס"ה
 ש"ס כ"ו ו"ח ש"ס ש"ס
 בשמטות ויובלות מדבר וסליחות עבדים וחזרת קרענות
 סיני הכל בפעם אחת : (ב) כי יפלא . וידבר כמו ל'
 הוא נורד : (ג) ערכך . שני הכפ"ן כפול הוא .
 רש"י

במשפטי מאסו וביעין אשך סקוין געלט נפסס . כ"ס : ס לאסוקי
 יד וכל שאלו נפסו מלוי כי לס אשך ערך יד לו ערך כגל
 אשך כלס ופסוק עכ"ל : ג כ"ל כשאר דבר של הקדש דמיס אשך
 סטוד דמי פלוי עני כשעין לפי סיוקל וסולו שכלסו זמן סכל

(מו) והתורות . אחת ככתב וזהה בעל סה מניד שכולס
 נתנו למטה כסוי : (כ) כי יפלא . יפריס כפוי : בערכך
 נפשות . ליתן ערך נשז לומר ערך דבר שגפסו מלויס זו
 ס עלי . (ג) והיה ערכך וגו' . אין ערך זה ל' ממיס גאלל
 בין שהוא יוקר בין שהוא זול כפי שני הוא הערך הקלוב

פירוש לתורת אלהים

אז דוא ואלקט עבין דאס שאצונג פון דיין קפס
 צו נאמ דהיינו ער נועט נאנן איך געם אוף מיר איך
 זאל געבין צו נאמ דאס שאצונג פון דעם אבך אונ
 איין דעם אבך הענגט זיין לעבין דראן : (ג) והיה אונ
 עם זאל זיין דיין שאצונג פון אבך סיי אטייערער
 סיי אונאלולער מענגטש מכן עשרים שנה פון אזוי
 אפענקטש וואס ער איז אלט צוואנציג יאהר יעד בן
 ששים שנה אונ ביו ער נוערט אלט זעכציג יאהר והיה
 ערדך זאל זיין דיין שאצונג חסשים שקל כסף פופציג
 זילבערענע

גִּינְעִין חֲשִׁפְסִים אונ די געריכט התורות אונ זריא
 לערננג , רש"י שרייבט דרום שטייט תורות דאס
 מיינט מען תורה שגבכתב אונ תורה שבעל פה
 אשר נתן יי וואס נאמ דאס גינעבין ביט צווישען
 איהם אונ צווישען די קינדער ישראל אויף דעם
 בארג סיני ביד משה דורך דיא הענגט פון משה :
 (א) וידבר אונ נאמ דאס גירעט צו משה אזוי צו
 נאנן : דבר בריד צו דיא קינדער ישראל ואמרתי אונ
 זאלקט צו זיי נאנן אפענקטש וום נועט ארויס
 ביידין אנדר בלוקר דוא נועקט אנדר מאן בערדך

ליקוטים על התורה

מרגם לטוין חלף ברגאין די קללות זענען פאר די ברכות וייל
 די ברכות זענען זייער גרויס אז מען איז בקינים די מצות .

(ג) [שנ] (טעס קט) לדון דיון כדאי דאס אשך עכ"י טלי או ערך כפי סיון כנסן . כפי ערך סטנים לכה
 ולקנעס כמו שכל ככתוב ולפי ענין המעריך

מצות השם

מיר איך זאל געבין בעלמס פאר זענעקס זענעניווי פיל די תורה
 חס יענס גישאצט מוז ער בצאהאלן ווי עס שפיס אין דר תורה :

איש כי יפליא נדר וגו' . ודאס איז אפצות עשה אז איינער
 זאגט איך געם אויף מיר איך זאל געבין בעלמס וויא פיל
 די תורה תאמ מיר גישאצט , אדער ער זאגט איך געם אויף

מערפך והעמידו לפני הבחן
והעריך אתו הבחן על פי אשר
תשיג יד הנדר יעריכנו הבחן : ס

מפורסניה ויקמיניה קדם
כהנא ויפרוס יתיה כהנא
על מימר די תדבק יד
גדרא ופרסנה כהנא :

כדי להשלים כל ההדרה שנים מקרא ואחד תרגום הצגנו השלום כל הסדרה והתרגום והפסוק:

יום 1

ואם בהמה אשר יקריבו ממנה
קרבן ליהוה כל אשר יתן ממנו
ליהוה יהיה קדש : לא יחליפנו
ולא ימיר אתו טוב ברע או רע
בטוב ואם ימיר ימיר בהמה

ס ואם בעירא די יקרבון
מנה קורבנא קדם וי כל
די יתן מנה קדם וי יהי
קדשא : לא יחליפיניה
ולא יעבר יתיה טוב בריש
או ביש בטב ואם חלפא
ת"א וטעמיה לפני הכהן . מרכין
ד: וטעמיה חמו הכהן . שס
חשיב די סודור . שס : וחס כהנא
אשר יקריבו : חטובה לכ : קרבן .
שס יג יח: כל אשר יתן ממנו . חולין שס
ערכין ד תמורה יא : לא יחליפנו ולא ימיר .

מליטא מן חולין ב דבורות ד תמורה ב ג ס יג ואם המיר ימיר . זכמות לב
ערכין ב תמורה ב ח: זכמות זכבהס . שס ט יא :

רשב"ם (ט) כל אשר יתן ממנו לה, אם הקדישו סתם, יהיה קודש רש"י

קרבן

שפתי חכמים

וכמלא דמסמכן : צ משל"כ נסכין ארס דבטינן דבר שנפשו תלוים
בו דכתיב ציה נפשות לכל כהן כתיב כל אשר יתן ממנו לכלול כל
מה שסוף מקדש נעשה הקדש : ק נסכין שלם יתן חס שביט של
הקדש כנע"ל של הקדש . ו"ל מנ"ל לש"י דלמא כנעמטו שנסה
ב : חטובה . ו"ל שמילט נמקום אחר גבי קדשים דכתיב רע זכוכי
מוס גביס ש"ל דכל רע שנאמר בקדשים מוס סוף דכתיב ובי
בנעל מוס ק : או רע בטוב . (ת"כ) כל שכן טוב כעוב

הזה : והעמידו . לנעדר לפני הכהן ויעריכנו לפי השגת
ידו של מעריך [נערך] : ע"פ אשר תשיג . לפי מה שיש לו
יסדרנו וישלר לו כדי חייו מטה כר וכסת וכלי אומנות חס
היה חמר משאיר לו חמירו : (ט) כל אשר יתן ממנו .
אמר רגלה של זו עולה דבריו קיימין צ ותמכר ללרכי עולה
ודמיה חולין חוץ מדמיה אותו האכר : (י) טוב ברע . תס

פירוש לתורת אלהים

ליקוטים על התורה

שאצט , קינס אויף אים אהיליגקייט וואס די תורה ואם פך
הוא , אייב ער איז ארעם , ער האט קיין געלט צו בנאחלין דס
גדר איז דאך ד"ל קלאר אז ער האט געוואקס ער איז ארעם .
פאר נואם האט ער גיטאחן דעם גדר . נאר געוויס איז גיטוען
ווען ער האט גיטאחן דעם גדר האט ער געהאט צו בנאחלין
נאר נאכדעם איז ער ארעם געווארן . וואס די תורה דו ווייכט
פאר נואם דו ביזס ארעם גיטאחן , פערפך , פון ביזן שאצונג
ווייל דו האסט דין גיטאחט אונ דו ביזס גיט ווערסט צו די
הייליגקייט דריבער ביזס ארעם גיטאחן דו וואלט דעם גדר
גיס קענען בנאחלין דארף דער מענטש פיהן פושבה פאר
נאם ער נאל הייליג ווערן וועט אים נאם העלפן ער וואלט קענען
בנאחלין ויין גדר :

ואל ער צו געמען אויף הקדש פאר ויין גדר : (ט) ואם בהמה אונ ווען איינער איז מקדיש אזוי
א בהמה וואס מען מען פון איר מקריב ויין אקרבן
דער פון געבין צו נאם קלומר אז ער וואנט דא פיס פון דא ביהמה ואל ויין אעולה ארער ער איז סגדר
איון אנדער אבר ואל מען פארקויפן די ביהמה צוא אזוי א מענטש וואס דארף אעולה אונ מען ואל
ארעם געמען פון דעם געלט אזוי פיל וויפיל דאס אבר וואס ער האט סגדר גיטוען איז ווערט אונ ואל
דאס געבין אויף הקדש אונ פאר דאס איבעריגע געלט מען מען קויפן וואס מען וויל : (י) לא יחליפנו
ער ואל גיט פאר ביימיין ואל ימיר אונ ער טאר גיט געדערען אונ גיט אויס ציהן אבהמה פון הקדש
אונ גיט אויס ביימיין אויף אבהמה פון חולין טוב

מצות השם

לא יחליפנו ונו' נאם איז אפיקות לא תשגוה אויב ער האט
גיטאחט אויף אבהמה ואל ואל ויין אקרבן , פאר ער גיט
אומטאשנין די בהמה אויף איין אנדערע :

(י) [שנא] (לאו רטו) שלא להמיר הקדשים שהקדים למנוח
בכמות למכור שנה' לא יחליפנו ולא ימיר אותו ונו' :

טוב ובין רע כערבך הכהן כן יהיה:
 י ואם גאל יגאלנה ויסף חמישתו
 על ערבך: י ואיש כייקדש את-
 ביתו קדש ליהוה ויהעריכו הכהן
 בין טוב ובין רע כאשר יעריך אתו
 הכהן כן יקום: טו ואם המקדיש
 יגאל את ביתו ויסף חמישית כסף-
 ערבך עליו ויהיה לו: שבעי כשהן מחוברין
 טז ואם משנה אחתו יקדיש איש
 ליהוה והיה ערבך לפי ורעו ורע

ביש כפורסן כהנא כן
 יהי: יג ואם מפרק
 יפרקנה ויסף חמישה
 על פורסניה: יד ונבר
 ארי יקדיש ית ביהיה
 קדשא קדמי ויפרסינה
 כהנא בין טוב ובין
 כמא דיפרוס יתיה כהנא
 כן יקום: טו ואם דאקדיש
 יפרוק ית ביהיה ויסיף
 חומש כסף פורסניה
 עלוהי ויהי ליה: טז ואם
 מתקל אחסנתיה יקדיש
 גבר קדם ויהי פורסניה
 לפום ורעיה בית ורע
 ת"א כערך כהן כן יקום: טכין
 יט: ואם כי יקדיש אס כיטו
 קדש. קמל סח סט ע"ז כח סולין
 קלס מרלין כח תמורה ט כס: ואלס
 סתקדיש. ע"זעל כח תמורה ע:

ואם מעשה. קידושין כח ערכין יד כה:

רשב"ם

ואם מכר הגובר לאיש אחר. לא יוכל בעלה לפדותה
 עזר אלא מתחלקת לכהנים ביובל. לכהניט של אותו
 שפתי חכמים

ח ק"ל דמחלה כתיב כערך הכהן כן יקום ואם"כ כתיב ואלס
 גאל יגאלנה ויסף חמישית על ערבך. ומתקן דכחן כדכדס אחר
 סכא לקטוס וכן כבעלים סכולים לסדות: א פירוש לפי ורעו לפי
 כמות ארבע סיבול לזרע כח דכיינו לפי גוללה לא לפי שיש סלס
 סיחה גדולה ויכול לזרע כח חומר כעורים אע"פ סהיחה ויכורים
 לא כפי שוויה לא אחת עדה סוכה ואחת עדה רעה פדיון

פירוש לתורה אלהים

דער פהן גאל ויא שאצין כערך כהנא אוווי ווי דער
 כהן נועם ויא שאצין כן יהיה אוווי גאל ויין אונ או
 איינער נועם ויא נועלין קויפין מוז ער געבין דאס
 געלט וויפיל דער פהן האט ויא גישיאצט: (יג) ואם
 אונ אויב גאל יגאלנה ער נועם ויא אויס לייזין פלוקר
 דער מענשט אלליין וואס ער האט וי מקדיש גינען
 נועם ער אלליין ויא נועלין אויס לייזין וספ חמישיתו
 גאל ער געבין אפינקט חלק מער אויף דעם שאצונג:
 (יד) ואיש כי יקדיש אונ אפענשט וואס נועם מקדיש
 ויין ויין הווי ורבינו ער נועם גאל מוין שטוב גאל
 ויין הייליג צו גאט ויהינר כהן פהן דאס דער פהן
 שאצין בין טוב בין רע סיי ער נועם דאס שאצין גוט

השם

נאכדעם וויל דער בעל הבית בצהאלין געלט צו הקדש אונ
 אפענשט צוריק די שטוב גאל דער כהן שאצין ווי פיל דא
 שטוב איז ווערס ודחינו הונדערט רובל גאל דער בעל הבית
 געבין דא הונדערט רובל אונ גאך אפינקטיל מער ודאס איז
 גאך סוף אונ צונאציג רובל אונ די שטוב גלייבט ביי אים:
 וואס משרה אהותה יקדיש ונר ודאס איז אפינקט גשטו איב
 איינער האט גינאם מוין פעלד גאל ויין הייליג, אונ ער
 וויל ויא צוריק אפילליזין גאל ער געבין אויס ליינקעל ווי גט

חמר שעורים בתמישים שקל כסף:
 "אם משנת היבל יקדיש שדהו
 בערבה יקום: "ואם אחר היבל
 יקדיש שדהו וחשב לו הכהן את
 הכסף על פי השנים הנותרות עד
 שנת היבל ונגרע מערכה: "ואם
 גאל יגאל את השדה המקדיש
 אתו ויסקח חמשת כסף ערכה עליו
 וקם לו: "ואם לא יגאל את השדה
 ואם מכר את השדה לאיש אחר

כור שעורין בתמישין
 סלעין דכסף: "אם
 משתא דייבלא יקדיש
 חקליה בפורסניה יקום:
 יתאם פתר יובלא יקדיש
 חקליהו חשב ליה פגא
 ית כסףא על פום שניא
 דאשתארו עד שתא
 דייבלא ויתמנע
 מפורסניה: "יש ואם
 מפרק יפרוק ית חקלא
 דאקדיש יתיה ויוסיף
 חומש כסף פורסניה
 עלוהי ויקום ליה: "ואם
 לא יפרוק ית חקלא ואם
 זבין ית חקלא לגבר
 ת"א חס משנת היובל. ערכין כד:
 חס חסר היובל. שם: זרע

חמר. קידושין פא בתרא קא ערכין ה' יד כה: והשכ לו הכהן. מרדן יד כה: ונגרע מערכה. שנת פז. ערכין כה: ויסקח
 חמשת. כרומע שנת קבם עירובין לא פסחים לה קידושין יא כד מלישאל עד כרומע יא יב ערכין כה: וחס לא יגאל חס
 הכסף. ערכין כה: כו: ואם מכר את השדה. שם כו: יגאל עוד. שם:
 רש"י

הקדש שנים בית כור שעורים בהמשים שקלים כך גזירת
 הכתוב והוא שבא לגללה בתחלת היובל ואם בא לגללה
 בחלומעו נותן לפי החשבון סלע ופוגדיון לשנה לפי שאינה
 הקדש אלא למנין שנות היובל שאם נגללה הרי מוב ואם לאו
 הגובר מוכרה כדמים הללו לאחר ועומדת ביד הלוהק עד
 היובל כשאר כל השדות המוכרות וכשהיא יוצאה מידו
 חוזרת לכהנים של אותו משמר שהיובל פוגע בו ומתחלקת
 ביניהם וזו המשפט האמור מקדשים שדה ובכשו ופגשט
 על סדר המקראות: (יז) אם משנת היובל יקדיש וגו'.
 חס משעברה שנת היובל מיד הקדישה ובה זה לגללה מיד:
 בערכה יקום. כערך הזה ב האמור יהיה. חמשים כסף
 משנת היובל ושתהה ביד גובר ובה זה לגללה אחר היובל:
 כפי חשבון כילד הרי קב דמיה של ארבעים ותשע שנים
 חמשים שקל הרי שקל לכל שנה ושקל יתר על כולו והשקל ארבעים ותמונה פוגדיון הרי סלע ופז. דיון לשנה אלא שהסר
 פוגדיון אחד לכולו ורבותיו שאלו פוגדיון קלכון ד לפורעוט. והבא לגלול יתן סלע ופוגדיון לכל שנה לשנים
 הנותרות עד שנת היובל: ונגרע מערכה. מנין השנים משנת היובל עד שנת הפדיון: (יט) ואם גאל יגאל.
 המקדש אותו ויוסיף חומש על הקנה הזאת: (כ) ואם לא יגאל את השדה. המהדים: ואם מכר. ו הגובר: את

פירוש לתורת אלהים

אזוי אשמיקעל פערד וואם קען קאן דרויף זיין
 הימר שעורים איין קאם גערשטין בתמישים שקל כסף איין
 דאם שאצינג פון דעם פערד פופציג זילבערענע
 שקלים און אז קען קאן דרויף קער זיין פון דער
 קאם איין דאם שאצינג אויף לפי ערה. (יז) היינט
 איין דער פסוק מפורש אז השנה אז ער האט מקדיש
 גינען דאם פערד אין ערשטין יאר נאך יובל און
 אנאנדער מענטש וויל דאם אויס לייזן גערד אזוי
 ווי דיין שאצינג קאם זאל בלייבן שטיין פלוקר ער
 זאל געבן פופציג שקלים: (יט) ואם אחר און אז ער

האט מקדיש גינען דאם פערד געשליקע נאך נאך
 יובל אדער ער האט מקדיש גינען דאם נאך יובל
 נאך דער מענטש וואס וויל דאם אויס לייזן אז
 גערשט יוקאמער געשליקע נאך נאך יובל וזש זאל
 דער כהן אים רעגענען דאם געלט וואס ער דארף
 געבן על פי השנים נאך די יארהרין וואס איין גינען
 דאם מיינט קען וויא פיל יארהרין עס איין נאך ביו
 יובל זאל ער פאר אימליבן נאך געבן אשקל
 און עפעס קער: (יט) ואם און אויב זאל גאל ער וועט
 אויס לייזן את השדה דאם פערד המקדיש דער וואס

לֹא־יִגָּאֵל עוֹד : כֹּא וְהָיָה הַשְּׂדֵה
בְּצִאתוֹ בִּיבֹל קָדִישׁ לִיהוָה בְּשֵׂדֵה
הַחֶרֶם לִפְהֵן תִּהְיֶה אֲחֻזָּתוֹ: שְׁשִׁי כִּבּוּאָם
אֶת־שֵׂדֵה מִקְנֵתוֹ אֲשֶׁר לֹא מִשְׂדֵּה
אֲחֻזָּתוֹ יִקְדִּישׁ לִיהוָה: כִּג וְחִשְׁב־
לֹו הַבֵּהֶן אֶת מִכְסֵּת הָעֶרְכָּךְ עַד
שְׁנַת הַיָּבֵל וְנָתַן אֶת־הָעֶרְכָּךְ בַּיּוֹם

אֲחֻזָּתוֹ לֹא יִתְפַּקֵּד עוֹד: כֹּא וְיִהְיֶה חֲקֵלָא בְּמִפְקִיָּה
בִּיבֹבֵל קוֹדֵשָׁא קֹדֶם יי
בְּחֵקֵל חֲרָמָא לְכַהֲנָא
תַּנְיִי אֲחֻסְנִיתִיה: כִּג וְאִם
יֵת חֲקֵל וְכִינֹהִי דְלֹא
מִחֲקֵל אֲחֻסְנִיתִיה יִקְדֵּשׁ
קֹדֶם יי: כִּג וְיִחְשַׁב לִיה
פְּהֵנָא יֵת נְסִיב פּוֹרְסָגִיה
עַד שְׁתָּא דִּיבֹבֵלָא וְיִתֵּן
יֵת פּוֹרְסָגִיה בִּיבֹבֵלָא הִהוּא

ת"א וְהָיָה הַשְּׂדֵה כְּלִמְסוֹ. שֵׁס יֵד כֵּס
לֵג: יִבֹּבֵל קֹדֶשׁ. שֵׁס כֵּס:
כֵּסֶה הַחֶרֶם לִכְסֵן חֲסִים. מִכְסֵּכִין כֵּס: וְחֶסֶד לֹו הַכֵּסֶן. שֵׁס יֵד: אִם מִכְסֵּת. שֵׁס. וְנָתַן אֶת הָעֶרְכָּךְ. סוּלִין קֶלֶח.

רש"ב"ם משמור: (כא) תהיה אחוזתו. של מקדש:

שפתי חכמים

רש"י

שְׂדֵה הַחֶרֶם וְלֹא הַמִּקְדָּשׁ הַנּוֹכַח לְמַעַל: י ס' יבֹּבֵל: ח ס'
וְלֹא מִיד הַהִקְדָּשׁ כִּי לֹא מִלִּינֵי בְּשֵׁם מִקְדָּשׁ שֵׁסֶה שֵׁלָא הַשְּׂדֵה יבֹּבֵל
מִיד הַהִקְדָּשׁ וְיֵדֵךְ אִמֵּר וְהָיָה הַשְּׂדֵה כְּלִמְסוֹ: י ס' מִפְקֵי שְׂדֵה
הַנּוֹכַח ח' כְּדֶרֶךְ שֶׁר שְׂדֵה הַיּוֹאֵלֹת מִיד לִקְחִיהֶם יבֹּבֵל:
קוֹדֵשׁ לֵיהּ. לֹא שְׂמִיב לְהִקְדֵּשׁ בְּדֵק הַבֵּית לִיד הַנּוֹכַח
בִּישְׂרָאֵל לֵךְ יִהְיֶה חֵף וְזוֹ תַחְתָּלֵק לְכַהֲנִים שֶׁל אוֹתוֹ מִשְׁמֵר שְׁמֵם הַכְּפֻרִים שֶׁל יוֹבֵל פּוֹנֵעַ כּו': (כג) וְאִם אֶת שְׂדֵה
מִקְנֵתוֹ וְגו'. חִלּוּקֵי שֶׁן שְׂדֵה מִקְנֵה לְשֵׂדֵה אֲחֻזָּה שְׂדֵה מִקְנֵה לֹא תַחְתָּלֵק לְכַהֲנִים יבֹּבֵל לִפִּי שְׁמֵינִי יוֹכֵל לְהִקְדִּישָׁה
אֵלֶּה עַד הַיּוֹבֵל שְׁהָרִי יבֹּבֵל הִיָּתֵה עֲתִידָה לֵאמֹר מִיָּדוֹ וְלִשְׁבֹּב לְכַעֲלִים לְפִיכָךְ אֵם כֹּא לְגִלְגָּלָה יִגָּאֵל בְּדִמִּים הִלְלוּ הַקְּטוֹנִים
לְשֵׂדֵה אֲחֻזָּה. וְאִם לֹא יִגָּאֵל וְיִמְכְרֶנָּה נֹכַח לְאַחֵר אוֹ אִם לֹא יִגָּאֵל הוּא בְּשַׁנַּת הַיּוֹבֵל יִשְׁבֹּב הַשְּׂדֵה לְאַחֵר קָנָהוּ מֵאֲחֻזָּה אוֹתוֹ
שֶׁהִקְדִּישָׁה וְשֵׁן תַחְתָּר לְאַחֵר קָנָהוּ הַלּוֹקֵם הוּא הַהֲדֵרוֹן מֵאֲחֻזָּה וְזֶה הַנּוֹכַח לִכְךָ הוֹלֵךְ לֹאִמֵּר לְאַחֵר לֹא אֲחֻזָּה הֲרָךְ מִירוֹשֶׁת

הַשְּׂדֵה לְאַחֵר אֲחֵר לֹא יִגָּאֵל עוֹד. לְשׁוֹב כִּיד וְהַמִּקְדָּשׁ:
(כא) וְהָיָה הַשְּׂדֵה בְּצִאתוֹ בִּיבֹבֵל. מִיד הַלּוֹקֵחַ מִן
הַנּוֹכַח ח' כְּדֶרֶךְ שֶׁר שְׂדֵה הַיּוֹאֵלֹת מִיד לִקְחִיהֶם יבֹּבֵל:
קוֹדֵשׁ לֵיהּ. לֹא שְׂמִיב לְהִקְדֵּשׁ בְּדֵק הַבֵּית לִיד הַנּוֹכַח
בִּישְׂרָאֵל לֵךְ יִהְיֶה חֵף וְזוֹ תַחְתָּלֵק לְכַהֲנִים שֶׁל אוֹתוֹ מִשְׁמֵר שְׁמֵם הַכְּפֻרִים שֶׁל יוֹבֵל פּוֹנֵעַ כּו': (כג) וְאִם אֶת שְׂדֵה
מִקְנֵתוֹ וְגו'. חִלּוּקֵי שֶׁן שְׂדֵה מִקְנֵה לְשֵׂדֵה אֲחֻזָּה שְׂדֵה מִקְנֵה לֹא תַחְתָּלֵק לְכַהֲנִים יבֹּבֵל לִפִּי שְׁמֵינִי יוֹכֵל לְהִקְדִּישָׁה
אֵלֶּה עַד הַיּוֹבֵל שְׁהָרִי יבֹּבֵל הִיָּתֵה עֲתִידָה לֵאמֹר מִיָּדוֹ וְלִשְׁבֹּב לְכַעֲלִים לְפִיכָךְ אֵם כֹּא לְגִלְגָּלָה יִגָּאֵל בְּדִמִּים הִלְלוּ הַקְּטוֹנִים
לְשֵׂדֵה אֲחֻזָּה. וְאִם לֹא יִגָּאֵל וְיִמְכְרֶנָּה נֹכַח לְאַחֵר אוֹ אִם לֹא יִגָּאֵל הוּא בְּשַׁנַּת הַיּוֹבֵל יִשְׁבֹּב הַשְּׂדֵה לְאַחֵר קָנָהוּ מֵאֲחֻזָּה אוֹתוֹ
שֶׁהִקְדִּישָׁה וְשֵׁן תַחְתָּר לְאַחֵר קָנָהוּ הַלּוֹקֵם הוּא הַהֲדֵרוֹן מֵאֲחֻזָּה וְזֶה הַנּוֹכַח לִכְךָ הוֹלֵךְ לֹאִמֵּר לְאַחֵר לֹא אֲחֻזָּה הֲרָךְ מִירוֹשֶׁת

דעת זקנים מבעלי הרוספות

אִם הוּא מִשְׁמֵר לְשֵׂדֵה שְׂמִיבֵלָה לְכַהֲנִים יבֹּבֵל דְּכִתְּבִי אוֹ לֹא אֶחָד מִבְּנֵי
הַכַּהֲנִים וְכִי הוּא תַחַת יְדוֹ וְעִינֵי שִׁכּוֹל הָרִי הוּא כְּשֶׁלֹּו כְּדִמְסִיק
הַחֶם כְּעֶרְכִּין כְּשֶׁל אֲחֵרִים הָרִי זֹכֵר בְּשֵׁלֵי לֹא כ"ס ח' לִכְסֵן חֲסִים
אֲחֻזָּתוֹ וְלֹא תַחְתָּלֵק לְכַהֲנִים אֶלֶּל כִּיֵּן דְּשֵׁדֶה נֹכַח בְּלִי זֶכֶר אִי הוּא

כַּעֲמִין א"י יִכְנֶה לְכַסֵּם: (כא) וְהָיָה הַשְּׂדֵה כְּלִמְסוֹ יבֹּבֵל אִמֵּר
כַּח"כ מִנִּיד שְׂדֵה לִי זֶכֶר וְלִיכִי ס' לִפְרִיטוֹ וְכִי לֹא יִדְעִינוּ דְּשֵׁדֶה
נֹכַח כְּכֵן מִקְדָּשׁ לִי זֶכֶר אֵלֶּה הָרִי קֶלֶחֶר מִכְּשֶׁהִסֵּד לֹא זֶכֶר מִכְּכֹר
ס' יִסִּיֵּד דְּכִיֵּי קֶרֶב דְּכִיֵּי לִכְסֵן חֲסִים אֲחֻזָּתוֹ וְכִדְמִסִּיק הַחֶם מִיָּן

פירוש לתורת אלהים

הָאֵם דָּאָם מִקְדִּישׁ גִּיּוּעֵן וְחָפֵן זָאָל עַד גְּעֵבִין אוֹיִף
בִּירוֹשָׁה יִקְדִּישׁ וְעַתָּה עַד דָּאָם מִקְדִּישׁ גִּיּוּן צוֹ גָּאָם:
(כג) וְחִשְׁבֵּן זָאָל דְּעַר בְּהֵן אִים רַעֲקֵבֵנָעֵן אֶת מִכְסֵּת דִּי
זָאָל פּוֹן דְּעַם שְׂאֲצוֹנָג עַד שְׁעַת וּיְפִיל יָהֳרֵר עִם אִיו
בִּיּוֹבֵל וְיִתֵּן אוֹן עַד זָאָל גְּעֵבִין דָּאָם שְׂאֲצוֹנָג בִּיּוֹם
הַהוּא אִין דְּעַם וְעִלְבִּינָעֵן מִאָּג קוֹדֵשׁ לִי אוֹן דָּאָם גְּעִלֵּם
אִיו הִיִּלִּיג צוֹ גָּאָם אוֹן דָּאָם אִיו דְּעַר חִילּוֹק צוֹיִשְׁעֵן
דְּעַם וְאִם אִיו מִקְדִּישׁ אִנְקִיפֵט פְּעֵלֵר אוֹן עַד לִיּוֹם דָּאָם גִּיֵּם
מִקְדִּישׁ גִּיּוּן אִיִּיִּעֵן פְּעֵלֵר אוֹן עַד לִיּוֹם דָּאָם גִּיֵּם
אִים בִּיּוֹבֵל אוֹן עִם קוֹמֵם יוֹבֵל גִּיהֶעַר דָּאָם פְּעֵלֵר
צוֹ דִּי בְּהֵנִים אֲקַעֵר אוֹן עַד אִיו מִקְדִּישׁ אִנְקִיפֵט
פְּעֵלֵר סִי עַד לִיּוֹם דָּאָם אִים פֹּאָר יוֹבֵל אֲקַעֵר
סִי דְּעַר גָּבֵאִי פֹאָר קוֹיִפֵּט דָּאָם צוֹ אֲנִאֲגֵדֵרִין אוֹן עִם
קוֹמֵם יוֹבֵל קַעֲרֵם וְיֵה דָּאָם פְּעֵלֵר אוֹם צוֹם עֲרִשְׁמִין
כַּעֲלֵ הַבֵּית וְאִם עַד הָאֵם דָּאָם בִּיִּיא אִים יִקְיִפֵּם
אוֹיו

הָאֵם דָּאָם מִקְדִּישׁ גִּיּוּעֵן וְחָפֵן זָאָל עַד גְּעֵבִין אוֹיִף
דְּעַם שְׂאֲצוֹנָג אֲפִינְפִּמְעֵל גְּעֵלֵר מְעֵרֵקֵם לִי אוֹן דָּאָם
פְּעֵלֵר זָאָל בְּלִיִּבִין שְׁמִיִּין צוֹ אִים: (כג) וְאִם לֹא יִגָּאֵל
אוֹן אוֹ דְּעַר אִיִּיִּעֵנְעֵר מְעֵנְטֵשׁ וְאִם הָאֵם מִקְדִּישׁ
גִּיּוּעֵן דָּאָם פְּעֵלֵר וְעַתָּה דָּאָם גִּיֵּם אִים לִיּוּן וְאִם כְּכֹר
אוֹן דְּעַר גָּבֵאִי פּוֹן הִקְדֵּשׁ הָאֵם פֹּאָר קוֹיִפֵּט דָּאָם
פְּעֵלֵר לְאַחֵר צוֹ אֲנִאֲגֵדֵרִין מְעֵנְטֵשׁ לֹא יִגָּאֵל עוֹד
קַעֲן שְׁוִין דְּעַר אִיִּיִּעֵנְעֵר כַּעֲלֵ הַבֵּית גִּיֵּם אִים לִיּוּן:
(כא) וְהָיָה אוֹן אוֹ דָּאָם פְּעֵלֵר וְעַתָּה אֲרִים גִּיֵּן אוֹם
יוֹבֵל פּוֹן דְּעַם פְּרַעֲקֵרִין מְעֵנְטֵשׁ וְאִם הָאֵם דָּאָם
גִּיִּקִּיפֵּם בִּי דְּעַם גָּבֵאִי זָאָל דָּאָם גִּיֵּן קוֹדֵשׁ לִי הִיִּלִּיג
צוֹ גָּאָם בְּשֵׂדֵה אוֹיו וְיֵה דָּאָם פְּעֵלֵר פּוֹן חֶרֶם בְּלִיּוֹמֵר
אוֹ אִיִּיִּעֵנְעֵר וְאִם פְּעֵלֵר זָאָל גִּיֵּן חֶרֶם גִּיהֶעַר
דָּם פְּעֵלֵר צוֹ דִּי בְּהֵנִים אוֹיו גִּיהֶעַר דָּאָם פְּעֵלֵר אוֹיִף
צוֹ דִּי בְּהֵנִים לְכַתֵּן תַּהֲיֵה דָּאָם פְּעֵלֵר זָאָל גִּיֵּן צוֹ דִּי
בְּהֵנִים אוֹיִף אִיִּיִּבִיג: (כג) וְאִם אוֹן אוֹיִב אֶת שְׂדֵה גִיֵּן

קודשא קדש יידי בשתא
 דיוכל לא יתוב חקלא
 לרובניה מניה לדי ליה
 אחסנת ארעא : כה וכל
 פורסניה יהי בםלעי
 קודשא עשרין מעין יחי
 סלעא : כו בם בוכראדי
 יתכפר קדם יי בבעינא
 לא יקדיש גבר יתיה אם
 תור או אמר דיי הוא :
 כז ואם בבעינא מסאבא
 ויפרוק בפורסניה ויסקף
 חומשיה עלוהי ואם לא

ת"א נכנס סינול ישוב הסדה .
 ערכין כו : וכל ערכך יהיה
 בשקל הקדש . בכוותי . ערכין דז :
 כל בכור אשר בכרך . בכורות עו :
 בכורות קא :

הוא קדש ליהוה : כי בשנת היובל
 ישוב השדה לאשר קנהו מאתו
 לאשר לו אחות הארץ : כה וכל
 ערכך יהיה בשקל הקדש עשרים
 גרה יהיה השקל : כו אך בכור
 אשר יבכר ליהוה בבהמה לא
 יקדיש איש אתו אם נשור אם נשה
 ליהוה הוא : כז ואם בבהמה הטמאה
 ופדה בערכך ויסקף חמשתו עליו

ל' יקדיש . ערכין נט תמורה כה : טס שור אלס טס . זכחים טס : ולס נכנסה סטמאס . נכמות קא :

רש"י

(כד) לאשר קנהו מאתו . שהקונה אותו לא היה יכול להקדישו אלא המירות שיש לו בו עד היובל . (כו) לא יקדיש איש אותו , לקרבן אחר כי הוא עצמו קדוש כבר לקרבן בכור : (כז) ואם בבהמה הטמאה . ממש יקדיש אדם . באותה שפדיון . ובבהמה הטמאה (ממש) [רלעיל] פירשו חכמים שלמים

שפתי חכמים

ל'ה' על הקדש בדר סבים וגם לכהנים חזר ויפדש כשדס הכנס
 נכנס : י דקל דהפסוק משמע דכל ערך ל' יהיה פחות משקל
 וזה לוי דלס עמדיון לו לפי מה שיש לו וישלח לו כדי תלוי
 כדלעיל : כ דלעיל ארבע דיגריין ודינר שש מעט נמלא כ"ד מעות
 לסלע : ל סהי לין סכור נוסב ככסמס טמאס אלס בחבור בלד :
 כסף דינר עשרים כ ורבע מעות לסלע : (כו) לא יקדיש איש אתו
 בבהמה הטמאה וגו' . לין המקרא הוה מוסב על הבכור שאין לוותר בכור
 אין זה סהרי לין פדיון פטר חמור אלס טלה וכוזא מתנה לכהן
 שלמעלה דכר נפדיון נכמה סהורה סהוממה וכו' דכר במקדיש נכמה טמאה בלדק הנתי : ופדה בערכך . כפי

פירוש לתורת אלהים

אזוי וויא וויימער שמיים : (כד) בשנת היובל אין דעם
 יאחר פון יובל ישוב השדה ואל ויה דאם פעלד אום
 קענין לאשר צו דעם מענטשלין וואס , ער האט דאם
 פעלד בייא איהם גיקויפט לאשר לו צו דעם וואס
 דאם פעלד איז צו איהם אירושא : (כה) וכל ערךך אום
 אלע רייגע שאצונג וואס שמיים מען זאל געבין
 שקלים זאל אלץ זיין בשקל הקדש מיט אשקל פון
 הקדש ווארום דער שקל של הקדש איז גרעסער
 פון אפראמקין שקל עשרים גרה דער שקל זאל זיין
 צוואנציג העלפלינג דאם איז אזוי הומאפע : (כו) אך
 גייערסט בכור ריא ערשטעם קאלב וואס ריא בהמה

גיבארט געהער דאך צו נאם לא יקדיש ואל איהם קיין
 מענטש מקדיש זיין אס שור סיי דער בכור איז איין
 אקס אום סיי , ער איז אשעפס ואל מען דאם גיט
 מקדיש זיין לוי וואס ווארום אן דעם גיהער , ער אויך
 צו נאם ווייל ער איז אבכור : (כז) ואם בביתא אום אז
 איינער איז מקדיש אבהמה טמאה ופדה זאלין די
 בעלים דאם אויס לייוין וויפיל דער כהן נועם דאם
 שאצין דאס אום זאל געבין אפינפמיל מעהר וואס
 לא גאל אום אויב די בעלים ווערין די בביתא גיט
 אויס לייוין ונכפר ואל זיא פאר קויפט ווערין צו
 אפרעמדין פאר אזוי פיל געלד וויפיל דער כהן

מצות השם

(כו) [שנ] [לאי כטו] שלט נשטס הקרבנות דסינו שלט וישא
 הככור ע נה ואל שלמים אלס לו אלס חטאת טמאמך אר
 בכור אשר יבכר לה' נכנסה ל' יקדיש לוי וואס :

אך בכור אשר יבכר לה' וגו' ודאם איז אפגזא לא תגשהו
 מען פאר ים געדינן אקרבן אויב איינער האט גיבארט אויך

אך ער פאר איין אנדער קרבן :

תחת השבת העשירי יהיה קדש
 ידוה: לא יבקר בין טוב לרע
 ולא ימירנו ואסיהמר ימירנו והיה
 הוא ותמורתו יהיה קדש לא ינאל:
 לא אקהמצות אשר צוה יהוה את
 משה אר-בני ישראל בהר סיני:

תחת חומרא עשיראה
 יהי קדשא קדם יי:
 לא יבקר בין טוב לביש
 ולא יחפניה ואם חלפא
 יחלפניה ויהי הוא
 וחלפיה יהא קדשא לא
 יתפרק: לא אלון פקדניא
 די פקדי ית משה רבני
 ישראל במורא דסיני:

חוק

ת"א תתס. כבורות יב כד נז:
 כשכרי. מלעסא זכניה ט
 מולין ל כבורות נד נח נח יחיה קדש.
 כבורות נב: לא יבקר בין טוב לרע.
 כס יד לו נג חבורה י: והיה סוף ותמורתו יהיה קדש. כבורות לג: לא ינאל. קמא יג כבורות לב: אלה המצוות. כבה קד יומא

חוק

כסוס פסוקי דספר ויקרא שמנה מצוות ותשעה נפח סימן. וחלוי והנעט בבשר הזב. ופרשיותיו עשרה בא
 גר סימן. וסדריו כ"ג וכחורתי ירגה יומם ולילה סימן. ופרקיו כ"ו ואהיה עמך ואחרכך סימן. מניי
 הפתוחות שנים וחמשים והסתומות ששה וארבעים הכל שמונה פרשיות. דודי צח ולדוס סימן.
 בעל הטורים
 מיתות דבניהם חיי אומר לא יפדס: (לד) אלה המצוות. מצוות כמלוי מ"ס נד"י וי"ו סי"א. עולם פיר"ב. וסוף בגי' תלמיד
 סמכים. על שם חכס לב יקח מצות:

רש"י

השבת. כשכא לעשרן מולין כפתה זה אחר זה והעשירי
 מכה כשכט לכועה כשקרא להיות ניכר שהוא מעשר כן עושה
 לעולים ועולים ת של כל שנה ושנה: יהיה קדש. יקרב למזבח דמו ואמוריו והבשר נאכל לבעלים שהרי לא נמנה
 עס שאר מתנות הכוהה ולא מלויי שהיא כשרו ליתן לכהנים: (לג) לא יבקר וגו'. לפי שנאמר (שם יב) וכל מבקר
 נדריכם יכול יהא כורר ומעלה את היפה ת"ל לא יבקר בין טוב לרע בין חס בין בעל מוס חלה עליו קדושה ולא
 יקריב בעל מוס אלא שיקריב בעל מוס חלה

דעת וקנים מבעלי התוספות

המעשר למספר לוי מתרומה גדולה כשקדשי ישראל מעשרותיו
 כשילין כדמסיק דכ"ס כ"ה מעשר מן המעשר אחרית לך ולא
 תרומה גדולה ותרומה מעשר מעל דס מעשר מל עליו שסיר
 כשהקדמו כשילין. אמר לכה דפירן י"ה חס"י הקדמו ככרי
 נמי קבא ויכולין אלו נאמר דלא אטריך קרא דמעשר מן המעשר
 למספר לוי תרומה גדולה אלא היכא דקדים ככרי דלא חס
 מעשר סלג כי הקדמו כשילין דלון שם מעשר מל עליו דכתיב

פירוש לתורת אלהים

דער רום השלישי דאם צעהנגע זאל ניין הייליג צו
 נאם. רש"י שריבס ווען מען האט בארפאט מעשר
 געבין אלע יאהר פון דיא יונגע בהמות האט מען
 ווי אריין גלאזן אין אשטאל מען האט ווי ארויס
 גלאזט איינציג ווייז און מען האט געצילט און אז
 עס איז נקומען צום צעהנגטן האט ער דאס אקלאפ
 געגעבן מיט ארום וואס איז גיפארבט מיט רוימע
 פארב האט מען גוקט אז דאס איז מעשר: (לג) לא
 יבקר ער דאך גיט פארשטיין אז דאס צענעט זאל
 ויין גוט אן אמום נאר וועלכעס עס קומט אן צום
 צעהנגטן דאס איז מעשר אפירי עס האט אמום
 און מען מוז דאס עסין בהנחת מעשר און מען

השם

מצות השם
 יאכלו כמלוי מ"ס נד"י וי"ו סי"א. עולם פיר"ב. וסוף בגי' תלמיד
 שיקען פון די פלייש פגע ער. נאר עס זאל געקען ווערן
 אין ירושלים:

אוי אַרעם ג'וואַרקן, אונד האַט פֿאַר
זיך געוואָסן נײַן שטאָנדן צוואַ
שטונדעס צוויי און דרייסיג אַרעם, ער
האַט זיך אַרײַן געקוקט אין דעם
גאַנצן און זי האָט אים געזען אַז ער
וועט אַרײַן צו זיין חבר סאָסער
וועט ער אים געקוקט, זי האָט אונד
געזאָגט, ער איז געקומען צוואַ נײַן
חבר, זי האָט זיך געקוקט, ער
זי שטעהט און ווערט גרייס ווערן
זי האָט געזען דעם אַרעם דער גביר
פֿאַר אים זיין פֿריינד וואָס ער האָט
סײַט אים, האָט ער אים געזען וואָס
וואָס זי האָט אים און האָט דער
גביר אים געזען פֿונעם געזען וואָס
סײַט אַרײַן פֿאַר אים האָט אים
געזען דעם אַרעם וואָס זי האָט
זאָגט געזען, האָט זי אים געזען

פירוש ע"ט

געטער רעגנין לשבוע אונזער רעגט אין זאקקיס אין
 דער מדרג איין גיטלעך לאנד עס קאן דאמין
 קיין תבואה וואקסן. אזוי אויך דער מענטש וואס
 האט אכטות אויף אעמענטשן וועט ער אויך קיין
 קיום האבן: (י) דורך אבער גיבענשט איז דער
 מענטש וואס ער פאר זיכערט ויך אויף גאט וועט
 גאט זיין זיין ווערונג: (יא) ויהי אונזער וועט זיין
 בען שטיל ווא אכוס וואס איז געלאנגט ביים
 וואסער און ביים דער פאר שפרייט ער זייער
 געזאגט ווא יראה אונזער בוים וועט נישט ערין אז
 ויא הייז קומט ויהי אונז זייער געלעסער וועט זיין
 צווייג האפט אונז אין אהונדער יאר וועט ער נישט
 זאגן אז ער וועט נישט אויפהערן צו וואקסן
 פירות. אזוי דער מענטש וואס ער פאר זיכערט ויך
 אין גאט וועט אויך זיין אזוי. זאגט ווייטער גאט צו
 די ישראל: (יב) עקוב עס איז פול דאס הארץ פון
 דעם מענטשן מיט פאלשקייט מכל פון אלעם
 ביינע וואס אונז קראכט וואס איז זיין קראנק
 הייט וואס ער זאגט מיין ווער ווייטער דאס פלוך
 ער זאגט אונז ווייטער גאט נישט אז אייך שווא אעביר
 אבער גאט זאגט: (יג) אזי יאהי בין דער גאט וואס

הפטרות בחקתי

דברי ירמיהו

יִכְתְּבוּ בִּי עֲזָבוּ מִקֹּדֶר מִי־יְהוָה אֶת־יְהוָה: יִרְפְּאֵנִי יְהוָה וְאַרְפֵּא הוֹשִׁיעֲנִי וְאֹשֶׁעָה בִּי תַהֲלֵתִי אֵתָה:

אָבְעֵר בִּי דִיא פֶּאָרְוִיכֶרְוֹנָג אוֹיֶף גָּאָם אִיז פֶּאָרְקֶעֶרס דָּאָס עֶרֶשְׁטֶע מֶאָהל וואָס עָם גִּיִּים אַרְיִין בִּי רַעַם מַעֲנֵשׁ אִין הַאָרֶץ

אָפֶאָרְוִיכֶרְוֹנָג אוֹיֶף גָּאָם, עֶנְפֶּעֶרס אִים גָּאָם גִּיט, נױל תִּקְבֵּה פֶּרֻבִּם אויב זיין פֶּאָרְוִיכֶרְוֹנָג אִיז מִיט אָמֵת אונ אויב עֶר וועט גיט חֲכָמָה האָבן פֶּן דִיא פֶּאָרְוִיכֶרְוֹנָג אוֹיֶף גָּאָם, וואָרום דער מַעֲנֵשׁ אִיז דאָך פֶּרִי צו פֶּאָהן וואָס עֶר וויל, גאָר וואָס ווײַסער עָם שְׂמֵאָרְקֶם זיך אִין אִים דער פֶּאָרְוִיכֶרְוֹנָג אוֹיֶף גָּאָם דער עֶנְפֶּעֶרס זיך גאָס צו אִים אונ העלפֿט אִים אַלע מֶאָהל אָבסולט פֶּהֶר, ווי עָם שְׂמֵיט אִין פֶּסוּק קִרֹּב ה' לְכָל קִרְיָאִי לְכָל אִשֶּׁר יִקְרָאוּהוּ בְּאֶמֶת, גאָס אִיז גאָס צו אַלע וואָס רופֿין אִים, אָבְעֵר גאָר צו די וואָס רופֿין אִים מִיט אָמֵת, דִּרְבֵּעֵר נאָנט יִמְכִּירוּ בְּרוּךְ הַגֹּבֵר אִשֶּׁר יִבְטֵחַ בַּה' יִבְעַנְשֵׁם וועט זיין דער מַעֲנֵשׁ וואָס וועט זיך פֶּאָרְוִיכֶרְוֹנָג אוֹיֶף גָּאָם אָפִילוּ אִין אֶתְרִיב פֶּאָרְוִיכֶרְוֹנָג אוֹיֶף גָּאָם זעהפֿער קיין בְּרָכָה, אָבְעֵר וואָס מַהֲרָר אונ לֶעֱנָנֶער עֶר וועט זיך פֶּאָרְוִיכֶרְוֹנָג אוֹיֶף גָּאָם וועט ער אַלץ זעהן פֶּער בְּרָכָה בִּי, עס וועט אוֹיֶף אֵיהֶם קִיקֶען ווערן דער פֶּסוּק אָשְׁבִי לִּי הוֹפִי כו וואָס צו די מַעֲנֵשִׁין וואָס עֶרֶשְׁטֶע זיך אוֹיֶף גָּאָם :

פירוש עברי מיימלש

גִּיהִיִלְט ווערן תִּשְׁעִנִי העלף מִיר וְאֹשֶׁעָה וועל אִיךָ וואָרום זיך האָבן פֶּאָר לֵאמֹר דָּעם קִנּוּאָל פֶּון קִנּוּעִי לַעֲדִיעֵנִי וואָסער דאָס הייבט אָן זיך האָבן פֶּאָר לֵאמֹר גָּאָם: (ו) רַפְּאֵנִי הִייל מִיך גאָס וְאַרְפֵּא וועל אִיךָ

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפטרות ומומור ה' מלך גאות לכשאז מומור שיר

ברמנורא משנה אהלות פרק ז עיקר תוי"ט

הטומאה שעל גבה. שכל גבי הכותל: ממארת. שהכותל משמש להן ורשאי קורות העליה תחומות ככותל והכותל גבוה והיו מחילה לכל העלויות שזו למעלה מזו ודוקא כשמוקם הטומאה טפה על טפה דמשכז כל הכותל כקצר בתום (ה) ומביא את הטומאה לכל העלויות אבל אין שם טפה על טפה בוקעת כנגדה והלדדים טהורים ואין הכותל גדול מהלח על מהלח כיון דאפי' ספק ליהא ללד העלויות: עליה אחת בנויה על גבי שני בתים. שכותל זה מפיס בין ג' בתים ועליה בנויה על גבי שניהם: היא טמאה. היתה עליה אחת ע"ג שני (ה) בתים היא טמאה וכל העלויות שעל גבה מהירות. כותל שונית (כל שנית) טמאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת. נפש הטומאה הנוגעת בה מן הצדדים מהור טמאה. כותל השונית. כותל הכנוי במקום שנים מניע שם צבת שהולך וסופר (ז): טומאה בוקעת ועולה. אם יש טמאה תחתיו אין הכותל הטמא מנמא כל מביאו לפי שאין שם חלל טפה: נפש טמאה. ליון טמאים על

פרק ז א הטומאה בכותל אטומאה ליגט אין אנואנט וימקוה אונ דער אָרֶם וואָ דִיא מוקמאָה ליגט טפח על טפח על רום טפח אִיז קרייט אָטפֿח אונ לאָנג אָטפֿח אונ הָיִךְ אָטפֿח כָּל הָעֲלִיּוֹת שֶׁעַל גִּבָּה אֵלֶּע אויבערשטע שטובין וואָס דִיא בַּעֲלָקֶעם ווִיעֶרֶע זענען אָנגעשפּאַרֶם אָן די וואָנט וואָס די טומאה ליגט אונטער איהר אפילו הן עשר אפילו זיי זענען צעהן שטובין איינע איבער דִיא אַנדערֶע טמאות זענען אֵלֶּע שטובין טמא היתה עליה אחת על גבי שני בתים אויב די אויבערשטע שטוב איז געבויט אויף צוויי שטובין, אונ די וואָנט נאָם די טומאה ליגט אונטער איהר אִיז זיא צווישען די ביינע שטובין, אונ זיא שפּאַרֶם אָן די אונטערשטע בַּעֲלָקֶעם פֶּון די אויבערשטע שטוב הִיא טמאה די אויבערשטע שטוב וואָס די וואָנט גרייבט בִּיז צו איהר אִיז טמא וְכָל הָעֲלִיּוֹת שֶׁעַל גִּבָּה

אונ דִיא אַלע אויבערשטע שטובין וואָס זענען גיבויט אויף דִיא אויבערשטע שטוב פֶּהֶר זענען אַלע טהור כּוֹתֵל שונית אנואנט וואָס אִיז פֶּון אָשְׁמִיין די וואָנט אִיז גיט גימאכט גינארין פֶּון מַעֲנֵשִׁין גאָר די וואָנט אִיז גינארין פֶּון זיך אַלִיין, אונ די וואָנט שְׂמֵיט בייא דָּעם יום, אונ אִין דִיא וואָנט ליגט אטומאה, אונ דער אָרֶם וואָ דִיא טומאה ליגט אִיז גיט גרויס אָטפֿח טומאה בוקעת וועלח בוקעת ויורדת גיט די טומאה לִיגִיךְ אַרויף בִּיז צום הימל אונ זיא גיט גימאכט אַרְפֵּא בִּיז אונטער די עֶרֶד נַפֶּשׁ אטומאה אַמְצָרָה וואָס שְׂמֵיט אויף אָבְעֵר אונ דער מת וואָס אִין קָבֶר אִיז בַּדְּעָקֶם אַרום מיט עֶרֶד אַרְעֵם אִיז נִיטא קיין עֶפֶסֶנוֹג גרויס אָטפֿח צווישן אֵיהֶם אונ די עֶרֶד הַנִּגְעָה בָּהּ מן הַצִּדִּים טהור ווער עָם רִירֶם אָן דִיא מַצָּבָה בייא דער ווייט אִיז טהור

הקבר והוא אכסיו שבטו על העומאה עמה ואין המת קבור בחורו כדי שיהיה בו הלל עפה: בקבר שהם. דמחמל לה שכיבו כמגע: סמך לה סוכות: אינש אטומה דלעיל קאי דחמרי' הנוגע בה מן הדד' קבור ואם עבה לזיון זה האטום סוכות כעין משקוף (ג) הסוכה קיו טמאה לפי שהיא דומה לאהל המת: ורבי יהודה מטמר: כיון שהם מן הדדים ואין הלכה כר': (ב) כל שפועי אהלים באהלים. שם היתה עומאה תחת השפע אף על פי שאינה תחת הגג של

אהל טמא כאלו היתה מונחת תחת הגג: וכלה עד באצבע. מלמלה לר' הגג דלא חיישינן כהאל כל עומאה אלא שהיא מתוכו חורר כשישור טמא על טמא ברזס עפא מרובע: טומאה באהל. רובע הגג שאינו משופע קרוי אהל: הנוגע בו מתוכו וכו'. וטעמא דלד פנימי של אהל ולד חיצון שלו טמא ברזס עפא מרובע כלי' כשני כלי' חבוב לרו ולד שכלפי העומאה כלי' אהל הנוגע טמא טומאה שבעה דלח' האהל הנוגע כמות עלמו ולד שני ככלים הנוגעים בכלים הלכך עומאה בחובו הנוגע מתוכו טמא טומאה שבעה דהוה ליה ארס שבע כלים שנוגע במת דמן בריס פרח קמא דטמא טומאה שבעה אהל הנוגע מחזורי טמא טומאה ערב כדחקן כלים בכלים טמאים טומאה שבעה שלשני בין ארס בין כלים טמאים טומאה ערב ובטומאה מחזורי הוי אינפא דלד חיצון כללים הנוגעים במת ולד פנימי כללים (והשחת) והיינו טעמא דלד פנימי ולד חיצון נחשכים כשני כלים דקשהטומאה בחובו כיון דמליל מלהיות העומאה בוקעת ויורדת חין לו כה לפיכך לשמא הנוגע בו טומאה שבעה ומ' ובעהטומאה בחוק כיון דמליל מלהיות העומאה בוקעת ויורדת חין לו כה לפיכך לשמא הנוגע בו טומאה שבעה ומ' האהל עלמו בין כפני' בין בחוק טמא טומאה ו' דהל' כלים בכלי' וכלי' מחמי' מיירי לחת' שיהא המת מן האהל (ד): כחצי וית מתוכו וכחצי וית מאחוריו. האהל עמא מח' טומאה ו' שמלטרף הוי וית שמתוכו עס הוי וית

מפני שטומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת. אם היה מקום הטומאה מפה על מפה ברום מפה. הנוגע בה מכל מקום טמא. מפני שהוא כקבר סתום. סמך לה סוכות ממאות רבי יהודה ממחר: (ב) כל שיפוע אהליו באהליו. אהל שהוא שופע ויורד וכלה עד באצבע. טומאה באהל כלים שחתת השיפוע טמאים. טומאה מתוכו [ג] הנוגע בו כלים שבהאל טמאים. טומאה מתוכו ו' מאחוריו טמא טומאה ערב. טומאה מאחוריו הנוגע בו מאחוריו טמא טומאה שבעה מתוכו טמא טומאה ערב. כחצי וית מתוכו וכחצי וית מאחוריו הנוגע בו בין מתוכו

טמא טמא טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת וייל די טומאה גייט גלייך ארויף ביו צום היקעל אונ גייט גלייך אראפ ביו אין די ערד. אבער ביי די וייט גייט נישט די טומאה אס היי מקום היקעל אוב אין דעם ארס ווא דער מת אין גילעגין אין גיווען אעפענונג שפע על שפע על רחם שפע אשפה די ברייט אונ אשפה די לייגט אונ אשפה די הייק הנוגע בה ווער עס רירט אן דיא מצבה מכל מקום קמא פון יעדער ארס אין דער קמא מפני שהיא קביר סתום וייל דאס איז ווי אצונעמאכטער קבר פסד ליה סיבות אויב ער האט גיבאהש אשמיכול ביי די מצבה וואס אין דעם קבר אין ניקא אעפענונג פון אשפה אונ די מצבה איז איין וואנט פון די שמיכול סמאות אלץ וואס אין דעם שמיכול איז קמא. רבי יהודה פסד וואנט אלץ וואס אין די מצבה איז נאר קטמא שמיכול איז קטור. וייל די מצבה איז נאר קטמא דויגן אונ אינשין אבער נים בייא דער וייט: ב כל שיפועי אהלים באהלים אדאן ווס גייט ארויס ליינגער ווי די וואנט פון געצעלט אונ דער דאך איז אראפ געבויגן אויב אטומאה ליגט אונטער דעם שטיק דאך וואס איז אויסגיבויגן איז גלייך ווי ער וואלט גילעגין אונטער דעם דאך וואס איבער דעם גיצעלט אהל שיהא שפע ווער אגיצעלט וואס דער דאך איז אויסגיבויגן פון צוויי וייטין וכל' עד באצבע אונ אויבין לאומ' ער זיך ארס שמיאל ביו אפינגער ברייט טמא באהל אויב אטומאה

ליגט אונטער דעם דאך וואס איז אויסגיבויגן איז גלייך ווי ער וואלט גילעגין אונטער דעם דאך וואס איבער דעם גיצעלט אהל שיהא שפע ווער אגיצעלט וואס דער דאך איז אויסגיבויגן פון צוויי וייטין וכל' עד באצבע אונ אויבין לאומ' ער זיך ארס שמיאל ביו אפינגער ברייט טמא באהל אויב אטומאה

במאחוריו אבל הטונג בין מחוריו בין מלחוריו אין בו אלא סימנא מרע דכיון דליכא כוית במקום א' אלא לכל דל
 ליחשב אלא ככלים בכלים הלכך הטונג סמא עומאח ערב : מקצתו מרודד על הארץ . לאחר שפירשו האהל סרס
 העודף ביריעות האהל פירשו אותה בחרץ . מרודד . מרגום וירקשו את פמי הזכב ורדדו : שומאח תחתיו . חמת
 אותו רדוד : או על גביו . על גבי הרדוד : בוקעת ועולה בוקעת ויורדת . ועמא האהל אבל הנכנס לחוט

טאר חס לא ננע בו :
 מקצתו . על אהל מרודד
 על חרובה שבין בית לעליה
 ושומאח כבית : רבי
 יוסף אומר מציל . על
 העליה : כנמית אהל .
 שהחרובה בגביו האהל אז
 תליל על כל העליה שמו
 לאלה : (ג) בלן שומאח
 כל הכלים המונחים תחת
 המסקוק של פתח בהלל
 הפתחים מנחין כלן עמאח

בין מאחוריו סמא שומאח ערב . מקצתו מרודד
 על הארץ שומאח תחתיו או על גביו שומאח
 בוקעת ועולה בוקעת [ו] ויורדת . אהל שהוא נמוי
 בעליה מקצתו מרודד על הארובה שבין הבית
 לעליה . רבי יוסי אומר [ד] מציל . ר"ש אומר אינו
 מציל . עד שיהא נמוי כנמית האהל : (ג) המת
 בבית ובו פתחין הרבה כולן שומאח . [ה] נפתח
 א' מהן הוא סמא וכולן מהורין . [ו] חשב להאכל
 בא' מהן או בחלון שהוא ד' על ד' מפחים העיל
 עד שלא הפתחין המ' בש"א יחשוב (ל"א והוא שחשב)
 על כלל ימות המת . בה"א אף משמא . ה' סתום

הף על פי שהפתחים נעולים דגורו חכמים עומאח על המקום ששאר דרך יליאח עומאח שסופו של מת ללאת
 דרך סס : חשב להוציאו באחד מהן . אף על פי שלא נפתח : או בחלון שיש בו ד' . דכהכי שיערו חכמים
 שראוי להלאת המת : מציל . על כל הפתחים הנעולים : יחשוב עד שלא ימות המת . דמשיירה תורת
 שומאח לפתחים כמיתת המת טוב חזיה עולה מהן כמחשבה אלא ע"י מעשה כגון נפתח : ובה"א אף
 משמא . דמחשבה מקפת תורת שומאח מן הפתחים מכלן ולהנא אכל כלים שהיו כפתחים קודם מחשבה
 מרודד כ"ה סס עמאח (ה) : הרה . אחד מן הפתחים : סתום . באכניס :

פון אמת גרויס ווי אהאלקער איילבירקס האט אן
 גערירט דעם גינעלעט פון אויסנווייניג היינט
 ווערעס רירט אן דעם גינעלעט בין שטובן סיי ער
 רירט איהם אן פון איינווייניג בין מאחוריו סיי ער
 רירט איהם אן פון אויסנווייניג סמא שומאח ערב אז
 מען נאר סמא בין נאכט מקצתו מרודד על הארץ די
 פלאקטע נוס מען האט געזען אויף דעם גינעלעט
 אונז אביסול פון די פלאקטע שילעפט זיך אויף
 די ערד שומאח פתחיו אונז אונטער דיא שטיקול
 פלאקטע ליגט אטומאח פון אמת או על גביו אדער
 דיא שומאח פון מת ליגט אויף דיא שטיקול
 פלאקטע שומאח בוקעת ועלה בוקעת ויורדת אויב די
 שומאח פון מת ליגט אונטער די פלאקטע שפאלט
 זיך דורך דיא פלאקטע אונז גייט ארויף אין דיא
 הייך , אונז אויב די שומאח פון מת ליגט אויף די
 פלאקטע שפאלט זיך דורך די פלאקטע אונז גייט
 אראפ אין די גיידער , דריבער די גלים אונז דער
 גענוגש וואס רירט אן די פלאקטע פון אויבן
 אונז די שומאח איז אונטען אדער ער רירט אן די
 פלאקטע פון אונטען אונז די שומאח איז אויבן איז
 מען אלץ סמא אהל שהוא נמוי בעליה ווען איינער
 האט גימאכט אנגעלעט אויף אבירים מקצתו
 חידד על הארובה אשטיקול פלאקטע פון דעם
 גינעלעט איז פאר שפרייט אויף דעם גענוגשער
 שבין הבית לעליה וואס איז צווישן די שומאח אונז
 דעם בוידים , אונז אונטען אין שטוב ליגט אטומאח
 רבי יוסי זאגט מציל די פלאקטע פאר שטעלעט די
 שומאח זאל גיט ארויף גיין אויף דעם בוידים ,
 רבי שקען זאגט איז פציל דיא פלאקטע פאר
 שטעלעט גיט פאר די שומאח ווארום די פלאקטע

אלצין ווערט סמא אונז וואס עס איז סמא פאר
 שטעלעט גיט פאר די שומאח ער שיהא נמוי כנמית
 האהל סידרין זיא זאל ניון גיגניגט ווי אלע גינעלעט
 אונז דער גענוגשער איז אין גינעלעט , אלץ וואס
 איז אויף דעם בוידים אויף דיא אנדערע גייט
 גינעלעט ווערט גיט סמא : ג הפתח כבית אמת ליגט
 אין אשטוב ובו פתחים הרבה אונז אין שטוב איז דיא
 עשילעט טירין טיגן שפאלט אלע פלים וואס שטייען
 אויסנווייניג ביי די טירין זענען סמא , נוייל מען
 נויים גיט דורך וועלכע שוירט מען וועט דעם מת
 ארויס טראגן דריבער אלע פלים וואס שטייען
 געבין אלע טירין זענען סמא נפתח אחד מה אויב
 איין טיר איז געפליגט גינוארין אונז מען נויים
 שוין אז דורך די טיר וועט מען דעם מת ארויס
 טראגן וואס פאלט די פלים וואס שטייען ביים דיא
 געפליגטע טיר איז סמא וטיגן אונז אלע פלים וואס
 שטייען ביי די אנדערע טירין שוירן זענען סמא
 חשב להוציאו באחד מהן אויב ער האט גימאכט ער
 זאל ארויס טראגן דעם מת דורך איין טיר ער
 האט גימאכט דורך די טיר וועל איך ארויס טראגן
 דעם מת או בחלון שהיא ארכה על ארכה פתחים אדער
 ער האט גימאכט ארויס צו טראגן דעם מת
 דורך אגענוגשער וואס ער איז דורך פיר קפחים
 אונז גרייט פיר קפחים , אפילו די טיר אדער דער
 גענוגשער וואס ער וויל דורך אים ארויס טראגן
 דעם מת איז נאך גיט געפליגט גינוארין פון געסט
 וועגן חזיל על כל הפתחים אלע פלים וואס זענען
 ביי די אלע אנדערע טירין זענען סמא , אויב די
 טירין זענען פאר מאכט , בית שמאי זאגן וואס
 שחשב ער שלא ימות הפת ווען זענען אלע פלים פון

שטעלעט גיט פאר די שומאח ער שיהא נמוי כנמית
 האהל סידרין זיא זאל ניון גיגניגט ווי אלע גינעלעט
 אונז דער גענוגשער איז אין גינעלעט , אלץ וואס
 איז אויף דעם בוידים אויף דיא אנדערע גייט
 גינעלעט ווערט גיט סמא : ג הפתח כבית אמת ליגט
 אין אשטוב ובו פתחים הרבה אונז אין שטוב איז דיא
 עשילעט טירין טיגן שפאלט אלע פלים וואס שטייען
 אויסנווייניג ביי די טירין זענען סמא , נוייל מען
 נויים גיט דורך וועלכע שוירט מען וועט דעם מת
 ארויס טראגן דריבער אלע פלים וואס שטייען
 געבין אלע טירין זענען סמא נפתח אחד מה אויב
 איין טיר איז געפליגט גינוארין אונז מען נויים
 שוין אז דורך די טיר וועט מען דעם מת ארויס
 טראגן וואס פאלט די פלים וואס שטייען ביים דיא
 געפליגטע טיר איז סמא וטיגן אונז אלע פלים וואס
 שטייען ביי די אנדערע טירין שוירן זענען סמא
 חשב להוציאו באחד מהן אויב ער האט גימאכט ער
 זאל ארויס טראגן דעם מת דורך איין טיר ער
 האט גימאכט דורך די טיר וועל איך ארויס טראגן
 דעם מת או בחלון שהיא ארכה על ארכה פתחים אדער
 ער האט גימאכט ארויס צו טראגן דעם מת
 דורך אגענוגשער וואס ער איז דורך פיר קפחים
 אונז גרייט פיר קפחים , אפילו די טיר אדער דער
 גענוגשער וואס ער וויל דורך אים ארויס טראגן
 דעם מת איז נאך גיט געפליגט גינוארין פון געסט
 וועגן חזיל על כל הפתחים אלע פלים וואס זענען
 ביי די אלע אנדערע טירין זענען סמא , אויב די
 טירין זענען פאר מאכט , בית שמאי זאגן וואס
 שחשב ער שלא ימות הפת ווען זענען אלע פלים פון

בשיפחה ד' מפתחים. וכולו שאר פתחים: כשירחיל. לפתוח מיד הוללו שאר פתחים: כפותח בתחלה. כגון כותל שאין בו פתח וכל לעשות פתח הדש לא הוללו הפתחים עד שיפתח ד' על ד' (ד) הוציאוהו מבית לביה. ובניהו שני ילדיו וכל מת ומספקא לן אס יאל כולד מת מן הבית הראשון: בזמן שהיא נימלת בגפיים. שזכרתי ש נועלות אותה בזרועותיה שאינה יכולה לילך חיישינן שמא יאל כולד מת מן הבית הראשון: הקבר. רחם האשה שנפתח כשהולד יואל: אין

לנפלים פתיחה הקבר וכו'. סימא דמלתא דרבי יוחנן הוא וז"ל הא דלמרחן שמנפתח הקבר אין פתח להלך לא אמרן אלא כנפל לו עיגול ראש כפיקה כל' שיש לו עיגול ראש גדול ככלך הוה שגשגים עוות בו הכוס של שתי אכל אס לא היה לנפל עגול ראש כפיקה אלא קען מזה אף על פי שנפתח הקבר ויאל ראש הולד לחון והלכה כרבי יוחנן (ו) (ה) יצא הראשון מת. הולד הראשון יאל מת והולד השני יאל חי: מהור. (ז) השני החי (ז) מטומאת מת אס הוללו הכת מן הבית קודם לידת

כחוס חלו הוא ה"נע. וטיו"ט: (ו) שאיעתי לפרש

הוא: (ז) סבור. חס"י מה

ולרס כהן. מטיס לינו מטמא

עד שילא לחון. כר"ס וטמיו"ט

שהכיר בוס: (ז) קושא הא'

דרכי האשה טמאה ותטמא את

כולד מומאח פרכ וסינו שריס

פמאלי כמת דחנן כפ"ק ועוד

טמא ממנה אמי שהיא טמאה

טומאם ליה. כר"ס. וקושא

כר"ל מלי סבור מטמאם

דיא אלע אנדערע מירען מהור אויב ער האט גיטראכט איידער דער מענטש איז גיטרארין דורך וועלכע מיר ער וועט איהם ארויס גראגין אז ער וועט שטרארין האט נאך די מומאח נאר גיט אנדערדיגן צו ווין ביי די אנדערע מירען, אונ בית הלל זאגן אף שמיטה הפת אפילו ער האט גיטראכט דער נאך ווי דער מענטש איז שוין גיטרארין דורך וועלכע מיר ער זאל אים ארויס גראגין זענען אויך אלע בליים פון דיא אנדערע מירין מהור היה סתם נקלה לפתוח אויב אמיר איז גיווען פאר מאכט מיט שמייער, אונ ער האט זיך געקראמין ער זאל איהר עפענען בית שמאי זאגין שמיטה ארבעה פתחים אז ער עפינט נאר פיר פתחים די הייה אונ פיר פתחים די כריית ווערין שוין די בליים פון די אלע אנדערע מירען מהור, אונ בית הלל זאגין כשירחיל אז ער הייבט נאר אן צו עפענען ווערין שוין אלע בליים פון די אנדערע מירען מהור ויטרים אונ בית הלל זענען מודה צו בית שמאי פתח בתחלה אויב ער עפינט אונאנט צו מאכין אנדער מיר, ווערין אנדער ש גיט מהור די בליים פון אלע מירין סיידין שמיטה ארבעה פתחים ער זאל עפענען פיהר פתחים: די האשה שהיא פקשה לילד אאשה וואס גייט שווער צו קינד הוציאהו מבית לביה אונ מען האט איהר געמארגין פון איין שטוב אין דיא אנדערע שטוב, אונ אין דיא אנדערע שטוב האט זיא גיבארין אמיט קינד הראשון אלע בליים אונ מענטשין וואס זענען גיווען אין די ערשטע שטוב פמא בוס זענען פמא פון ספק וועגין, מאמער איז דאס קינד ארויס גינאנגען פון די מוסקערס בויך מוים אין די ערשטע שטוב נאר ער האט זיך פאר האלמען אין דיא שוים וועגין בויך אונ אלץ וואס איז דא אין דיא אנדערע שטוב איז געוויס פמא, ווייל דאס מוסקער

השני דכשדור במשי אמו לא נט: אף על פי שפסחה הקבר דטהרה (ח) בלושה אינה מיטמאה: הראשון חי והשני מת טמא. ואף על פי שהולאו החי מן הכית קודם שגולד המת דמכין שילא החי נפתח הקבר ונטמא מיד דסוף טומאה ללאת: בשפיר אחד טמא. כלומר אם ילאו שניהם כעין שפיר אחד (ט) שילאו בבת אחת טמא. שפיר. שילא שהולד נתח דה: בשני שפירין. כלומר כעין שני שפירין זה אחר זה אפילו ראשון חי ושני מת טהור דסבר ר' מאיר אף על פי שפסחה הקבר אף נטמא עד שילא לחור העולם (ו) ואין הלכה כרבי מאיר: (ז) יצא רובו. של ולד משיאל רוב ראשו שהוא משתלח פדחתו: אין בוגעים בו שאין דוחים נפש. הולד מפני נפש האשה:

מסומת מנע מה שחא סומתא שבעט. ועמו"ט: (ח) ל' הכ"ט דלן דכן סומתא ליכנס ועוד דטהרה כו'. ועיין תו"ט: (ט) וסומתא דשפיר לימי מטהר ולד מוריד שחא ילאו ככ"ט אט"ס שיהיו ככ"ט שפירים מ"ט נוגעים זה בזה ואין טעם לומר ששפירים מפסיקים: (י) מין חו"ט שפסחה כלא מסוגלא דקולין (דף ע"ג:) [ה] מחסכין לו'. דכ"ט שלא ילא לנאור העולם לא נפש סוף ויטן נכורגו וזכר לו את ממו. רש"י:

אנדרער קינד טהור הראשון חי אויב דער ערשטער קינד איז גיבארין גיטארין לעבעדיג אפילו מען האט אים באר ארום גינומען פון שטוב והשני מת און דער אנדערער איז גיבארין טויט פאט אוי דער ערשטער קינד פאט. ווייל באלד ווי די שוים איז געפונען גיטארין צום ערשטן קינד קומט שוין דער אנדערער קינד נאך דעם ערשטן, אוי גלייך וויא ביידע וואלטן גיבארין גיטארין צו זאמען, נערט דער ערשטער קינד פאט פון אנדערין קינד ווייל עס איז גלייך ווי זיי וואלטן ביידע צו זאמען גיטען אין איין שטוב, רבי מאיר זאגט בשפיר אחד אויב זיי זענען ביידע ארום גיגאנגען צו זאמען, אין איין קאל, גלייך ווי זיי וואלטן ביידע אין איין הויט גיטען, איינער לעבעדיג און איינער טויט, פאט אוי דער לעבעדיגער פאט גיטארין פון דעם טויטן בשני שפירים אויב זיי זענען גיבארין גיטארין גלייך ווי זיי וואלטן גיטען אין צוויי הויטען און

איינער איז גיבארין פריער פאר דעם אנדערן סיי דער לעבעדיגער איז פריער גיבארין און סיי דער לעבעדיגער איז שפעטער גיבארין טהור איז דער לעבעדיגער טהור: ון האשה שהיא מקשה לילד אאשה וואס גייט שווער צו קינד מסבין את הילד במעי כענ מען צו שניידן דאס קינד נען ער איז נאך אין די מוטערס בויך ומוציאין אותו איברים אברים און מען נעמט אים ארום פון דיא מוטערס בויך שטיקענעווייס פאט שטיקע קודמן למחי ווייל דאס לעבן פון די מוטער איז פריער ווי דאס לעבן פון קינד וואס איז אין איר בויך נאך רוב אויב דאס גרעסטע טייל פון דעם קינד איז ארום גיגאנגען פון די מוטער אנדער דער שפעטער פון דעם קינד איז שוין ארום גיגאנגען פון די מוטער אין גאנצן בו קאר מען גיט אנדערע דאס קינד צו הרגל אים שאין דוהי נפש פאט נפש מען קאר גיט אונזעק שמויטען דאס לעבן פון קינד פאר דאס לעבן פון די מוטער:

רש"י

גמרא גדה כ"ב

ראה ביום. לזותו דס עלמו: חזר וטימא. קא סלקא דעתיה דלא חזר ורחאו לאל מחלו חזר בו וטימא דסכר שמא חמס טמא הוא ועכשו סיבס נסתנה ממראיתו ממה שהיה לו חמס ואלו היה לח כמתחלתו היה נראה טמא לפיכך חזר בו ממה שסבר: שמא מעיתי. כמה שחזרתי

רבי ראה דם בלילה וטימא ראה ביום ומיהר. הכתני שעה אחת חזר וטימא. אמר אוי לי שמא מעיתי. שמא מעיתי וראי טעה דתניא לא יאמר אדם חכם אילו היה לח היה וראי טמא אלא אמרינן אין לו לדין אלא מה שענינו ראות.

תניא ונארום מיר האבין גילערונגט לא יאמר חכם אילו היה לח וראי פאט אז מען האט געבריינגט פאר אהבם דם נדות וואס זענען פארטריקענט, און וואל דער קאלער איז איצט דארף זיין טהור, וואל דער חכם גיט זאגן נען די בלוט וואלט גיטען פייקט וואלט זיא געהאט איין אנדערע קאלער און זיא וואלט גיטען פאט אלא אפריגן נאר מיר זאגן אין לו לדון אלא מה שעיני ראות דער דין דארף נאר פסקנן וויא זיינע אויגען זעהן, איצט זעהט ער אז דער קאלער איז טהור דארף ער זאגן טהור ודריבער אז רבי האט גיטען היינט אז די בלוט איז פארטריקענט און דער קאלער איז טהור, האט ער

רבי ראה דם בלילה וטימא רבי. האט גיטען דם פון אאשה נדה בייא נאכט, האט ער גיטאנט עס איז פאט ראה ביום וטימא נאכדעם האט ער דיא זעלבדיגע בלוט גיטען בייא טאג, האט ער גיטאנט עס איז טהור הפסח שעה אחת נאכדעם האט רבי גענואקט אשעה אונ האט נאך אדריקען מאהל גיטען דיא בלוט) חזר וטימא האט ער נאך אמהל גיטאנט עס איז פאט אפריגן לו שפאט פעיני האט רבי גיטאנט וויא צו מיר מאמער האב איה געהאט אשעות, פרענט דיא נכמא וויא אזוי האט רבי גואנט שפאט פעיני מאמער האב איה געהאט אשעות וביא פעה ער האט דאך געוויס געהאט אשעות

וממתי הולכי ומרחו עכושי טבור: מעיקרא אחזקיה בממא כיון דחזא לצפרא דאשתני א"ל ודאי טהור היה ובלילה הוא דלא אתחזי שפיר כיון דחזא דהדר אשתני אמר האי טמא הוא ומפבח הוא רקמפבח ואויל

וטמא הוא דלמדיחין חזי לו לדין אלל מה שעיניו רוחות היבא דלא חסיה כשהוא לח ולא ירדמי ליה בטמא.

בטומאה. כלומר אמר לא מספק טומא אלל ספיר חזיה ואחזקיה בטומאה דלמדיחין לקמן רבי דנק לאור הכר: דאשתני. הלכין: דהדר אשתני. עוד יותר: מפבחה מראה אלמדיחיה עוברת הלכך הדר למילתיה קמיתחא וטימא וכל דלמדיחין חזי לו לדין אלל מה שעיניו רוחות היבא דלא חסיה כשהוא לח ולא ירדמי ליה בטמא.

דריבוער האב איך גינאנט טהור כיון דחזי דהדר אשתני אז ער האב גינען עס איז נאך אקטאהל גיענערעם גינאריין אונ דער איצטיגער קאליער איז אויך טמא אפיר האב טמא ווא האב ער גינאנט דא בלזש איז טאקי אין אמת טמא ומפבחה ווא דקמפבחה וואיל נאר דא נעכטיגע קאליער האב זיך געטאקשט אונ איצט איז צוריק געקומען אויפן דערשטע ריכטיגע קאליער וועלכע איז טמא. דריבוער ווא רבי האב גינען צום דריטען מאהל אז איצט איז גינאריין דא נעכטיגע טמא קאליער, האב ער גינאנט ווי צוא מיר געוויס האב איך געזאגט אשערה וואס איך האב פריער גינאנט טהור, נאר עס איז טאקי טמא. אונ עס איז געבליבען טמא:

דאך געזארגט זאגן טהור, פאר וואס האב ער גינאנט ווייא צו מיר טאקער האב איך געזאגט אשערה וואס איך האב גינאנט טהור, אונ דריבוער האב ער צוריק גינאנט טהור, עס איז נאך נישט אזוי. עס דארף דאך וויין טהור) גענערעם די נקרא מעיקרא אחזקיה בטמא אין אנהייב ווען רבי האב גינען די בלזש דאס ערשטע מאהל בייא נאכט, האב ער גינאנט עס איז טמא כיון דחזי בצפרא דאשתני ווי ער האב גינען אין דער פריה אז דער קאליער איז גענערעם גינאריין אפיר ליה האב רבי גינאנט צו די אשה ווא טהור היה די בלזש איז געוויס געכטין אויך גינען טהור ובלילה ווא דלא אתחזי שפיר נאר בייא נאכט האב מען נישט געקענט אזוי גוט זעהן

זוהר תרומה דף קלח ע"א

בזמור שיר ליום השבת תושבחתה דא אלס הראשון קאמר לה כשהתא דלחתהך מנחתא עדן וואלה שבת ואגן עליה וחוקמור חברייה תושבחתה דא עלמח תחתה קא משבח לגבי עלמח עלאה וימח (דכלא כי) דלחיה כולו שבת מלכא דשלמח דלילה ואל חיהו מזמור שיר ולא כתיב מלח קאמר ליה דלחוקימנח ליום השבת וימח עלאה שבת עלאה דא שבת ווא שבת מה בין האל להאי אלל שבת סתם דא שבת דמעלי שבתא ליום השבת דא שבת דלעילא דא יום ואל לילה ושמור בני ישראל את השבת הא ליליא רוא דמוקבא זכור את יום השבת הא יום רוא דדכורא ונג"כ מזמור שיר ליום השבת.

הלכה פסוקה

יוסף לחק

מוסר

הרב"מ הלכות שבת פרק ח.

(א) הבורר פסולת מתוך האוכל ואפי' בידו אחת חייב, והבורר תורמסין מתוך פסולת שלהן חייב. כפני שהפסולת שלהן כמתקת אותן כשישלקו אותם עמהם ונמצא כבורר פסולת מתוך אוכל וחייב. הבורר אוכל מתוך פסולת בידו להניחו אפי' לבו ביום נעשה כבורר

(א) הבורר פסולת מתוך האוכל או ער קלויבט ארויס אום שבת דא שלעכטע זאכין וואס

געבט זיך אין אשעניגווארג ואפילו בידו אחת חייב אפילו ער קלויבט נאר מיט איין האנט פון דעסט וועגן איז ער חייב. הבורר תורמסין מתוך פסולת שלהן חייב או ער קלויבט ארויס דא תורמסין פון דא פסולת ופון דא שלעכטע זאכין וואס געפינט זיך צווישענדין איז ער חייב מפני שהפסולת שלהן נאכהא איהן פליישליקן אויך עסיהם ווייל תורמסין זענען ביטער אונ אז מען קאכט דא תורמסין מיט זייערע פסולת צו זאמען, מאכין דא פסולת זיס דא תורמסין פון די פסולת נאכאך כבורר פסולת פאר אפילו חייב איז גלוייך ווא מען קלויבט פסולת פון עסיג ווארג, אונ ער איז חייב בהדר אפילו מתוך פסולת בידו להניחו או ער קלויבט עסיגווארג פון פסולת מיט די האנט ער זאל די עסיגווארג אונעק לייגן אפילו

לב

מספר חסידים סימן מה כז

מלפניו מזהבנות ארץ יתעורר השמים יתקעו ויפלטו מזהבנות ארץ יתמיד אלס אלס מלפניו לכוים נאמן מכלל שהוא נאמן להוריו. ומפני שהמים יתקעו וילגוד אלס מזהבנות זכ מתנגד סדר ששכיל של השמים אמונתו אלס שים ימי שנים עבוד השמים שספקין מליו חקק את עלמו. ונקב כל שאלה ישראל

ואיב האב גינאנט ואיב לח פלגין מזהבנות הארץ געזעגן השמים יתקעו ער לערינט אונ פון די בהמות

וואס זענען אויף די ערד. אונ ער מאכט אונ קלוג פון די פויגיל וואס פליהען אונטערין הימלעל מלפני מזהבנות הארץ ער לערינט אונ פון די בהמות וואס זענען אויף דא ערד ליטור אדם את עצמו להיות נאמן אמענטש זאל זיך לערינט צו זיין פרייה אונ פאג' לויבט מכלל שהא נאמן לארציו דאס זאל ער לערינט פון אהונט וואס ער איז אויך באגלויבט אונ פרייה צו זיין בעל הבית ויפער השמים יתקעו ער מאכט אונ קלוג פון די פויגיל וואס פליהען אונטער דעם הימלעל ליטור אדם מזהבנות זכ מתנגד אמענטש זאל לערינט חקקה פון דעם פויגיל דוכיפת, דאס איז דער וויילער האן ששכיל שלא השמים אמונתו לשר של ים בימי שלמה עבוד השמים ששפקין מליו חקק את עצמו ווייל ער האב נישט גיהאקטין זיין ווארגט וואס ער האב צו

ישלח ק"ו בעלמא יקטול משל מן סדוקים אשכח לא יקבל שכל בשמרו אמונתו ואם לא ישמרו לא יקבל פורעניות. אלא שכל חכמו חקלנו פורעניות לא כ"ש שלא תפשו עולם ואלו סדוקי כוב ושלח ימלא בסיס ל' תפשו אשכח כספ ואלה כלל כי אשכל אשכח וזהו חתמו של הקבלה. וכן אמרו חכמים אין דקס אין שלך דקס ואלו שלך דקס וקריטופו וקריטופו של דקס דקס ואלו יטענו דקס של דקס כשכא אומר כן כופה את דקס ונכסא אומר לאו ממנע דקס ואלו סדוקים כולם יסדוקים. מיערים אכסון אמר דקס סדוק א' יסדוקי ל' כל חללי דעלמא לא

לבו ביום אפילו ער ואל דאם עסין דעם ועלביגען טאג (אום שבת) נאר שפעטער, נים באלד נעשה בביר לארץ חייב איז גלייך וויא ער וואלט דאם אנוועק געלייגט אין אשפייכלער אויף אללאנגע צייט אונד ער איז חייב הי' לעניי שני מיט אולין מערדיגן אויב עס איז געלעגן פאר איהם צוויי מינים עסיג נוארג וואס זענען געווען אויסגעמישט ביר אהר מחד מען ער אויסקלויבן איין מין פון דעם אנדערן ופניה לאכלא מיד אונד ער לייגט איהם אנוועק ער ואל איהם באלד עסין ואם ביר והניח לאחר זמן אונד אויב ער האט געקליבן איין מין פון דעם אנדערן אונד האט איהם אנוועק געלייגט אויף שפעטער אפילו לכו ביום אפילו ער נועט דאם עסין דעם ועלביגען טאג (אום שבת) כנו שבער בשחרית לאכלא בין תעריב חייב דהיינו ער האט געקליבן אין דער פריה אונד האט דאם אנוועק געלייגט, ער ואל דאם עסין פארין נאכט, איז ער חייב: (ב) חמשער יין או שסאן מיט וכו' שאר משקין במשכרת שלהי חייב או ער ווייט נויטן אדער בוטמאיר אדער וואסער אדער אנדערע משקה אין די בלי וואס איז געמאכט צו געדער וואך וואס מען ואל אין איהר זייען, דיא סיינון פון די משקה ואל זיך אפשטעלן בונדער אונד דיא משקה ואל ארויס גיין קלאר בונדער, אדער די וואסער איז בלאמיו, ווייט ער די וואסער די בלאמיו נאל זיין בונדער אונד די וואסער ואל זיין קלאר, איז ער חייב והוא ששמר בגרות אונד ער איז אנדערש נים חייב סידרן ער ואל זייען אזוי פיר ווי אנדערט (אנעמריקונסער פייג) אפן מסגין יין וואס בו שמים אדער וויין וואס אין ווי איז נישא הייווין מען זייען או מים גליון אדער קלארע וואסער מען זייען, אונד ער ווייט די וויין אדער די וואסער בסידרן או בגסיפה סגריה פרי שהיא גליל ביהר דרך אסוק אדער דרך אנאגן דינע זיפ וואס איז געמאכט אין מזרים פון אנעלבע קארען די וויין אדער די וואסער ואל נאך קלעכער וויין וואס מים על גבי שמים בגליל שיעל אונד מען מען אריין געסען וואסער אין הייווין דיא וואסער ואל דרך גיין קלאר נאר דרך זינגליג דרך דיא הייווין נועט די וואסער האבן אנגעשטאק פון דעם ל' כל חללי דעלמא כב סבות האט גנואט אפילו מען

גנואט דעם שר פון ים, אונד ער האט אנוועק געלעגן בין דעם שמייר צו שלמה, וואס דער שר פון ים האט אים געלעגן צו געהאלטן, דריבער האט ער זיך דער ווארגין, דאם לעבין גנומען (ענין במסכת במין פרק מי שחזון) ודבר כל שארית ישראל ילאו כל וחומר בעצמן דריבער ואלין אלע יודין זיך געמען אקל וחומר פון דעם דויכפת וקח משל מן הדויכפת אשר לא יקבל שר בשמר אמונתו אונד מען ואל געמען אמשל פון דעם דויכפת, ער וואלט נים גנומען שבר או ער וואלט נעמט זיין ווארט ואם לא ישמר לא יקבל פורענות אונד אונד ער וואלט נים געמט זיין ווארט וואלט ער נים נישטראפט גנואט, פון דעם וועגן אז ער האט נים געהיט זיין ווארט האט ער זיך נישטעמט אונד האט פון זיך דאם לעבין גנומען אפן איר יודין שאם חכמו חקלנו פורענות אויב איר נועט לייקענען נועט איר נישטראפט ווערן לא כל שכן איז דען נים געוויס אז איר ואלט אייך הימען שלא תפשו עולם איר ואלט נים טאן קיין אונדערשט ואלא חדברי כוב אונד איר ואלט נים ואגין ליען שלא ימצא בפיכם לשון תפשות אונד עס ואל נים גנומען ווערן אין אייער מויל אפאלשע צונג אונד בשר ודבר כלל צו ריידן מיט דעם מויל, אונד טראמטין אין הארץ אנדערש כי אם הכל אפח נאר אלץ ואל זיין אמת והו חתמו של הקדוש ברוך הוא אונד אמת איז די חתימה פון הקדוש ברוך הוא וכו' אפרי חכמים אונד אזוי האבין די חכמים גנואט הן דקס דאם מיינט מען הן שלך דקס ואלא שלך דקס ביין יא ואל זיין ריכטיג אונד ביין גיין ואל זיין ריכטיג וקריטופו וקריטופו של אדם דקס אפילו ער וואגט עפעס אויפן וואונק (נים מיט דעם מויל) ואל דאם אויך זיין ריכטיג וואס געבעט דאש של אדם אפילו דער שאלקל מיט דעם קאפ וואס דער מענטש שאקילט, ואל דאם אויך זיין אמת כשהוא אומר הן כופה את ראשו ווען ער וויל ואגין יא בייגט ער אראפ דעם קאפ וישחא אומר לא אונד אז ער וויל ואגין זיין מענטש דאש ודברים שאקילט ער דעם קאפ אין די זייטן רעכטס אונד לינקס, דאם ואל אויך זיין אמת, וואס האריס כלם אמתים אונד אלע גלייכער ואלין ואגין אמת, מיט וועלכען גלייך ער וויל ניוועס עפעס, ואל דאם זיין אמת מ'שמים אמתה אז ער וועטס גיין מיט גלייכייט וועל איך דיר ליב האבין וואגט גאט אפן דב סבות אי דהין וואלט מיר געבין אלץ וואס געפינט זיך אויף דער

טרופה למסגרת של חרדל כדי שיצלו, חרדל שלוש מע"ש למחר במסחה ושותה בין ביד בין בבלי, וכן יין מבוטל כל זמן שהוא חוסם, מורף חבית בשמריה ונותן לתוך הסודרין שעדיין לא נפרשו השמרים מן היין ופה יפה וכל היין כגוף אחד הוא, וכן החרדל וכיוצא בו :

משי כדיוכרי, כל משקה מדיכורו כל"ו פ"ז, שאמרו ויחייבו כענין כמחשבת ויחייבו סכל ההם מפנים מחשבות, וכן ענינו של בראי' חס' כשאוחר חמם לין שומטין לו, אבל כל הדוכר חמם וליוט דוכר עקר חס' לסכלותו על לבו כל דבריו מחקיימים, ויחזר נזירם עלממם והקב"ה מקיימם למעלה, ועל זה נאמר ויחזר חמם יוקם לך :

ויעלם איה ואל זאגין ליגען לא אשנה בדבורי וואלט איה נים גענערערט מייגע בייך כל השנה מדבורי באילו עובר עבודה זרה דער וואס ענדערט זייער בייך איז גלייך וויא ער וואלט געדינט עבודה זרה שגאמר ווארעם עס שטייט אין פסוק יעקב אבינו האם גיואנאם צו זיין מוטער רבקה אז איה וועל זאגין ליגען פאר מיין פאטער דיימי בענין כמחשבת וועל איה זיין זיין זייער אויגין גלייך ווי איה וואלט געדינט עבודה זרה ומתעפפע מיינט מען עבודה זרה יתניב ווארעם עס שטייט אין פסוק אויף די עבודה זרה הכל הסת מפעל תענועים זיי זענען נאכערש מעשה תענועים, פאר אירשע נאכין, זיי פאר בלאנדזין נאר דעם מענטש ובוניש של בדאי אונ אזוי איז דער שטראף פון דעם לינגער אפילו כשאמר אמת אין שווערין לו אפילו ער זאגט אמת וויל מען גיט הערין זיינע בייך, ווארעם מען מיינט אז דאס איז אויף ליגען אפילו כל הובר אמת אבער דער מענטש וואס רעם אייביג אמת וואו דבר שקר אונ ער רעם קיין קאל ליגען אף לתעלותו על לבו עס גייט אים נאר גיט אויף זיין הארץ ער זאל זאגין ליגען כל דבריו מחקיימים וועלן זייער אלע בייך פסוקים ווערן ויחזר גיורא מלפניו ער איז דא אונטערן גיורא ויחזר בייך הוא מחקיימים למעלה אונ גאט ער איז אויבן איז ער מקיים זייער גיורא וואו ווי ער איז גיורא אזוי שומם נאכ' וועל ויחזר אויף דעם מענטש זאגט דער פסוק ויחזר אויף דעם וועקט זיין אונ וועקט זאגין וואס דו ווילסט, אונ אזוי וועט גאט מאן פון דיינע שווערין :

וויין נותנין ביצה טרופה למסגרת של חרדל כדי שיצלו מען צייגן זיך נישטן אענליכע איה וואס איז צו קלאפן גינאריין די ווייסיל מיט די געליכלי אין די גלי וואס מען זינט אין איהר חרדל ווענעפט די איה זאל דורך גיין קלאר חרדל שהוא מערב שבת אז מען האט אנגעגרייט חרדל ערב שבת למחר במסחה ושותה אויף מאנדזין אונ שבת מען ער זינט צו קוועטשין אונ צו מישען מיט עסינג אונ קרינקען ביז ביי ביי דעם ער קען צו קוועטשין מיט די הענט אדער מיט אפלי וכו' אונ אזוי איז דער דין אז ער נעמט ארום וויין פון קעלסער כל זמן שהוא חוסם אזוי זאגט וויא דער וויין נערט נער קאכט פון זיך אליין ווייל ער ווערט אלע קאחל שטאנקערט מורף חבית בשמריה מען ער צו מישען אפאס וויין מיט די היינזיין ונותן לתוך הסודרין אונ ער נישט צייגן אין אמונה עס זאל זיך דורך זייען שיערין לא נפרשו השמרים מן היין ופה יפה ווייל די היינזיין איז נאך גיט אפגעשיריט גינאריין פון דעם וויין וכל חינו כניף אדער וואו איז נאך די וויין מיט די היינזיין וויא זינט וכו' חרדל ויחזר אונ אזוי איז דער דין ביי חרדל אונ נאך בייא אענליכע זאכין וויא חרדל :

וויין נותנין ביצה טרופה למסגרת של חרדל כדי שיצלו מען צייגן זיך נישטן אענליכע איה וואס איז צו קלאפן גינאריין די ווייסיל מיט די געליכלי אין די גלי וואס מען זינט אין איהר חרדל ווענעפט די איה זאל דורך גיין קלאר חרדל שהוא מערב שבת אז מען האט אנגעגרייט חרדל ערב שבת למחר במסחה ושותה אויף מאנדזין אונ שבת מען ער זינט צו קוועטשין אונ צו מישען מיט עסינג אונ קרינקען ביז ביי ביי דעם ער קען צו קוועטשין מיט די הענט אדער מיט אפלי וכו' אונ אזוי איז דער דין אז ער נעמט ארום וויין פון קעלסער כל זמן שהוא חוסם אזוי זאגט וויא דער וויין נערט נער קאכט פון זיך אליין ווייל ער ווערט אלע קאחל שטאנקערט מורף חבית בשמריה מען ער צו מישען אפאס וויין מיט די היינזיין ונותן לתוך הסודרין אונ ער נישט צייגן אין אמונה עס זאל זיך דורך זייען שיערין לא נפרשו השמרים מן היין ופה יפה ווייל די היינזיין איז נאך גיט אפגעשיריט גינאריין פון דעם וויין וכל חינו כניף אדער וואו איז נאך די וויין מיט די היינזיין וויא זינט וכו' חרדל ויחזר אונ אזוי איז דער דין ביי חרדל אונ נאך בייא אענליכע זאכין וויא חרדל :

וויין נותנין ביצה טרופה למסגרת של חרדל כדי שיצלו מען צייגן זיך נישטן אענליכע איה וואס איז צו קלאפן גינאריין די ווייסיל מיט די געליכלי אין די גלי וואס מען זינט אין איהר חרדל ווענעפט די איה זאל דורך גיין קלאר חרדל שהוא מערב שבת אז מען האט אנגעגרייט חרדל ערב שבת למחר במסחה ושותה אויף מאנדזין אונ שבת מען ער זינט צו קוועטשין אונ צו מישען מיט עסינג אונ קרינקען ביז ביי ביי דעם ער קען צו קוועטשין מיט די הענט אדער מיט אפלי וכו' אונ אזוי איז דער דין אז ער נעמט ארום וויין פון קעלסער כל זמן שהוא חוסם אזוי זאגט וויא דער וויין נערט נער קאכט פון זיך אליין ווייל ער ווערט אלע קאחל שטאנקערט מורף חבית בשמריה מען ער צו מישען אפאס וויין מיט די היינזיין ונותן לתוך הסודרין אונ ער נישט צייגן אין אמונה עס זאל זיך דורך זייען שיערין לא נפרשו השמרים מן היין ופה יפה ווייל די היינזיין איז נאך גיט אפגעשיריט גינאריין פון דעם וויין וכל חינו כניף אדער וואו איז נאך די וויין מיט די היינזיין וויא זינט וכו' חרדל ויחזר אונ אזוי איז דער דין ביי חרדל אונ נאך בייא אענליכע זאכין וויא חרדל :

בכדי לזכות הרבים שיכולו לקיים מצות קביעת התורה בשבת קודש הוספנו סדר הלימוד להנות בו ביום שנת קודש והם לקויות תנ"ך משנה והלכה ואגדה כפי שגמלא כתוב בספר יו"ט, ולרוות נפש החרדים לדבר ה' הוסיף הרב המובהק וכו' הר"מ פ"ש נר"ו מפ"ק (המחבר ס' תו"ס) ואלף המנן וכו' ללקט אורות נחמדים עניני שבת מספרי מוסר והלכה פסוקה מש"ע וס"פ ואחרונים דברים שלא נודעו לרבים והמה דברים השכיחים והכל בשלשן גמ וגקי וקרא נפש הנאות להם מנחת שבת :

קודש הלימוד ביום השבת קודש זה כגון

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ליחד שם י"ה בזה ביחודא שלים בשם כל ישראל, הריני לומר כדי שביאני הלימוד לשמור שבת כהלכתה ואוכה להתערן באהבת ויראת השם, יתברך ולזכות ליום שכולו שבת וקדושה ומנוחה :

כ' הסדר י"ז לזכות הרבים שיכולו לקיים מצות קודש

יוד הי ויו הי, יוד הי ואו הי, יוד הא ואו הא, יוד הה וו הה (ססד ד' מילואי הוי"ה) אלף הי יוד הי, אלף הא יוד הא, אלף הה יוד הה (ססד ג' מילואי הוי"ה) ושם יה בנימ' שבת

תורה (ויקרא בד)

* ולקחתם סלת ואפית אתה שתיים עשרה חלות שני עשרונים יתיה החלה

החלה האחת: ב ושמרת אותם שבתים מערכות עש המערכת על השלחן המדור לפני יהוה: ונתת על המערכת לבנה וזה והיתה ללחם לאזכרה אשר ליהוה: ב ביום השבת ביום השבת יערכנו לפני יהוה תמיד מאת בני ישראל ברית עולם: ה והיתה לאהרן ולבניו ואכלוהו במקום קדש כי קדש קדשים הוא לו מאשי יהוה חק עולם:

רש"י

(ב) שש המערכת. שש הלוח המערכת האחת: השלחן המדור. של זהב טהור. ד"א על טהורו של שלחן שלא יהיו הפסיעין מגביהין את הלחם מעל גבי השלחן (ממחות ז"ל ח"כ): (ג) ונתת על המערכת. על כל אחת משתי המערכות היו שני כיכוי לבונה מלא קומץ לכל אחת והיתה. הלבונה הזאת: ללחם לאזכרה. שאין מן הלחם

נביאים (ישעיה נה)

א ונתת יהוה תמיד והשפיע בצחצחות נפשך ועצמותיה יחליץ והיית פגן רזה וכמוצא מים אשר לא יכוכו מימיו: ב ובנו ממה חרבות עולם מוסרי דור ודור תקומם וקרא לה גדר פרץ משוֹבֵב נתיבות לשבת: ג אסתיֹשִׁיב משבת רגלי עשות חפצה ביום קדשי וקראת לשבת ענג לקדוש יהוה מכפר וכפרתו מעשות דרכי ממצוא חפצה ודבר דבר: ד אז תתענג על יהוה והרפיתך על בם תי ימי ארץ והאכלתך נחלת יעקב אביך כי פי יהוה דבר:

רש"י

(ה) בצחצחות. צעת למחול ונלורת כך תירגם יונתן: יחליץ. יויון כמו חלוי לצד (כמדבר לא): (ב) משוֹבֵב נתיבות לשבת. תירגם יונתן מתיב רשעים למוריות. משוֹבֵב כמו משיב. לשבת ייטובו של עולם: (ד) נחלת יעקב אביך. נחלה בלא מלרים כמה שנאמר ופרת ויה וקדמה וגו' (בראשית כה) לא כבשרה שנאמר (שם יג) הארץ אשר אתה רואה ויעקב שמר את השבת שנאמר (שם לג) ויהן את פני העיר שקבע תחומין עם דמדומי חמה כך פירש רבי משום:

גדרה פרטת הפולם: משוֹבֵב. אחס הוא המשיב את הנתיבות להיות מיושבות בלחשים כי נתיבות הערים הכדים נשבו הנתיבות ובזכותן נבנו הערים ונתייטבו הנתיבות: (ג) אם השיב משבת וגו'. כ"ל אם התקדש בדרך ללחם הן ללחם ונזכרת שהוא שבת והשבות רגל בעבור השבת: עשות. הפ"ס של משבת עומדת במקום עשים וכו' אם השיב מעשות הפלך אחד מן המלאכות האסורות: ביום קדשי. וזו השבת שקדשו המקום: וקראת לשבת ענג. קראת את שבת יום ענג. כ"ל יום מיוחד לך להשתטח עם קדוש ה' מיוחד. ליום השבת שקדשו המקום קראת יום מיוחד מבלי עשות בו מלאכה של חול: וכדעתו. כ"ל לא בקריאת דבר. ואלגדו בו דבר הכאשר בשבת כהשבויות וכיוצא: (ד) אז תתענג על ה'. כהשתטח כן אז יתענג לך טובה הרבה ותתענג על ה' כ"ל לא תתענג לעד. טוה"ל להסמיר בהן במצב הראוי להשכיל בחורם ה': וברכבך. כ"ל תהיה ברכה בעמלה ובעמלנות: והתנחיתך. כ"ל תהיה הארץ אשר הנחלת יעקב אביך [ואמר יעקב לפי של ולבניו נתנה הנחלה לא לישמעאל בן זכרם ולא לששון בן יעקב וכן נאמר יעקב ויגו' לאשר לך חלק את ארץ כנען] (תהלים קס): כי פי ה' דבר. וכיון שהוא דבר יקיים:

ואומרים ברבי נפשי (תהלים קד) תמלא לקמן:

עיקר תויט

משנה שבת פרק ז

ברטנורא

כלל גדול השוכח עיקר שבת. כסודר אין שבת בתורה ואע"ג דמעיקרא שמע ועכשיו שכחו: אין חייב אלא חטאת אחת. על כל השכחות שחלל דבולו ענגה חלל היא דכתיב את שבתותי תשמורו ומשמע אמירה אחת לשכחות הרכה (ה): הירוע עיקר שבת. שיש שבת בתורה ואחרי בו מלאכות ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה. ע"י שגגת שבת שאינו יודע קצת היום: חייב על כל שבת ושבת.

חפאת

והנעניו חייב על הוצאתו אם הוציאו אבל אם אחר אינו חייב עליו ולגביה לאו מלאכה היא: ד' עצה. תנן של מיע קמטות: כבלא פי גביר. שיעורו גדול ממלא פי פרה וכמלא פי פרה לא מחייב בענה דהא לא חזי לפרה: עמיר. קשין של שנין: פי מלה. נשי מפי גדי הילכך עמיר דלא חזי לגדי לא מחייב כמלא פי גדי עד דאירכא מלא פי טלה אבל עשבים הוציאו וחזי לגדי ולטלה מחייב אפילו כמלא פי גדי: לרזין. כרדון: דהוה שיעור לכל

מאכל אדם בשבת אבל כמלא פי פרה. עצה כמלא פי גביר. עמיר כמלא פי מלה. עשבים כמלא פי גדי. עלי שום ועלי בצללים לחים כגרונת יבשים כמלא פי גדי ואין מצטרפין זה עם זה מפני שלא שוו בשיעוריהן: ה' המוציא אוכלים כגרונת חייב ומצטרפין זה עם זה מפני ששוו בשיעוריהן חוץ מקליפיהן וגרעיניהן ועוקציהן [ד] וסובין ומורסנין רבי יהודה אומר חוץ מקליפיה עדשים שמתבשלות עמהן:

הכתיבה: ומורסנין. הכתוב כנפה ורמב"ם פ' איפכא דמורסנין הוא ענה וגרוע מסובין חוץ מקליפיה עדשים. שמתבשלות עמהן. לאפוקי היתירות החיטאות שכן מורסנין כששוקה מן גורן וקליפיה הפול בזמן שכן לחם ומתבשלין עם קליפתן לרבי יהודה מאשרפין עם האוכלין לשעור גרונות אבל יבשים לא שאין נאכלין בקליפתן לפי שהם נראים כזבובין בקמרה ואין הלכה כרבי יהודה:

נמרא שבת דף קי

רמ"א

תנו רבנן כמה סעודות חייב לאכול בשבת

שלש. רבי חזקיה אומר ארבע. אמר רבי יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו. ויאמר משה אכלהו היום כי שבת היום דה' היום לא תמצאנהו בשדה

רבי חזקיה סבר הני תלתא היום לבר מאורא. ורבנן סברי בהדי מאורא. תנא רבי אליהו בן השונה הלכות בכל יום מובא לו שהוא בן עולם הבא שנאמר הליכות עולם לו אל תקרי הליכות אלא הלכות: אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא תלמידו חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך. אל תקרא בניך אלא בוניך. שלום רב לאוהביך תורתך ואין כמו שבשול. יהי שלום בחילך שלום בארמונותיך. למען אחי ורעי אדברנה נא שלום בך. למען בית ה' אלהינו אבקשה טוב לך. ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום:

זוהר (יתרו דף פ"ב)

ביומא דשבתא בסעודתא תנינא כתיב אז תתעב על ה'. על ה' דלוי דהויא שעתא תחננליא עתיקא קדישא וכלהו עלמין כדדווחא ושלימו ודדווחא דעתיקא דכדינן סעודתא דליה הויא דלוי. בסעודתא תחננליא דשבתא כתיב והאכלתיך חמלתי עמך ארבע דא הוי סעודתא דזיכר אנפין דהוי בשלימותא וכלהו שיתא יומין מההוא שלימו מתברכין ובעי בר נש לאדרי בסעודתיה ולאכלתא אלין סעודתי דחוטין סעודתי שלימתא דזרעא קדישא דישאל די מהימנותא דלנהן הויא ולא דעמין עמ' ובעי כן אמר כינו וכן בני ישראל. תא חזי בסעודתי אלין אשתמועון ישראל דליאנו בני מלכא דחוטין מהיכלא דמלכא. דליאנו בני מהימנותא (פלאין) ותאן דפסח חזי סעודתא מנייה אחיו פנימיתא לעילא ואחיו גרמיה דללו מבני מלכא עלאה הוי. דללו מבני היכלא דמלכא הוי. דללו מזרעא קדישא דישאל הוי. ויהיבין עליה חומרא דתלת מלין דינא דגיהנם וכו'. ותא חזי ככולהו שאר זמנין ומנין בעי בר נש לחדי ולמחדי למסכקי ואזי הוי חדי בלחודיו ולא יריב למסכקי עונשיה בני דהוא בלחודיו חדי ולא יריב חדיהו לאהרע עליה כתיב וזריתי פרש על פניכם פרש מן הערבה ואל אחיו בשבתא חדי אף על גב דלא יריב לאהרע לא יריב עליה עונשא כשאר זמנין פרש דכתיב פרש חניכם. פרש חניכם קאמר ולא פרש שבתכם. וכתיב חדשיכם ומועדיכם שנה נפשי ואלו שבתא קאמר. ובעי כן כתיב בני זבין בני ישראל. ומשום דכל מהימנותא אשתכח בשבתא יריבין ליה לבר נש כשמתא אחרא נשמתא עליה נשמתא דכל שלימו בה כדוונא דעלמא. ואזי. ובנ"כ אקרי שבת מהו שבת שמתא דקודשא בריך הוא שבתא דאחיו שלימא מכל סעוריו. אמר רבי וימי דהוא ווי ליה לבר נש דלא אשלים הדווחא דמלכא קדישא ומאן דדווחא דליה חליין תלת סעודתי מהימנותא. סעודתא דאברהם יצחק ויעקב כלילין בהו. וכלהו חזו על חזו מהימנותא שלימותא מכל סעוריו. תאנא כדדין יומא מהעטרין אבהן וכל בנין יקנין מה דלא כן בכל שאר חנין וזמנין. כדדין יומא חייביא דגיהנם ניסין כדדין יומא כל דינא תכפילין ולא מתערין בעלמא כדדין יומא דאורייתא מתעשרא בעערין שלימין כדדין יומא דדווחא ותפוקא אשתמע כמאן וזמנין עלמין. בילא:

מוסר

מנחת שבת הלכה פסוקה

הלכות שבת מלוקט מ"ש"נ וגר"ב וגדולי אחרונים

עניני שבת מלוקט מזה"ק והאר"י ז"ל וזפרי מוסר.

(א) חייב אדם ללמוד לבנותי המעט בבין פסקי הלכות וכן האיש לאשתו שאם לא תדע הלכות שבת האידך חשמויה השבת וכן כל המצות ברי לעשייתן להוזהר במצות וראיה משנבית שהיתה הלכות לשמוע הדרשה מפי אלישע שהיה בעלה אמר לה מרוע את הולכת אליי היום לא חודש ולא שבת מכלל דבהדרש ושבת הולכת מ"ה. וכל מי שאפשר לו למחות לאנשי ביתו ולא מוחות תנאם על

(ב) זה לשון כחבי הס"ר: ז"ל אמרו רז"ל כל מי שרצה לגנוס לפני המלך קודם שיכנס לביתו שיתקן ארבעה נפישין סתנך בלבוש נאה כי אין לבוש אל שער המלך בלבוש שק ויקטע מעליו יום אחד או יותר. כמ"ש רז"ל (אבות פ"ד) הן ענין סודותיו כדי שיתכנס לנפישין. כן לרין לעמוד ערב שבת להכין עניני לקבל פני המלך כדאור כדכור וישמחה: (ג) כספר מעטל יבין לרין אדם להשתדל בעו"ל: להכין ענינו לקבל אושפיון קר שין שסס נשמות יתירות היורדים עם ספיריה בשבת לרוד עם

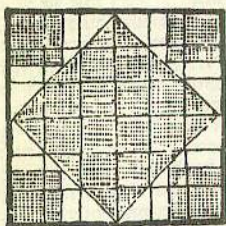
ואפי' ע"י עכו"ם אסור לקצוץ ראש הפתילה ואף כנרות שלנו שנוהגין להתיר מכל כיקום כשהגד של חלב נתקן ער שירולק בתוך השפופרה ונמס החלב או דינו כמו נר של שמן רשוקו בו שמא ימה וידוע ורשם כביית להפסיק מהתשיש או מהלימוד כשהגד מגיע לשם, הגד דולק בתוך השפופרה ואנשי תורה להקל ללמוד בסמ"ש, וכדוהו נהגו הרבה אנשי תורה להקל ללמוד אצל לאספף של נא"ש וכותבין על חתיכת נייר, שבת ה"ם באותיות גדולות ומדבקין כמע"ש נר"ר במקום השריפ"ל כדי שלא יושב וטה, ויש להקל לסמוך על זה, משנה ברורה, ובחבורי תנ"ח בתכתי דהלכות שבת מותר ללמוד מכל לאספף של נא"ש דכיון שלומד הלכות שבת לא חיישין שמא יושב ויטא, וע"ש, ובלא זה הקיל במסמ"ש בלה"ס ללמוד אצל לאספף של נא"ש דכיון שאורם רב ואין האור מתמעט כלל עד לבקום שוב לא חיישין שמא יטה כיון שאין צורך אבל לא שאר תשישיש ונם בלימוד כשאי אפשר לו באופן אחר אבל לכתחלה כדוראי נכון שיעשה באופן היותר כגון ללמוד ב' ביחד בחד עניינא או אצל סטערין ליכך ולא שייך שמא יטה: (יא) נהגו לכסות הקטנים שלא יהיו ערומים בפני הנרות משום ביוז מצוה ואפי' כחול הוא סכנה גדולה אפי' לגדול לעמוד בפני הגר ערום, וע' בא"ר: (יב) תנור שיש בו אש או נחלים לחיטות אסור לפתוח פתח התנור או לסגרו כי ע"ז הוא סמכיד או סככה, בעננלישע קעבין אסור לפתוח המייערקעס מה"ש כירוע: (יג) אסור לערות רוטב על חתיכת לחם או מצות אלא יערה תחתיה את הרוטב לתוך הקערה ותתקדק קצת עד שתהא ראויה לאכילה ואח"כ יתן שמה הלחם או הסצות אבל אין לזכרה לחם הוא רותח אפי' הוא בקערה אסור ליתן לתוכה לחם או מצות, וכן אין ליתן מלח לתוך הרוטב אפי' הוא בקערה ומכ"ל לתוך הקדירה כל זמן שהיא רותח אלא ימתין עד שתתקדק קצת שתהא ראויה לאכילה, ובמלח שנעשה ע"י בישול יש מקילין והמחמיר גם בזה תע"ב, וכן אין לערות מים רווחין בכלי ראשון על מתי' או קאו"ע מפני שציריו מכלי ראשון כבשל כדי קליפה, וכ' בשו"ת בנין ציון (ח"א סי' י"ז) שחקר מהשו"ה הכאה אלינו מס' ציג"א לא נתבשל שם כשרם שנשלה לכאן (רלא) כמקילין שאומרים שנתבשל שם וא"כ אין בו שול אחר בישול) ושבו באיסורו קאי לערות עליו ורחוין, וע"ש, וכן אין לערות מתי' או קאו"ע דותח להכלי שרוצה לשטוח בו אם יש שמה צוקע"ר אלא יערה תחלה הקאו"ע והמתי' ואח"כ יתן לתוכה הצוקע"ר, ומ"ם במקום הצירוף יש להקל בזה, המוסקים: (יד) אסור למזח ששן או שום ע"ז עלי בעודו חם שהיה סולדת בו אפי' נצלה מבעוד יום דמ"ם יתבשל השום והשן: (טו) קדרה רותחת שהעבירה מהאור ואינה מבושלת כל צרכה אסור להוציא ממנה ככך מפני שמכסה ע"ז קצת בישולה: (טז) אסור לישראל ליתן מרי או מים וכדומה על התנור או לתוך הקאכלין שע"ז

תנור בית החורף אפי' על שעה מועטת שחצי צינתו בלכר בין קודם שהוסק התנור בין לאחר שהוסק התנור נזירה שמא ישכחם וישוהו שם עד שירתיה המים ושיצלה הפד, וכן פסטי"א שיש עליו שזמן אין להעמידו נגד המדורה או על התנור במקום שיכול להיות אפי' שאין דעתו אלא לתחמם אבל אם הוא באופן שא אפשר כלל שיתחמם שם עד שתהא יד סולדת בו אם ישוהה שם וכן מרובה אלא יתחמם קצת שם כותר ליתנם ע"ג התנור מלמעלה או בקאכלין ע"י דבר המפסיק ואפי' נקדש השזמן או המים מחמת הקור יש להתיר כשיש שם צורך גדול אבל לתוך התנור שהמטניו בו אסור לתחם שום דבר שיתחמם אע"פ שאי אפשר שירתיה שם, ולצורך חולה קצת יעשה שאלה חכם, וע' בגמ"א: (יז) אסור ליתן חלב קד (אע"פ שחבר נתבשל) לתוך קאו"ע שבבלי ראשון, וה"ה ראשון לערות הקאו"ע בכלי ראשון על החלב הקר כשם רבכל ונצטנן יש בישול אחר בישול אבל ליתן החלב להקאו"ע שבבלי שני אין אוכור, פרס"ג במ"ז סימן ש"ח ס"ק ט"ז: (יח) מותר לוקח מעכו"ם מתי' בשבת מע"ר שרובו עכו"ם ברביעא למיחש שירכה ב"בילו אבל אם העכו"ם מרבה בשביל ישראל אסור וכס"ש כשלוקח העכו"ם מעות בעד המתי' קודם השבת ראיור נסוד הוא, המוסקים ואחרונים: (יט) ברא כמתי' אבל קאו"ע אסור בכל גונו ליקח מעכו"ם ואפילו כחול אסור משום דבקאו"ע (אף בלי חלב, דחלב חי לבדו ג"כ אסור משום נזירה כמבואר ביו"ד וכס"ש כסיון קפ"ו) יש בה משום בישולי עכו"ם ואסור חו"ל בישולי עכו"ם מ"זם תהנות, וע' ביו"ד סי' ק"ד, וביד אפרים ובפתחי תשובה שם, ועיין בהגהות מעשה רוקח: יוש אומרים דגם כמתי' שייך משום בישולי עכו"ם, פ"ח: (כ) אין לסחוט בשבת צימרי' לתוך מתי' או לימנו"ם, רק יסחוט על הצוקע"ר דוקא, חיי"א: (כא) בענין קיפול בגדים יש הרבה חילוקי דינים, ואין לקפל שום בגד, אחרונים: (כב) אסור לשפשף כרגל רוק או ליתח שעל גבי קרקע, אבל ורסו לפי תוס' ובלבד שלא יצפף, ש"ע: (כג) צריך לזכר שלא יכתוב באצבעו במשקין שעל הצלחן או באבק או על ההבל והכפור שעל החלון, שם: (כד) צריך לזכר בשבת בשנת האכילה שלא לזכר מפלח מתוך אוכל, דרך משל לזרוק מן התבשול פלפלן, או עצמות קטנים, או נובל, או קיסם, וכי"ב, רק צריך לקחת אותם עם מעט אוכל ולזרוק אותם, וכן אסור לערות שזמן מן המאכל אלא א"כ שזמן גם כן מן המרק עם, סימן ש"ט: (כה) אסור למרס פולין (באביס שוימין) מן השוימין שלהם, והעושה כן חייב משום דש, וכן בקטניות אם השוימין שלהם אין ראויים לאכילה אסור למרסם, שם: (כו) מפורש בדברי הגמא וסמן בשבת יו"ט, ודבר אסור לדבר דברי מלא וסמן בשבת יו"ט, וכן אסור לזון בשבת, רק לדבר מצוה מצוה לזון, שם: השי"ת יוכיני שנוכה לדרוך אחר מצות ולקיים ונדרמה לרעת את ה', בילאו"א, ילאו"א:

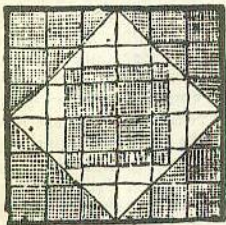
פירוש הרב רבינו עובדי מברטנורה ז"ל על פרק ג' משנה א' ופרק ה' משנה ה' במסכת כלאים עם הגהות רבינו שלמה העדני ורבינו אברהם אבולעף ז"ל

ערוגה שהיא ששה טפחים וכו'. בפ' ר' עקיבא דרש לה מקרא דכתיב כי הארץ תוליד למחה וכגנה ורועיה תלמיח (ישעי' ס"א) תוליד חד למחה חד הרי תרי ורועיה תרי הרי ד' תלמיח חד הרי חמשה. והא דתנן לעיל בפרק שני ירק בירק ששה טפחים ה"מ בשדה גדולה שיש בה ירק הרבה. אבל הכא דלין זורע מכל אחד ואחד אלא מעט לא חיישין. ומה שיש להקדים לפירוש המונה הוא כי אמרו לריקין שיהיה בין כל זריעה וזריעה רחוק טפח ומחצה כדי שלא יינקו זה מזה אלא אם תהיה זיוות בלד זיוות או בלד לנע מקום זרוע שניה או לא ינטרין. כי הגבלת הזיוות יראה הבדלתם ואין חוששין לניקחתם אפי' הם כלל בלד זה ואם כן בערוגה שהיא ששה אפס לזרוע בה חמשה מיני זרעים ולא תהיה כלאים וזה אורחה:

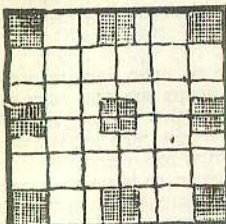

והקשו בגמרא מאי דוחקיה לאוקמיה בערוג' שכתובה יקישו ערוגות מכל זד כנגד הקרנות ואין בה דבר זרוע. ותירו גזירה שמה ימלא הקרנות וזרע הערוגה על זו הצורה:

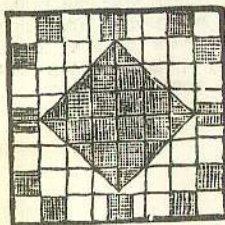
או על זו הצורה:

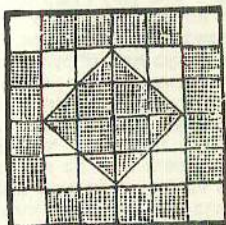
והקשו מאי דוחקיה בערוגה שהיא ו' על ו' טפחים וזרעין כתובה ט' זרעוין ויהיה בין כל אחד טפח ומחצה כזה:

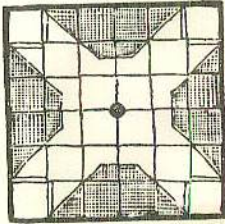
לפי שכל הצרע ממנה הוא ט' טפחים בלבד ועל זו שהקדמנו יהיה כ"ד טפחים והא דנקט ערוגה ששה על ששה לפי שהיא היותר קטנה שבערוגות שהיא אמה על אמה והשמינית שאפשר לזרוע בה זרעים משמתי' ולא יהיו כלאים: היה לה גבול גבוה וכו'. בירושלמי אמרו שנס רוחב הגבול טפח נמאלת הערוגה ח' על ח' זרעין בתוכה שלשה עשר. שלשה על כל גבול וגבול ואחד באמצע ויהיה מלת הזרוע ממנה שלשים טפחים. כזה:

והרא"ש ז"ל פי' על כל גבול וגבול זרוע ד' בד' הקרנ' ובין כל קרן וקרן ההגה"ה פירוש שעל כל הגבול שמקרא לקרן' שני מיני זרעים. והא דקתני שלשה על כל גבול משום דקרא אחת נמנה עם השנים ומונה קרן אחת לכל רוח ובין ארבע מינין שכל רוח נריך להרחקת שלשה איריין שביניהם ארבעה טפחים וחצי. וישאר למקום זרע ד' מינין ג"ס ומחצה והוא לכל מין טפח חסר שמינית טפח. ובירושלמי פריך ויחתי ג' על כל גבול וגבול וחמשה באמצע כמו בערוגה דרישא ולוהי ו"י מינין ומשני משום שהגבולים ממשטים. פי' שצריך להרחיק זרע הערוגה מזרע הגבול טפח ומחצה מזה ומחצה מזה מזרע וטפח ומחצה מזה מערב הרי שלשה ולא נשאר וכו' ולא נשאר

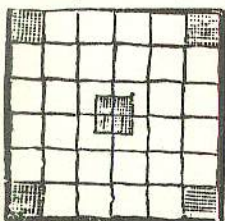
הרב דאמלטי נריך הרחקה כדי יניקו ושיעור ג' טפחים היינו עם מקום הזרעים ע"כ. ועוד כתב ומה שכתב דאלכאליס קפיד קרא דלא ליהוי ערבוך כבר כתב גלוי הכ"מ שלא אסרה תורה אלא במפולת יד וקרא דהכא דקפיד אערבוך אינו אלא אסמכתא ע"כ. ודקדק שם בכ"מ וז"ל ואפי' שכל זרע מתפשטת וינקו טפח ומחצה וא"כ היה ראוי להרחיק ג' טפחים. וז"ל שלא חששו אלא שלא יינק מין זה מהמין אחר עליו אבל לעירוב יניקות לא חששו והיינו דקאמר בגמרא לא יינקי מהדדי ולא אמר לא יינקי אהדדי דלא חששו אלא שלא יינק זרע זה מהזרע אחר עליו וכו' רבינו שלא יינקו זה מזה ולא כתב זה עם זה. עד כאן ההג"ה וייקו זה מזה מה שזרע בזה הערוגה כ"ד טפחים ואמרין בגמרא פרק ר"ע דבערוגה בה בחורבה שנינו אבל ערוגה בין הערוגות אסור לזרוע בה חמשה מינין שאם זרע בכל רוח שבערוגה זו ובכל רוח שביניהם יראה הכל כמעורב. והר"ר שמשון ז"ל פירש על פי הירושלמי דכך הוא סדר הזריעה. מנה בקרנות חרב טפח וחצי חומע על טפח וחצי חומע כדי שיתרחק זרע מזרע. זרע מזרע מזה דרום שיעור אלכסון של טפח וחצי חומע דהיינו טפח וחצי זרוע בכל רוח ארבע' טפחים חסר חומע באורך ורוחב טפח ומחצה אלא שמייר' והולך בכל זד עד שיהיה כלה לרוחב טפח חסר חומע כדי שיהא לעולם בין זרע דרום לזרע מזרע טפח וחצי וכן לכל רוח עד שיהא ריוח באמצע הערוגה שלשה על שלשה ועשה באמצע נקב וזרע גרעין א'. כזה:

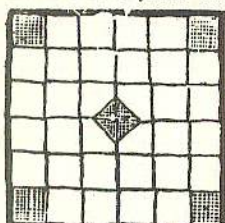
[הגה"ה] יש מפורשים שלא ישלה כל הזרוע שבזורה זו רק פחות משנים עשר טפחים כ"ל שצריך להיות פחות מ"ד טפחים דהוי י"ג וארבעה חומשין:

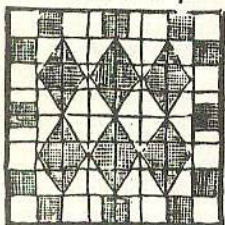
באמצע חכ יהיה אלכסונו כנגד אלכסון הערוגה. כלורה זו.

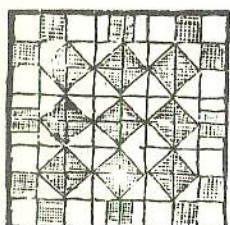
הנה ג' טפחים הורעין עם חומשיהן של הג' אלכסונים הנזכרים הם ד' טפחים וחומש נשאר מן השבט שהוא אלכסון הערוגה של חמשה על חמשה שלשה טפחים פחות חומש לשני ההרחקות ואחז לריבון שלשה שלימים טפח ומחצה לכל ד' שהוא טפח ושני חומשין וחצי חומש וליכא בכל ד' רק טפח ושני חומשין לזה נר"ץ שלא יהיה טפח הזרוע באמצע אלכסונו כנגד אלכסון הערוגה אלא לנגד אלכסון הערוגה. כזה.

כי בכך ישאר לשני ההרחקות שלשה טפחים הנריבון ועוד חומש א' וז' יתר. כילד חן טפח ושני חומשין לזרע שבקרון וזוית עם אלכסונו וטפח ושני חומשין לזרע שבקרון וזוית כנגדה באלכסון וטפח לבד לזרע שבאמצע שהרי יזינו באלכסון אלא ארבע לטעויו כנגד זויות נשאר אייר פטוי בין קרן וזוית לזלע האמצעי טפח וחצי חומש יכן בקרן וזוית שכנגדה וכן לשני האלכסונים האחרים עד כאן. ויתירן רבינו עובדיה ז"ל ויש לומר מדלא שרא רחמנא אלא חמשה בתוך ששה מכלל דפחות משה איכא ערוב. עד כאן הקושא והתירון הן הן דברי הר"ר שמשון ז"ל והפירוש דמכלל דכפחות משה איכא ערוב אפי' כשהן לזע בלד זוית. עד כאן הגה"ה והר"ם ז"ל פירש שדעת רבי יהודה שאפשר שזרע כזה הערוגה שיהא ששה על ששה ויש לה גבול טפח שמה עשר מינין כזו האורה.

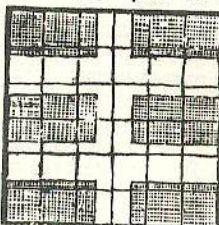

ויהיה מדת הזרוע ממנה שלשים טפחים וכשתסתכל בצורה זו תמצא ששה מסומנים אורך כל אחד שלשה טפחים ורחב שני טפחים ומלא כל לזע מן אלכסון טפח ומחצה על טפח ומלא הזרעים מרחקים זה מזה יותר מטפח ומחצה אמנם אם נראה לומר לר' יהודה שזרע ט' מינין בערוגה באמצע ובמדת הזרועים הזאת ונצטרך אותה כמו זאת הצורה.

זה אי אפשר לפי שכל מסומן מהם המסומנים המצויין הוא ארבי שני טפחים ורחבו ב' טפחים נמצא כל הזרעים אלכסון טפח על טפח הוא טפח ושני חומשין ואחז לריבון לשפח ומחצה וליכא. והלכה כרבי יהודה:

מקום פטוי לזרוע בערוגה כי אם שלשה על שלשה וא"ת למה לא יזרע על כל גבול וגבול חמשה מינין ששה טפחים לר' אוריים שבין חמשה מינין וישאר שני טפחים לחמשה המינין. שני חומשי טפח לכל מין באורך טפח והיו בין הכל ט' מינין [הגה"ה פ"ד לר' הקרנות ועוד שלשה על כל גבול וגבול הרי ששה עשר מינין חוץ מן האמצעי]. וי"ל דשם ברבי המינים איכא ערובינא משני שהוא ממלאה ולא יוכל לזרוע ג' בכל גבול. רבי יהודה אומר ששה באמצע. בירושלמי דרש זרע זרעה זרעה זרעה דה"מ למיכתב זרע וכתב זרועיה (ו' י' ה' יתירי הרי תלחא) תוליא חמשה תלמיח תלחא הרי ששה. וכתב הרא"ש ז"ל בדירושלמי ספיק למאי דשנין לרבנן שהגבולין ממשנין היכי תני רבי יהודה ששה באמצע ואי תימא רבי יהודה ארישא קאי פירוש שאומר ת"ק חמשה והוא אומר ששה הא תני רבי חייא רבי יהודה אומר י"ח באמצע אלא אסיפא קאי פירוש ששני עשר על הגבול וששה באמצע הרי שמונה עשר ואינו מתיר כלום בירושלמי הלכך נראה שגובה הגבול עולה למנין הריחוק דאי לא תימא הכי אמאי נקט היה לה גבול גבוה טפח לימני היחה הערוגה ח' על ח' אלא ודאי תנא גבוה טפח לשמעיין שהגובה בכלל מדת הריחוק. ואריך לומר דרבי יהודה לטעמים דלמר בפירקין כמלא רוחב הפרסה ודיינו טפח ואין נר"ץ להריק כי אם טפח והשתא כיון שגובה הגבול מן המנין לרבי יהודה יוכל לזרוע בכל הערוגה. וזרע בה ששה מינין שלשה בצורה אחת מן המזרח ושלשה בצורה אחת מן המערב וכל מין ומין טפח ושליש טפח רוחב באורך ב"ע ומחצה.

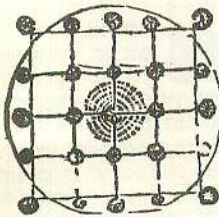
הגה"ה. פירשו לי. שהוא כזה. ורוחב כל זרוע מאלה טפח ושליש באורך שני טפחים ומחצה והקו הלבן החרב שבין ג' שורות שמלד זה לשלש שורות שמלד האחר. הם ששה טפחים באורך הערוגה והחרב שבין זרוע לזרוע הוא שני טפחים וחצי באורך הזרוע אבל רחבו טפח אחד כדעת רבי יהודה דלא צפי הרחקה רק טפח והס' ד' אוריים ששן עשרה טפחים סך כל החרב בערוגה ששה עשר טפחים וסך כל הזרוע באמצע הערוגה מלבד הגבולין עולה עשרים טפחים. ולרבנן זרוע מין אחד בערוגה חמשה על חמשה כי לר"ך חצי טפח. [הגה"ה פ"ד] פירוש עם טפח שגובה הגבול הוי טפח ומחצה כדעת רבנן ויהיה כל הזרוע כ"ה טפחים מואחר שהוא מין אחד. ע"כ מכל ד' מן הגבול. וא"ת לרבנן אמאי יזנו זרע כי אם מין אחד בכל הערוגה והלא יוכל לזרוע בה חמשה מינין טפח על טפח בכל קרן וקרן וטפח על טפח באמצע וכלבד שלא יחא אלכסון של טפח האמצעי כנגד אלכסון הערוגה שא"ל לא יהיה טפח ומחצה בין זרע האמצעי לזרע הקרנות לפי שאלכסון הערוגה שבעה טפחים ואלכסון הזרעים של הקרנות והאמצעי ד' טפחים וחומש. וי"ל מדלא שרי רחמנא אלא חמשה בתוך ששה מכלל דפחות משה איכא ערוב: [הגה"ה] פירוש ר"ל פתח שלא נשאר רק חמשה טפחים שבקרב אלכסון חצי טפח בכל ד' תשלום טפח והאי כדאמרין ואלכסון הזרעים של הקרנות והאמצעי ד' טפחים וחומש. פי' שני אלכסוני הקרנות עם אלכסון האמצעי עולין ד' טפחים וחומש. ופירוש החכם הרב אברהם אורליי נר"ץ כשתתן טפח זרוע לכל קרן וקרן וטפח זרוע

פירוש הרב ר'ע מברטנורה פרק ה משנה ה

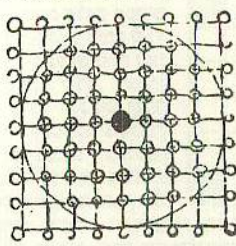
הענין ארבעים וחמש נפנים : ה"ה. פירוש אחר שראינו כאלו העגולה נמשכה] ויהיה לזרחה כלורת הראשונה אלא שבמקום ארבע הוא חמש נמלא עתה מקדש ארבעים אמה בכל רוח. והוא מה שצריכו לתנא לומר הרי זה מקדש ארבעים וחמש כי מאחר שהעיר הקדש הוא שש עשרה אמה לכל רוח היה לו לקר' ולומר הרי זה מקדש שש עשרה אמה לכל רוח וכו' ונמה שכתבנו מתורג' שאי אפשר לו לומר בשל"ה 'ה' מקדש ש"ו אמה לכל רוח כיון שהוא מקדש עשרים לכל רוח ולפיכך אמר מקדש ד' וכו' גפנים וזה אי אפשר אלא לאחר שטסיף : ה"ה. פירוש ראיתי כאלו העגולה נמשכה שאמר בראש דבריו] בעגולה כמו שכתבנו והטעם שלא אמר בזמן שכן נטועות על חמש חמש מקדש עשרים אמה לכל רוח מפני שעיקר הקידוש הוא שש עשרה אמה לכל רוח וארבע אמות הוא חוספת הוכרח לקרב האלהים לשורות מטעם שכתבנו :

[ה"ה] לפי שכן הארבע מלואמנות] ואם תאמר כיון שכשהם ד' על ד' מקדש שש עשרה אמה בלבד למה הפרישו התנא מכלל שש עשרה אמה לכל רוח דבהלוקה דסיפא דיתא הוא נטועות על ארבע ארבע אופל שש שש ואיך אותו עם כשהן נטועות על חמש חמש. וי"ל דעל ארבעה וחמשה לזריותיו דמותו זו לו כי יפול בתוך העגול בכל אחת מהן שבע שורות על שבע חוץ מארבע זוויות וגם כן אין שוין כמנין הנפנים [ה"ה] : פירוש אחרון שמתקבלות חין הפרש אלא שכל' על ארבעה הם בדקדוק ובחמש על חמש הם בתוספת] ויותר טוב הוא להוסיפו מנין הנפנים שמקדש אכל כשהן נטועות על שש או על שבע שבע חין מנין הנפנים שמקדש עשרה או על ששה ששה כפי מנינים כשהיה על שבע שבע כמו שכתבנו ולפיכך לקח בהן עיקר שכולל הכל ואמר מקדש שש עשרה אמה : היו נטועות על שש שש וכו'. והפרישו מן הכרס עגולה שאלכסונה שלשים וחסים אמות יואל קו העגולה מכל שורה החלוטה אמה אחת ומנין הנפנים שבתוך העגולה ארבע ועשרים וזה לזרחתו. ולא משכנו האלכסון.

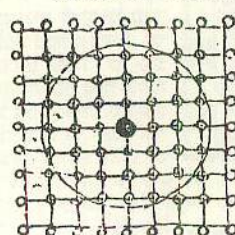

[ה"ה] פירוש ולא ראיתי כאלו נמשכו כשאר אמרנו בעל חמש חמש] עד שנינו בל' שורות החיצונות שאלל העגולה כמו שביטנו בחמש על חמש מפני שנאמר בין קצה האלכסון ובין שורה הסמוכה לו חמש אמות ואפי' נראה כאלו העגול' מלאה ירק ישאר בינה ובין השורות החיצוני' יותר ממה שצריך לעבוד הכרס בתו' אמה וע"כ לא הוספו ברוחב העגולה כלום. ואם יהיה נקוע על שבע שבע ונפריש מן הכרס עגולה שאלכסונה שלשים וחסים אמות יפלו בתוך העגולה חמש שורות אורך [ה"ה] : פירוש החמש שורות יש לן ד' חיצוני' של ו' ששה כ"ח אמות וכו' מכאן וכו' כאלו הם ל"ב אמות. ע"כ על חמש רוחות מן חמ' זוויותיו ויואל האלכסון מלגלות המרובע שיש בו חמש על חמש שתי אמות לכל רוח נאמר בין קצה האלכסון ובין שורה החיצונה הסמוכה לה חמש אמות ומפני זה לא משכנו : [ה"ה] : פי' רואה לומר לא ראיתי כאלו נמשכה. ע"כ ה"ה] האלכסון לשורות החיצונות ומנין הנפנים הנמלאים כ"ח ולזרחה כמו הנורה הקודמת כשינוי ד' בתקום ו' וכו' זה מה שפי' הרמב"ם ו"ל על משנה זו בקיור דבריו כל האפשרי. ולפי שראיתי אחד מההכמים הקדמונים שכתב על זה הפירוש קהן קהן הדברי' שנאמר למשה וכו' כ"ה הרא"ש ו"ל הכמים לזה הפירוש וזהה פי' ה"ר שמשון ו"ל לא הווקמתי לבחוב פירושה"ר שמשון ו"ל על משנה זו :

הנבטע ירק בכרס או מקיים. שרואה שזמנו וייתנה הרי זה מקדש וכו'. כלל משנתנו הוא שלעולם מקדש ע"ו אמה לכל רוח עגולות ואפי' דתן לעיל הזרוע ארבע אמות של עבודת הכרס אינו מקדש אלא שתי שורות היכל דזרוע בין הנפנים מקדש ע"ו כשיעור כרס גדול דמורף על שש עשרה. אמנם איזה כרס שיהיה מרובע ל"ב אמות על ל"ב אמות והירק נטוע בנקודת אמצעותו כשנעגול בחוכו עגול יהיה היקפו כללפות המרובע ויהיה האלכסון ל"ב אמות ויתקדש העגול כולו שהוא שש עשרה אמה לכל רוח מן הירק. והנה אם הנפנים נטועות על ארבע ארבע פירוש שיש בין כל שורה ושורה ארבע אמות והפרישו מזה הכרס מרובע ל"ב על ל"ב יהיה המרובע חמשה שורות אורך על חמשה שורות ויפול מהן בתוך העגול שבעה שורות אורך על שבעה שורות רוחב ובכל שורה שבעה נפנים ששה ארבעים וחמש נפנים יואל מנין חוץ לשניגול וישארו בתוך העגול ארבעים וחמש נפנים וזו לזרחה.

וכתב הרא"ש קשיא לי אמאי חין נאמרין עוד בכל שורה סביב אלו ה' שורות האמצעיות שכתבנו מד' רוחות : [ה"ה] פירוש גפן אחד לכל רוח. (הארבע הנפנים הגדולים בכל רוח כלור זה המה אשר עליהן הקשה הרא"ש ז"ל). ע"כ ה"ה] כי צומדין בתוך ע"ו אמה של גפן האמצעי נמלא אומר מ"ע גפנים. וי"ל שארבע אמות שכן גפן לגפן היינו בלא עיקר הנפנים נמלא ששם הנפנים יש יותר משש עשרה ע"כ וכשהיה נטוע על חמשה חמשה והקטנו מרובע מל"ב על ל"ב יפול בתוך המרובע שבע שורות אורך על שבע שורות רוחב ויקח אמה משרות סמיכות הכלל ואמה משרות חסימות מכלן וכן קו העגול שאלכסונה שלשים וחסים יואל חוץ מן השבע שורות אמה לכל רוח מפני שהשבע שורות יש ביניהם שש מרחקים בכל מרחק חמש אמות ואנו יריבין שלשים וחסים ויהיה מרחק בין קו העגולה ובין קו השורה הסמוכה לו חוץ למרובע ארבע אמות וזה לזרחה.

והנה הנפנים הנכנסים בעגולה שלשים ושבעה נפנים בלבד והנה כיון שלא נאמר בין האלכסון העגולה ובין השורה הסמוכה לו מבחוץ אלא ארבע אמות והוא שיעור עבודת הכרס לפי השיעור המלאם ראיתי כאלו העגולה נמשכה עד שהגיעה לשורות החיצונות שהיה ביניהם ובין קצה האלכסון ארבע אמות [ה"ה] הנה מתוך הדברים שמענו קצת שצריך היה לעשות עגול בתוך עגולו. כאשר אתה רואה והחיצון מניע עד הלגלות חוץ לארבע. תרמוותו בארבע דלדי הארה יבזה יהיה העגול החיצון דומה ממש לזורה הראשונה של ד' י"ב] ויחוסף באלכסונו ארבע אמות לכל רוח על שיהיה בעגול אלכסון של ארבעים על ארבעים דכיון שאנו רואין העגול של שלשים וחסים כאלו מלא ירק בכל מקום [והארבע אמות היתרות] מניע לעבודת הכרס הוא ונמלא גפנים כולם ששה בשבע שורות על ו' שורות נכנסות בתוך העגול חוץ מארבע שכתבנו והנה עתה בתוך

אלו ארבע משניות הם אותיות נשמה והם מסוגלין לנשמה

ז נפל לתוכו יין או מוחל ושנו מקצת מראיו. אם אין בו מראה מים ארבעים סאה
הרי זה לא ימבול בו :

ה שלשה לוגין מים נפל לתוך קרטוב יין והרי מראהו כמראה היין ונפלו למקנה
א לא פסלוהו. שלשה לוגין מים חסר קרטוב ונפל לתוך קרטוב חלב.

והרי מראהו כמראה המים. ונפלו למקנה לא פסלוהו. ר"י בן נורי אומר
הכל הולך אחר המראה :

ז מקנה שיש בו מ' סאה מכוונות. ירדו שנים ומבולו זה אחר זה. הראשון מהור
והשני מקמא. ר"י אומר אם היו רגליו של ראשון נוגעות במים אף השני

מהור. המביל בו את הסגסוג והעלהו מקצתו נוגע במים מהור. הבר והבסת
של עזר כיון שהגביה שפתותיהם מן המים המים שבתוכן (ז) שאובין ביצד
יעשה מטבילין ומעלה אותם דרך שוליהם :

י המביל בו את המטה אף על פי שרגליו שוקעות במים העבה מהורה מפני
שהמים מקדמין. מקנה שמימיו מולדין בובש אפילו חבילי עצים אפילו

חבילי קנים כדי (ט) שיתפחו המים ויחדד ומבול. מחמ שיהא נתונה על
מעלת המערה היה מוליד ומביא במים. כיון שעבר עליה הגל מהורה :

ברטנורה

עיקר תור"ט

(ה) לא פסלוהו. והוא שלא שינו מראה המקום. הכ"ע :
(ב) כלומר ואין הלכה כמותו. והכ"ע ספק לך דסוגס :
(ג) שאובין. שהרי ל"ר שיטתו כהם המים : (ד) לפי ששכסלי
במקוה לא נשאו וכשנפלטו נתקשר דרך שוליו חו לא מקרי מים
שבתוכם שאין מתקבלין בתוכם : (ה) כלומר במים נדלו אל
כשהמים נפלו מ"ה נפילתו כי : (ו) וקטע דע"מ מאי מטיי סא
לא לא היתה המטה כולה במים ואין כולה נכח אחת בעינין. וז'
הכ"ע קדמו המים ונגפו כרגליו כו' ויחוס המים שבתוכם
למקוה הלכך לא היו חילצו כדמקן ספ"ח הסוחר בזה כי לא
היה ידיו סבורים : (ז) כדלפינן בספ"ח. ועינ"ש : (ח) וק'
דכ"ס מאי ספ"ח הוהא עליה קטין. אלכ ל' ספ"ח לא מנעיה
אכ"ס חלל ספ"ח חיליו עליה קטין שהמים צריכים לא תשיב ספ"ח
ומתקטין המים שביניהם למ' סאה וכלכד שלא יתקין כל המקוה
שחט"ס שהמים שבתו הנלצים מתחדין אין זה סבור כי וכו' דכ"ס
ועינ"ש : (ט) שיחפשו. כלומר שיעלו כמין חפשו ויהיו עמוקים
מזל א' ויוביב כהם. הכ"ע : (י) ולא היו ככסוס מקוה על ידי
דבר המתקבל עומעם מ"ד אטובל את הכלי ירדו בתוך המקוה
שלא שיתן סבורים דכ"ס עיקר המקוה במקומו וסגל לא נפלו
לנמיר. ועינ"ש :

הסגסוג. כגד אמר עב וקורין לו בערבי אלנור"ה וכולם מים הרבה : מקצתו נוגע במים מהור. במקוה שיש בה מ'
סאה מלו מנחות איירי וטבל בה אחד לאחר שהטביל בו את הסגסוג מהור האיש הטובל אף על פי שנחסר שיעור מקוה
הטבילת הסגסוג מאחר שמקצת הסגסוג נוגע במי'. ור"י הוא דס"ל אמר' גוד אחית (ב) : המים שבתוכן שאובים. ומזכירין
ופסולים 'המקוה בג' לוגין שהרי לא היה בו אלא מ' סאה מכוונות ונתחסר כשהגביה שפתותיהן מן המים : ומעלה
אותם דרך שוליהן. כדי שלא יפלו המים שבתוכן למקוה ויפסלו כל מימיו (ד) : המביל בו את המטה. שרגליו
נכוחות ואח"כ העביל כולה כאחת במקוה קטן כזה ששיעורו מולמס אלכ"כ רגליו שוקעות במים העבה שאינו נרוק ואין
מתקבלין בו : (ה) שהמים מתקדמין. להטביל הרגלים קודם שישקעו כשיטו' : וכדמייטעלן : שמימיו מורדדין.
שאלו המים עמוקים מחמת שהמקוה רחב והמים מתפשטים בכלו ואף על פי שיש בו מ' סאה אין כל גופו מתכסה במים
בבת אחת (ז) : כובוש. ללד אחד של מקוה : אפילו חבילי עצים וקנים. וזע"פ דכ"הה במקוה שחלקו ספ"ח הואיל
והמים נכנסין ציניהן (ח) לא היו חלוק. וכובש דקיעט מפיט שהעלים והקנים אפים על פני המים ונרין לכבוש עליהם.
אכ"ס כדי שיכנסו תחת המי' היה מוליד ומביא במים. ומנעטע המים ירדיו : (י) כיון שעבר עליה הגל מהורה.
כיון שעבר הגל של מים על המעלה של מקוה שהמטה מונח בה וזפו מי הכל על המטה סבורה ולפי שהמטה דקה וקטנה
וירא ספן חפול במים דרך להטבילה כן :

נאמר לו יהונתן מהר הודש ונפחדת כי יפקד מושבך: ושלשת תבד מאד ובאת אל המקום אשר נסתרת שם ביום הפעשה וישבת: צל האבן האזל: ואני שלשת החצים צדה אורה לשלחתי למצרה: והנה אשלח את הנער לך מצא את החצים אמר אמר לנער הנה החצים: ומה הנה קחנו? ובאה פישלום קה ואין דבר חיייהו: ואם כה אמר לעם הנה החצים מסך והלאה לך כי שלחתי יהוה: והדבר אשר דברנו אני ואתה הנה יהוה ביני ובינך עד עולם: ויפטר דוד בשדה ויהי החדש וישב המלך על אל ק הלחם לאכול: וישב המלך על מושבו בפעם בפעם אל מושב הקיר ויקם יהונתן וישב אבנר מצד שאר נפוד מקום דוד: ולא דבר שאול מאומה ביום ההוא כי אמר מקרה הוא בלתי סתור הוא כיר לא מהור: ויהי מן חרות החדש השני ויפקד מקום דוד ויאמר שאול אל יהונתן בנו מדוע לא בא בן ישי גס המלך גס היום אל הלחם: ויען יהונתן את שאול נשאל נשאל דוד מעמדי עד בית לחם: ויאמר שלחני נא כי זבח משפחה לנו בעיר והוא צוה לי אחי ועלה אסמציני חן בליניך אמרמה נא ויראה את אחי עד כן לא בא אל שלחן המלך: ויחר אף שאול ביהונתן ויאמר לו בן נעוה המרדות הלוא ידעתי כי בחר אתה לבן ישי לבשת ערות אמה: כי כל היום אשר בן ישי חי עד האדמה לא תבון אתה ומלכותך ועתה שלח נקח אתו אלי: כי בן מות הוא: ויען יהונתן את שאול אביו ויאמר אליו למה יוכת מה עשה: ויטל שאול את החנית עליו להפכו וידע יהונתן כי כלה היא מעם אביו להמית את דוד: ויקם יהונתן מעם השלחן בחרי אף ולא אכל ביום ההוא השני לחם כי נעצב אל דוד כי הכלמו אביו: ויהי בבקר וצא יהונתן השדה למועד דוד ונער קמן עמו: ויאמר לנער רץ מצא נא את החצים אשר אנכי מורה הנער רץ והוא ירה החצי להעברו: ויבא הנער עד מקום החצי אשר ירה יהונתן ויקרא יהונתן אחרי הנער ויאמר הלוא החצי מסך והלאה: ויקרא יהונתן אחרי הנער מהרה חושה ללמעבד ויבא נער יהונתן את החצי החים ק ויבא אל אדניו: והנער לא ידע מאומה אף יהונתן ודוד ידעו את הדבר: וימן יהונתן את פליו אל הנער אשר לו נאמר לו לך הבא העיר: הנער בא ודוד קם מאצל הנגב ויפל לאפיו ארצה וישתחו שלש פעמים וישקו איש את רגלו ויבכו איש את רגלו עד דם הנריס: ויאמר יהונתן לדוד לך שלום אשר נשבענו שנינו אנחנו רשם יהוה כאמר יהוה יהיה: וביני וביני ורגלי ובין ורגלי עד עולם:

הפטרות שבת וראש חדש בישיעה סימן ס"ז

כה אמר יהוה השמים כסאי והארץ הדם רגלי איוה בית אשר תבנו לי ואיזה מקום מנוחתי: ואת כל אלה ירי עשתה ויהיו כל אלה נאם יהוה ואליה אביט אל עמי ונכה לוח וחרד על דברי: שוחם השור מכה איש וזבח השנה ערפלב מעלה מנחה דם חזיר מוכיר לבנה מברך: און גסיהמה בחרו בדרכיהם ובשקוציהם נפשם חפצה: גס אני אכתר בתעלליהם ומגורתם אביא להם יען קראתי ואין עונה דברתי ולא שמעו ויעשו הרע בעיני ובאשר לא חפצתי בחרו: שמעו דברי יהוה החרדים אל דברו אמרו אחיכם שנאיכם מנדיכם למען שמי יכבד יהוה ונראה בשמחתכם וחס יבשו: קוד שאון מעיר קוד מהיכל קוד יהוה משלם גמול לאבינו: במרם תחיל ילדה במרם יבוא חבל לך והמליטה זכר: מיר שמע כזאת מי ראה באזה היוחס רץ ביום אחד אבינלד גוי פעם אחת כיתה גס ילדה ציון את בניה

הפטרת שבת וראש חודש

בְּנִיהַ: הָאֲנִי אֲשַׁפֵּיר וְלֹא אֲזִלִּיד יֹאמֶר יְהוָה אֲבִי הַמּוֹלִיד וְעֲצָרְתִּי אִמֶּר אֱלֹהֶיךָ:
שָׁמַח אֶת־יְרוּשָׁלַם וְגִלּוֹ בָּהּ כִּלְאֵה־בִּיהַ שִׁישׁוֹ אֶתָּה מְשׁוּשׁ כִּלְהִמְתֵּאפְרִים עָלֶיהָ:
לִמְעַן תִּינָקוּ וְשִׁבְעֲתֶם מִשֹּׁר תִּנְחִמֶיהָ לִמְעַן תִּמְצֹא וְתִתְעַנְּתֶם מִזֵּו כְּבוֹדָהּ: כִּי־כֹה |
אִמֶּר יְהוָה הִנְנִי נֹמֵה־אֶרֶץ כְּנָהָר שְׁלֹמֹם וְכִנְחָל שׁוֹמֵר כְּבוֹד גּוֹיִם וְיִנְקָתָם עַל־צַד
תִּשְׁאֹר וְעַל־בְּרָכִים תִּשְׁעִשְׁעוּ: כֹּאִישׁ אֲשֶׁר אָמַר תִּנְחַמְנוּ בֶן אֲנִכִּי אֲנַחְמָכֶם וּבִירוּשָׁלַם
תִּנְחַמּוּ: וְרֵאִיתֶם וְשֵׁשׁ לְבָבָהּ וְעֲצָמוֹתֵיכֶם כִּדְשָׁא תִפְרַחְנָה וְנִדְעָה יִד־יְהוָה אֶת־
עַבְדֵּיו וְעַם אֶת־אִיכָּיו: כִּי־הִנֵּה יְהוָה בָּאֵשׁ יָבֹא וְכִסְפָּה מִרְכַּבְתִּיו וְהַשִּׁיב בַּחֲמָה
אָפוּ וְעֲרָתוֹ בְּלִבֵּי־אֵשׁ: כִּי בָאֵשׁ יְהוָה גִּשְׁמָא וּבְחֶרֶב אֶת־כָּל־בֶּשֶׂר וּרְבוּחֵי־לֵדִי יְהוָה:
הַמִּתְקַדְּשִׁים וְהַמִּסְתָּרִים אֶל־הַנְּנוֹת אַחֵר אַחֵר בְּתוֹךְ אֲכָלִי בֶּשֶׂר הַחֲזִיר וְהַשִּׁקְזָה וְהַעֲכָבֵר
יִחְדּוּ יִסְמוּנָא־יְהוָה: וְאֲנִכִּי מַעֲשִׂיהֶם וּמַחֲשַׁבְתֵּיהֶם בָּאֵה לְקַבֵּץ אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם וְהַלְשֹׁנוֹת
וּבָא וְרָא אֶת־כְּבוֹדִי: וְשָׁמַח בָּהֶם אוֹת וְשִׁלַּחְתִּי מֵהֶם | פְּלִימִים אֶל־הַגּוֹיִם תִּרְשִׁישׁ
פּוֹל וְקוֹד מִשְׁכִּי קֶשֶׁת תּוֹבֵל וְיוֹן הָאִיִּים הִרְחִיקִים אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ אֶת־שְׁמִיעִי וְלֹא־רָאוּ
אֶת־כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ אֶת־כְּבוֹדִי בְּגוֹיִם: וְהִבִּיאוּ אֶת־כָּל־אֲחֵיכֶם | מִכָּל־הַגּוֹיִם | מִנְחָה |
לְיְהוָה בַּסּוֹסִים וּבְכָרֶב וּבְצִבְרִים וּבְכַרְדִּים וּבְכַרְכָּרוֹת עַל הַר קָדְשִׁי יְרוּשָׁלַם אִמֶּר יְהוָה
כֹּאֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַפִּנְחָה בְּכָל־מָהוֹר בֵּית יְהוָה: וְגַם־מֵהֶם אֶקַּח לְכֹהֲנִים
לְלֵוִיִּם אִמֶּר יְהוָה: כִּי כֹאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה
עִמָּדִים לִפְנֵי נֹאם־יְהוָה בֶּן יַעֲקֹב זֶרַעְכֶם וְשִׁמְכֶם: וְהָיָה מִדִּי־חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ וּמִדֵּי שָׁבַת
בְּשַׁבְּתוֹ יָבֹא כָל־בֶּשֶׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אִמֶּר יְהוָה: וְיִצְאוּ וְרָאוּ בְּפָנֵי הָאֲנָשִׁים
הַפְּשָׁעִים כִּי כִי תוֹלַעְתֶּם לֹא תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא תִכְבֶּה וְהָיוּ רֹאיוֹן לְכָל־בֶּשֶׂר:

וְהָיָה מִדֵּי חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ וּמִדֵּי שָׁבַת בְּשַׁבְּתוֹ יָבֹא כָל בֶּשֶׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אִמֶּר יְהוָה:
מִנְחָה כְּסָדִים אֵל חַי בְּיָמֵינוּ שִׁק בְּיוֹם א' לְחוּסִיף פְּסוּק דְּרֹאשׁוֹן וְאֲחֵרֵינוּ שֶׁל הַפְּטִירָה מִחֹר חֹדֶשׁ

הפטרה לפרשת שקלים במלכים ב' סימן י"א

בשבת שלפני כ"ח חדר מוליד ב' ספרים ב' קורין ז' נבדל בשבת השבוע הקדש לעולם ובספר ב' קורל הספסר ב' חסד מחלחל ספ'
עד לספר על נסחתיכם ונפסירין ספסרם ז' ואלס חל כ"ח בשבת מוליד ג' ספרים ב' קורין ס' בסבוע ו' נבדל וכל יאהר קדש. וכי' קורל
כאן מתחילין הספרדים ויבום שבט עד נבדל ח' קורל ובספר ג' קורל הספסר ס' שקלים ונפסירין ספסרם ז':

וַיָּבֹרֶת יְהוֹדָע אֶת־הַבְּרִית בֵּין יְהוָה וּבֵין הַמֶּלֶךְ וּבֵין הָעָם לְהָיוֹת לָעַם לְיְהוָה
וּבֵין הַמֶּלֶךְ וּבֵין הָעָם: וַיָּבֹאוּ כָל־עַם הָאָרֶץ בֵּית־הַפֶּעַל וַיִּתְּצוּהוּ אֶת־מִזְבְּחֹתָיו
מִזְבְּחֹתָיו ק' וְאֶת־צִלְכָּיו שִׁבְרוּ הַיָּטֵב וְאֵת מִתָּן בֶּלֶן הַפֶּעַל הִרְגוּ לִפְנֵי הַמִּזְבְּחוֹת וַיִּשֶׁם
הַכֶּלֶן פָּקֶדֶת עַל־בֵּית יְהוָה: וַיָּקַח אֶת־שָׂרֵי הַמַּאֲוֹת וְאֶת־הַכֹּהֲנִים וְאֶת־הַרְצִים וְאֵת | כָּל־
עַם הָאָרֶץ וַיִּרְדּוּ אֶת־הַמֶּלֶךְ מִבֵּית יְהוָה וַיָּבֹאוּ דֶרֶךְ־שַׁעַר הָרָצִים בֵּית הַמֶּלֶךְ וַיִּשָּׁב
עַל־כֶּשֶׁא הַמֶּלְכִּים: וַיִּשְׁמַח כָּל־עַם־הָאָרֶץ וְהָעִיר שָׁקְטָה וְאֶת־עַתְלֵיהֶו הַמֵּיתוֹ בַּחֲרֵב
בֵּית הַמֶּלֶךְ הַמֶּלֶךְ קרי:

כאן מתחילין האשכנזים

כָּן שִׁבְעֵי שָׁנִים יְהוֹאֵשׁ בְּמֶלְכוֹ: בִּשְׁנַת־שִׁבְעַ לְיְהוֹאֵשׁ מֶלֶךְ יְהוֹאֵשׁ וְאַרְבָּעִים שָׁנָה מֶלֶךְ
בִּירוּשָׁלַם וְשֵׁם אָמֹו צִבְיָה מִבְּאֵר שִׁבְעַ: וַיַּעַשׂ יְהוֹאֵשׁ הַיִּשְׂרָאֵל בְּעֵינֵי יְהוָה כָּל־יָמָיו
אֲשֶׁר הִירָהוּ יְהוֹדָע הַכֶּלֶן: רַק הַבָּמוֹת לֹא־סָרוּ עוֹד הָעָם מִזְבְּחִים וּמִקְדָּשִׁים בְּבָמוֹת:
וַיֹּאמֶר יְהוֹאֵשׁ אֶל־הַכֹּהֲנִים כָּל־כֶּסֶף הַקִּדְּשִׁים אֲשֶׁר יִבְאֵל בֵּית־יְהוָה כֶּסֶף עוֹבֵר אִישׁ כֶּסֶף
נִפְשׁוֹת עָרְבוּ כָל־כֶּסֶף אֲשֶׁר יַעֲלֶה עַל לֵב־אִישׁ לְהִבְאֵל בֵּית יְהוָה: וַיִּקְחוּ לָהֶם הַכֹּהֲנִים
אִישׁ מֵאֵת מִכְרֹו וְהֵם יִחָזְקוּ אֶת־בֶּדֶק הַבַּיִת לְכָל־יִשְׂרָאֵל שֵׁם בֶּדֶק: וַיְהִי בִשְׁנַת
עֶשְׂרִים וְשֵׁשׁ שָׁנָה לְמֶלֶךְ יְהוֹאֵשׁ לֹא־חָזְקוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־בֶּדֶק הַבַּיִת: וַיִּקְרָא הַמֶּלֶךְ
יְהוֹאֵשׁ לְיְהוֹדָע הַכֶּלֶן וּלְכֹהֲנִים וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מִדּוֹעַ אֵינְכֶם מְחַזְּקִים אֶת־בֶּדֶק הַבַּיִת וְעַתָּה
אֶל־תִּקְחוּ־כֶסֶף מֵאֵת מִכְרֵיכֶם כִּי־לְבֶדֶק הַבַּיִת תִּתְּנוּ: וַיֹּאמְרוּ הַכֹּהֲנִים לְבִלְתִּי קָחַת־
כֶּסֶף מֵאֵת הָעָם וּלְבִלְתִּי חֹזֵק אֶת־בֶּדֶק הַבַּיִת: וַיָּקַח יְהוֹדָע הַכֶּלֶן אֶרֶן אֶחָד וַיָּקֶב

הפטרה לפרשו שקלים

חר בדרתו ויפנו אתו אל צל המזבח בלמין מימין ירי בבוא איש בית יהוה ונתנדרשמה
הכהנים שמרי הסף את כל הכסף המובא בית יהוה ויהי כראותם פירב הכסף
בארון ועל ספר המלך והפזן הגדול ויצרו וימנו את הכסף הנמצא בית יהוה
ונתנו את הכסף המתכן על יד יו ק לעשי המלאכה הפקדים המפקדים קרי בית יהוה
ויציאוהו לחרשי העץ ולבנים העשים בית יהוה: ולגדרים ולחצבי האבן ולקנות
עצים ואבני מחצב לחזק את ברכ בית יהוה ולכל אשר יצא על הבית לחזקה: אף
לא יעשה בית יהוה ספות כסף מזמרות מזרקות חצצרות כל כלי זהב וכלי כסף
מן הכסף המובא בית יהוה: כי לעשי המלאכה יתנוה ויחזקוהו את בית יהוה:
ולא יחשבו את האנשים אשר יתנו את הכסף על ידם לתת לעשי המלאכה כי
באמנה הם עשים: כסף אשם וכסף חטאות לא יובא בית יהוה לכהנים יהיו:

קריאה לפרשת זכור

ככתב בלפני פורים מולידין שני ספרים כדלכון קורין שבעה גברי כפרסת הכסות וקדים לשילה וכספר שני קורא הנפסיר פרשת זו
זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים: אשר קנה בדרך ויזנב
בה כל הנהשלים אחריה ואמה עיף ויגע ולא ירא אלהים: והיה בנהנים יהוה
איהוה לך מכל איבה מסביב בארץ אשר יהוה אלהיך נתן לך נחלה לרשתה
תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח:

הפטרה לפרשת זכור בשמואל א' ט' ט"ז

ב"מ הספרים
ויאמר שמואל אל שאול אתי שכח יהוה למען על עמו על ישראל ועתה
שמע לקול דברי יהוה: כאן מהולין האשכנזים

פה אמר יהוה צבאות פקדתי את אשר עשה עמלק לישראל שם לו בדרך
בעלתו ממצרים: עתה לך והפיתיה את עמלק והחרמתם את כל אשר לו ולא
תחמל עליו והסיתה מאיש עד אשה מעול ועד יונק משור ועד דשה מגמר ועד
חמור: וישמע שאול את העם ויפקדם בפלאים מאתים אלף רגלי ועשרת אלפים את
איש יהודה: ויבא שאול עד עיר עמלק וירב בנחל: ויאמר שאול אל הקניזי לבו סרו
לדו מתוך עמלקי פראספה עמו ואתה עשית חסד עם כל בני ישראל בעזותם
סמצרים וסר קני מתוך עמלק: ויך שאול את עמלק מחוילה בואף שור אשר
על פני מצרים: ויתפש את אנג מלך עמלק חי ואת כל העם החרים לפי הרב:
ויחמל שאול והעם על אנג ועל מיטב הצאן והבקר והמשנים ועל הברים ועל כל
הפזב ולא אבו החרימם וכל המלאכה נמכרה ונמס אותה החרימו: ויהי דבר יהוה אל
שמואל לאמר: נחמתי כי הקדמתי את שאול למלך כי ישב מאחרי ואת דברי לא
הקים ויחר לשמואל ויזעק אל יהוה כל הלילה: וישכם שמואל לקראת שאול בבקר ויגד
לשמואל לאמר בא שאול הכרמלה והנה מציב לו יד ויסב ויעבר ויגד הנגל:
ויבא שמואל אל שאול ויאמר לו שאול ברוך אתה ליהוה הקימתי את דברי יהוה:
ויאמר שמואל ומה קור הצאן הזה באוני וקור הבקר אשר אנכי שמע: ויאמר
שואל מעמלקי הביאום אשר חמל העם על מיטב הצאן והבקר למען זבח ליהוה
אלהיה ואת היותר החרמנו: ויאמר שמואל אל שאול הרף ואנידה לך את אשר
דבר יהוה אלי הלילה ויאמרו ויאמר קרי לו דבר: ויאמר שמואל הלא אסדקמן אתה
בעיניה ראש שבטי ישראל אתה ויבשחה יהוה למלך על ישראל: וישלחה יהוה
בדרך ויאמר לך והחרמתה את החסדים את עמלק ונלחמת בו עד בלותם אתם:
ונספה לא שמעת בקור יהוה ותעט אל השלל ותעש הרע בעיני יהוה: ויאמר שאול

הפטרה לפרשת זכור

אֶל־שְׂמוּאֵל אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי בְּקוֹל יְהוָה וְאָלֶּךְ בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר שָׁרַחֲנִי יְהוָה וְאָבִיא אֶת־אֲנִי
מֶלֶךְ עַמְּלִק וְאֶת־עַמְלִק הִתְרַמְּתִי : וְיָקַח הָעָם מִהַשְׁלָל צֶאֱן וּבָקָר רֵאשִׁית הַתְּרֵם לְזֹבֶחַ
לַיהוָה אֱלֹהֵיהֶם בְּנִדְבָגָה : וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל הַחֲפִיץ לַיהוָה בַּעֲלֹת וּזְבָחִים כְּשָׁמַע בְּקוֹל
יְהוָה הִנֵּה שָׁמַע מִזֶּבֶחַ טוֹב לְהַקְשִׁיב מִחֶלֶב אֵילִים : כִּי חֲסִית־קֶסֶם מְרִי וְאִנּוּ וְתַרְפִּים
הַפְצֵר יַעַן מֵאִסֵּת אֶת־דְּבַר יְהוָה וַיִּמְאֶסֶה מִמֶּנֶּה : וַיֹּאמֶר שְׂאוֹר אֶל־שְׂמוּאֵל חֲמַאֲתִי
כִּי עֲבַרְתִּי אֶת־פִּי־יְהוָה וְאֶת־דְּבָרֶיהָ כִּי יֵרָאִתִּי אֶת־הָעָם וְאִשְׁמַע בְּקוֹלָם : וְעַתָּה שָׂא
נָא אֶת־חֲמַאֲתִי וְשׁוּב עִמִּי וְאִשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה : וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֶל־שְׂאוֹל לֹא אֲשׁוּב
עִמָּךְ כִּי מֵאִסֵּתָה אֶת־דְּבַר יְהוָה וַיִּמְאֶסֶה יְהוָה מִהוּיֹת מֶנֶּה עַל־יִשְׂרָאֵל : וַיִּסָּב שְׂמוּאֵל
לְלֶכֶת וַיַּחֲזֹק בְּכַנֶּף מַעֲלֵיו וַיִּקְרַע : וַיֹּאמֶר אֵלָיו שְׂמוּאֵל קָרַע יְהוָה אֶת־מַמְלַכּוֹת יִשְׂרָאֵל
מִעַלְיָה הַיּוֹם וְנִתְּנָה לְרֹעֶה הַטּוֹב מִמָּךְ : וְגַם נִצַּח יִשְׂרָאֵל לֹא יִשְׁקַר וְלֹא יִנָּחֵם כִּי לֹא
אָדָם הוּא לְהִנָּחֵם : וַיֹּאמֶר חֲמַאֲתִי עַתָּה בְּבִדְנִי נָא נִגְד־וְקִנִּי עִמִּי וְנִגְד־יִשְׂרָאֵל וְשׁוּב עִמִּי
וְהִשְׁתַּחֲוִיתִי לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ : וַיִּשָּׁב שְׂמוּאֵל אַחֲרֵי שְׂאוֹל וַיִּשְׁתַּחֲוֶה שְׂאוֹל לַיהוָה : וַיֹּאמֶר
שְׂמוּאֵל הַגִּישׁוּ אֵלַי אֶת־אֲנִי מֶלֶךְ עַמְלִק וְיִלֶּךְ אֵלָיו אֲנִי מַעֲדָתִי וַיֹּאמֶר אֲנִי אֲכֹן סָר מִר־
הַמּוֹת : וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל כֹּאֲשֶׁר שִׁבְּרָה גִשְׁמֵי־חַרְבָּה בֶּן־תִּשְׁבָּע מְגִישִׁים אִפְּךָ וַיִּשְׁפָּה שְׂמוּאֵל
אֶת־אֲנִי לְפָנֵי יְהוָה בְּנִדְבָגָה : וַיִּלֶּךְ שְׂמוּאֵל הִרְמֵתָה וּשְׂאוֹל עָזָה אֶל־בֵּיתוֹ גִּבְעַת שְׂאוֹל :

קריאה לפרשת פרה

בסכת שקדים שבת הסתיו' פחדס אלד (ולס חל ל"ח יסין בסכת הוי בסכת הסתיו' של אלד) מולין שני ספרים כלאשון קורין
ו' גברי כס' ססססו וקדים לעילא ונסכר שני קורס ססססיר פסכס ו :

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר : זֹאת תִּקַּח הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר
דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיהָ פָּרָה אֲדָמָה תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין־בָּהּ מוֹם אֲשֶׁר
לֹא־עָלָה עָלֶיהָ עַל־וְגִתָּתָם אֹתָהּ אֶל־עֹר הַבָּהֵן וְהוֹצִיא אֹתָהּ אֶל־מַחוּץ לַמַּחֲנֶה וְשָׂחַתָּ
אֹתָהּ לַפָּנִי : וְלָקַח אֶל־עֹר הַבָּהֵן מִדָּמָה בְּאֶזְבְּעָה וְהָיָה אֶל־נֶכַח פָּנֵי אֱלֹהִים מִדָּמָה
שֶׁכַע פְּעָמִים : וְשָׂרַף אֶת־הַפָּרָה לְעֵינָיו אֶת־עֵרָה וְאֶת־בִּשְׂרָה וְאֶת־דָּמָה עַל־פְּרִשָּׁה
יִשְׂרָאֵל : וְלָקַח הַבָּהֵן עֵין אֶרֶץ וְאֹזֶב וּשְׁנֵי תוֹלָעַת וְהִשְׁלִיךְ אֶל־הַחֹף שְׂרַפְתָּ הַפָּרָה :
וְכֹכֶם בְּגִדָיו הַבָּהֵן וְרִחֵץ בְּשׂוֹר פְּמִים וְאַחֵר יָכֹא אֶל־הַמַּחֲנֶה וּמָמָּה הַבָּהֵן עַד־הָעֶרֶב :
וְהִשְׂרַף אֹתָהּ יָכֹכֶם בְּגִדָיו בְּמִים וְרִחֵץ בְּשׂוֹר בְּמִים וּמָמָּה עַד־הָעֶרֶב : וְאַחֵר אִישׁ
מִחוּר אֶת־אֹפֶר הַפָּרָה וְהַגִּישׁ מַחוּץ לַמַּחֲנֶה בְּמָקוֹם מְהוּר וְהִתְהַלַּךְ לְעֵדֶת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
לְמִשְׁמַרְתָּ מִי נִגְדָה חֲמַאֲתָה הוּא : וְכֹכֶם הָאִסָּה אֶת־אֹפֶר הַפָּרָה אֶת־בְּגָדָיו וּמָמָּה עַד־
הָעֶרֶב וְהִתְהַלַּךְ לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלִגְר הַגֵּר בְּתוֹכָם לַחֲקֹת עוֹלָם : הַנִּנֵּעַ בְּמֹת לְכָל־נֶפֶשׁ אָדָם
וּמָמָּה שֶׁבַעַת יָמִים : הוּא יִתְחַפֵּי־לוֹ בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי יִמְהַר וְאִם־לֹא
יִתְחַפֵּא בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי לֹא יִמְהַר : כִּל־הַנִּנֵּעַ בְּמֹת בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר־
יָמוּת וְלֹא יִתְחַפֵּא אֶת־מִשְׁכָּן יְהוָה מָמָּה וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל כִּי נִגְדָה לֹא־
זָרַק עָלָיו מָמָּה יְהוָה עוֹד מִמָּאֲתוֹ כּוֹ : זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי־יָמוּת בְּאֹהֶה כִּל־הָבָא אֶל־
הָאֹהֶל וְכִי־אֲשֶׁר בְּאֹהֶל יָמָּה שֶׁבַעַת יָמִים : וְכָל כָּלִי פָחוֹם אֲשֶׁר אֵין־צִמִּיד פָּתִיל
עָלָיו מָמָּה הוּא : וְכִל אֲשֶׁר־נִנֵּעַ עַל־פָּנֵי הַשֹּׁדֶה בְּחִל־חֶרֶב אוֹ בְּמֹת אוֹ־בְעֵצִים אָדָם
אוֹ בְּקֶרֶב יָמָּה שֶׁבַעַת יָמִים : וְלָקַח יָמָּה מִעַפֵּר שְׂרַפְתָּ הַחֲמַאֲתָה וְנָתַן עָלָיו מִים
חַיִּים אֶל־כָּלִי : וְלָקַח אֹזֶב וּמָכֶה בְּמִים אִישׁ מִחוּר וְהָיָה עַל־הָאֹהֶל וְעַל־כִּל־הַכְּלִים וְעַל־
הַנֶּפֶשׁוֹת אֲשֶׁר הִיוּ־שָׁם וְעַל־הַנִּנֵּעַ בְּעֵצִים אוֹ בְּחִלֵּל אוֹ בְּמֹת אוֹ בְּקֶרֶב : וְהָיָה הַמְהוּר
עַל־הַמָּמָּה בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי וּמָמָּה בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי וְכֹכֶם בְּגִדָיו וְרִחֵץ
בְּמִים וְיִמְהַר בְּעֶרֶב : וְאִישׁ אֲשֶׁר־יָמָּה וְלֹא יִתְחַפֵּא וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִחוּר הַקֹּהֶל
כִּי אֶת־מִקְדָּשׁ יְהוָה מָמָּה מִי נִגְדָה לֹא־זָרַק עָלָיו מָמָּה הוּא : וְהִתְהַלַּךְ לָהֶם לַחֲקֹת עוֹלָם

קריאה לפרשת פרה

ויצוה מִי־הַנִּדָּה יִכְבֶּם בְּגִדוֹ וְהִנֵּנִי בְּכִי הַנִּדָּה יִמָּא עַד־הָעֶרֶב : וְכִי אֲשֶׁר־יִנְעֶנָּה
הַמָּמָא יִמָּא וְהַנֶּנֶשׁ הַנִּנְעָה תִּמָּא עַד־הָעֶרֶב :
הַפִּמְרַת פִּרְשַׁת פִּרְה בִּיהוֹקָא ס' לו

וְיִהְיֶה דְכִרְיָהוּהָ אֵלֵי דְאִמְר : בְּן־אָדָם בֵּית יִשְׂרָאֵל יִשְׁכִּים עַל־אֲדָמָתָם וַיִּמָּאֻ אוֹתָהּ
בְּדִרְכָם וּבְעִלְיוֹתָם כְּמָמָא הַנִּדָּה הִיָּה דִרְכָם דָּפְנִי : וְאִשְׁפֹּף חֲמַתִּי עֲלֵיהֶם עַד־
הָהֶם אֲשֶׁר־שָׁפְכוּ עַד־הָאָרֶץ וּבְגִלּוֹלֵיהֶם מָמָאוּהָ : וְאִפְּיִן אֲתָם בְּגוֹיִם וַיִּזְרוּ בְּאַרְצוֹת
בְּדִרְכָם וּבְעִלְיוֹתָם שְׁפָמְתִים : וַיְבֹא אֶל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־בְּאוֹשָׁם וַיַּחֲלֻ אוֹת־שָׁם קִדְשִׁי
בְּאִמְרָם דְּהֶם עִם־יְהוָה אֱלֹהֵי וּמִאֲרָצוֹ יֵצְאוּ : וְאִחְמַל עַל־שָׁם קִדְשִׁי אֲשֶׁר חִלְּדוּ בֵּית
יִשְׂרָאֵל בְּגוֹיִם אֲשֶׁר־בָּאוּ שָׁמָּה : לָכֵן אֲמַר לְבֵית־יִשְׂרָאֵל כֹּה־אָמַר אֲדֹנֵי יְהוָה לֹא לְמַעַן־כֶּם
אֲנִי עֹשֶׂה בֵּית יִשְׂרָאֵל כִּי אִם־דְּשָׁם־קִדְשִׁי אֲשֶׁר חִלְּלִיתֶם בְּגוֹיִם אֲשֶׁר־בְּאִתְּם שָׁם : וְכִרְשִׁיתִי
אֶת־שְׁמִי הַגָּדוֹל הַמְּהֻלָּל בְּגוֹיִם אֲשֶׁר חִלְּלִיתֶם בְּתוֹכָם וַיִּדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה נָאֻם אֲדֹנֵי
יְהוָה בְּהַקְדִּישִׁי בְכֶם לְעֵינֵיכֶם : וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם מִן־הַגּוֹיִם וּקְבַצְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל־הָאֲרָצוֹת
וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל־אֲדָמְתְּכֶם : וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מִיַּם מְהוֹרִים וּמְהוֹרִים מִכָּל־מָמָאוֹתֵיכֶם
וּמִכָּל־גִּלּוֹלֵיכֶם אֲמַחֵר אֶתְכֶם : וְנָתַתִּי לְכֶם לֶב חָדָשׁ וְרוּחַ דְּרִשָּׁה אֶתֶּן בְּקִרְבְּכֶם וְהִסְרֹתִי
אֶת־לֵב הָאֵבֶן מִבְּשָׂרְכֶם וְנָתַתִּי לְכֶם לֵב בָּשָׂר : וְאֶת־רוּחִי אֶתֶּן בְּקִרְבְּכֶם וְעִשִׂיתִי אֶת־
אֲשֶׁר־בְּחִתִּי תִלְכוּ וּמִשְׁפָּמִי תִשְׁכְּרוּ וְעִשִׂיתֶם : וַיִּשְׁכְּתֶם בְּאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאֲבֹתֵיכֶם
וְהִייתֶם לִי לְעָם וְאֶנְכִּי אֶהְיֶה לְכֶם לֵאלֹהִים : וְהוֹשַׁעְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל־מָמָאוֹתֵיכֶם וּקְרָאתִי אֶת־
הַדָּגָן וְהַרְבִּיתִי אוֹתוֹ וְלֹא־אֶתֶּן עֲלֵיכֶם רָעָב : וְהַרְבִּיתִי אֶת־פְּרִי הָעֵץ וְהַתְּנוּבָה וְהַשֹּׂדֶה לְמַעַן
אֲשֶׁר לֹא תִקְחוּ עוֹד חֶרֶף־תָּרֶעַב בְּגוֹיִם : וּזְכַרְתֶּם אֶת־דְּרִכְיֶכֶם הָרָעִים וּמַעֲלֵיכֶם אֲשֶׁר
לֹא־טוֹבִים וְנִקְמַתְם בְּפָנֵיכֶם עַל־עוֹנֹתֵיכֶם וְעַל־הַעֲבִרְתֶּם : לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה נָאֻם
אֲדֹנֵי יְהוָה יוֹדַע לְכֶם בּוֹשׁוּ וְהִפְלִמוּ מִדְּרִכְיֶכֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל : כֹּה־אָמַר אֲדֹנֵי יְהוָה בְּיוֹם
טַהֲרִי אֶתְכֶם מִכָּל־עוֹנוֹתֵיכֶם וְהוֹשַׁבְתִּי אֶת־הָעָרִים וְנִבְנוּהוּ הַחֲרֻבוֹת : וְהָאָרֶץ תִּנְשָׂמָה תַעֲבֹד
תַּחַת אֲשֶׁר הִיָּה שְׁמָמָה לְעֵינֵי כָל־עוֹבֵר : וְאִמְרוּ הָאָרֶץ תִּלְוֹ הַנִּשְׁמָה הִיָּה בְּנֵי־עָרֶן
וְהָעָרִים הַחֲרֻבוֹת וְהַנִּשְׁמָוֹת וְהַנִּהְרָסוֹת בְּצוּרוֹת יִשְׁבּוּ : וַיִּדְעוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־יִשְׂאֲרוּ
מִכִּיבוֹתֵיכֶם כִּי אֲנִי יְהוָה בְּנִיתִי הַנִּהְרָסוֹת נִמְעַתִי הַנִּשְׁמָה אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי וְעִשִׂיתִי :

בְּאֵן מַסִּיבִין הַסְּפָרִים

כֹּה אָמַר אֲדֹנֵי יְהוָה עוֹד זֹאת אֲדַרְשׁ לְבֵית־יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת לָהֶם אֲרָבָה אֲתָם בְּצֹאֵן
אָדָם : בְּצֹאֵן קִדְשִׁים בְּצֹאֵן יְרוּשָׁלַם בְּמוֹעֲדֵית בֶּן־תְּהִינָה הָעָרִים הַחֲרֻבוֹת מְלָאוֹת
לֵי דַעַת הַמַּלְאָכִים לְעֵינֵיהֶם צֹאֵן אָדָם וַיִּדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה :

כַּכְּהָ טַלְפִּין ר"ח טַסֵּן מוֹלִיטִין שְׁטִי סְפָרִים כְּרֶאשֶׁן קוֹרִין שְׂכַנַּת נִכְרִי כַּס' הַכְּנִיעוּ וְקִדְשׁ לַעֲמִילָא וּבְסַפֵּר שְׁטִי קוֹרֵל הַמַּסְפִּיר כַּס' כַּה מַתְחַלֵּת
כַּהוֹשֶׁה סוֹס־לִכְס עַד מַתְחַלֵּת מוֹלִיטִין חַל' ר"ח טַסֵּן שְׂכַנַּת מוֹלִיטִין ג' סְפָרִים כְּרֶאשֶׁן קוֹרִין שְׂכַנַּת נִכְרִי כַּס' הַכְּנִיעוּ וְקִדְשׁ לַעֲמִילָא וּבְסַפֵּר שְׁטִי
קוֹרֵל הַמַּסְפִּיר וְכִיּוֹם שְׂכַנַּת עַד וּבְסַפֵּר וְקִדְשׁ לַעֲמִילָא וּבְסַפֵּר שְׁטִי קוֹרֵל הַמַּסְפִּיר כַּס' כַּהוֹשֶׁה וּמַסְפִּירִין סְפָרִים ס' כַּהוֹשֶׁה :

הַפִּמְרַת פִּרְשַׁת הַחֹדֶשׁ בִּיהוֹקָא סִמּוֹן מַה

בְּאֵן מַתְחִלִין הַאֲשַׁכְנוּיִם כָּל הָעָם הָאָרֶץ יִהְיוּ אֶל־הַתְּרוּמָה הַזֹּאת לְנִשְׂאֵי בִישְׁרָאֵל : וְעַל־
הַנִּשְׂאֵי יִהְיֶה הָעוֹלָוֹת וְהַמִּנְהוּהוּ וְהַנֶּנֶשׁ בְּהִיטוּבְחִדְשִׁים וּבְשִׁבְתוֹת
בְּכָר־מוֹעֲדֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל הוּא יַעֲשֶׂה אֶת־הַחֲמָטָה וְאֶת־הַמִּנְהוּהוּ וְאֶת־הָעוֹלָה וְאֶת־
הַשְּׁלָמִים לְכַפֵּר בְּעַד בֵּית־יִשְׂרָאֵל :

בְּאֵן מַתְחִלִין הַסְּפָרִים כֹּה־אָמַר אֲדֹנֵי יְהוָה בְּרֹאשׁוֹן בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ תִּקַּח פָּרִי־כֶן בְּקֹר תִּמְסִים
וְחִמָּאת אֶת־הַמִּקְדָּשׁ : וְלִקַּח תִּפְלֹן מִכֶּם חֲמָטָה וְנָתַן אֶל־מִזְבֹּחַ
הַבַּיִת וְאֶל־אַרְבַּע פְּנוֹת הָעוֹרָה לְמוֹכֶם וְעַל־מִזְבֹּחַ שַׁעַר הַחֲצֵר הַפְּנִימִית : וְכֵן תַּעֲשֶׂה
בְּשִׁבְעָה בַּחֹדֶשׁ מֵאִישׁ שָׁנָה וּמִפֶּתִי וּכְפָרְתֶם אֶת־הַבַּיִת : בְּרֹאשׁוֹן בְּאַרְבַּעָה עֶשְׂרֵי יוֹם
לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה לְכֶם הַפֶּסַח חֹן שְׁבָעוֹת יָמִים מִצּוֹת יִיבָרַךְ : וְעֹשֶׂה הַנִּשְׂאֵי בְיוֹם הַרּוּא בְּעוֹד
וּבְעוֹד

הפסרת פרשת החדש

ובכר פלג הארץ פר חטאת: ושבעת ימי החג יעשה עולה ליהוה שבעת פרים ושבעת אילים תמימים ליום שבעת הימים וחטאת שעיר עזים ליום: ומנחה אפה לפר ואפה לאיל יעשה ושמן הין לאפה: בשביעי בחמשה עשר יום לחדש שבחג יעשה כאילה שבעת הימים בחטאת בערה ובמנחה ובשמן: כה אמר אדני יהוה שער החצר הפנימית הפנה קדים יהיה סגור ששת ימי המעשה וביום השבת יפתח וביום החדש יפתח: וכא הנשיא דרך אולם השער מחוץ ועמד על מזוזה השער ועשו הכהנים את עולתו ואת שלמיו והשתחוה על מפתן השער ויצא והשער לא יסגר עד הערב: והשתחו עמי הארץ פתח השער והוא בשבתות ובחדשים לפני יהוה: והעלה אשר יקרב הנשיא ליהוה ביום השבת ששה כבשים תמימים ואיל תמים: ומנחה אפה לאיל ולכבשים מנחה מתת ידו ושמן הין לאפה: וביום החדש פר בן בקר תמימים וששת כבשים ואיל תמימים יהיו: ואפה לפר ואפה לאיל יעשה מנחה ולכבשים כאשר תשיג ידו ושמן הין לאפה: ובבוא הנשיא דרך אולם השער יבוא ובדרפו יצא: ובבוא עם הארץ לפני יהוה במזעדים הלא דרך שער צפון והשתחוה יצא דרך שער נגב והבא דרך שער נגב יצא דרך שער צפונה לא ישוב דרך השער אשר בא בו כי נכחו יצאו: והנשיא בתוכם בבואם יבוא ובצאתם יצאו: ובחגים ובמזעדים תהיה המנחה אפה לפר ואפה לאיל ולכבשים מתת ידו ושמן הין לאפה: וכי יעשה הנשיא נדבה עולה או שלמים נדבה ליהוה ופתח לו את השער הפנה קדים ועשה את עולתו ואת שלמיו כאשר יעשה ביום השבת ויצא וסגר את השער אחרי צאתו: וכבש בן שנתו תמים תעשה עולה ליום ליהוה בבקר בבקר תעשה אותו: ומנחה תעשה עליו בבקר בבקר ששית האפה ושמן שלישית ההין לרם את השפלת מנחה ליהוה חקות עולם תמיד: ועשו את הכבש ואת המנחה ואת השמן בבקר בבקר עולת תמיד: יצא קרי סיעשו קרי

באן מסימין הספרים

כה אמר אדני יהוה כיריפתן הנשיא מתנה לאיש מבניו נחלתו היא לבניו תהיה אחוזתם היא בנחלה: וכיריפתן מתנה מנחתו לאחד מעבדיו והיה לו עד שנת הדרור ושבת לנשיא אה נחלתו בניו להם תהיה: ולא יקח הנשיא מנחת העם להנותם מאחוזתם מאחוזתו ינחל את בניו למען אשר לא יפצו עמי איש מאחוזתו:

פנת ספרים אם חל ר"ח ניפן ביום א' לומר אחר הפסרת החדש פסוק ראשון ואחרון של הפסרת סדר חדש. ואם חל ר"ח בשבת אומרם פסוק ראשון ואחרון של הפסרת שבת ור"ח:

הפסרת שבת הגדול

בתרי עשר במלאכו סי' ג'

כתוב כ"ע אין מפעירין וערבה חלה כשהל ערב פסח כשבת. אבל כשהל מקומות מפעירין אותה בכל שבת הגדול רק כשהל ערב פסח כשבת אין מפעירין אותה. וכ"ה דעת הגר"ה:

וערבה ליהוה מנחת יהודה וירושלם בימי עולם ובשנים קדמוניות: וקרבתו אליכם למשפט והייתי עד מזהר במכשפים ובמנאפים ובשבעים לשקר ובשקרי שרר שכיב אלמנה ויתום ומפזיר ולא יראוני אמר יהוה צבאות: כי אני יהוה לא שניתי ואתם בגי עקב לא כליתם: למימי אבותיכם סרתם מחקי ולא שמרתם שובי אלי ואשובה אליכם אמר יהוה צבאות ואמרתם במה נשוב: היקבע אדם אלהים כי אתם קבעים אתי ואמרתם במה קבענוה המעשר והתרומה: במארה אתם נארים ואחי אתם קבעים הגוי כלו: הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ויהי טרף בביתי ובהנוגיו נא בואת אמר יהוה צבאות אסל אפתח לכם את ארבות השמים והריקתי לכם ברכה עד בלי די: וערתי לכם באכל ולא יושחת לכם את פרי האדמה ולא תשפך לכם הגפן בישדה אמר יהוה צבאות: ואשרו אתכם בלתינוגים כי יהיו אתם

הפטרת שבת הגדול

אָרץ חֲפִין אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת : הֲזִקוּ עָלַי דְּבוּרֵיכֶם אָמַר יְהוָה וְאִמַּרְתֶּם מִהֲדַבְּרֵנוּ עָלֶיךָ : אִמַּרְתֶּם שׁוֹא עֶבֶד אֱלֹהִים וּמִהֲדַבְּצֵעַ כִּי שִׁמְרֵנוּ מִשְׁמֶרְתּוֹ וְכִי הִלְכֵנוּ קִדְרָנִית מִפְּנֵי יְהוָה צְבָאוֹת : וְעַתָּה אֲנַחְנוּ מֵאֲשֵׁרִים וְדִים גִּם־נִכְנְנוּ עֲשֵׂי רִשְׁעָה נָם בָּחֲנוּ אֱלֹהִים וַיִּפְלְמוּ : אִי נִדְּבָרוּ יִרְאֵי יְהוָה אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ וַיִּקְשֹׁב יְהוָה וַיִּשְׁמַע וַיִּבְתָּב סֵפֶר זִכְרוֹן לִפְנֵי לִירְאֵי יְהוָה וּלְחֹשְׁבֵי שְׁמוֹ : וְהָיוּ לִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת לַיּוֹם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה סִנְיָה וְחִמְלָתִי עֲלֵיהֶם כְּאִשֶּׁר יִחְמַל אִישׁ עַל־בְּנוֹ הָעֶבֶד אֲתוֹ : וְשִׁבְתֶּם וּרְאִיתֶם בֵּין צָדִיק לְרִשָּׁע בֵּין עֶבֶד אֱלֹהִים לְאִשֶּׁר לֹא עָבָדוֹ : כִּי הִנֵּה הַיּוֹם כָּאֵל בָּעַר בַּחֲנוּר וְהָיוּ כִלְיָדִים וְכִלְעֵשָׁה רִשְׁעָה לָקַשׁ וְלֹהֵט אֲתָם הַיּוֹם תִּבָּא אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֲשֶׁר לֹא יַעֲזֹב לָהֶם שָׂרֵשׁ וְעֵנָף : וְזָרְחָה לָכֶם יִרְאֵי שְׁמִי שִׁמְשׁ צִדְקָה וּמִרְפָּא בִּכְנֻפֶיהָ וַיֵּצֵאתֶם וּפְשָׁתֶם כְּעֵגְלֵי מִרְבֵּק : וְעַסְתֶּם רִשְׁעִים כִּי־יִהְיוּ אַפֵּר תַּחַת כַּפּוֹת רַגְלֵיכֶם בַּיּוֹם אֲשֶׁר־אֲנִי עֹשֶׂה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת : זָכְרוּ תּוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדִּי אֲשֶׁר צִוִּיתִי אוֹתוֹ בַּחֲרֹב עַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים : הִנֵּה אֲנִי שֹׁלַח לָכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַתְּבִיא לִפְנֵי בּוֹא יוֹם יְהוָה הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא : וְהָשִׁיב לִב־אֲבוֹת עַל־בָּנִים וּלְבָבֵי בָנִים עַל־אֲבוֹתָם כִּדְאֲבוֹא וְהִכִּיתִי אֶת־הָאָרֶץ חָרָם :

הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום יהוה הגדול והנורא.

אור צדיקים

סימן יג פסוקי קרבנות ודיניהם ובו ז' סעיפים.

- (א) **אֵין** רשאי לומר פסוק עורי צפון ובואי תימן :
- (ב) **בשבת** אין לומר פסוק ויביום השבת בקרבנות מאחר שנאמר במוסף ויש בו ג"כ סוד נעלם :
- (ג) **א"ל** פ' המן וי' דברות, ויאמר אתה הוא שהקטירו וכו' פטום הקטורת וצ"ל שכולת גרד מלה אחת יין קפריסין בצירי קלופה בוי"ו. מלח סדומית רובע, ואין לומר רובע הקב. מכפת הירדן כל שהוא בשב"א ולא בפת"ח :
- (ד) **יאמר** ברייתות דר' נתן עד כל שאור וכל דבש :
- (ה) **יאמר** אח"כ ג' פסוקים ה' צבאות וכו' ופסוק וערבה, ובמגפה ב"מ יאמר ג' פעמים :
- (ו) **אח"כ** יאמר אביי היה מסדר סדר המערכה, ובהגיע למלת וקטורת לאברים אין צריך לומר בכל פעם מלת קודמין עד שיגיע לבזיכין לחמיד אז יאמר ובזיכין קודמין לחמיד ויאמר השלם ולא השלים :
- (ז) **פרק** איזהו מקומן יאמר בניגון משנה :

סימן יד דיני פסוקי דזמרה ובו ד' סעיפים.

- (א) **מנהג** הרב כנוסח הספרדים להקדים הודו לה' עד כי גמל עלי קורם ברוך שאמר :
- (ב) **אח"כ** יאמר מזמור ארוממך ה' כי דליתני עד סופו :
- (ג) **אח"כ** יאמר בעמידה ה' מלך ה' מלך ב' פעמים בקול נעים והקהל עונים אחריו :
- (ד) **ואח"כ** יאמר והיה ה' למלך על כל הארץ ויושב :

(ח) מנהג הרב רח"ו ז"ל שלא להניח תפילין בר"ח אחר שאמרו כתב עד שחרית של יום ב'. כי הלילה מפסקת והרמ"ע חולק במאמר צנאות ה' ואמר דאיכא ירידה בחטאת דר"ח דאסקא תיכף אחר מוסף ויש להניח :

סימן י' סדר כתיבתן ובו י"ג סעיפים.

(א) כותב תחלה תפילין של ראש ותופרה ומשחירה ואחר כך כותב של יד :

(ב) סדר צורת אותיות מצוה מן המובחר כתיבה מרובעת רק שכל צורת יודין תמאין של אותיות אלפין יהיו כעין דלתין כזה א כל צורת ההי"ן שבשם יהיו להם כעין רגל קטן מאוד כרגל י' יוצא לחוץ כזה ה וכל צורת ווי"ן יהיו להם גוף וראש וקוץ קטן על הראש כזה ך וכל ס' יהיו קו שמאל שבה כעין זיין כזה ם וכל יו"ד יהיו ג' קוצין אחד לעילא וא' לתתא וא' באמצע גופה כזה ך וכל עיינין יהיו ב' קוין שלה כעין ווי"ן ולא זיינין כזה ן וכל צדיק יהיו ב' יודי"ן. הימנית כעין יו"ד הפוך והשמאלית כעין יו"ד ישרה והנו"ן תחת השמאלית כזה ן וכל שי"ן יהיו הקוין כעין ג' ווי"ן ולא זיינין כזה ן :

(ג) כתיב דבר ה' בזה דרשו בזה מי שאינו כותב שם בכוונה ע"ש :
(ד) צורות אותיות השם צריך להיות כך. יכתוב היו"ד בג' קוצין כנ"ל ואח"כ יכתוב נקודה כמו י' ואח"כ ימשוך הב' קוים באורך וברוחב כזה ך ואח"כ יכתוב הו שהוא בן בכור ויעשה קוץ קטן על ראשו כזה ך ואח"כ יכתוב ד' אחד בבת אחת וישים ו' בתוכו ולא קוץ בראשו כזה ך :

(ה) יכתוב כל הד' פרשיות יחד רצופים ולא יפסיק בינתיים. ואם אי אפשר לו לפחות יכתוב ג' פרשיות ואח"כ יכתוב הפרשה ד' ייעביר הקולמוס על תיבות הראשונות וידבר. והיה. שמע. ולא יפסיק בינתיים כלל בדיבור :

(ו) בתחלת הכתיבה יאמר יהי רצון מלפניך ה' או"א שתשרה שכינתך במעשה ידי ותצליחני בכתיבתי שאני כותב תפילין הללו לשם קדושת מצות תפילין שצונו ה' אלהינו ותצילנו מסעות הכתיבה ומסעות הכוונה וכן יה"ר אמן :

(ז) יעשה כל הפרשיות פתוחות חוץ מפרשה אחרונה שיהיה סתומה ולא יותר :

אגרת מוסר מרמב"ן

מח שכתב לנו על הענוה ויראת שמים וצוה שיקראה תמיד ולסרה גם לאחרים תמיד למען
תהיה רגילה על פיהם. וביותר כי כיום שיקרא איש ואת האגרת יענוהו מן השמים כל מה
שישאל, לכן טוב לאומרה בכל יום. נדפס ראשונה במסגרת שנת שפ"ז:

שמע בני מוסר אביך ואל תמוס תורת אבך, תתנהג תמיד לדבר כל דברך בנחת לכל אדם ובכל
עת, ובוה הנצל מן הכעס שהיא מדה רעה להחמיא בני אדם, וכן אמרו רבותינו ז"ל, כל
חכמים כל מיני גיהנם שולטין בו, שנאמר והמר כעס מלבך, והעבר רעה מבשרך, ואין רעה אלא
גיהנם, שנאמר וגם רשע ליום רעה, וכאשר תנצל מן הכעס תעלה על לבך מדת הענוה שהיא מדה
טובה מכל המדות טובות, שנאמר עקב ענוה יראת ה', ובעבור הענוה תעלה על לבך מדת היראה
כי תתן אל לבך תמיד מאין באת, ולאן אתה הולך, שאתה רמה ותולעה בחייד, ואף כי במוחק,
ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מלך הכבוד, שנאמר הנה השמים ושמי השמים לא
יכלכלוך. אף כי לבות בני אדם, ונאמר הלא את השמים ואת הארץ אני מלא נאם ה'. וכאשר

אגרת מוסר מרמב"ן

דעס אזי דער בריק העס דער רמב"ן ז"ל העס געשריבען צו זיין מוסר העגין ענוות און
יראת שמים (וועס מענטש דערף זיין ביזא זיך נידעריג און מורא, העצב פאר גאט), דער רמב"ן
ז"ל העס געטען זיין ווען ער זאל שטענדיג לעגען דעם בריק, און זאל לערנען דעם בריק מס
גנדרע מענטשן אויך, ביז זי העלען קענען זאגען דעם בריק איינשטייג. דער רמב"ן ז"ל העס
גאנץ העלכער מענטש עס העט לעגען דעם בריק העט מען איהם דעם טאג ענמערין פון העמעל
אויף אלץ העס ער העט העלין און פארלאנגען, דריבער איז גוט אז יעדער מענטש זאל אלץ טאג
זאגען דעם בריק, און העל מיר וועלן יעדער מענטש זאל זוכה זיין וועס דער רמב"ן ז"ל העס איהם
צו גאנצם, דריבער העצב מיר דעם בריק געשריבען אויף עברי-סעפט יעדער מענטש זאל היטען
העס דער בריק שרייבט און זאל מקיים זיין וועס דער רמב"ן ז"ל העס געשריבען:

שמע בני מוסר אביך, הער מיין ווען דעם מוסר (רא שטראפ-ידיד) פון דיין פאטער און זאלסט ניט
פארלאזן די לערנונג פון דיין מוטער. דיין שמענדיגער פירונג זאל זיין, דו זאלסט ריידען
דיינע אלע רייד פאמעליך, צו יעדער מענטש און צו יעדער צייט, און דורך דעם וועסטו נרעמעט
ווערען פון בעס. ווארום בעס איז א שלעכטע מדה, און בעס בריינגט דעם מענטש צום זינדיגן.
די רבין האבען אויך אזוי גואנט. דער מענטש וואס איז א פעסן גוועלטיגען אויף איהם אלע מינים
גיהנם, וויא עס שטייט אין פסוק דא ואלסט אפ-טאהן פעס פון דיין הארצען וועסט דו אפ-טאהן
שלעכטס פון דיין ליב, און שלעכטס מיינט מען דעם גיהנם, ווי עס שטייט אין פסוק דעם רשע
האט נאם בשאפען צום שלעכטען טאג פון גיהנם (אין גיהנם וועט דער רשע אפגעטען זיין שטראף).
און אז דיא וועסט נרעמעט ווערן פון בעס, דאמאלס וועט אריינקומען אין דיין הארצען די מדה
פון ענוה (וועסט דא ביזא זיך נידעריג ווערע). אז דער מענטש איז ביי זיך נידעריג, איז דאס דיא
בעסטע מדה פון אלע גוטע מדות, וויא עס שטייט אין פ-וק גאט, ענוה יראת ה', נאך ענוה קומט דיא
מורא פון גאט. ווייל דא וועסט זיין ביי זיך נידעריג וועסט דא דיא ארץ נעמען אין הארצען דיא
מדה פון מורא האבען פאר גאט. ווארום דו וועסט שמענדיג טראכטן אין הארצען פון האנען דא
ביזט געקומען (אויף דער וועלט) און וואהין דא וועסט גיין ווען, דא וועסט אוועק גיין פון דער
וועלט, ווען די לעבטס נאך אויף דער וועלט ביזט דו ניט מעהר נרעכענס נאר ווי אווארעם, און נאך
דיין שמארבען (וועסט דא לינען אין דער ערד צוואמען מיט אלע ווערעם) און דו וועסט דיר בע-
טראכטען פאר העמען דא וועסט דארפען געבן דין און חשבון (אויף אלע זאכען וואס דא האסט
גמאדן אויף דער וועלט), פאר הקדוש ברוך הוא וואס ער איז דער מלך פון כבוד (וואס דיא גאנצע
וועלט דארפען איהם געבן כבוד). וויא עס שטייט אין פסוק שלמה המלך האט גואנט פאר גאט
אלע היילען קענען ניט פארנעכען דיין כבוד, די הערצער פון די מענטשן קענען נעוויס ניט פאר-
נעמען דיין כבוד, נאך וואס דער פסוק האט גואנט איך גיין פוהל אויף דעם הימעל און אויף

אגרת הרמב"ן

ותשוב אה כל אלה תירא מבוראך ותשמור את עצמך מן החטא, ובמדות האלה תהיה שמת בחיך, וכאשר תתנהג במדת הענוה להתבושש מכל אדם ולהתפחד ממנו ופן החטא, אז תשרח עליך רוח השכינה וחי כבודה וחי העולם הבא, ועתה בני דע וראה כי המתנאה בלבו על הבריות מורד היא במלכות שמים, כי מתפאר הוא בלבוש מלכות שמים, שנאמר ה' כלך נאות לבש וגו'. וכמה יתנאה לב האדם, אם בעושר, ה' מוריש ומעשיר, ואם בכבוד, הלא לאלהים הוא, שנאמר והעושר והכבוד מלפניך, ואיך מתפאר בכבוד קונו, ואם מתפאר בחכמה, מסיר שפה לנאמנים ומסע קנים יקח, נמצא הכל שוה לפני המקום, כי באפו משפיל נאים וברצונו מגביה שפלים, לכן השפל עצמך וינשאך המקום. על כן אפרש לך איך תתנהג במדת הענוה ללכת בה המיד, כל דברך יהיו בנחת, וראשך כפוף, ועיניך יביטו למטה לארץ ולבך למעלה, ואל תביט בפני אדם כדברך עמו, וכל אדם יהיה גדול ממך בעיניך, ואם חכם או עשיר הוא, עליך לכבדו, ואם רש הוא, ואתה עשיר או חכם ממנו, חשוב בלכך כי אתה חייב ממנו, והוא זכאי מסך, שאם הוא חוטא, הוא שונג ואתה מויד. בכל דברך ומעשיך ומחשבותיך ובכל עת חשוב בלכך כאלו אתה עומד לפני

די ערר, און אז די וועקס במראקען דיא אלע נאקען וועקס די מורא האקען פאר דיין בשעפער אה די וועקס ויך היקען פון צו זינדען, און אז די וועקס האקען אין ויך די מרות. וועקס די ויין פרייליך מיט דיין טלך נמים ויפיל גאט האט דיר געקען, און אז דיא וועקס דיך פירען מיט גידערגייט. די וואלסט דיך שעקען פאר אלע מענטשן, וייל די וועקס רעכענען אז אלע מענטשן נעמען געקער און פרייער פון דיר, און דיא וועקס מורא האקען פאר גאט און וועקס מורא האקען צו זינדען. דאמאלס וועט אויף דיר רוהען די שכינה, און דיא שיינקייט פון כבוד השכינה וועט רוהען אויף דיר. און וועקס לעבן צו עולם הבא, און איצט מיין ווהן תיים מיט דיין פארשטאנד און נעה מיט דייע אונד אויגן דער מענטש וואס איז גרויס ביי ויך אין הארצען, און בראכט צו ער איז געקער פון אנדערע מענטשן זינדען, ער געניט דיא מלוכה פון גאט, ווארום ער גערקט ויך מיט דאס גלייך וואס גאט האט אנגעקליידעט נען עס האט ויך אנגעהויבן ויין מלכה אויף דער וועלט, וויא עס שטייט אין פסוק ווען גאט האט געקניגט אויף דער וועלט האט ער ויך געקליידעט מיט גרוסקייט. און מיט וואס ואל דיא הארץ פון מענטשן ביי ויך גרויס ויין, אויב מיט דין רייכקייט, גאט מאכט גרעס און רייך, אויב מיט דעם כבוד וואס מענטשן גיבען איהם כבוד גיהער צו גאט, ווי עס שטייט אין פסוק דוד הקלף האט גאנצט צו גאט. רייכקייט און כבוד איז פאר דיר, וויא אזוי קען אפענטש ויך גרויס האלען און געריהען מיט דעם כבוד וואס עס גיהער צו גאט, און אויב ער וועט ויך געריהען מיט ויין חסדה, גאט קען צו נעמען דיא שפראכע פון די מענטשן וואס רייכען, און ער קען אונזע נעמען די עצות פון דיא אלטע לייט, ועדן מיר אז אלע מענטשן נעמען ביי גאט גלייך. מיט ויין פעס ערנדיקט ער דיא מענטשן וואס נעמען בייא ויך גרויס, און מיט ויין ווילען הייבט ער אויף דיא מענטשן וואס נעמען בייא ויך גידעריג. דריבער וואלסט דא דיא אלע סאהל דערנאכדעם וועט גאט דיך אויפהייבען. דריבער וועל איך דיר זאגען וויא אזוי דיין פיהרונג ואל ויין מיט דיין גידעריגקייט, און וואלסט שטענדיג גיין מיט דעם פיהרונג. דייע אלע בייד וואס דא וועקס רייכען מיט מענטשן ואל גיין מיט אגידעריג שטימקע. דיין קאפ וואלסט דא האלען אפאפעבונדן, דייע אויגן וואלען קוקען אונטען צו די ערד, און דיין הארץ ואל סראכען אויפען צו גאט, און ווען די וועקס בייכען צו אפענטש וואלסט די גוט קוקען אויף ויין פנים, וואס צו עריר דעקען איהם, און וואלסט סראכען אז וועדער מענטש איז געקער פון דיר, אויב דא האקסט דיך בעקניגט מיט אפענטש וואס איז א חכם אדער א רייכער דארפט דא איהם געבן כבוד, און אויב דער מענטש איז גרעס און דא בייס בייך אדער דא בייס גלייכער פון איהם, וואלסט די סראכען אין הארצען דא בייס קענען שולדיג צו גאט וויא ער, און ער איז קענען צדיק פון דיר, ווארום אז ער האט געזינדקט גאט ער דאס גמאהן אונטערין. און דא האסט געזינדקט מוסהויליג. בייא דייע אלע רייך וואס דא וועקס רייכען, און בייא אלץ וואס די וועקס סודן איז ביי אלץ וואס דא

אגרת הרבוב

קדשא ברך הוא ושכינתו עליך, כי כבודו מלא העולם, ודברך יהיו באימה וזיזא כעבר לפני רבו ותתבייש מכל אדם, ואם יקראך איש אל תענו בקולו רק כנחת כעבר העומד לפני רבו, והיו והיו לקרות בתורה חסיד אשר תוכל לקיימה, וכאשר תקום מן הכפר, תחפוש באשר למדת אם יש בו דבר אשר תוכל לקיימו, ותפשפש במעשיך בבקר ובערב, ובוה יהיו כל ימך בתשובה, והסר כל דברי העולם מלבך בעת התפלה, והכל לבך לפני המקום ברוך הוא, וסדר רעיוניך, וחשוב הרבוב קדם שתוציאנו מפיך, וכן תעשה כל ימי חי' הבלך בכל דבר ודבר ולא תחטא. ובוה יהיו דברך ומעשיך ומחשבותיך ישרים, ותמלך תהיה וכה וברה ונקיה, ומכוונת ומקובלת לפני המקום ברוך הוא, שנאמר תבין לבם תקשיב אוני. תקרא האגרת הזאת פעם אחת בשבוע, ולא תפחות לקיימה, וללכת בה חסיד אחר השם יתברך, למען תצליח בכל דרכיך, ותזכה לעולם הבא הצפון לצדיקים, ובכל יום שתקראנה, יענוך מן השמים, כאשר יעלה על לבך לשאול עד עולם, אמן מלה:

וְעַסְמַּ בְּרֵאכְמִין. אַתְּ צוּ יַעֲדֵר צִיִּים. וְאַלְסֵם דוּ בְּרֵאכְמִין אִין הֶאָרְצִין גְּלִיָּהּ. דוּא וְאַלְסֵם גְּעִשְׁמֵאנְעֵן פֶּאָר הַקְדוּשׁ בְּרֹךְ הוּא אַתְּ וִין שְׂכִינָה אִין אוֹיף דִּיר. וְוֹאָרֵם דְּעַר כְּבוֹד פֿון נָאָם אִין פֿול דִּי גִאָנְעֵץ וְעַלְמֵם. בִּינְעֵץ בִּיד וְאַלְעֵן וִין סִימ מוֹרָא. אַזוּי וְוִיא אַ קֶנְעֵכֶם וְוֹאָם שְׁמִיִּים פֶּאָר וִין הַעֲדָר. אַתְּ דוּא וְאַלְסֵם דִּיר שְׁעִנְעֵן פֶּאָר אַלְע מַעֲנִשְׁשִׁין. אַזוּי אוֹיב אַ מַעֲנִשְׁשׁ וְעַם דִּיר רֹשָׁעֵן. וְאַלְסֵם דוּ אִיהֵם נִיט עֲנִשְׁעִרִין סִימ אַתְּ בִּינְעֵץ שְׁמִיִּים. נָאָר פֶּאָקְעֵלֶאך אַזוּי וְוִיא אַ קֶנְעֵכֶם וְוֹאָם שְׁמִיִּים פֶּאָר וִין הַעֲדָר. אַתְּ דוּא וְאַלְסֵם דִּיר נְעִהִים צוּ לַעֲרֵנְעֵן שְׁמִעֲנִידִי אַנְעֵלְכֵעַ תּוֹרָה וְוֹאָם דוּא קֶנְעֵכֶם מְקִיִּים וִין וְשְׁלֹחַן עֲרִיף. אַתְּ אַז דוּא וְעַסְמַּ לַעֲרֵנְעֵן אַנְדֵּרְעֵץ סְפָרִים (וְאִיִּסְעֵר שְׁלֹחַן עֲרִיף) אַתְּ דוּא וְעַסְמַּ אִיִּפְשְׁמִיִּין מִן סֶפֶר אַנְעֵץ צוּ גִיין וְאַלְסֵם דוּא וְוֹכֵעֵן אִין דִּי וְאַבְעֵן וְוֹאָם דוּ הָאָסֵם גִּלְעֲרֵנְעֵם. מֶאָסֵר אִין דָּא אַ מֶאָר וְוֹאָם דוּ קֶנְעֵכֶם שׁוֹרִין מְקִיִּים וִין. אַתְּ אַלְע פֶּרִיִּה־מֶאָרְנֵעֵן וְאַלְסֵם דוּ בְּעִמְרֵאכְמֵעֵן דִּי וְאַבְעֵן וְוֹאָם דוּא הָאָסֵם גִּמְאָה בִּינְאָכֵם. אַתְּ בִּינְאָכֵם וְאַלְסֵם דוּ בְּמִרְאכְמֵעֵן דִּי וְאַבְעֵן וְוֹאָם דוּ הָאָסֵם גִּמְאָה דְּעַם גִּמְאָנְעֵן מֶאָר. אַתְּ מֶאָסֵר אִין דָּא אַמֶּאךְ וְוֹאָם מֶעֵן בִּאָרְף אוֹיף דְּעַם מֶאָהן מְשׁוֹבָה. וְאַלְסֵם דוּא בִּאָלֵד מֶאָהן מְשׁוֹבָה. אַתְּ אַז דוּא וְעַסְמַּ אַזוּי מֶאָהן. וְעַסְמַּ דוּ אִיִּבִיג מֶאָהן מְשׁוֹבָה. אַתְּ וְעַסְמַּ אוֹיף דִּיר קִיין וְיִנְדֵּר הֶאָבִין. אַתְּ וְעֵן דוּ וְעַסְמַּ בִּאָנְעֵן. וְאַלְסֵם דוּ אַפְּ מֶאָהן פֿון נִיךְ אַלְע וְעַלְמִלְכֵעַ וְאַבְעֵן. אַתְּ וְאַלְסֵם אַנְגִּירִיִּשְׁעֵן דִּי מֶאָכְטוֹנֵג פֿון בִּיין הֶאָרְץ צוּ הַקְדוּשׁ בְּרֹךְ הוּא. אַתְּ וְאַלְסֵם בִּיין מֶאָבְעֵן בִּינְעֵץ גְּעִמְאָנְקֵעֵן פֿון וְעַלְמֵם וְאַבְעֵן. אַתְּ אִיִּדֵּר דוּ וְעַסְמַּ אַרױם בִּיִּדֵּעֵן אַמֶּאָרֵם פֿון בִּיין מוֹיל וְאַלְסֵם פֶּרִיִּהֵר מֶאָכְטֵעֵן אוֹיב דוּ וְאַלְסֵם דְּעַם וְוֹאָרֵם בִּיִּדֵּעֵן. אַתְּ אַזוּי וְאַלְסֵם מֶאָהן דִּי גִאָנְעֵץ צִיִּים וְוֹאָם דוּ וְעַסְמַּ לַעֲבִין אוֹיף דְּעַר וְעַלְמֵם דְּאָם נֶאָרְעֵשֶׁע לַעֲבִין (בִּי יַעֲדֵר וְאָךְ וְאַלְסֵם דוּ פֶּרִיִּגֶר מֶאָכְטֵעֵן אוֹיב דוּ וְאַלְסֵם דִּי וְאָךְ בִּיִּדֵּעֵן אִיִּבִיג. אוֹיב דוּ וְאַלְסֵם דִּי וְאָךְ מֶאָהן אִיִּבִיג) וְעַסְמַּ דוּא נִיט וְיִנְדֵּעֵן. אַתְּ אַז דוּא וְעַסְמַּ אַזוּי מֶאָהן וְעַלְמֵם וִין גְּלִיָּהּ בִּינְעֵץ אַלְע בִּיד. אַתְּ אַלְע וְוֹאָם דוּ וְעַסְמַּ מֶאָהן. אַתְּ אַלְע וְוֹאָם דוּ וְעַסְמַּ מֶאָכְטֵעֵן וְעַם וִין גְּלִיָּהּ. אַתְּ בִּיין הַפֶּלָה וְעַם וִין בִּיין אַתְּ קֶלֶאֶרֶה. מִיט גּוֹטֵעַ פֿונֹת, אַתְּ וְוִיא וְעַם וִין אַנְגִּעֲנִסֵעֵן פֶּאָר נָאָם. וְוִיא עַם שְׁמִיִּים אִין פֿסוֹק דוּא מוֹהֶסֶם אַנְגִּירִיִּשְׁעֵן וְיַעֲרֵר הֶאָרְץ צוּ דִּיר. אַתְּ בִּינְעֵץ אִיִּנְעִרִין פֶּאָרְנֵעֵמֵן וְיַעֲרֵר הַפֶּלָה.

דְּעַם בְּרִיף וְאַלְסֵם דוּא לִיִּנְעֵנְעֵן אִיין מֶאָהל אִין וְוֹאָךְ. אַתְּ וְאַלְסֵם נִיט מִנְעִרִין פֿון צוּ מְקִיִּים וִין וְוֹאָם אִין דְּעַם בְּרִיף שְׁמִיִּים. אַתְּ וְאַלְסֵם אִיִּבִיג גִּיין בִּינְעֵץ וְעַנִּין נֶאָךְ דְּעַם גִּמְאָם פֿון הַקְדוּשׁ בְּרֹךְ הוּא. וְעַסְמַּ דוּא גִּלְעֲרֵנְעֵן אִין בִּינְעֵץ אַלְע וְעַנִּין. אַתְּ וְעַסְמַּ וּזְכָה וִין הָאָבֵן עוֹלָם הֶבֶא וְוֹאָם אִין בְּעִמְרֵאכְמֵעֵן פֶּאָר דָּא צִדִּיקִים. אַתְּ יַעֲדֵר מֶאָר וְוֹאָם דוּא וְעַסְמַּ לִיִּנְעֵנְעֵן דְּעַם בְּרִיף וְעַסְמַּ מֶעֵן דִּיר. עֲנִשְׁרִין מִן הַיִּסְעֵל אַלְע וְוֹאָם בִּיין הֶאָרְץ וְעַם נָאָר פֶּאָרְנֵעֵנְעֵן. בִּי אִיִּבִיג. אַתְּ מֶלֶךְ:

בשורה טובה

חם לישראל אין בעזונדערע פרשיות

מיר האבען געדרוקט דעם בארימטען

חם לישראל

מיט אלע מפרשים אויף עברי מיינש, תנ"ך, משניות, גמרא, מוסר, הלכה, אלעס איבערזעצט אויף א לייכטע אידישע שפראך, מיט שיינע ליכטיגע און קלארע דרוק

צום באקומען א יעדער פרשה אין א באזונדערן באנד, מיט ווייכע דעקלעך, שטארק געבונדען, צו ערמעגליכען מיט זיך צו פירען אויפן וועג צו דער ארבעט אא"וו, כדי צו קענען מקיים זיין בשבתן בביתן ובכלתן בדרך צו באקומען פאר א שטוינענדיג ביליגען פרייז 75 סענט א ספר

אויך וועט זיין צו באקומען אידיש

אויף גאנץ תורה אין צען פראכטפולע דע לוקס בענדער

פאר א ביליגען פרייז ביי

EMUNAH PUBLISHING COMPANY

171 TAYLOR ST., BROOKLYN, N. Y. 11211

Tel. 388 - 8812

מכתב המלצה מהגה"צ אב"ד משארמאש שליט"א

מלפנים זאת בישראל בדורות הקודמים ובימי אבותינו ז"ל, אשר כל או"א בין ת"ח בין איש המוני השתדלו להשלים חוקם בכל יום ויום בס' חק לישראל חק ולא יעבור, וכן נהגו הצדיקים הקדושים מדור דור כידוע, ומקור חוצבו ממקום קדוש עליון, יסוד ותקנו איש האלקי קדוש הקדשים מרן רבינו האריז"ל, ללמוד בכל יום ויום בסדר הזה תורה וביאים וכתובים, משנה, תלמוד, זוה"ק, כמבואר בשער המצות פי' ואתחנן (דף מ"ו) ע"י"ש. ואחריו קם הגה"ק איש האלקים מרן החיד"א זללה"ה, והוסיף מילואים לסדר הגל, ללמוד בכל יום עניני מוסר ודינים מלוקטים מארבעה חלקי השו"ע ותרמב"ם ז"ל כדי לצאת גם ידי חובת לימוד הלכה, ע"ד אמרם ז"ל כל השונה הלכות בכל יום כו', ועיין בשו"ע (סי' רל"ח) דאם לא השלים חק הקבוע לו ביום, ישלמינו בלילה מיד. ועיין בפתחי תשובה (יו"ד סי' רמ"ו) בשם משנת חכמים דדעתו נוטה דאם לא השלים בלילה מחוייב להשלים אף ליומא אחרת, וצריך ללמוד דבר זה קודם שאר לימודו ע"י"ש. בעוה"ר בסיבת החורבן והגלות שאירע לעם ישראל בימינו אלה הרבה ממנהגי ישראל הטובים והישרים גדלדלו ונטשטשו, ולמיעוט מציאותם כמעט שנשכחו מלב ההמון, וככה אירע גם בלימוד החק לישראל, שהי' חק קבוע לכל בר ישראל מגדול ועד קטן להשלים חקו מידי יום ביומו כל ימי חייהם עד עולם, ועכשיו בעוה"ר נתמעטו לומדי' ועוסקי' וכמעט לא נמצאו, מי יתן איפוא להחזיר עטרה ליושנה שיקבעו כאו"א שיעור קבוע ללמוד בכל יום ויום כפי הסדר שיסדה רבינו האריז"ל ע"פ"י הסוד, וגם לקבוע שיעורין ברבים כמנהג אבותינו חק בדור הקדום.

ע"כ באו ונחזיק טיבותא לבבא דמרא סיעא תרה"ח מוה"ר שלוי יודא גראסס נ"י, אשר טוב עשה בעצמו והרפס ספר חק לישראל בדפוס גאה ומשובת, באותיות מאירות עינים, גם חילק כל פרשה בכרך לבדנה, למען להקל ללומדי' להוליקם בחיקם בשבתן בביתן ובכלתן בדרך באלה מסעי, והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו, ולא ימוש ספר התורה הזה מפיק, ועי"ז יהי' באפשרות גם להטרודים על המח"י ועל הכלכלה להשלים חקם בס' החק לישראל מידי יום ביומו. ואק"י בעזר השם שיתרבה גבולנו בתלמידים ויתרחב גבול הקדושה להגדיל תורה ולהאדירה. ומתאמרא משמי' וזהקה"צ שמינאווע זללה"ה, אשר לימוד החק לישראל מסוגל לפרנסה בנקל ובהרחבה, ונרמו באמרם ז"ל (ביצה ט"ז ע"א) דהאי חק לישנא דמוזנא הוא, עכזה"ק ודפת"ח. ובזכות התוה"ק יוסיף הקב"ה ויגאלנו גאולת עולם במהרה דידן אכיה"ר.

הכ"ד הכותב לכבוד התוה"ק ולומדי'

נפתלי הירצקא העניי

אבדק"ק שארמאש יצ"ל, ברוקלין, נ. י.